איצטער, קינדער אונזערע, געהט דורך דער פרייער און ברייטער טיר!...

ע מ מ א, דערנאָך פ ר י ד ע, נאָך איהר י ו ל י א ן, צי־לעצט די קליינע ט י ל ע מאַרשערירען ארויס דורך דער ברייט געעפענטער טיר.

מ י כ א ל

ער קוקט מיט ברייט געעפענטע אויגען אין דער זייט, וואו זיינע קינדער ווערען פערשוואונדען. מורמעלט.

ווי גרויס זענען דיינע וואונדער... ווי גרויס זענען דיינע וואונ־דער...

ד אָ ר א

קוקט אין דער אָפענער טיר שרייט זיי נאָך, איהרע קינדער.

מונטערער, מונטערער!... די זון לעשט ניט אויס!...

ע נ ד ע.

יוליאן

איך געה אלע פערשלאפענע טרוימער צום לעבען וועקען.

מיכאל

אלע טרוימער, אלע טרוימער; און דיין פאטער מיינסטו?

עמא

אונזער פאטער האט די מוטער וואך געמאכט.

מיכאל

צו עמען.

וואוהין געהסטו, מיין קינד?

עמא

די נאכט איז גרויס; איך פיהר ארויס די לבנה מיט די שטערען,
זיי זאלען די נאכט בעלויכטען.

מיכאל

צו פרידען.

און דו וואוהין געהסטו?

פרידע

ס'איז נאכט, אלע שלאפען — איך וועל פאר דעם פערשלאפענעם
לעבען דער טרוים פון בעגינען זיין.

מיכאל

צו טילען.

און דו מיין איננגסטע טאכטער?

טילע

איך טראג די זון אויף מיין קאפ.

מיכאל

ווער האט דיר זון איבער דיין קאפ אנגעצונדען?

טילע

די מאמא האט זי מיר אויפ'ן קאפ אנגעצונדען.

דארא

פראלט אויף די טיר לינקס.

פערגאפט.

קינדער מיינע! קינדער מיינע! פון מיין טיר זענט איהר ארויסגע־קומען. ווי שעהן איהר זענט!

ע מ א

ווי שעהן ביזטו, אונזער פאטער...

מ י כ א ל

און דו אין וועכטער־קליידער פון וואנען געהסטו?

י ו ל י א ן

איך קלייב זיך נאך איצטער אין וועג אריין.

מ י כ א ל

און דו, פרידע, ביזט אויך דא?

פ ר י ד ע

מיט אייערע קינדער וואקס איך איצטער.

מ י כ א ל

צו טילען.

וואס טראגסטו אזעלכעס אויף דיין קאפ?

ט י ל ע

איך טראג די זון אויף מיין קאפ.

ע מ א

צי דערקענסטו, פאטער, דיינע קינדער?

מ י כ א ל

אויס טרערען.

איך דערקען אייך, מיינע קינדער. הינטער מיינע פלייצעס זענט איהר אויסגעוואקסען. אייער פאטער האט זיין טרוים געזוכט אין איהר... שעהן ווי דיין מוטער ביזטו...

י ו ל י א ן

וואס וועסטו זאגען דיין זוהן, איידער ער וועט פון דיין שטוב ארויסגעהן?

מ י כ א ל

וואוהין, מיין קינד, געהסטו דען?

מ י כ א ל

דאַרא, וואו זענען די צוואנציג יאָהר פערשוואונדען געוואָרען?...

ד אָ ר א

און ווי מיט צוואנציג יאָהר צוריק וועל איך פון שטוהל אראָב־שפּרינגען.

זי שפּרינגט אַראָב און פאלט אין זיינע אָרעמס. שווייגען אַ צייט.

מ י כ א ל

ווי שעהן איז די יוגענד!

ד אָ ר א

ווי שעהן איז אונזער יוגענד!... זי בעפרייט זיך פון איהם, רופט. קינדער מיינע! קינדער מיינע!...

די טיר אין הינטערגרונד, פון מיכאלס אַטעליע, פראלט זיך אויף, און עס קומען פון דאָרט ארויס אין מאַסקען־קליידער ע מ אַ, פ ר י ־ ד ע, י ו ל י א ן און ט י ל ע.

ע מ אַ

געקליידעט אין הימעל־בלויען זייד און אויף איהר, ארום, פינקלען שטערען. אויפ'ן קאָפּ אַ קרוין מיט אַ האַלבע לבנה. זי פיהרט פאר'ן האַנד פ ר י ד ע ן.

פ ר י ד ע

געקליידט אין אונשולד־ווייס. אויף איהרע הענד, אַקסעל און קאָפּ שטעהען טויבען קלאָר־ווייסע.

י ו ל י א ן

אין וועכטער־קליידער. אין איין האַנד אַ שטעקען, אין דער צווייטער אַ לאַמטערן. זיין אויסזעהן שטאָלץ און דרייסט. פיהרט פאר'ן האַנד ט י ל ע ן.

ט י ל ע

געקליידט הימעל־בלוי. וואָס העכער צו אַקסלען צו, ווערט דער שטאָף פון איהר קלייד אַלץ העלער און העלער. זי טראָגט אויפ'ן קאָפּ אַ ליכטיגע אָנגעצונדענע זון, וועלכע וואַרפט שטראַהלען אויף אַלע זייטען.

ווי ליכטיג ס׳איז שוין ארום! ס׳האָבען דאָך קיינמאָל אין דעם זאָל נישט געברענט אזוי פיעל ליכט.

ד אָ ר א

איצטער וועל איך די מיטעלסטע ליכט אָנצינדען. די מיטעלסטע און די הויכסטע.

מ י כ א ל

דאָ האָבען דאָך קיינמאָל אזוי פיעל ליכט נישט געברענט.

ד אָ ר א

איינציגווייז האָב איך דאָ אין יעדען ווינקעל די לייכטער אויפ־געהאנגען.

מ י כ א ל

דאכט מיר, אז אלע ליכט האסטו שוין אָנגעצונדען.

ד אָ ר א

און איבער דיין טיר מערקסטו ניט?

מ י כ א ל

אך... ווען איז עס געשעהן? דער שעהנסטער לייכטער איבער מיין טיר...

ד אָ ר א

האסט קיינמאָל ניט געשפירט, ווי איבער דיין טיר האָט דאָס ליכט געברענט. האָב איך ניט געקענט צו דיר אינווענינ ארייננקומען, האָב איך אויסענווענינ, איבער דיין טיר, ליכט אָנגעצונדען. זי שטעלט זיך אויף אַ שטוהל און צינדט אָן די ליכט איבער זיין טיר. איצטער וועט ווידער איבער דיין טיר ליכטיג זיין. איצטער וועסטו אויף איהר אָרט שטעלען די ליכט, וואָס האָט אלע איבריגע ארום אָנגע־צונדען.

זי דערלאנגט איהם די ליכט וואָס אין איהר האַנד, ער שטעלט זי אויף איהר אָרט. זי קוקט ארום דעם זאָל, אויף דעם שטוהל שטע־הענדיג.

מ י כ א ל

היינט וועסטו מיר מיינע קינדער ווייזען.

ד אָ ר א

היינט וועל איך דיר אונזערע קינדער ווייזען.

מ י כ א ל

ליכטיגער מאַך מיר, דאָרא.

בלייבען אַ ווײַילע שווייגענדיג.

ד אָ ר א

גלייכט זיך אויס. פיהרט דורך איהר האַנד איבער'ן געזיכט, ווי זי וואָלט וועלען פון איהר בלאַס, צושטרייט געזיכט אַ שווערען חלום אָבווישען. זי בעפרייט זיך אינגאַנצען פון מיכאל'ן. זי געהט צום לייכטער, אין וועלכען ס'ברענען צוויי ליכט. זי נעהמט פון דאָרט איין אָנגעצונדענע ליכט און הויבט אָן מיט איהר פאַמעליך, טרוימעריש אָנצינדען די אַלע איבעריגע ליכט. ווען זי טהוט עס, ווערט איהר געזיכט אַלץ ליכטיגער און דערהויבענער. זי רעדט ווי פאַר זיך אַליין.

איין ליכט נאָך דער אנדערער וועל איך צינדען... ליכטיגער זאָל דיר זיין...

מ י כ א ל

קוקט פון דער ווייטען צו יעדער בעוועגונג איהרער, ווי עטוואָס אונגעוועהנליכעס וואָלט פאַר זיינע אויגען פאָרגעקומען.

ד אָ ר א

איין ליכט נאָך דער אנדערער וועל איך אָנצינדען... איין ליכט נאָך דער אנדערער. אַלץ ליכטיגער און ליכטיגער וועט ווערען. און דער־נאָך וועל איך דעם הויכסטען אָנצינדען... איך וועל מיך אויף א שטוהל שטעלען, און דו וועסט מיך, דיין קליין קינד, שטיצען.

מ י כ א ל

דערלאַנגט איהר אַ שטוהל און ער העלפט איהר זיך שטעלען אויף איהם. זי צינדט די ליכט אין זשיראנדאָל, וועהרענד איהרע לינקע האַנד איז אין זיין רעכטער האַנד. מיכאל פערוואונדערט.

ד אָ ר א

איך האָב געוואָלט אַלץ צו ענדע ברענגען, און צו אונזער צוואַנ־ציג־יאָהריגען יום־טוב דיר א מתנה ברענגען. מיר איז גוט, מי־כאל... איצטער איז מיר גוט. דאָס גליק שטראָמט איבער מיין הארץ. כ׳האָב היינט מיט וועמען דאָס גליק מיינס זיך צוטיילען... וואָס פעהלט מיר? דו ביזט דאָך אזוי נאָהנט צו מיר — ווי דאַן... נאָך גאָר אין די ערשטע צייטען. מיר דאכט איך זעה ווידער יענע צייט אין חלום: מיר האָבען זיך צום ערשטען מאָל בעגעגענט אין מיין פאָטערס גאָרטען, אין דעם יונגען פערפלאַנצטען פרוכטגאָר־טען... איך האָב דיך געבעטען, דו זאָלסט מיר צום אָנדענקען, אין יענעם טאָג, אויסמאָלען דאָס בילד, ווי מען שטיצט אונטער יונגע פערפלאַנצטע בוימלעך, דער ווינד זאָל זיי נישט ברעכען. האָסט עס מיר דאַן צוגעזאָגט, מיכאל, און האָסט עס ניט געטהאָן. נאָר דאָס בילד איז אליין פון זיך געוואָרען. דער גאָרטען איז פאר די צוואַנציג יאָהר אויסגעוואַקסען. גלייך און פרוכטבאר איז יעדער בוים אין איהם. ווי דאַן, מיכאל, ביזטו ווידער צו מיר געקומען. פאר דיר האָב איך דעם גאַנצען זאָל אין גרינעם אויסגעפוצט. פאר דיר... פאר דיר... פאר דיר...

מ י כ א ל

דאָרא...

ד אָ ר א

דיינע פענסטער קומען דאָך גלייך צום זונענאויפגאנג ארויס. אַלע פענסטער. די ערשטע שטראהלען פון פריהמאָרגען קלאפען אין דיינע שויבען... יעדען פריהמאָרגען קלאפען זיי אין דיינע שויבען...

מ י כ א ל

ליכטיגער מאך מיר, דאָרא.

ד אָ ר א

ליכטיגער, ליכטיגער...

דאָראַ

טרערען שטיקען איהרע ווערטער.

ניט עלענד ביזטו געווען. איך בין שטענדיג הינטער דיין טיר גע־ווען. און ווען די קינדער זענען נאָך קליין געווען, פלעג איך זיי מיט זיך מיטנעהמען... וואו איז פּאַפּאַ? האָבען זיי געפרעפּעלט, און איך האָב זיי אויף דיין טיר אָנגעוויזען.

מיכאל

נעהמט זי פאר'ן האַנד.

קום מיט מיר, דאָראַ. קום מיט מיר אַהין... איך וויל דיר מיינע צוואַנציג יאָהר בעווייזען.

ער עפענט אויף די טיר וואָס אין הינטערגרונד. עס בעווייזט זיך אַ גרויסער אַטעליע. מאַסען לייוועגדען מיט אָנגעפאַנגענע בילדער; טייל פערענדיגטע.

דאָראַ

זי פערדעקט דאָס געזיכט.

ניין, איצטער ניט. איצטער געה איך ניט.

מיכאל

דאָראַ, איך וויל, דו זאָלסט צו מיר אריינגעהן.

דאָראַ

מיכאל! היינט האָב איך צו דיר אָנגעקלאַפּט... איך האָב דיך ארויס־גערופען — ביזט דאָך איינמאָל צו מיר ארויסגעקומען — פער־שלים דיין טיר!

מיכאל

ער פערשליסט זיין טיר.

ווי שרעקליך דיינע ווערטער זענען היינט! ווי אונערבארעמדיג זענען דיינע ליידען געווען!... ווען איך הויב איצטער אָן דאָס אַלץ צו איבערלעגען אין מיין געדאַנק — איך האָב קיין ווערטער ניט, דאָראַ! זאָל איך פאַר דיינע פיס פאַלען און בעטען ביי דיר, דו זאָלסט מיר מיין שווערע זינד פערגעבען? — איך זעה אזוי אויך דיין שטאָלצען קאָפּ נישט ארויס.

ליעגען פאר דיין טיר און ניט געוואגט אין איהר אנצוקלאפען. כאטש איך האב געשפירט, ווי מיין לעבען געהט מיר אויס אזוי אליין ביי דער שוועל זיצענדיג. אין די איינזאמע נעכט... איים ליעבע האב איך עס געטהאן. כ'האב קיינמאל ניט געוואגט צו טראכטען אזוינס, וואס זאל געגען דיר זיין. אויב אמאל האט זיך אווארט א בייזעס פון מיינע ליפען ארויסגעריסען, איז עס ניט פון מיין הארצען געוועזען. מיין הארץ האט שטענדיג געטראגען די הייליגסטע געפיהלען פאר דיר! מיין נשמה האט אין איהר פער־בארגענער טיעפעניש שטענדיג דיין געשטאלט געטראגען — כאטש צייטען זענען פאריבער און איך האב דיין געזיכט ניט געזעהן.

מ י כ א ל

פארוואס האסטו אין מיין טיר נישט אנגעקלאפט?

ד א ר א

איך וואלט עס נאך היינט אויך ניט געטהאן. נאר ס'איז שוין איבער מיינע קרעפטען געוועזען. מעהר ווארטען האב איך שוין ניט גע־קענט.

מ י כ א ל

אך, מיין קינד, איך בין א טרוימער געבארען געווארען און מיין גאנץ לעבען איז מיר אין זוכען אריבערגעגאנגען. מיין גאנץ לע־בען איז מיר פאריבער אין זוכען מיין אייגענעם חלום. נאר איצ־טער, איך שעהם מיך פאר דיר... צי זאל איך דיר דערצעהלען, אז אלץ, וואס איך האב פאר די צוואנציג יאהר געשאפען, ליעגט שוין האלב פערניכטעט? ווען דו וואלסט וויסען, ווי עלענד און נידער־געשלאגען איך האב מיך געשפירט, יעדעס מאל, איבערהויפט, ווען מיין נייער בנין איז איינגעפאלען — ווען מיין אייגען קינד פלעגט פאר דער צייט־שטארבען...

ד א ר א

דיינע קינדער לעבען... דיינע אייגענע קינדער...

מ י כ א ל

דו זאגסט עס?

עס ניט ?... די קינדער זענען ד י י נ ע, ווי מ י י נ ע. און אזוי זעלטען הער איך פון דיר דאָס וואָרט: מיינע קינדער.

מ י כ א ל

רעד ווייטער — ווי ביטער ס'זאָל נישט זיין.

ד אָ ר א

געגען מיר האָסטו קיין שולד ניט. עס קען זיין, אז איך בין געגען דיר שולדיג. אפשר האָב איך זיך ווירקליך צופיעל דער געגענ־וואָרט אָבגעגעבען. אָבער די קינדער — געגען זיי ביזטו שולדיג, מיכאל. צו ענדע בעדאַרף מען אַלע ווערק ברענגען צופיהרען. דו האָסט אין דיינע קינדער קיינמאָל דיין אידעאַל ניט געזוכט. אין דער צייט, וואָס אפשר ניט פיהלענדיג און ניט ווילענדיג, זענען זיי א שטיק פון דיין לייב, פון דיין נשמה, א טייל פון דיין שעהנס־טען לעבען.

מ י כ א ל

ס'איז גרויזאם דאָרא, אפילו דעם אמת מוז מען אויך אמאָל אין דעם אייגענעם הארצען בעגראָבען. פערצייה מיר, מיין קינד...

זיי שווייגען ביידע אַ צייט, איהר קאָפּ אויף זיין ברוסט פער־באָרגען.

ד אָ ר א

זי הויבט אויף איהר קאָפּ, דאָס געזיכט פערוויינט.

ניין, מיכאל, קיינער איז ניט שולדיג.

מ י כ א ל

וואָס טהוסטו, דאָרא ? דו וויינסט ? דו, דאָרא ? איך האָב קיינמאָל קיין טרעהרען אין דיינע אויגען ניט געזעהן — וואָס טהוסטו?

ד אָ ר א

ס'איז פאר שמחה. ס'הארץ איז איבערפולט. כ'בין אזוי נאָהנט צו דיר. איך פלעג שטענדיג אין דעם צימער אומגעהן איינע אליין. איינע אליין; אין דער שטיל זיך צוהערען ביים טיר, — אפשר וועל איך דורך דער פערשלאָסענער טיר דערהערען, ווי ס'הארץ דיינס קלאפּט. איך פלעג מיך אין דער שטיל אהער אריינשלייכען,

מ י כ א ל

ערינערט זיך.

מיט צוואנציג יאהר צוריק — ווי איצטער איז עס געווען. איך האב דאן מיין ערשטען טריט געמאכט, מיין ערשטען ל ע ב ע־דיגען אידעאל אין א ל ע ב ע נ ס ־ ב י ל ד צו פערקערפערן. איך בין געשטאנען פאר'ן שוועל פון לעבען מיט אן אויסגעשטרעקטער האנד, געווארט, עמיצער זאל פון ערגעץ קומען, מיך פאר'ן האנד נעהמען און איבער דער שוועל אריבערפיהרען... און דאן האב איך דיך צום ערשטען מאל דערזעהן. דו האסט דיך פלוצלונג ווי א פריהלינג־טרוים פאר מיר בעוויזען. „קום מיט מיר“... האסטו שטאלץ געזאגט — „לאמירביידע אונזער וועג אין לעבען אריין פאר זיך מאכען“... און אזוי זיכער האט דעמאלט דיין שטימע געקלונגען...

ד א ר א

זיכער בין איך שטענדיג געווען.

מ י כ א ל

און דאך אויף דער זייט שוועל געבליבען.

ד א ר א

ניין, מיכאל, איך בין ווייט פון'ם שוועל שוין אבגעגאנגען. און דערפאר וואס איך בין מוטער געווען און צוזאמען מיט מיינע קינדער געוואקסען.

מ י כ א ל

און מעהר האסטו שוין נישט פערלאנגט? קיין זאך נישט געזוכט?

ד א ר א

איך האב אין דער געגענווארט מיין לעבען געפונען.

מ י כ א ל

נאר דאס דערוויילינגע?

ד א ר א

אין דער געגענווארט ליעגט אונזער צוקונפט!... צי דען ווייסטו

ווי די קליינע טילע פער׳גנב׳ענען הינטער דיין טיר, מיט הארצקלאפּ
דאָרט שטעהן און פערגעסען אַז אַלץ...

ביידע שווייגען א צייט.

מ י כ א ל

מיט צוואנציג יאָהר צוריק, ווען מיר האָבען זיך ביידע געטראָפען
צום ערשטען מאָל, האָבען מיר אויך דעמאָלט ביידע ווי איצטער גע־
שווינגען. איך האָב דאַן געהאָפט אין דיר צו געפינען יענעם פעסטען
באָדען פאר מיין קינפטיגען אידעאַל.

ד אָ ר א

און האָסט ניט געפונען?

מ י כ א ל

איך האַלט נאָך אין זוכען.

ד אָ ר א

און אין אונזערע קינדער מיינסטו גאָרנישט צו געפינען?

מ י כ א ל

ענדליך האָסטו זיך אליין אין מיין לעבענסבילד פערוואנדעלט.

ד אָ ר א

איך? אין דיין לעבענסבילד?

מ י כ א ל

דו, דאָרא, דו.

ד אָ ר א

און די קינדער אונזערע? און זיי?... צוואנציג יאָהר זענען פאר־
ביינגעגאנגען. היינט האָט דער צוואנציגסטער יאָהר געמיטען.

מ י כ א ל

היינט?

ד אָ ר א

יאָ. היינט. דערמאָן זיך. ווי א קליין מיידעלע בין איך היינט צו דיר
הינטער ד׳ער טיר געקומען און כ׳האָב מיט א פערשלאָגענעם אָטעם
געשעפטשעט: מיכאל, צוואנציג יאָהר זענען שוין פארביינגעגאנ־
גען... צוואנציג יאָהר זענען שוין פארביינגעגאנגען... מיכאל...

מ י כ א ל

און די זון פערגעהט טאָג אין טאָג...

ד אָ ר א

און די זון געהט אויף טאָג אין טאָג. און איינמאָל — האָסטו מיר דערצעהלט — וועט קומען א טאָג, ווען די זון וועט אויפגעהן, און אז זי וועט דערגרייכען דעם רעכטען מיטען הימעל, וועט זי שוין דאָרט בלייבען אויף איהר אָרט, אין מיטען הימעל, און קיינמאָל וועט זי שוין מעהר ניט פערגעהן. און אזוי, פון איהר גרעסטער הויך, וועט זי בעלייכטען אונזער לעבען.

מ י כ א ל

פערוואונדערט.

איך האָב עס דיר געזאָגט?

ד אָ ר א

יאָ, דו, און איך האָב נאָך ניט אויפגעהערט צו גלויבען און צו האָפען. און דאָס וועט געשעהן דאַן, ווען דער מענש וועט מיט אָפענע אויגען דעם לעבען אין די אויגען ארייננקוקען...

מ י כ א ל

דאָס לעבען, דאָס לעבען... ווער האָט פון זיין אמת'ן קוואל געטרונקען?...

ד אָ ר א

זי קושט איהם אויפ'ן קאָפּ.

איך טרינק פון איהם, מיכאל... צוואנציג יאָהר זענען שוין פערבייגעגאנגען, און ווי איך וואָלט דיך היינט צום ערשטען מאָל געטראָפען... צי ווייסטו עס, מיכאל, אז צוואנציג יאָהר זענען שוין פארבייגעגאנגען?...

מ י כ א ל

צוואַנציג יאָהר...

ד אָ ר א

צוואנציג יאָהר זענען אריבער — און יעדעס מאָל פלעג איך מיך

ד אָ ר א

מיר דאכט, אז קיינמאָל ניט; דו טראכסט קיינמאָל ניט וועגען זיי. זיי מערקסט גאָר ניט, ווי זיי וואקסען.

מ י כ א ל

ניין, דאָרא; נישט דאָס... צוויי הענד האָט דער מענש, פון וועלכע ער ווייסט. נאָר מיט יעדען מענשען ווערט נאָך א דריטע האנד, אומבעמערקט פון איהם, ווערט זי געבוירען. דער מענש ווייסט ניט פון איהר. דער מענש מערקט זי נישט. און ווען דער מענש בויט עטוואָס — בויט די אומבעקאנטע האנד נאָר דאָס פערקעהרטע. און קיינמאָל איז קיין גאנצקייט נישטאָ אין דעם מענשענס ארבייט.

ד אָ ר א

קיינמאָל נישט?

מ י כ א ל

און ווער ווייס, ווי לאנג נאָך דער מענש וועט מלחמה האלטען אליין מיט זיך: ער וועט בויען, גאָר ניט מערקענדיג, אז די פערבארגענע האנד שלעפט איינציגווייז ארוים די ציגעל פון דעם באָדען.

ד אָ ר א

פארוואָס רעדסטו איבער דעם גראָד אין דער צייט, ווען איך האָב וועגען די קינדער דערמאָהנט?

מ י כ א ל

ווער האָט אין דיין נשמה אזוי פיעל גלויבען פערפלאנצט? פון וועלכען קוואל האָסטו עס געשעפט?

ד אָ ר א

דו האָסט דאָך עס מיר געלערנט.

מ י כ א ל

איך?

ד אָ ר א

דו האָסט דאָך מיך געלערנט, אז ווען די זון פערגעהט, זאָל איך גלויבען, אז מאָרגען וועט זי אויפגעהן, לויטער און ליכטיג.

מיכאל

זיי זעצען זיך אויפ'ן דיוואן רעכטס.

דאָרא

דו האָסט זיך אזוי דערוווייטערט פון אלעמען; קיינער קומט ניט אהער — זענען מיר אליין דאָ געבליבען די איינציגע געסט.

מיכאל

יאָ, איך האָב זיך דערוווייטערט.

דאָרא

נאָר איך פערלאנג פון דיר קיין זאַך ניט. ווי ווייט דו זאָלסט ניט זיין פון מיר, ביזטו פאר מיר דאָס גאנצע לעבען מיט אלע זיינע רייכקייטען און פריידען.

מיכאל

זאָג מיר, דארא, וואָס איז פארהאנגען אזעלכעס אויסער דעם דאָזיגען גאסט־צימער, וועלכעס איך מערק נישט? מיר דאכט, אז דו ברענגסט שטענדיג, פון יענער זייט פענסטער אונזערע, ברענגסטו דאָס ליכט אין הויז אריין צו טראָגען.

דאָרא

דאָס גאנצע לעבען האָט צו מיר שטענדיג געשטראָמט פון דאָרטען.

בעוויזט צו מיכאלס טיר.

מיכאל

וויפיעל גלויבען דו טראָגסט נאָך אין דיין הארצען! וואו זענען אונזערע קינדער?

דאָרא

מיין טייערער! וועגען דעם טראכט איך די גאנצע צייט. האָסט מיך קיין איין מאָל וועגען זיי ניט געפרעגט. וויפיעל שמערצען דאָס פערשאפט מיר, מיכאל!

מיכאל

מיינסטו, איך טראכט גאָר קיינמאָל נישט וועגען זיי?

מ י כ א ל

בערוהיג דיך מיין קינד...

ד אָ ר א

איך בין שוין רוהיג... כ'האָב מיך ווי א קליין קינד פערגעסען. אויף איין ווײלע פערגעסען. איך בין שוין רוהיג, מיכאל... מיר האָבען דאָך אזוי פיעל צו רעדען און איך האָב מיך ווי א קליין קינד פערגעסען, וואָס מיט מיר איז... זעהסטו, איך בין שוין רוהיג.

מ י כ א ל

קוקט זיך אַרום.

דאכט זיך, דאָס מעבעל האָט מען איבערגעצויגען דאָ אין צימער; ראָז איז עס אמאָל געוועזן.

ד אָ ר א

יאָ, ראָז איז עס געוועזן, ראָזע זייד און אטלאס.

מ י כ א ל

מיר דוכט, אז ראָזע סאַמעט.

ד אָ ר א

שמייכעלט.

שוין צוויי יאָהר, אז כ'האָב דאָס מעבעל ניט איבערגעצויגען.

מ י כ א ל

פערוואונדערט.

צוויי יאָהר...

ד אָ ר א

נו, און איצטער ווי זעהט עס דען אויס?

מ י כ א ל

דאכט מיר, גרין. ס'איז שווער אונטערצושיידען אין דער דאָזיגער בעלויכטונג. וואָרום איז דאָ נישט ווי געהעריג ליכטיג?

ד אָ ר א

ס'איז דאָך בלויז אונזער גאסט-צימער.

און מיר אליין זענען די געסט אין איהם... יאָ; און מיר אליין זענען די געסט אין איהם.

מיין קינד! ווי לאנג דאָס איז שוין נישט געשעהן! ווי לאנג, דאָרא, דאָס איז שוין נישט געשעהן!

ד אָ ר א

טרוימער מיינער, טרוימער מיינער...

מ י כ א ל

יאָ, דאָרא, א טרוימער בין איך. לאנג, לאנג ציהט ער זיך, דער טרוים. און ווען דו בעווייזט זיך פאר מיין טיר, ביזטו געגליכען פאר מיר צו דער זון, וואָס בעלייכט מיר דעם לאנגען אונענדליכען חלום מיינעם.

ד אָ ר א

געווען צייטען, ווען כ'האָב געמיינט, אז די טיר וועט זיך שוין קיינמאָל ניט עפענען... אך, ניט דאָס האָב איך געוואָלט זאָגען... ניין, איצטער וועל איך דיר גאָרנישט זאָגען... אלץ האָב איך פערגעסען.... אלץ האָב איך פערגעסען...

ביידע שווייגען אַ צייט.

מ י כ א ל

וואָס ציטערסטו אזוי, מיין קינד?

ד אָ ר א

פאר גליק. מיר איז שווער מיין גליק צו פערטראָגען...
אַ, מיכאל!...

מ י כ א ל

מהום... דיין גליק...

ד אָ ר א

די צוואנציג פערגאנגענע יאָהרען האָבען זיך אלע צו מיר אומגעקעהרט און זיי האָבען מיך אלע, ווי א ווירבעל־ווינד, אין מיטען ארייננעכאפט.

מ י כ א ל

וואָס פאר א צוואנציג יאָהר?

ד אָ ר א

שפּעטער, שפּעטער.

שטאַרקט אַלץ איבער. ענדליך קלאַפּט זי גאַנץ פאַרזיכטיג אין מיכאלס טיר. עס קלינגט דער שלאָס פון אינוועניג, די טיר עפענט זיך און עס בעוויזט זיך מיכאל.

מ י כ א ל

איז בלאַס, מיעד. קוקט פערוואונדערט צו דאָרען.

ד אָ ר א

האָט אָבגעטרעטען אָן אַ זייט. זעהט אויס ווי אַ קינד, וואָס מען האָט בעמערקט ביי וועלכען ס'איז פערברעכען, רעדט מיט א ציטערנדער שטימע.

דאָס בין איך, מיכאל.

מ י כ א ל

דאָרא...

ד אָ ר א

ענטשולדיג מיר, אויב איך האָב דיר געשטערט.

מ י כ א ל

דו ביזט עס, דאָרא... ביזט לאַנג געווים הינטער דער טיר גע־שטאַנען. כ'האָב עס געשפירט.

ד אָ ר א

האָסט געשפירט, מיכאל? איך בין דאָך אזוי שטיל צוגעגאַנגען.... איך האָב דאָך אזוי שטיל אָנגעקלאַפּט, מיכאל...

מ י כ א ל

און דו, דאָרא, האָסט אין מיין טיר אָנגעקלאַפּט... דו, דאָרא... אָ, ווי לאַנג דאָ סאיז שוין נישט געשעהן!

ד אָ ר א

נאָך מעהר אויפגערעגט.

און ווי איך האָב הינטער דער טיר געציטערט האָסטו געהערט, מיכאל? מיכאל מיין...

מ י כ א ל

כאַפּט זי אַרום.

ב ר ו ך

ניט דאָס, ניט דאָס... איך קען היינט מיט מיין קינד ניט בלייבען צוזאמען: קינדער טאָרען ניט זעהן זייערע עלטערן אין א טרויע־ריגען צושטאנד. זיי טראָגען ניט וויסען, אז ביי זייערע עלטערן איז דאָס הארץ צוריסען. פערשטעהט עס... איך זאָל זיך אָבער איצ־טער צוריק אין א קינד פערוואנדלען, — דאָס קען שוין איצטער ניט געשעהן... א גוטע נאכט!

ד אָ ר א

א גוטע נאכט!

ב ר ו ך

יאָ, א גוטע נאכט.

געהט געשווינד ארויס.

ד אָ ר א

זי בלייבט אַ ווײַלע אויף איהר אָרט. קוקט נאָך ברוכ׳ן.

ב ר ו ך

ער בעווייזט זיך אין טיר.

און מיין קינד זאָלט איהר זאָגען, אז איך וועל... אָך, ניין! גלייכער, אז איהר וועט איהר גאָרנישט זאָגען, גאָרנישט זאָגען...

פערשווינדט.

ד אָ ר א

געהט איהם נאָך.

ניין, איך וועל איהר גאָרנישט זאָגען... פילייכט וועל איך איהר אָט וואָס זאָגען...

איז שוין אויף יענער זייט טיר, שטיל. עס הערט זיך דאָס קלאַ־פּען פון דער ארויסגאַנגס־טיר.

ד אָ ר א

קומט צוריק דורך דער איינענער טיר; איז אויפגערעגט און דאָך דריקט איהר געזיכט אוים דערהויבענקייט. אַ ווײַלע בלייבט זי נעבען טיר, וו זי וואָלט זיך בעדענקען. זי געהט שטיל צו מיכאַלס טיר. זי בעמיהט צו געוועלטיגען אַליין מיט זיך, נאָר דער אינערליכער שטורם

גאנצען וועט איהר ערשט פערטרייבען פון מיין קאָפּ דעם געדאנק. וואָס בעאונרוהיגט מיך, ווען איהר וועט דאָ היינט בלייבען אויף אונזער היימישען קינדער־באַל. די קינדער וועט עס זעהר פיעל פערגניגען פערשאפען. זיי האָבען זיך דאך אזוי פיעל געגרייט.

ב ר ו ך

איך קען אייך ניט זאָגען וויפיעל שמערצען דאָס פערשאפט מיר, איך זאָל אייך בעדארפען ענטזאגען. איך וואָלט, דאכט מיר, גאָר קיינמאָל קיין דרייסט ניט געהאט אייך צו ענטזאגען — נאָר דאָס־מאָל...

ד אָ ר א

בעדארף מען ניט. ענטשולדיגט מיר, וואָס כ׳האָב אזוי פיעל ווענען דעם גערעדט. ס׳איז ווירקליך נאריש פון מיר.

ב ר ו ך

אך, וואָס רעדט איהר, דאָרא? צי דען פערשטעה איך ניט אייער הארץ היינטיגען אָוונד? כ׳האָב דאך אלץ געקענט בעמערקען. איך וויים, מיין פריינד, וואָס פאר א בעדייט היינטיגער טאָג האָט פאר אייך, און דעריבער קען איך דאָ לענגער ניט בלייבען.

ד אָ ר א

איך האָב גאָרניט צו אייך.

ב ר ו ך

וויבאלד אזוי, קען איך איצטער רוהיג פון דאנען אוועקגעהן. דריקט איהר האַנד. איך דאנק אייך פאר אלץ, דאָרא; איך דאנק אייך פאר אלץ. אפשר האָב איך היינט ניט אזוי דייטליך זיך אויסגעדריקט— איז עס דערפאר, ווייל כ׳האָב ניט געקענט; ווייל... איינס וויל איך אייך נאָר זאָגען, נאָר דאָס בעדארפט איהר וויסען...

ד אָ ר א

איך האָב אין אונזערע געשפרעכען קיינמאָל ניט אויסען געווען, מיט וועלכען ס׳איז געדאנק אייך אונאנגענעהם צו מאכען.

שווייגט; אבער ניט שטענדיג קען מען מיט'ן שווייגען דעם צווייטען פיעל־וועניג מיטטיילען.

ב ר ו ך

איך וועל באלד געהן.

ד א ר א

איהר וועט בלייבען.

ב ר ו ך

דאס קען ניט געמאלט זיין. מיר איז זאגאר שווער אייך אן ערקלערונג אויף דעם צו געבען. היינט בין איך אהער געקומען נעגען מיין ווילען. איהר פערשטעהט, איך האב היינט קיין רעכט נישט געהאט דא צו זיין. איך האב געקענט מיכאל'ן ווידער בעגעגנען — און דאס וואלט שוין פאר אונז ביידען געוועזן איבער די קרעפטען.

ד א ר א

און וואס צווישען אייך איז פארגעקומען — בלייבט פאר מיר אן אונהיימליכער סוד. איך וועל מיך בעמיהען היינט וועגען דעם ניט צו קלערען... איהר האט קיין רעכט ניט געהאט צו זיין, — זאגט איהר — אבער איהר זענט דאך געקומען...

ב ר ו ך

מיר האט זיך געדאכט, אז איך האב נאך נויטיג געהאט מיט אייך צו רעדען וועגען מיין קינד, וועלכעס איך האב אויף אייערע זיכערע הענד געלאזען... נאר קומענדיג אהער, האב איך געשפירט, אז ס'איז גאנץ איבעריג. איך בין זיכער און מיין הארץ איז רוהיג.

ד א ר א

פון איין זייט פערשאפט עס מיר פיעל פערגניגען, נאר אייער רוהיגקייט — דאס בעאונרוהיגט מיך.

ב ר ו ך

נו געוויס בין איך רוהיג, ווען איך האב פאר איהר אזא מוטער אויסגעפונען.

ד א ר א

זאל זיין אזוי, איך וועל מיך בעמיהען אייך צו גלויבען. און איג־

דריטער אקט.

בײַ מיכאל העלמאַן.

אַ גרויסער גאַסט־צימער, צוגעקליבען מיט גרויס געשמאַק אין אַ העל גרינעם טאָן. רעכטס דרײַ גרויסע פענסטער. לינקס איין טיר, וועלכע פיהרט צום אַלגעמיינעם קאָרידאָר. אין דעם הינטערגרונד אַ טיר צו מיכאל העלמאַן׳ס אַטעליע. די טיר איז פערמאַכט. אויף די ווענד קאַנדילאַברען. אין מיטען זאַל הענגט אַ גרויסער קריסטאַלענער זשיראַנדאָל. אָווענד. אין איין קאַנדעלבאַר ברענען צוויי ליכט.

ברוך

זיצט אויף אַ זאָפע רעכטס צווישען די פענסטער. זיין קאָפּ אויף די הענד אָנגעשפּאַרט.

דאָרא

זי קומט אַן פון טיר לינקס. טראָגט אַ העל־בלויע אָווענד־קלייד, ווי זי וואָלט עמיצען זוכען. זי בעמערקט ברוך׳ן.

גאַר דאָ זיצט איהר? כ׳האָב געמיינט, איהר זענט שוין אוועקגע־גאַנגען.

ברוך

ער הויבט אויף זיין קאָפּ. ס׳איז צו מערקען, אז פאַר די לעצטע עטליכע טעג איז ער שטאַרק געעלטערט געוואָרען. זיין שטימע איז פינסטערער געוואָרען.

יאָ, איך האָב שוין געוואָלט אוועקגעהן.

דאָרא

איך מיין, אז איהר וועט עס מיר ניט טהאָן. איהר וועט דאָך בלייַ־בען... וואָרום ענטפערט איהר מיר ניט, הערר שניירזאָן? איהר

זיי שטעהען ביידע ווי פער'שכור'טע, האַלטען זיך ביידע פאר די הענד, עס זעהט אויס, אַז ווען זיי וואָלטען איינער דעם צווייטענס האַנד אָבגעלאָזט, וואָלט ביי זיי קיין כח ניט געקלעקט אויף די פיס זיך צו האַלטען. פון צווייטען צימער הויבט זיך ווידער אָן צו הערען עמאָס שטימע זינגענדיג. זיי הערען זיך ביידע צו אָנגעשטרענגט, ווי פון אַנ־דערע וועלטען וואָלט צו זיי דאָס געזאַנג ציהען.

מיכאל

שעפטשעט.

שרעקליך, ווען די זון געהט אויף נאָך האַלבער נאַכט!...

דאַרא

בעוויזט זיך אין טיר. בעמערקענדיג די אַנוועזענדע, ווערט איהר פרעהליך געזיכט גלייך פערוואָלקענט. זי מאַכט אַ פּאָר טריט, ווי זי וואָלט וועלען עפּעס זאָגען, נאָר באַלד ציהט זי זיך צוריק, קוקענדיג צו זיי מיט שמערצליכע בליקען.

אויף דער וועלט ערשיינען. און מיר פעהלט די קראפט, מיינע שעפּ־
פונגען דאס לעבען צו געבען.

מיכאל

דאס לעבען זיי געבען — לעבען און הארמאניע, —
מירביידע שטרעבען דאָך צו איין גרויס, אונשטערבליך ווערק.

ברוך

איצטער, מיכאל, איז אונזער וועג איינער.

מיכאל

כאפט איהם פאר ביידע הענד.

לאָמיר אונזער ביידענס קראפט פעראייניגען!

ברוך

אומזיסט: מיר ווילען נאָר בלויז אונזער טרויער פערדאָפּלען.

מיכאל

אויב אונזער פעראייניגטער כח וועט אונז נישט געבוג זיין אויף
צו שאפען איין גרויס, ליכטיג און לעבע־
דיג ווערק, דאן זאָל... דאן זאָלען אונזערע פעראייניגטע
קרעפטען פערניכטען אליז, וואס האט פאר אונז אזא פינסטערען
אַבגרונד אויפגעעפענט. קום מיט מיר, מיין ברודער! ביזט דאָך
איצטער מיין ברודער...

ברוך

ס'איז אונערטרעגליך.

מיכאל

כחות פרישע, איצטער איז די צייט, ברוך!

ברוך

יאָ, לאָמיר ביידע אונזערע כחות פעראייניגען.

מיכאל

כא־כא... דו ביזט גרייט?

ברוך

יאָ, לאָמיר אונזערע ביידענס כחות פעראייניגען, מיר זאָלען אין
דעם פינסטערען אַבגרונד ניט אריינפאלען.

מיכאל

עס פעהלט איהם אויס אָטעם, ער ווערגט זיך מיט די ווערטער.

אך, ניין, נישט דאָס, נישט דאָס...

ברוך

מיין האנד ציטערט אויך; ניט זיכער איז שוין דער פּינזעל אין מיין האנד.

מיכאל

גאָר אזוי. ציטערט אויך. ניט זיכער... אבער ניט דאָס האָב איך געמיינט; אך, אז גאָר נישט דאָס... פערשטעהסטו, איך וויל נאָר, אז דו זאָלסט דערביי שטעהן; פערשטעהסטו, מיך וועט עס שטאַר־קען, ווען איך וועל דיך שפּירען הינטער מיינע פּלייצעס.

ברוך

און דו וואָס?

מיכאל

איך וועל מיט א פּינזעל שווארצען פארב פערשמירען אלץ — אלע מיינע אידעען; אלץ, וואָס כ'האָב געשאפען; אלץ, וואָס כ'האָב גע־וואָלט...

ברוך

שווייג, דאָס איז שרעקליך! ס'איז שרעקליך, מיכאל...

ביידע שטעהען מיר ביים ברעג פון'ם פינסטערען אבגרונד.

מיכאל

וואָס רעדסטו?...

ברוך

איך בין שוין לאנג אנטלאָפען געוואָרען פון מיין ארבייטס־צימער. איך בין פערוואָגעלט געוואָרען. כ'האָב אלץ אין מיטען געלאָזען. און וואו איך קעהר מיך און וואו איך ווענד מיך — הער איך אלץ דאָס הארצרייסענדע געוויין פון מיינע ניט־פערענדיגטע שעפּפונ־גען. זיי וויינען, איך זאָל זיך צוריק צו זיי אומקעהרען. איך זאָל זיי דאָס אמת'ע לעבען געבען. זיי ווילען ניט קיין פערקריפּעלטע

מ י כ א ל

צו מיר, אין מיין אַטעליע.

ב ר ו ך

קענסט עס נאָך ביי זיך פּועל'ן? מיך פיהרען אהין, צו דיר?

מ י כ א ל

ווארום וואָס — ס'איז דען אזוי שרעקליך, מיינסטו?... יאָ, דו מיינסט אזוי? וואָס שווייגסטו?

ב ר ו ך

ענטפערט ניט.

מ י כ א ל

מיינסטו עס ווירקליך, ברוך? מיר זענען דאָך אין דער יוגענד אזוי עהנליך געווען איינער צום אנדערן.

ב ר ו ך

איצטער זענען מיר נאָך פיעל עהנליכער איינער צום אנדערן.

מ י כ א ל

דו געפינסט עס?

ב ר ו ך

יאָ, איך געפין עס און דעריבער וויל איך צו דיר, אין דיין אַטעליע ניט געהן.

מ י כ א ל

ווילסט עס נישט טהאָן דיין חבר פון דער יוגענד?

ב ר ו ך

איך האָב מורא.

מ י כ א ל

האָסט מורא, מהום... כ'מיין, כ'וויל, דו זאָלסט מיט דיין האנד צו מיין ארבייט עטליכע שטריכען צוגעבען — מיט דיין האנד; איך אליין וועל שטעהן פון ווייטען — פילייכט וועט עס מיר צוריק מיין גלויבען, מיין כח...

ב ר ו ך

דו, מיכאל, פערלאנגסט פון מיר הילף?!

דרע מיך אום מיט ליידיגע הענד אין די צימערן, וועלכע זעהען פאר מיר ווי פרעמדע אויס... און טרעף איך מיך מיט מיינס א קינד, האָב איך פאר דעם קיין ווערטער ניט, דאָס הארץ קלעמט און אין מויל איז קיין ווערטער ניטאָ... ווייסטו וואָס דאָס בע־דייט, ווען דיר פעהלען ווערטער פאר דיין ליעבסטען? ווען ארום דיינע ליפען פעהלט דער שמייכעל פאר דעם, וואָס חלום'ט אפשר פון דיר טאָג און נאכט, טאָג און נאכט?...

ב ר ו ך

און דיין ארבייט?

מ י כ א ל

האלט ביים אונטערגעהן.

ב ר ו ך

ביים אונטערגעהן...

מ י כ א ל

עס פעהלט מיר די געטליכע קראפט.

ב ר ו ך

צו פערענדיגען?

מ י כ א ל

ניין! מיר פעהלט די געטליכע קראפט, איך זאָל מיט מיינע אייגענע הענד אָבווישען פון'ם לייוועגט אלץ, וואָס כ'האָב מיט מיין געדאנק, מיט מיין הארץ געשאפען!... געדענקסט, ברוך, ווי מיר זענען אין דער יוגענד געווען עהנליך איינער צום אנדערן?

ב ר ו ך

יאָ, זעהר עהנליך, אלע פראָפעסאָרען האָבען עס געזאָגט.

מ י כ א ל

כאפט ברוכ'ן פאר'ן האַנד.

וועסט געהן מיט מיר?

ב ר ו ך

וואוהין מיינסטו?

מ י כ א ל

דאָרא מיינסטו?

ב ר ו ך

קומט זי אַמאָל אריין אין דיין אַטעליע?

מ י כ א ל

זי גלויבט נאָך אַלץ אין מיין ארבייט... זי גלויבט, אַז איך וועל די טירען עפענען — הער זיך נאָר גוט איין, ברוך, — איך וועל די טירען פון מיין ארבייט־צימער עפענען און פון דאָרט וועט פאַר איהרע אויגען עטוואָס גרויסעס, עטוואס ליכטיגעס ערשיינען. ליכטיגעס — ווי איך האָב עס איהר אַמאָל צוגעזאָגט.

ב ר ו ך

האָסטו איהר, ווירקליך, אַזעלכעס צוגעזאָגט?

מ י כ א ל

געשוואָרען ביי דאָס הייליגסטע.

ב ר ו ך

צו וועלכער צייט?

מ י כ א ל

ס'איז קיין אונטערשייד ניט. דאָס, וואָס כ'האָב ביז איצטער געשאַפען, פון מיין קינדהייט אָן... איך זאָג, פון מיין קינדהייט אָן — ווען איך האָב צום ערשטען מאָל געזעהען, ווי איבער דער ערד, אין פריהלינג, רוקט זיך א געוויטער אָן — מיין ערשטע בעוואונדערונג, מיין ערשטע אויפרעגונג איז שוין געווען דער אָנהייב פון מיין איצטיגען גוסס'דיגען אידעאַל.

ב ר ו ך

און איצטער?

מ י כ א ל

איך בין מיעד. פינסטער איז מיר ארום און ארום, ווי דורך מיינע גרויסע פענסטער וואָלט נאָר קיין ליכט ניט אריינגעשיינט; ווי נאָר נישט אנטקעגען מיינע פענסטער וואָלט טעגליך די זון אויפגעהן. איך עפען שטיל די טיר און גנב'ע זיך ארויס פון מיין אַטעליע און

הארמאניש. הערסט, ברוך, — אין אלץ וואס ארום אונז! אט אין וואס אונזער טראגעדיע בעשטעהט, ברוך; כ׳מיין מיין טראגעדיע. איך וואג נישט צו טראכטען אנדערש. איך קען עס נישט בערגעסען: מיינע פענסטער קומען צו מזרח ארויס און יעדעס מאל, נאך א גרויסען געוויטער, נאך שטורם און רעגען, ווען דאס הארץ הייבט אן צו צוויפלען אין דער פאלקאמענהייט און אין דער גאנצקייט פון גאטס וועלט — דאן בויגט ער זיך, דער רעגענבויגען, אויס מיט גבורה אין וואלקען אנטקעגען מיינע פענסטער, ער קוקט מיט עקשנות צו מיר און ווינקט: פון מיר זאלסטו א ביישפיעל נעהמען אין אלע דיינע שעפּפונגען, אין אלע דיינע חלומות, פון מיר זאלסטו א ביישפיעל נעהמען. און ווי קליין ווער איך דעמאלט. איך קוק צו די טויטע אונבעהאלפענע פארבען און קוק אויף דער גרויסער ליכטיגער וועלט, וועלכע האלט זיך אין איין בעוועגען...

ברוך

גאר ניט צופעליג האבען מיר זיך היינטביידע געטראפען.

מיכאל

נישט צופעליג זאגסטו? מערקווירדיג, ווי דאס הארץ מיינס האט זיך די לעצטע צייט געוועקט. ווייסטו, נעכטען בין איך א צייט אין דעם צימער געזעסען און אפשר אין אן אנדערן — איך געדענק ניט אויף קלאר — און איך האב ווי אויף עמיצען געוואַרט. ס׳האט מיך פון דער ארבייט געריסען. א פרעמדער געפיהל, גאר אונפערשטענדליך פאר מיר אליין, האט מיך געצויגען צום שלאס פון מיין טיר — זי צו עפענען: איינמאל פאר אלעמאל זי צו עפענען. איך שעהם מיך... ברוך, איך שעהם מיך... מהום, ווי שרעקליך דאס איז! ס׳איז אונערטרעגליך, ברוך...

ברוך

הויבט אויף דעם קאפ, וועלכער איז געוועזען אויפ׳ן ברוסט געזונקען, וועהרענד מיכאל האט גערעדט. זיין געזיכט איז בלאס.

און דארא?

גערעגט. דאָרט האָט זיך שוין געצאַפּעלט מיין צוריסען האַרץ, מיין צופּלאָגטע נשמה.

מ י כ א ל

רעד עס ניט, ברוך; דאָס איז אונערטרעגליך.

ב ר ו ך

ווי א שווערער חלום האָט זיך עס נאָך דאַן אָנגעהויבען. פריהער נאאיוו, ליכטיג, קינדיש־שעהן — און וואָס ווייטער שווערער, פינסטערער ווי א מורא'דיגער קאָשמאַר, וועלכער האָט מיין גאַנ־צען וועזען, מיין גאַנץ לעבען אריינגעכאַפּט. ווי נאאיוו !... שטעהען צוויי אַלטע לייט און דערמאָהנען זיך אין זייערע קינדערשע חלומות; קינדערשע ליכטיגע טעג. כאַ־כאַ־כאַ... אַ, יענע שוואַר־צע, גראָבע קויהלען־שמיר־כען און די אונענדליך דינע פאַרבען פון דעם רעגענבויגען !

מ י כ א ל

איך האָב שוין ליעב געהאַט צו קוקען אויפ'ן רעגענבויגען נאָך איי־דער איך האָב זיין בעדייט געוואוסט.

ב ר ו ך

און געדענקסטו, וואָס די מוטער האָט אויף דעם ערקלערט ?

מ י כ א ל

מיר האָט עס מיין פאָטער ערקלערט.

ב ר ו ך

אז דער רעגענבויגען איז א צייכען, אז גאָט וועט שוין מעהר דאָס געשאַפענע ניט אומברענגען ?

מ י כ א ל

אַ, ניין, מיר האָט מיין פאָטער גאָר עטוואָס אַנדערש ערקלערט. אין דעם איז א גרויסער טייל אמת געלעגען. ער האָט מיר ער־קלערט, אז דער רעגענבויגען — דאָס איז דער סימבאָל פון האַר־מאָניע און גאַנצקייט. דער גרויסער וועלט־מייסטער ער געפינט אַזוי, אז אַלץ וואָס מיר זעהען ארום זיך אין דער נאַטור, אַלץ וואָס מיר קענען מיט אונזערע חושים בעגרייפען, איז ג א נ ץ און

ב ר ו ך

כ׳האָב שוין כמעט יענע צייט פֿערגעסן.

מ י כ א ל

פערגעסן !... ס׳איז דאָך אָבער יאָ געשעהן אמאָל. — ס׳איז דאָך אַ פאקט א געשעהענער אין אונזער לעבן.

ב ר ו ך

וואָס מיינסטו דערמיט ?

מ י כ א ל

דאָס איז אַלץ אַן ענטפער אויף דיין פריהערדיגער פראגע, פאַרוואָס דו האָסט מיך אין דעם דאָזיגען צימער געטראָפען און נישט. אין מיין אַטעליע ?... אַך, ברוך, מיר זענען דאָך אמאָל גאָר קליינע קינדערלעך געווען ! דו געדענקסט עס נישט, ברוך...

ב ר ו ך

און דו געדענקסט, אַז מיר האָבעןביידע ליעב געהאַט נאָך אַ רע־גען צו שטעהן און קוקען אויפ׳ן רעגענבויגען; צעהלען די פאַר־בען אין איהם ?

מ י כ א ל

מערקווירדיג ! וועגען דעם טראַכט איך דאָך איצטער !

ב ר ו ך

צו דעם רעגענבויגען האָט אונז שוין אינסטינקטיוו געצויגען אונ־זער יונגער קינסטלערישער פייער.

מ י כ א ל

אָבער דו געדענקסט עס גוט ?

ב ר ו ך

ווארום זאָל איך עס ניט געדענקען ? איך געדענק נאָך, ווען כ׳האָב נאָך גאָר אַ קליין קינד זייענדיג, מיט שטיקלאַך קויהל אומעטום געשמירט, געוואָלט עפּעס שאַפען — און די מוטער מיינע האָט מיר איבער די הענטלעך געשלאָגען. זי האָט ניט געמערקט, אַז אונ־טער די גראָבע, שווארצע קויהלען־שטריכען האָט זיך שוין עפּעס

צעהלט זיך, אז אמאָל איז גאָט ניט צופרידען געווען מיט זיין אר־
בייט, מיט דעם אלעמען, וואָס ער האָט בעשאפען אויף דער וועלט—
האָט ער א מבול אָנגעשיקט אויף דער ערד און אלץ וואָס אויף
איהר אומגעבראכט.

ב ר ו ך

דערצו בעדארף מען זיין שטארק ווי א גאָט.

מ י כ א ל

יאָ, שטארק ווי א גאָט בעדארף מען זיין, דאָס האָב איך געמיינט צו
זאָגען. מען בעדארף קענען אויפהויבען די האנד און אָבווישען
פון'ם לייוועגד אלץ, וואָס עס איז געשאפען געוואָרען, אויב דו
צווייפעלסט אין דיין ארבייט; אין דיינע אייגענע שעפּפונגס־
קרעפטען.

ב ר ו ך

און אפשר נאָך איידער עס ווערט פערענדיגט.

מ י כ א ל

ס'איז שוין קיין אונטערשייד נישט, וויבאלד נאָר מען הויבט אָן
צו צווייפלען אין דעם אייגענעם כח. — באלד ביי דער ערשטער
רגע.

ב ר ו ך

שטארק ווי א גאָט בעדארף מען זיין.

מ י כ א ל

אין אַ ווײלע אַרום.

וויפיעל איז שוין אין דעם, צייט די אקאדעמיע האָט אונז ביי־
דען... כ'מיין, צייט די אקאדעמיע האָט אונזביידען דיפּלאָמען
ארויסגעגעבען, אז מיר זענען שוין זעלבסטשטענדיגע מאלער?...
כא־כא, ז ע ל ב ש ט ע נ ד י ג ע — הער זיך צו, ברוך, צום
וואָרט, ווי שפּאָטיש ער קלינגט, שפּאָטיש, שפּאָטיש...

זיי בלייבען ביידע זיצען די קעפּ אראָבגעהאנגען, ווי זיי וואָלטען
זיך אין אלטע זכרונות פערטיעפען.

ב ר ו ך

האָסט, מיכאל, א טעות. — זי איז מונטער; שטאָלץ און פול מיט גלויבען.

מ י כ א ל

האָסטו מיט איהר גערעדט?

ב ר ו ך

טאקע אין דעם אייגענעם צימער.

מ י כ א ל

און נישט לאנג?

ב ר ו ך

איידער דו ביזט אריינגעקומען.

מ י כ א ל

מערקווירדיג, עפּעס ווי דאָס הארץ האָט מיר געזאָגט.

ב ר ו ך

זעהסטו, העלמאַן, און איך האָב ניט ערווארטעט דיך צו זעהן אין דעם דאָזיגען צימער.

מ י כ א ל

פארוואָס?

ב ר ו ך

ווייל עס איז אביסעל צו ווייט פון דיין אטעליע.

מ י כ א ל

האָסט רעכט, ברוך. מהום... כ'האָב אָנגעהויבען און פערגעסען צו ענדיגען. עס וואונדערט דיך, כא, כא, כא — עס וואונדערט דיך, וואָס איך האָב פלוצלונג פערבלאָנדזשעט אזוי ווייט פון מיין אַטעליע... א מענשענס נשמה — דאָס איז א שפּיגעל. — אבער בלויז די לינקע, די אומגעקעהרטע זייט שפּיגעל. און די זייט, אין וועלכער מען קען אריינבליקען — אָ, זי איז פערשטעלט. פאר יע־נעם, פאר'ן צווייטען, מיין איך, איז זי פערשטעלט. אַך, אַך, אַך, איך אליין, אין מיין נשמה, וואָס עס טהוט זיך, זעה איך זעהר גוט. מהום... און דערצו נאָך די נשמה פון א קינסטלער, עס דער־

מ י כ א ל

נעווים, נעווים. דיינס א קינד. זעהר פיעל האב איך די לעצטע צייט געטראכט וועגען דיר.

ב ר ו ך

האסט זיך אין די קינדערשע יאהרען דערמאהנט?

מ י כ א ל

נישט דאס איגאנצען. איך טראכט גאנץ אפט: איין פראפעסאר לערנט מיט הונדערטער שילער; לערנט זיי אויף איין אופן, ווי אזוי דעם שטריך אויפ'ן לייוועגד אנידערצוציעגען; ענדיגען זיי — געהט יעדערער אוועק אויף א גאנץ בעזונדערען דרך.

ב ר ו ך

ווארום נראדע איצטער איז עס דיר אויפ'ן זינען ארויפגעקומען?

מ י כ א ל

מהום... ווארום גראדע איצטער; ווארום גראדע איצטער. דאס איז טאקע א פראגע. אייגענטליך ליעגט עס ביי מיר טיעף אין דער נשמה איינגעווארצעלט. דאס איז דער יסוד פון מיין לעבענס־טראגעדיע.

ב ר ו ך

וואס ווילסטו זאגען דערמיט?

מ י כ א ל

מערקווירדיג, מיר איז עס ארויף אויפ'ן געדאנק באלד ווי איך האב דיך דערזעהן ביי מיר. האסט פריהער געזאגט, אז דו ביזט ביי מיר אן אפטער גאסט און איך האב עס גאר ניט געוואוסט... דו האסט אפשר געזעהן דארען?

ב ר ו ך

יא. איך האב היינט מיט איהר די גאנצע צייט פערבראכט.

מ י כ א ל

זי איז נעווים נידערגעשלאגען. ס'איז קיין וואונדער ניט. גאר קיין וואונדער ניט.

ב ר ו ך

איך בין די לעצטע צייט א גאנץ אפטער גאסט ביי דיר אין הויז. כ'האב אהער מיין טאכטער געבראכט, זאל זי מיט דיינע קינדער אינאיינעם וואקסען.

מ י כ א ל

מהום... זי איז דאך שוין געווים אויסגעוואקסען.

ב ר ו ך

ווי דיין עמא.

מ י כ א ל

ווי עמא... און זי איז צופריעדען?

ב ר ו ך

געווים איז איז צופרידען, ביי מיר אין דער היים האט זי אויס־געזעהען ווי אן איינזאמע פייגעלע אין א גרויסען שטייג.

מ י כ א ל

יא, ס'קען זיין, אז דו האסט גוט געטהאן. דאס הארץ האט מיר טאקי די לעצטע צייט געזאגט. — כ'וויים נישט וואָרום, ברוך, די לעצטע צייט האב איך פיעל געטראכט וועגען דיר... יא, שוין לאנג איז זי שוין דא?

ב ר ו ך

פרידע?

מ י כ א ל

יא, דיין קינד, מיין איך.

ב ר ו ך

שוין עטליכע טעג.

מ י כ א ל

עטליכע טעג — און איך האב עס גאר נישט געוואוסט.

ב ר ו ך

וועסט זיך נאך זעהן מיט איהר.

ב ר ו ך

ווי קומסטו אהער?

מ י כ א ל

איך וואָלט פרעגן, ווי קומסטו אהער? ווי עס ווייזט זיך ארויס, האָב איך קיין טעות ניט געהאַט.

ב ר ו ך

וואָס מיינסטו דערמיט?

מ י כ א ל

ווייל נעכטען האָט זיך מיר אויסגעוויזען, אז איך האָב דיין שטימע געהערט. ביזטו עס נעכטען אויך דאָ געוועזן?

ב ר ו ך

יאָ, כ'בין דאָ נעכטען אויך געוועזן.

זיי קוקען זיך ביידע גלייך אָן אין די אויגען און שווייגען.

מ י כ א ל

ביזט אויך א סך געעלטערט געוואָרען, ברוך.

ב ר ו ך

יאָ, איך בין דאָ נעכטען אויך געוועזן. כ'האָב געוואָלט אין דיין טיר אָנקלאַפּען.

מ י כ א ל

נאָר פארוואָס האָסטו עס ניט געטהאָן?

ב ר ו ך

ווייל איך האָב אויך שטענדיג ליעב געהאַט צו ארבייטען ביי פער־מאַכטע טירען — כ'האָב דיר ניט געוואָלט שטערען.

מ י כ א ל

דו האָסט ליעב געהאַט צו ארבייטען ביי פערמאַכטע טירען — און איצטער האָסטו זיך דערפון אָבגעוועהנט?

ב ר ו ך

און איצטער... איצטער איז שוין באלד קיין אונטערשייד ניט.

מ י כ א ל

מהום...

פען דאָס מעבעל איבערציהען. — אין דער דאָזיגער מעגליכקייט
גלויבט איהר דאָך יאָ?

ב ר ו ך

אָ, זעהר.

ד אָ ר א

טאָ קומט מיט מיר, וועל איך אייך דערצעהלען, וואָס פאר א באל
עס גרייט זיך ביי אונז אין שטוב.

ב ר ו ך

איך האָף, אז איהר וועט אזוי אויך דערצעהלען.

ד אָ ר א

נו, וועל איך אייך לאָזען, איך וועל צו אייך ארייַנשיקען מיינע
לייט, וועט איהר מיט זיי פערברענגען.

ב ר ו ך

ווי איהר פערשטעהט... איך וואָלט וועלען אליין בלייבען.

ד אָ ר א

מיט'ן גרעסטען פערגניגען. קיינער וועט אייך דאָ ניט שטערען.

געהט אַרויס.

ב ר ו ך

בלייבט אַליין זיצען, דער קאָפּ געבויגען.

מ י כ א ל ה ע ל מ א ן

בעוויייזט זיך אין טיר. בעמערקענדיג שנייערזאָנען, דריקט זיין געזיכט פערוואונדערונג אויס. ער בלייבט אַ ווײלע אויף זיין אָרט שטעהן, ניט וועלענדיג שטערען.

ב ר ו ך

אך, מיכאל!

ער ווערט מונטערער. געהט מיכאל'ן אַנטקעגען. זיי דריקען זיך די הענד.

מ י כ א ל

נו, ברוך?

ב ר ו ך

מיין פריינד, אפשר בעשטעהט דאָס לעבען בלויז פון יענע ביטערע און שמערצליכע מאָמענטען, ווען אונזער נשמה פּלאָגט זיך אזוי שטאַרק...

זיי שווייגען ביידע אַ לאַנגע צייט.

ד אָ ר א

אפשר האָט איהר רעכט.

ב ר ו ך

איך זעה, איהר ווילט מיך בערוהיגען, — איך בין שוין רוהיג. אפילו אין מיינע שווערסטע מינוטען... יאָ, איך מיין, אז ס'איז אינגאנצען איבעריג צו רעדען.

ד אָ ר א

צי אויפ'ן הערבסט־הימעל, צי אויפ'ן פריהלינגס־הימעל ווען עס רוקט זיך אַ וואָלקען אָן, מוז ער דאך פארבייגעהן.

ב ר ו ך

איהר האָט רעכט: אלץ געהט פארביי, אלץ געהט פארביי...

ד אָ ר א

אזוי מיינט איהר. געוויס, יעדערער מיינט, ווי ער פערשטעהט. די וועלט איבערצומאכען איז שווער.

ב ר ו ך

געוויס, די וועלט איבערצומאכען איז זעהר שווער. — די וועלט איבערמאכען איז ניט קיין מעבעל איבערציהען.

ד אָ ר א

לאכט.

ב ר ו ך

וואָס לאכט איהר?

ד אָ ר א

נו געוויס איז די וועלט איבערמאכען ניט אזוי גרינג ווי מעבעל איבערציהען... זי קלייבט צוזאמען די שטיקער סאמעט און זייד. איהר וועט גאָר געהן מיט מיר אין זאל אריין; איהר וועט מיר העל־

ב ר ו ך

איהר בעדארפט ניט רעדען אזוי, דאָרא. איהר אליין, דאָרא, קען זיין, דענקט פיעל אנדערש און דעריבער האָט איהר זיך אזוי אויפּ־געדעגט.

ד אָ ר א

ניין, מיין פריינד, מיין וועג איז פאר מיר געננוג אויסגעלייטערט און איך געה איהם גאנץ זיכער. איך וויל האָפען, אז דעם אייגע־נעם וועג האָב איך פאר מיינע קינדער אויך אָנגעצייכענט.

ב ר ו ך

קעהרט זיך אָב, ער לאָזט זיך אַראָב אויף אַ שטוהל, בעמיהט זיך צו פערבאָרגען זיין אויפרעגונג.

ד אָ ר א

וואָס איז אייך אזוינס?

ב ר ו ך

אך, וואָס מאטערט איהר מיין אויסגעמאטערט הארץ?

ד אָ ר א

ענטשולדיגט מיר, אפשר האָב איך אייך בעליידיגט מיט מיינע ווערטער, כ'בין געווים ניט אויסען געוועזן אייך צו בעליידיגען.

ב ר ו ך

איהר האָט מיך ניט בעליידיגט, דאָרא.

ד אָ ר א

איך האָב אייך יאָ בעליידיגט, ענטשולדיגט מיר. נו, זאָגט, אז איהר ענטשולדיגט מיר.

ב ר ו ך

צי דען קענט איהר בעליידיגען עמיצען? אין אייערע ווערטער איז צופיעל אמת פארהאנען.

ד אָ ר א

ביי מיר האָט זיך פון הארצען ארויסגעריסען דאָס, וואָס כ'טראָג שוין פופצעהן יאָהר אין איהם פערשלאָסען.

אַט וואַס: איך מיט מיינע אידעאַלען האַב זיך קיינמאָל ניט בע־האַלטען. — דערפאַר, וואַס איך בין אונמיטעלבאַר פעראייניגט מיט'ן לעבען אַליין. מכאַל און איהר און נאָך אַזעלכע ווי איהר — חלום'ען פון נייע וועלטען, פון נייע שעפּפונגען אין דער צייט, וואָס דאָס אַלטע בעט זיך, אַז מען זאָל עס בענייען. ניין, קיין נייס וועט איהר קיינמאָל ניט שאַפען! זוכענדיג נייס האָט איהר אַרויס־געלאָזען פון אייער רשות דאָס וואָס איז ג ע ש אַ פ ע ן גע־וואָרען. די וועלט איז שוין איינמאָל בעשאַפען געוואָרען! און די זון געהט אויף יערען טאָג. איך האָב מיין אידעאַל אינ'ם ל ע־ב ע ן געפונען. איך צווישען די קנייטשען אויף די געזיכטער פון מיינע פערעלטערטע פאַטער און מוטער האָט צו מיר דאָס לעבען אַרויסגעקוקט. ווען זיי זענען שוין געלעגען אויף זייער טויט־ען־בעט, בין איך שטיל געשטאַנען און מיט פאַרכט געקוקט אויף זייערע געזיכטער, פון וואַנען ס'האָט צו מיר אַ ניי לעבען אַרויס־געבליקט. איך האָב דאַן אין זיך פרישע כחות דערפיהלט: איך בע־דאַרף לעבען, לעבען און מונטער זיין! אַזוי האָב איך צו מיר אַליין געזאָגט, — לעבען און קראַפט פאַר מיינע ל ע ב ע ד י ג ע קינדער, איבערגעבען. דער דאָזיגער געדאַנק איז פאַר מיר וואָס ווייטער אַלץ שטאַרקער געוואָרען.

ב ר ו ך

און ניט עלטער?

ד אָ ר אַ

אָך ניין; אין דעם ליעגט אייער גרויסער טעות. איהר בעדאַרפט וויסען, אַז אַלץ אַרום אונז מיט אונז אינאיינעם בעשטעהט בלויז פון אַ ה ע ר ב ס ט־ און פ ר י ה ל י נ ג ס־ש פּ י ע ל פון אָבלעבען און בענייאונג, אָבלעבען און בענייאונג... דאָס גאַנצע לעבען איז בלויז אויף אייך, איהר איינגעבילדעטע שעפּפער... דאָס לעבען אַליין נעהמט איצטער פון אייך ראַכע און לאַכט אייך אויס!

ד אָ ר א

יאָ, — אַ באַל.

ב ר ו ך

און העלמאַן ווייסט ניט דערפון.

ד אָ ר א

ער ווייסט ניט.

ב ר ו ך

ווייסט ער טאַקי ניט, וואָס עס קומט פאָר אין די איבעריגע צימערן דאָ?

ד אָ ר א

ניין, מיין פריינד! און וואָס וואונדערט עס אייך אזוי? איהר האָט פריהער געזאָגט, אז איהר טראָגט ביי זיך אין הארצען זעהר פיעל פון דעם, וואָס עס קומט פאָר ביי מיכאל'ן אין אַטעליע — און ווען גאָט וואָלט פון אייך אייער פרוי ניט צוגענומען אין די ערשטע טעג פון אייער געמיינזאַמען לעבען — קענט איהר מיר ניט זאָגען, ווי איהר וואָלט זיך איצטער געשפּירט? וואָלט איהר ניט געזעסען איצטער פערשפּאַרט אין אייער אַטעליע, גאָרניט ווייסענדיג וואָס עס קומט פאָר הינטער די טירען פון אייער זאַגענאַנטען אַ ר ב י י ט ס ־ צ י מ ע ר?

ב ר ו ך

איצטער, דאָרא, קען איך אייך גאָרנישט זאָגען.

ד אָ ר א

איהר רעכענט, אז איך טראָג אום סודות אין הארצען, וועלכע איך בעמיה מיר צו פערבאָרגען פון מיכאל'ן. — ס'איז גאַנץ איבעריג!

ב ר ו ך

איהר האָט מיך שלעכט פערשטאַנען, דאָרא. איך האָב ניט אויסען געוועזען אייך צו בעמערקען עפּעס וועגען אייער בעציהונג צו מיכאל'ן.

ד אָ ר א

איהר האָט מיך שלעכט פערשטאַנען. — איך וועל אייך נאָר זאָגען

ב ר ו ך

העלמאן ווייסט אויך ניט פון דעם ?

ד אָ ר א

ניין.

ב ר ו ך

אויב אזוי, בעדארפט איהר עס מיר אויך ניט דערצעהלען.

ד אָ ר א

וואָרום דען?

ב ר ו ך

ווייל, אויף וויפיעל מיר דאכט זיך, טראָג איך אין הארצען זעהר פיעל פון דעם, וואָס עס קומט פאָר ביי מיכאל'ן אין זיין פע־שלאָסענעם אטעליע.

ד אָ ר א

וואָס מיינט איהר מיט דעם?

ב ר ו ך

דאָס ליעגט שוין אין כאראקטער פון יעדען, אין ווען ס'איז נאָר פערבאָרגען א פונק שעפפערישע קראפט.

ד אָ ר א

עך, קינסטלער, קינסטלער... איך מיין אייך ניט צו בעליידיגען— נאָר אייערע וועגען זענען פאר מיר אונפערשטענדליך. צי זענט איהר ניט געווען איבערגליקליך, דאן ווען די יוגענד האָט פון אייך פערלאנגט דאָס בילד פון'ם זונענאויפגאנג ? איך פערשטעה, אז איהר האָט נאָך קיין פינזעל אין האנד ניט גענומען.

ב ר ו ך

שוין אריבער די צייט. די זון זעה איך די לעצטע צייט בלויז ביי איהר אונטערגאנג.

ד אָ ר א

די יוגענד וועט עס פון אייך פאָדערן צום מאָרגענדיגען באל.

ב ר ו ך

מאָרגען איז ביי אייך א באָל אין שטוב?

און בויט פאר זיך גרינע סאמעטענע און זיידענע וועלטען.

ד אָ ר א

דאָס איז זעהר שעהן; נאָר איך בין אָבער, מיין פריינד, פערנומען
מיט'ן איבערבויען אלטע וועלטען.

ב ר ו ך

וועמעס פערדיענסט איז גרעסער?

ד אָ ר א

דאָס וועט שוין די צייט בעווייזען.

ב ר ו ך

דאָך, וואָס וועט עס זיין דערפון?

ד אָ ר א

קענט איהר אונזער מעבעל אין דעם גרויסען זאל?

ב ר ו ך

מיט ראָזען זייד בעצויגען.

ד אָ ר א

זיי וויל איך עס איצטער בענייען. דאָס גאנצע מעבעל, וואָס
שטעהט אין יענעם זאל, האָב איך אן אנדענק פון מיין מוטער.

ב ר ו ך

און איהר בענייט עס יעדעס מאָל?

ד אָ ר א

איך בעניי עס. דער זאל קומט אויס נעבען מיכאלס ארבייט צי־
מער; כ'וויל עס איהם א סיורפריז מאכען.

ב ר ו ך

איהר בעהאלט זיך דאָך אויך פאר איהם.

ד אָ ר א

אך, ניין. אין דעם ליעגט גאָר עפּעס אנדערש: א גאנץ אנדערע
געפיהל. אין דעם ליעגט עפּעס קינדערשעס. צי פלעגט זיך אייך
ניט וועלען בעווייזען, קינדווייז, אייערע עלטערן עטוואָס אזעלכעס
— אומגעריכטעס? פאר מיינע עלטערן, איבערהויפּט פאר מיין
פאָטער, איז עס געווען די גרעסטע שמחה.

ד אַ ר א

רעטזועלהאפט.

ב ר ו ך

ס'איז א רעטעניש ניט בלויז פאר אייך, נאָר פאר מיר אליין אויך. עס ציהט מיך צו מיכאל'ן די לעצטע צייט און ער ווייסט עס גאָר ניט פון דעם.

ד אַ ר א

איהר וואָלט אריינגעהן צו איהם; איהר קענט דאָך עס טהאָן.

ב ר ו ך

ס'איז נאָך פאר דער צייט.

ד אַ ר א

חלומות, חלומות...

ב ר ו ך

וואָס קוקט איהר מיך אזוי אָן? ווילט איהר אין מיין וועלטעל אריינקוקען?

ד אַ ר א

אין אייער געזיכט איז פארהאן זעהר פיעל עהנליכעס צו העל-

מאַנען.

ב ר ו ך

איך האָב עס גאָר ניט געוואוסט.

ד אַ ר א

חלומות, חלומות...

ב ר ו ך

חלומות, חלומות — און גאנץ אונאַנגענעהמע.

וועלענדיג איבעררייסען דעם אָנגעצויגענעם שמועס.

וואָס וועט עס זיין פון דעם גרינעם סאמעט און פון'ם זיידענס?

ד אַ ר א

וואָס, מיינט איהר, קען דערפון זיין?

ב ר ו ך

וואָס קען איך מיינען? זיצט זיך א מענש אליין אין זיין צימער

ברוך

ווילסט צו די קינדער געהן?

פרידע

פערנייגט זיך און געהט אַרויס. א ווײלע שטיל.

דאַרא

האָט איהר אונזער געזאַנג געהערט.

ברוך

א מערקווירדיג הויז ביי אייך.

דאַרא

איך בין מסכים; טאַקי א מערקווירדיג הויז: איין האַלבע הויז זינגט און די אַנדערע העלפט פון דעם הויז... ווי עס שיינט, העד שנייערזאָן, זענט איהר ניט אַהער געגאַנגען.

ברוך

יאָ, איך בין טאַקע היינט עטוואָס צושטרייט.

דאַרא

ס'מאַכט דעם איינדרוק, ווי צופעליג זענט איהר אַהער אַריינגעפאַלען.

ברוך

ניין, דאַרא, אַהער פיהרט מיין וועג די לעצטע צייט. א גאַנץ אונקלאָרער געדאַנק פאַר מיר אַליין ציהט מיך אַהער.

דאַרא

צייט פרידע איז דאָ?

ברוך

יאָ, אויף א געוויסען אַרט... איך וואָלט העלמאַנען זעהר גערן וועלען זעהן.

דאַרא

איהר האָט איהם עטוואָס איבערצוגעבען?

ברוך

איך? גאָרנישט.

ד אָ ר א

זענט איהר שוין לאנג דאָ?

ב ר ו ך

ניט גאנץ לאנג.

ד אָ ר א

איך האָב גאָר ניט בעמערקט, ווען איהר זענט ארייננעקומען.

ב ר ו ך

איך האָב מיך צום כאָר צוגעהערט.

ד אָ ר א

האָט איהר געהערט?

פ ר י ד ע

דעם פּאפּאַ געפעלט זעהר אונזער געזאנג.

ד אָ ר א

ס'מאכט מיר פערגניגען.

פ ר י ד ע

דער פּאפּאַ האָט מיין שטימע ניט דערקענט.

ד אָ ר א

אין כאָר איז שווער צו אונטערשיידען. נו, דערצעהלט, ווי געהט עס? ווי פיהלט איהר זיך אָהן דער טאָכטער?

ב ר ו ך

ווי די טאָכטער אָהן דעם פאָטער.

פ ר י ד ע

מיר איז דאָ זעהר גוט, פּאפּאַ.

ד אָ ר א

פרעהט עס מיר זעהר.

ב ר ו ך

איך האָב קיין ווערטער ניט אייך אויסצודריקען מיין פרייד, וואָס ענדליך האָב איך זי צו אייך אין שטוב ארייננעפיהרט.

פ ר י ד ע

איהר וועט מיר ענטשולדיגען.

ב ר ו ך

ווען דו וועסט עס קענען זעהן ? ווען ווילסטו עס זעהן ? נו, מאָרגען, איבערמאָרגען.

פ ר י ד ע

איך האָב זעהר ליעב גרויסע שטערן. די גרויסע שטערען אין הימעל זעהען אויס ווי זיי וואָלטען ציטערן... וויעגען זיך און ציטערן... ווי זיי וואָלטען זיך ווע?לען פון הימעל ארויסרייסען.

ביידע שווייגען.

פ ר י ד ע

פאפא...

ב ר ו ך

וואכט אויף.

וואָס, מיין קינד ?

פ ר י ד ע

האָסט איצטער פון עפּעס שעהנעס געטראַכט ? יאָ ?

ב ר ו ך

איך האָב זיך צוגעהערט צו דיינע שילדערונגען.

פ ר י ד ע

עס געפעלט דיר ?

ב ר ו ך

זעהר. נאָר א שאָד וואָס דיר בענקט זיך אהיים...

פ ר י ד ע

דו האָסט דען געוואָלט, אז...

ד אָ ר א

קומט אריין.

א גאַסט, א גאַסט !... איך שטער אייך ניט ?

ב ר ו ך

ער געהט איהר אַנטקעגען בעגריסען זיך.

אָ, ניין.

פ ר י ד ע

פון דעם טייך הויבט זיך, הויבט זיך דער טוי אויף...

ב ר ו ך

יאָ, פון טייך הויבט זיך אויף דער טוי.

פ ר י ד ע

נאָר די בוימער זענען ניט פערנעבעלט.

ב ר ו ך

ניין.

פ ר י ד ע

ס'איז שעהנער, ווען זיי זענען עטוואָס פערנעבעלט; אזוי ווי דורך א לייכטען, גרוי־בלויליכען רויך זעהען זיי זיך ארוים. — און דער הימעל וועט זיין אויסגעשטערנט?

ב ר ו ך

אויסגעשטערנט.

פ ר י ד ע

גרויסע שטערן?

ב ר ו ך

גרויסע שטערן.

פ ר י ד ע

פינקלען שטראהלענדיג?

ב ר ו ך

נו געוויס אזוי.

פ ר י ד ע

ענטציקט.

ווי איך האָב געטראָפען, ווי דאָס בילד וועט זיין! זמת איך האָב געטראָפען?

ב ר ו ך

נו געוויס, אנדערש קען עס גאָר ניט זיין.

פ ר י ד ע

ווען וועל איך עס זעהן?

פ ר י ד ע

ניין, ניט דאָס, מיר בענקט זיך ניט... איך בין געוועהנט יעדען טאָג אומצוגעהן אין אלע צימערן ביי אונז, דאָרט וואו ס׳הענגען דיינע בילדער, יעדעס אָנקוקען; מיט יעדעס זיך זעהן. אז איך קום אריין צו דיר אין קאבינעט און זעה די צוויי בוימער, איינס אנטקעגען דעם אנדערן און שפּיגלען זיך אָב אין׳ם טייכעל, וואָס לויפט דורך צווישען זיי... אזעלכע פרעהליכע בוימעליך און אזא פרעהליך, ליכטיג טייכעל, — בעגרים איך זיי. און אזוי צו יעדען בילד דיינעם. איך בין געוועהנט יעדען טאָג ביי זיי צו שטעהן.

ב ר ו ך

און וואָס נאָך? דערצעהל, מיין קינד.

פ ר י ד ע

דו לאכסט פון מיר.

ב ר ו ך

איך לאַך ניט פון דיר. כ׳האָב גאָר ניט געוואוסט, אז דו קענסט אזוי גוט יעדעס בילד בעזונדער און — אז דו ליעבסט זיי יעדען טאָג צו זעהן.

פ ר י ד ע

ניט יעדען טאָג — יעדע מינוט!

ב ר ו ך

איך האָב עס ניט געוואוסט.

פ ר י ד ע

און וואו האלטסטו שוין מיט דיין לעצטען בילד?

ב ר ו ך

איך האָב דאָך עטליכע לעצטע.

פ ר י ד ע

דער אוועגד.

ב ר ו ך

דער אוועגד?

ב ר ו ך

מערקווירדיג, מערקווירדיג... ער זעצט זיך אויף דער זאָפע, וואָס שטעהט לינקס צום הינטערגרונד צו, פיהרט צו זיך פרידען. דערצעהל מיר, פרידע, ווי דו פיהלסט זיך דאָ?

פ ר י ד ע

אַך, דאָ איז מיר אזוי גוט. איך פערגעס אפט, אז איך בין אין דער פרעמד — איבערהויפט ווען דארא איז מיט אונז.

ב ר ו ך

און מיט די קינדער ווי שפירסטו זיך?

פ ר י ד ע

זעהר גוט.

ב ר ו ך

ביזט צופרידען; געפעלט עס מיר זעהר גוט.

פ ר י ד ע

זי ווערט פלוצלונג אומעטיג.

דו זאָגסט, צופרידען...

ב ר ו ך

נו, געוויס מיין איך, אז דו ביזט צופרידען.

פ ר י ד ע

און דו?

ב ר ו ך

זעהסט דאך מיך אלע טאָג.

פ ר י ד ע

יאָ, איך זעה דיך אלע טאָג. וואָס א טאָג ווערסטו אומעטיגער.

ב ר ו ך

דאָס דאכט זיך דיר, מיין קינד, אזוי אוים.

פ ר י ד ע

אפשר דאכט זיך עס מיר אזוי אוים, ווייל איך בענק זעהר אהיים.

ב ר ו ך

וואָס האָסטו נאָר־וואָס געזאָגט?

פ ר י ד ע

קומט פרעהליך אריין.

דו ביזט טאקע דא, פאפא; ווי דאס הארץ וואלט מיר זאגען, אז דו זיצט אין דעם צימער.

ב ר ו ך

קושט איהר אויף׳ן קאפ.

דו האסט אויך געזונגען?

פ ר י ד ע

דו האסט געהערט?

ב ר ו ך

יא, איך האב געהערט. און ווער האט די סאלא געזונגען?

פ ר י ד ע

עמא; דו האסט דען איהר שטים ניט דערקענט?

ב ר ו ך

כ׳האב פערשטאנען, אז דאס איז עמא.

פ ר י ד ע

און מיין שטימע האסטו אין כאר ניט דערקענט? איך האב די צווייטע שטימע געזונגען.

ב ר ו ך

דעריבער האב איך ניט דערקענט.

פ ר י ד ע

ווי שעהן עמא זינגט!

ב ר ו ך

זעהר שעהן. און ווער נאך איז דארט אין כאר געווען?

פ ר י ד ע

יוליאן, דארא און טילע.

ב ר ו ך

דארא אויך? א מערקווירדיגע פרוי!

פ ר י ד ע

געוויס האט זי געזונגען.

צווייטער אקט.

אַ געמיטליך צימער ביי מיכאל העלמאַן אין הויז. איין טיר רעכטס און צוויי פענסטער אין דעם הינטערגרונד. אויף אַ זאָפע ליגען אָנגעוואָרפען שטיקער גרינע סאַמעט און זיידען שטאָף. בייטאָג.

ב ר ו ך

געהט אום אויף און אָב, אַ ווײַלע איז שטיל. שפּעטער הויבט זיך אָן צו הערען אַ געזאַנג, אין כאָר, ערגעץ אין אַ זייטיגען צימער. ברוך געהט צום טיר און עפענט זי עטוואָס אויף. דאָס געזאַנג ווערט דייט־ליכער. עס קלינגט זאַנפטיג עמאַ'ס שטימע.

ע מ א

איהר שטים פון אַ זייטיגען צימער.

ווי לאַנג די זון זי שטייגט אַלץ העכער
און דער ערד הילט איין איהר ליכט;
שיינט דאָס ליכט פון מיינע אויגען;—
איהרע שטראַהלען פון מיין געזיכט!

כ א ר

וואַך אויף, וואַך אויף מיט'ן מאָרגענשטערן!
וואַך אויף! וואַך אויף, די זון געהט אויף...
אין דיין האַרץ דאָס ליכט זאָל רוהען.
וואַך אויף, וואַך אויף! וואַך אויף, וואַך אויף!

באַלד נאָכ'ן געזאַנג הערט זיך אַן אַלגעמיין פרעהליך געלעכטער; עס ווערט ווידער שטיל.

ב ר ו ך

בלייבט נאָך אַ ווײַלע שטעהן ביים טיר אין ערוואַרטונג, נאָר באַלד הויבט ער ווידער אָן אומצוגעהן אויף און אָב שוין אונרוהיגער.

זענען אזוי זיכער געוועזן, אז פרידע וועט אייך בעטען און איהר וועט געוויס ניט ענטזאגען.

פרידע

וועסט עס מאכען פאפא; יא, דו וועסט אונז מאכען דאס בילד.

ברוך

פאר זיך אליין, טרוימעריש.

דאס ליכט פון דער זון זאל אויף אלע זייטען פלייצען... איבער דעם ראם זאל זיך עס גיסען... און אין דער זון... און אין דער זון...

אלע קוקען איהם אן.

פרידע

ניין, ניין, אייער מאמעס געזיכט.

עמא

דער מוטערס געזיכט זאָל אין דעם זונענאויפגאנג זיין. פון איהר געזיכט, פון איהרע אויגען ארויס זאָלען לויטערע שטראהלען פאַלען און צוגיסען זיך ארום און ארום...

דארא

קינדער מיינע...

יוליאן

און דאָס בילד זאָל הייסען: די יוגענד.

פרידע

ניין, דאָס בילד זאָל הייסען: די מוטער.

שטיל, אַלע שווייגען און וואַרטען אויף אַן ענטפער, קוקענדיג אַמאָל אויף ברוך'ן און אַמאָל אויף דאָרען.

דארא

נו, הערר שנייערזאָן, וואָס שווייגט איהר?

ברוך

אנהויבען א בילד און ענדיגען; גאָר ווינציג. אָבער...

דארא

איצטער איז די רעכטע צייט, — מיט דער יוגענד אינאיינעם...

ברוך

איהר וועט בעטען, קינדערליך, ביי מיכאל'ן; ביי אייער פאָטער. קלאפט אָן צו איהם און פערלאנגט עס פון איהם. ער וועט דערפון העכסט צופרידען זיין און ער וועט אייך פאָלגען. פרוי העלמאַן, זאָלען זיי זיך ווענדען צו מיכאל'ן.

דארא

איהר זענט פאר מיר היינט א פאָלשטענדיגע רעטעניש.

עמא

וועט איהר פאר אונז דאָס בילד ניט אויסמאָלען?... און מיר אלע

ע מ א

מיר בעדארפען עס זעהר נויטיג האבען.

ד א ר א

עס קען גאר ניט געמאלט זיין?

ב ר ו ך

עס קען אפשר יא געמאלט זיין: איך בעדארף אבער פריהער ווי־סען, וועגען וואס פאר א בילד עס האנדעלט זיך דא?

ד א ר א

איך וואלט וועלען וויסען, צוליעב וואס איהר בעדארפט דאס בילד האבען?

י ו ל י א ן

מאמא, דאס איז א סוד...

ב ר ו ך

וועמעס אידעע איז עס?

ד א ר א

נו דערצעהלט שוין.

פ ר י ד ע

מיר ווילען, דו זאלסט אונז שאפען א בילד, פון דעם זונענאויפ־גאנג.

ע מ א

יא, דעם זונענאויפגאנג: און דאס גאנצע בילד זאל זיין מיט ליכט בעגאסען.

י ו ל י א ן

דאס ליכט זאל איבער דעם ראם פון בילד זיך גיסען.

ע מ א

ס'זאלען שטראהלען שיסען אויף אלע זייטען!

פ ר י ד ע

און אין דער זון זאל זיך אבשפיגלען א געזיכט.

י ו ל י א ן

פרידעס געזיכט!

פרידע

פאר דער מוטער בעדארף מען אלץ דערצעהלען.

דארא

וואס פאר א סודות האט איהר עם ?

עמא

ניין, גארניט, גארניט.

יוליאן

זאל פרידע איצט בעטען ביי איהר פאפא — גוט עמא ?

ברוך

דו, פרידע, האסט עפּעס וואס צו בעטען פון מיר ? שעהם זיך ניט.

דארא

איהר ווילט זיך גאר פון אייער מוטער אויסבעהאלטען ?

עמא

מיר האבען צונקלערט א שעהנע זאך פאר דיר, פאר אונז אליין און מיר בעדארפען נאך ווארטען ביז מארגען.

דארא

קליינע קינדערלעך !

פרידע

איך וויל פון דיר עפּעס בעטען, פאפא.

ברוך

אלץ, מיין קינד, קענסטו בעטען.

יוליאן

זיי וועלען ענטזאגען.

ברוך

לאמיר שוין הערען.

פרידע

מיר בעדארפען, דו זאלסט אונז ביז מארגען פארנאכט א ביסל אנמאלען.

ברוך

ביז מארגען ?

ב ר ו ך

איך האָב ניט געוואוסט, אז מיינע ווערטער וועלן אייך אזוי אומ־רוהיג מאכען. גלויבט מיר, איך האָב גאָר ניט געמיינט דערמיט.

ד אָ ר א

אייערע ווערטער האָבען געוויס א בעדייט — און מיך בעאומ־רוהיגט עס. אפשר האָט דאָס א צוזאַמענהאנג מיט דעם, וואָס טילע איז דאָ געזעסען איינע אליין און האָט געוויינט...

ב ר ו ך

איך האָב אייך, דאָרא, אויף דעם גאָרנישט וואָס צו ענטפערן.

ד אָ ר א

הייסט עס גאָרנישט. אפשר וועט די צייט אליין אָפּענהערציג זיין און וועט מיר פון אלץ דערצעהלען.

ע מ מ אַ, פ ר י ד ע י ו ל י א ן און ט י ל ע בעווייזען זיך אין טיר.

ע מ מ א

ענטשולדיגט.

ד אָ ר א

קומט אריין, קומט אריין.

פ ר י ד ע

מיר האָבען ניט געוואוסט, אז איהר זיצט דאָ; ענטשולדיגט.

ב ר ו ך

קומט אריין, קומט אריין, וועט פרעהליך ווערען. די יוגענד, זי ברענגט מיט זיך גאָר אַן אנדער ווינד.

זיי קומען אַריין.

י ו ל י א ן

לאָמיר זיי גאָר איצטער דערצעהלען.

ע מ מ א

די צווייטע העלפט בעדאַרף נאָך בלייבען א סוד.

ב ר ו ך

ווידער סודות.

ב ר ו ך

איך האָב שוין מיט העלמאנען לאנג ניט גערעדט. כ'האָב איהם שוין, דאכט מיר, א חדשים דריי ניט געזעהן.

ד אָ ר א

קען איך דען וויסען, וואָס מיט אייך קומט איצט פאָר, ווען איך ווייס ניט אפילו, וואָס מיט מיכאל'ן איז.

ב ר ו ך

ס'איז גאָר איינפאך: צווישען אייך מיט העלמאנען פערשטעלט א געדיכטער וואָלקען. און כאָטש איהר וואוינט ביידע אין איין הויז, דאָך זעהט איהר ניט איינער דעם צווייטען.

ד אָ ר א

דאָס ווייס איך.

ב ר ו ך

האָט דער מענש די גאנצע ערד אונטער זיינע פיס; די לויטערע הימלען ציהען זיך איבער זיין קאָפּ און דער שליסעל צו דער אייביגקייט וואלגערט זיך פאר זיינע פיס — און ער זעהט איהם ניט... אזוי, דאכט מיר, זאָגט די וועלט.

ד אָ ר א

און איהר וואָס זאָגט דערויף?

ב ר ו ך

איך זאָג, אז די א י י ב י ג ק י י ט, די ליכטיגע אייביגקייט איז נאָר ענטפּלעקט פאר די אויגען פון דעם קינד, וואָס זויגט נאָך דער מוטערס ברוסט. דאן ווען דאָס קינד איז ניט הונגעריג און ניט דאָרשטיג; עס הויבט אויף דאָס קעפּעל און קוקט זיך גלייך אין דער וועלט אריין... אפשר איהר, דאָרא, קענט נאָך וועגען דער אייביגקייט חלומ'ען — אָבער איך און מיכאל...

ד אָ ר א

רעדט נישט אזוי מיט מיר, הערר שניירזאָן. אויב איהר ווייסט אזוינס, וואָס האָט א צוזאמענהאנג מיט מיין הויז, בעט איך איהר זאָלט מיר באלד זאָגען. איך פערלאנג עס פון אייך.

ד אָ ר א

און איך אויך דאָס אייגענע. פאַרוואָס ווייסט ער ניט פון דעם?

ב ר ו ך

ער איז גאַנץ זיכער, אַז די קינדער האָבען, ווער ס'זאָל פאַר זיי זאָרגען; ווער עס זאָל איבער זיי וואַכען. און אין דער ווירקליכקייט איז דאָך אַזוי...

ד אָ ר א

אפשר...

ב ר ו ך

אין דער גאַנצער אקאדעמיע בין איך געוועזען דער איינציגער, צו וועמען ער איז געוועזען אַזוי שטאַרק צוגעבונדען.

ד אָ ר א

און איצטער אַזוי דערווייטערט איינער פון אַנדערען.

ב ר ו ך

איהר האָט אַ טעות, דאָרא, מיר זענען אפשר איצטער נאָך נעהנטער איינער צום אַנדערען. מעגליך, אַז מיכאל ווייסט עס נאָך ניט, נאָר דאָך איז עס שוין געשעהן.

ד אָ ר א

וואָס מיינט איהר מיט דעם?

ב ר ו ך

אַך, דאָרא העלמאַן, ווי זאָל איך מיינע פערציג יאָהר מיט'ן ווינ־צווייהען! און דער אָפטער גאַסט, וואָס איך בין די לעצטע צייט אַזוי געוואָרען אין אייער הויז, וואָס בעדייט עס? זאָגט מיר, וואָס טהו איך איצטער אין אייער הויז?

ד אָ ר א

ניט פערשטעהענדיג.

האָט וואָס מיכאל מיט אייך גערעדט?

געוואָרען... און נאַריש איז געווען, ווען איך האָב עס געוואָלט, אויפ'ן טויטען לייוועגד בעשאפען.

ד אָ ר א

און פרידע מערקט עס ניט ביי אייער ארבייט?

ב ר ו ך

בעזונדערס צו איין בילד ציהט זי זיך. דאָס בילד איז שוין לאַנג ביי מיר אָנגעהויבען, נאָר נאָך ניט פערענדיגט.

ד אָ ר א

האָט עס עפּעס א צוזאַמענהאַנג מיט דער מוטער?

ב ר ו ך

זעהר פיעל. אַלץ, וואָס כ'האָב געשאפען, האָט מיט דעם א צוזאַמענהאַנג. אין אַלץ, וואָס איך האָב געשאפען, ליעגט א פונק, א שטראַהל פון דעם.... אָבער בלויז פונקען, שפּליטערן — און עט־וואָס גאַנצעס צו בעשאפען, איז מיר ניט געלונגען. נאָר געגוג, איצ־טער, מיין פריינד, איז שוין אַלץ פאַרביי.

ד אָ ר א

מיינט איהר?

ב ר ו ך

איצטער ציטערט שוין דער פּינזעל אין האַנד. — ווייסט איהר, וואָס עס בעדייט? וואָס אין דעם איז פערבאָרגען? איך געה אום אַליין ביינאַכט איבער מיינע צימערן, צווישען מיינע ניט־פערענדיג־טע שעפּפונגען — ווי ק י ן, ווען גאָט אַליין האָט פער־שאָלטען.

ביידע שווייגען א צייט.

ד אָ ר א

און וואָס וועט ווייטער זיין?

ב ר ו ך

געהט אום אויף און אָב.

איך קלער די גאַנצע צייט, וואָס טילע איז דאָ אַליין געזעסען און גע־וויינט.

מיר אלע וועז מיר בעגעגענען זיך אמאל, איז עס בלויז אויפ׳ן
ש י י ד ־ ו ו ע ג.

ד א ר א

דער וועג מיינער האט זיך שפעטער ווי פערנעבעלט; נאר ניט לאנג
האט עס געדויערט. די געפיהלען פון א מוטער זענען גאנץ אנדערע:
בין איך נאר א מוטער געווארען, האט זיך פאר מיר מיין פערנע־
בעלטער וועג ווידער אויסגעלייטערט. איך בין א מוטער און ביים
האנד בעדארף איך אין לעבען די יוגענד ארויספיהרען.

ב ר ו ך

ניט אזוי לייכט איז עס צו בעווייזען דער יוגענד איהר וועג.

ד א ר א

איך ווייס עס גאנץ גוט. די יוגענד האט זיך איהר אייגענעם וועג,
און די מוטער מוז די יוגענד אין איהר אייגענעם ערווארבענעם
וועג פיהרען. און ווי שווער עס זאל איהר ניט זיין, און ווי עס זאל
איהר ניט וועה טהאן — דאך בעדארף זי אן אלץ און אן זיך
פערגעסען. די מוטער בעדארף וויסען, אז זי עקזיסטירט צוליעב
דער יוגענד. א, זעהר אפט מוז איך מיך אליין אין א קליין קינד
פערוואנדלען.

ב ר ו ך

א הארץ פון א פאטער שפירט גאנץ אנדערש. אפשר זענען די גע־
פיהלען די נויטיגע ביים פאטער אין הארצען פארהאנען פאר זיינע
קינדער — אבער די מוטערליכע ווערטער פעהלען איהם. דאס האט
מיין קינד געפעהלט, און איך האב עס איהר ניט געקענט געבען. אין
מיינע יונגערע יאהרען האב איך געמיינט, מיר וועט עס געלינגען
מיט׳ן פינזעל אויפ׳ן לייוועגט צו שאפען. זי איז געשטארבען, ווען
פרידע האט נאך דאסווארט מ א מ ע ניט געקענט ארויסזאגען.
כ׳האב אבער געזעהן ווי מיין קינד בענקט. איך האב עס אין דעם
פנים פון מיין קינד געמערקט. איך האב געזעהן, ווי איהרע לי־
פען ציהען זיך צוזאמען, ווי זיי וואלטען מ א ־ מ א געוואלט
ארויסזאגען — און דאס ווארט איז קיינמאל ניט ארויסגעזאגט

ד אָ ר א

נו, וואָס שווייגט איהר, הער שנייערזאָן?

ב ר ו ך

ניטאָ, מיין פריינד, קיין ענטפער אויף אַזעלכע ווערטער.

ד אָ ר א

איהר זענט דאָך מיט איהם אין איין עלטער?

ב ר ו ך

מיט איהם צוזאַמען די שעהנסטע טעג פון מיין יוגענד דורכגע־מאַכט. מיט איהם די ערשטע טריט אין לעבען געמאַכט.

ד אָ ר א

צו מיר איז ער שוין אַ פאַרטיגער מענש געקומען. דאַן האָבען נאָך זיינע עלטערן געלעבט. ווי נאַאיוו און גוט זיי זענען געווען.

ב ר ו ך

איך האָב זיי געקענט; ווי לעבעדיגע שטעהען זיי פאַר מיינע אויגען.

ד אָ ר א

דאָס גרויסע פערמעגען וואָס זיי האָבען פאַר אונז איבערגעלאָזט— מיט אַ גרינגע האַרץ האָבען זיי עס געטאָן. זיי האָבען געמיינט, אַז ביי זיי אין הויז זאָל זיך ווייטער וואַקסען דער אַלטער פערפלאַנצ־טער בוים מיט גרויסע, פעסטע צווייגען, און די צווייגען זאָלען זיך נאָהנט צום שטאַם האַלטען.. עלטערן — און האָבען נישט גע־שפּירט ווי ווייט זייער קינד איז שוין דעמאָלט ווייט פון זיי גע־האַט אַוועקגעגאַנגען. מיר האָבען זיך ביידע דעמאָלט אויף שייד־וועג געטראָפען — מיט גאַנץ פערשיידענע וועגען זענען מיר ביידע איינס צום אַנדערען געקומען, און ביידע האָבען מיר געמיינט, אַז ווייטער וועט שוין אונזער וועג א י י נ ע ר זיין, אינאיינעם ציהען. — אָבער, ווי עס שיינט, האָבען זיך אונזערע וועגען ווידער צוטיילט.

ב ר ו ך

אויפ׳ן שייד־וועג וועט איהר זיך ווען עס איז נאָכאַמאָל בעגע־גענען. אין דעם, דאָרא, בעשטעהט אונזער לעבענס־טראַגעדיע, וואָס

איצטער אליין געזעהן. איך האב נאר לפנים וועגען ביי איהר גע־פרעגט, אויב עמיצער האט זי בעליידיגט. מיינע קינדער בעליידי־גען נישט איינער דעם אנדערן. עפעס אנדערש איז דא פארגעקומען, וואס איך פיהל און פערשטעה — און קען עס נישט איבערפרעגען. איהר בעדארפט וויסען, מיין פריינד, אז אויב קינדער בעדארפען בלאנדזשען צווישען צוויי בעזונדערע וועלטען — דאס הארץ, דאס קינדערשע הארץ, מוז דעמאלט צוריסען ווערען.

ב ר ו ך

אזוי, מיין פריינד, וואקסט ביי היינטיגע צייטען די יוגענד, און מיט איהר אינאיינעם וואקסט דער עלענד.

ד א ר א

אך, ווי דער דאזיגער געדאנק שרעקט מיך! ווי ער פערפאלגט מיך אין דער שטיל.

ב ר ו ך

צי ווייסט איהר דען, וואס ער לעבט איבער דארט אליין פאר זיך?

ד א ר א

וואס מיכאל לעבט איבער, ווייס איך גאנץ גוט. איך געה פארביי נעבען די טירען פון זיין ארבייטס־צימער, די טירען זענען פער־מאכט, פעסט פערשלאסען; טעג, וואכען, חדשים — יאהרען גאנצע געהען פארביי און מיר געהען אום נעבען די פערשלאסענע טירען...
א, קינדער פיהלען עס. קינדער שווייגען — און ווייסען אלץ.

ב ר ו ך

ענדליך וועלען זיך די טירען עפענען.

ד א ר א

קענט איהר מיר אבער, מיין פריינד, זאגען, מיט וואס פאר א ווער־טער וועט ער דעמאלט צו אונז ארויסקומען? וואס פאר א גרוס וועט ער דעמאלט אונז פון דארט ברענגען. ביז איצט בענגען איך אליין שטומע בליקען — שטומע, שטומע...

ב ר ו ך

זיצט שווייגענדיג, דער קאפ אראבגעלאזען.

ד אָ ר אָ

וויינסט גאָר? עמיצער האָט דיך בעליידיגט?

ב ר ו ך

אפשר ביזטו פון פרידען אנטלאָפען?

ד אָ ר אָ

דערצעהל מיר, וואָס איז געשעהן אזוינס, מיין קינד?

ט י ל ע

איך וועל קיינמאָל, קיינמאָל קיינעם ניט דערצעהלען.

זי לויפט אַרויס פון צימער.

ב ר ו ך

אזוי יונג און ס'פערשטעהט שוין סודות צו בעהאלטען.

ד אָ ר אָ

ביי מיר טראָגען אלע קינדער אין הארצען סודות פערבאָרגען. אזוי האָט זיך דאָס לעבען ביי מיר אין שטוב אויפגעלעגט.

ב ר ו ך

ביי היינטיגע צייטען ווערט א קינד געבוירען און מיט איהם ווערען סודות געבוירען, אין זיין הארצען. יעדערער מיט זיינע אייגענע סודות. די סודות וואקסען מיט זיי אינאיינעם, און מאכען דאָס לעבען אונמעגליך.

ד אָ ר אָ

ניט שטענדיג איז עס אזוי, מיין פריינד. נאָר ביי מיר אין הויז איז עס גאנץ נאַטירליך. בין איך דען אליין ניט קיין לעבעדיגע רעטעניש פאַר מיינע אייגענע קינדער? און צי איז דען ניט זייער פאָטער פאר זיי, פאר זיינע אייגענע קינדער, קיין רעטעניש? אפשר איצטער האָבען זיי שוין אָנגעהויבען אליין צו פערשטעהן. אבער ווען זיי זענען נאָך קליינע קינדער געווען, פלעגען זיי שטענדיג קוקען אויף מיר מיט פערוואונדערטע אויגען... און די דאָזיגע קינדערשע, אונשולדיגע אָפענע אויגען האָבען מיר קיין רוה נישט געגעבען. זיי האָבען ביי מיר שטענדיג ווי עפּעס געפרעגט; האָבען פערלאנגט, איך זאָל זיי פון עפּעס דערצעהלען. האָט איהר דאָך

ט י ל ע

קושט איהם אויפ׳ן שטערן.

און דער מוטער וועל איך זאָגען...

מ י כ א ל

ווי פון אַ חלום אויפגעוואכט.

ווי פערשיידען זענען די וועגען פון יעדען איינציגען מענשען!
ווי פערשיידען זענען די הערצער אפילו ביי פאָטער און מוטער!

ט י ל ע

פארוואָס ביזטו, פאפא, אזוי אומעטיג געוואָרען? בין איך דען שולדיג? אז איך האָב דיך ליעב אזוי שטארק און די מאַמע...

מ י כ א ל

ער בעפרייט זיך פלוצלונג פון איהר, געהט אָב רעכטס.

ט י ל ע

בלייבט אַליין זיצען. איהר געזיכט דריקט אויס קינדערשע נאַאי־וועט בעליידיגונג.

ד אָ ר א און ב ר ו ך ש נ י י ע ר ז א ָ ן

קומען אָן פון דער טיר לינקס.

ד אָ ר א

דו זיצט דאָ גאָר אליין, טילע?

ט י ל ע

גאָר ניט זאָגענדיג ווארפט זי זיך דער מוטער אויפ׳ן האַלז און בעהאַלט איהר געזיכט.

ווי קומט עס צו דיר, טילע?

ד אָ ר א

מיין יונגסטע און מיין שעהנסטע קינד; ס׳בעט זיך נאָך צו דער מאַמען אויפ׳ן האנד. נו, דערצעהל מיר וואָס איז דאָ פאָרגעקומען? האָט דיך ווער בעליידיגט? האָבען דיך די קינדער אליין געלאָזען?

ט י ל ע

איך בין אליין אוועקגעגאנגען.

מ י כ א ל

דאָרא, וואוהין פיהרט מיך מיין וועג און וואוהין פיהרט דיך דיין וועג?

ט י ל ע

נאָך וואָס האָב איך עס בעדאַרפט דיר דערצעהלען?

מ י כ א ל

ניין, ניין מיין קינד! ווייטער זאָלסטו מיר ניט דערצעהלען, ווייטער קיין זאַך ניט, קיין וואָרט נישט.

ט י ל ע

ניין, איך וועל דיר ניט דערצעהלען.

מ י כ א ל

הער, מיין קינד, וואָס דו זאָלסט דער מוטער זאָגען...

ט י ל ע

איך וועל איהר דערצעהלען, אז דו ביזט מיט מיר היינט דאָ געוועזען, און דו האָסט מיך אָט אזוי ארומגענומען. אָט אזוי. און איך וועל איהר דערצעהלען...

מ י כ א ל

זאָלסט איהר זאָגען, אז...

ט י ל ע

כ'וועל איהר דערצעהלען, אז דו האָסט מיך אָט אזוי ארומגענומען און האָסט צו מיר געזאָגט: מיין ליעב קינד, מיין ליעב קינד.

מ י כ א ל

מיין ליעב קינד, מיין ליעב קינד.

ט י ל ע

און, אז דו ביזט אומגעגאנגען אין אלע צימערן און האָסט גערופען: וואו זענט איהר מיינע קינדער? וואו זענט איהר מיינע קינדער?

מ י כ א ל

וואו זענט איהר מיינע קינדער? וואו זענט איהר מיינע קינדער?...

ט י ל ע

זאג מיר, פאטער, נאך עפעס, וועל איך דיר דערצעהלען...

מ י כ א ל

וואס קען איך דיר זאגען? אייער מוטער האט פאר אייך אלע־מען אזוי פיעל ליעבע ווערטער, — און איך האב זיי ניט.

ט י ל ע

און אז די מוטער שטעהט אמאל הינטער דיין טיר — ווייסטו אויך ניט.

מ י כ א ל

ווער שטעהט הינטער מיין טיר?

ט י ל ע

די מאמע שטעהט ביי דיר הינטערן טיר.

מ י כ א ל

ווער האט עס דיר געזאגט?

ט י ל ע

אמאל בייטאכט האב איך ניט געקענט שלאפען. א גאנצע נאכט בין איך אזוי געלעגען מיט אפענע אויגען. איך האב געוואלט דיך זעהן, האב איך מיר אזוי שטיל פון בעט אראבגעגאנגען, קיינער זאל ניט הערען, און שטיל בין איך פון מיין צימער ארויסגעגאנגען און דורך דעם זאל האב איך געוואלט דורכגעהן און אנקלאפען אין דיין טיר, איך בין אזוי שטיל אויף די שפיץ פינגער געגאנגען און כ'האב דערזעהן, ווי זי איז געשטאנען צום טיר צוגעטוליעט. לאנג איז זי געשטאנען — זעהר לאנג...

מ י כ א ל

ער לאזט זיך אראב אויף א שטוהל.

אך, ווי קיינער ווייסט ניט, וואו זיין וועג הויבט זיך אן, ווי קיינער ווייסט ניט, וואו זיין וועג לאזט זיך אויס...

ט י ל ע

קושט איהם אויפ'ן שטערן.

פאפא...

איך וועל עס דיר קיינמאל ניט דערצעהלען, וואס איך וויים.

מ י כ א ל

זאג מיר, קינד מיינס, ווער האט דאס בילד אהער געבראכט? ס'איז דאך געווען ערגעץ אויפ'ן בוידעם פערוואָרפען. ווער וויל עס איצ־טער אויפ'ן וואנד אויפהעננגען? די מוטער?

ט י ל ע

ניין, דו ווייסט ניט, דו ווייסט גארנישט... איך ליעג אמאל א גאנצע נאכט אין בעט, מיט אפענע אויגען, און איך קען ניט שלאפען.

מ י כ א ל

ווארום דען?

ט י ל ע

ס'איז מיר אומעטיג און איך בענק אזוי, פאפא.

מ י כ א ל

וואוהין, קינד מיינס?

ט י ל ע

איך בענק צו דיר אזוי שטארק! אזוי שטארק ווי די מאמע בענק איך. איך וויל, דו זאלסט מיר זאגען: קינד מיינס, ליעב האב איך דיך, ליעב האב איך דיך — אזוי ווי די מאמע זאגט מיר שטענ־דיג... און אז זי זאגט עס מיר זענען איהרע אויגען פול מיט טרערען, און איך פערשטעה פארוואס דאס איז.

מ י כ א ל

נאר צו דיר אליין איז זי אזוי?

ט י ל ע

ניין, צו אונז אלעמען. זי זעצט זיך אמאל אנידער אויפ'ן טעפיך, אויף דער ערד און מיר אלע ארום איהר. זי קושט אונז, זי האלזט אונז: — קינדערלעך, מיינע ליעבע, קינדערלעך מיינע ליעבע, — זאגט זי צו אונז.

מ י כ א ל

ווי גליקליך איז די מוטער!

ט י ל ע

פרידע געהט שטענדיג מיט איהר פאפא, ער פיהרט זי ביים האנד. זי בעמערקט דעם פארטרעט אויפ׳ן טיש. דאס ביזטו פאפא?

מ י כ א ל

איך? מיין פארטרעט?

ט י ל ע

דאס ביזטו?

מ י כ א ל

ווי קומט ער אהער? ער קוקט זיך צו לאנג צום בילד. מיין יו־גענד... איך דערקען זי ווי אין אן אלטען פערבארגענעם שפיגעל. נאך דער אמאליגער שטריך — די האנד איז פעסטער געווען, זיכערער. קוקט צום בילד, ווי ער וואלט זיך פערטיעפען אין אלטע זכרונות. דער אונצופרידענער קנייטש אין ווינקעל, נעבען די ליפען, — געווען און אזוי שוין פערבליבען. ווייסט נישט, טילע, פון וואנען דער פארטרעט האט זיך דא איצט גענומען? די מוטער האט איהם אהער געבראכט?

ט י ל ע

כ׳וויל דיר גארנישט זאגען.

מ י כ א ל

די מוטער האט עס דיר געהייסען אזוי ענטפערן?

ט י ל ע

איך וויים, ווער ס׳האט עס אהער געבראכט.

מ י כ א ל

איך האב דיך ליעב, מיין קינד.

ט י ל ע

און אז איך וועל דיך רופען — פאטער! וועסטו זיך אומקוקען?

מ י כ א ל

שווייגט.

ט י ל ע

גלעט זיין האנד.

י ו ל י א ן

ער האָט דאָך דיך אזוי שטארק ליעב.

פ ר י ד ע

דעריבער דערצעהלט ער מיר פון קיין זאַך ניט.

י ו ל י א ן

מען געהט אהער.

פ ר י ד ע

קומט לאָמיר איצט פון דאנען ארויסגעהן.

געהען אַלע אָב רעכטס.

מ י כ א ל ה ע ל מ א ן

קומט אריין, ער פיהרט ביים האַנד טילען.

ט י ל ע

זעהסט, ווי שעהן ביי אונז איז דאָ?

מ י כ א ל

נעבען דער מוטער איז דאָך דיר פיעל בעסער צו זיין.

ט י ל ע

איך וויל נעבען דיר אויך זיין. ביים פּאַפּאַ אויף די הענד איז זעהר גוט צו זיצען. און דו געהסט אוועק פון מיר.

מ י כ א ל

די מוטער אָבער האָט דאָך דיך ליעב.

ט י ל ע

דו האָסט מיך אויך ליעב.

מ י כ א ל

פון וואנען ווייסטו עס?

ט י ל ע

איך אליין פערשטעה. איך וויל, אז דיין טיר זאָל זיין שטענדיג אָפען; איך זאָל דיך שטענדיג קענען זעהן.

מ י כ א ל

ווילסט מיך זעהן...

פרידע

דו פער'גנב'עסט זיך אמאל הינטער זיינע פלייצעס, ווען ער אר־בייט?

יוליאן

ס'איז מיר מיט אמאל אומעטיג געווארען.

פרידע

קום, וועלען מיר געהן אויפזוכען עמען.

יוליאן

ווי ער וואלט זיך אן עפעס דערמאהנען.

איך וואלט צווישען די בילדער מיין מוטער דערקענט!

פרידע

זי דערנעהנטערט זיך צו איהם; זי נעהמט זיין האנד און דריקט צו איהר הארצען, רעדט ווי א סוד וואלט זי איהם דערצעהלען.

ווייסט עס, יוליאן? פון וואלד געהט שטיל די פרוי ארויס, ווייסט, ווער דאס איז? מיין מוטער!... זי שטעהט זיך ביים ראנד וואלד און קוקט אויף אלע זייטען און זוכט — דאס זוכט זי מיך, איהר פערלוירענע קינד. וואס זאגסטו, יוליאן? מיר זוכט זי עס?

ביידע שווייגען.

עמא

קומט אריין.

פרידע

ווארפט זיך עמען אויפ'ן האלז.

עמא, מיין שוועסטער!

עמא

די מאמע רעדט איצט מיט דיין פאטער, פרידע.

פרידע

ווי זעהט ער איצט אויס, דער פאפא מיינער? ער מוז געווים בלאס זיין. האסט נאך קיינמאל מיט מיין פאטער ניט גערעדט אזוי. האסט נאך קיינמאל ניט... א, ווען איך וואלט מיר קענען אזוי שטיל זיך צו איהם אין הארצען אריינשלייכען...

שטעלט פאַר א פּאַרנאַכט; די זון לאָזט זיך אַראָב, ס'בעוועגט זיך א וועג, וואָס ווייטער א ביסעל צוטיילט ער זיך אויף צוויי בעזונדערע וועגען. און אויפ'ן שיידוועג זיצט א יונגע פרוי און קוקט נאָך אזוי טרויעריג, אזוי טרויעריג, ווי א יונג קינד געהט אַוועק אויף איינעם פון די צוויי וועגען. אין איהר פּנים איז אזוי פיעל שמערצען, גלייך ווי זי וואָלט זיין א מוטער און זי קוקט עס נאָך איהר איין און איינציגע קינד, וואָס געהט אַוועק פון איהר.

יוליאַן

און די געשטאַלטען זיינען עהנליך איינס צום אַנדערן?

פרידע

זעהר עהנליך; די מוטער איבערהויפּט. ביים לעצטען בילד אַר־בייט ער שוין א לאַנגע צייט. פון אָנהויב איז עס אַלץ פאַרגעקו־מען ביים זונענאויפגאַנג; ס'האָט נאָך דער מאָרגענשטערן גע־לויכטען, און איצטער קומט עס שוין אַלץ פאַר ביים זונענאונ־טערגאַנג.

יוליאַן

און ס'איז שוין פינסטער אַרום?

פרידע

ווי ס'וואָלט זיך, אויף דעם אַנדערן זייט הימעל, אויף א רעגען קלייבען. איך קוק אויף די ביימער וואָס אויפ'ן לייווענד, — אזוי רוהיג זענען זיי, גאַר שטיל — און עס שפּירט זיך, אז באַלד וועט א שטורם אויסברעכען.

יוליאַן

און דו פרעגסט ביי איהם קיינמאָל ניט?

פרידע

ווען ער שטעהט ביי דער אַרבייט, האָב איך מורא פאַר איהם.

יוליאַן

פערקלערט.

פ ר י ד ע

איך זוך זי שטענדיג צווישען זיינע בילדער, איך וויל זי דערקענען.

י ו ל י א ן

איך וואלט זי שוין דערקענט. ווען איך וואלט קיינמאל מיין מו־טער ניט געזעהן און מען וואלט מיר ווייזען א גאנצע אויסשטע־לונג פון פרויען־פארטרעטען, און הייסען מיר צווישען זיי מיין מוטער דערקענען — וואלט איך זי גלייך דערקענט.

פ ר י ד ע

ווייל דיין שוועסטער, עמא, איז אין איהר געראטען.

י ו ל י א ן

ניין; ווייל קיין אנדערע מוטער אויסער מיינער וואלט איך מיר קיינמאל אין מיין געדאנק ניט געקענט פארשטעלען.

פ ר י ד ע

צווישען מיין פאטערס בילדער, אפילו צווישען זיינע לאנדשאפ־טען, זענען זעהר פיעל בילדער פארהאן מיט פרויענגעשטאלטען. — א גרויסער לאנדשאפט — און אן איין־איינציגע פרויענגע־שטאלט; און די פרויען זענען זעהר עהנליך איינע צו דער צוויי־טער.

י ו ל י א ן

ווי א סוד איהר איינגערוימט.

דאס איז דיין מוטער.

פ ר י ד ע

מיינסט אזוי?

י ו ל י א ן

וועסט עמען פרעגען, וועט זי דיר אויך דאס איינענע זאגען.

פ ר י ד ע

איין בילד שטעלט פאר א גרויסען וואלד. פון וואלד געהט ארויס, שטיל, ווי פער'גנב'ענדיג זיך, א פרוי. זי בלייבט שטעהן ביים ראנד פון וואלד און קוקט זיך אום פארשענדיג וואוהין צו געהן... און דאס לעצטע בילד זיינס, נאך ניט פערענדיגט אינגאנצען.

יוליאַן

איך וועל איהם בעטען, ער זאָל דיך קאַפּירען.

פרידע

דיך און עמען; עמאַ וועט זיין דאָס מאָרגען־ליכט.

יוליאַן

און דו, ביי אונז וועסטו שוין בלייבען? דאָ מיט אונז אינאיינעם וואַקסען? עמאַ איז אַלט זעכצעהן יאָהר, איך פופצעהן און טילע עלף יאָהר — אַ, ווי לאַנג מיר וועלען נאָך אינאיינעם וואַקסען!

פרידע

אייער מוטער וועל איך אויך מ ו ט ע ר רופען. איך וועל עס אַזוי אויסרעדען קינדיש, ווי די קליינע טילע.

שווייגען ביידע.

יוליאַן

געדענקסט גאָר ניט דיין מוטער?

פרידע

ניין, איך געדענק זי ניט.

יוליאַן

דיין פּאַפּאַ האָט דיר קיינמאָל וועגען איהר ניט דערצעהלט?

פרידע

ער דערצעהלט מיר וועגען איהר קיינמאָל גאָרנישט און איך אַליין וויל איהם קיינמאָל וועגען דעם ניט פרעגען.

פאַרוואָס?

פרידע

אַזוי, איך קען איהם קיינמאָל וועגען איהר ניט דערמאָהנען. ער קען נאָך טרויעריגער ווערען. ווען ער זאָל וועלען, וואָלט ער דאָך מיר אַליין דערצעהלט.

יוליאַן

און צווישען די בילדער וואָס הענגען ביי איהם אין אַרבייטער־צימער?

זיך דאָך אָן אונז; אויב מיר ווילען נאָר שטאַרק פערלאַנגען.— וואס ניט, פרידע?

פרידע

געוויס, אלץ ווענדט זיך אָן אונז.

עמא

איצט ווילען מיר אלע איינאיינעם אויסרופען, ווי אונזער צימער־ וועט הייסען, אָבער ניט הויך, מען זאָל ניט הערען אין יענע צי־ מערן — נו, דער יוגענד־זאַל!

אלע

דער יוגענדזאַל! דער יוגענדזאַל!

עמא

איצט וועל איך געהן נאָך עפּעס פאר אונזער יוגענדזאַל אויסזו־ כען.

געהט אַרויס.

פרידע

ווייסטו ווי שעהן דיין שוועסטער איז?

יוליאַן

שווייגט.

פרידע

יא?

יוליאַן

איך קוק ווי שעהן פרידע איז.

פרידע

און איך האָב געקוקט אויף אייךביידען. אויפ'ן ברודער און אויף דער שוועסטער.

יוליאַן

ווילען מיר אויך געהן עפּעס אויסגעפינען פאר אונזער צימער?

פרידע

ווילסט, איך זאָל דעם פאַטער מייגעם בעטען, ער זאָל אין דעם בילד פון זונענאויפגאַנג דיין געשטאַלט אָבשפּיגלען?

יוליאַן

און דו מיינסט, ער וועט פאָלגען?

עמא

פרידע זאָל איהם גוט בעטען.

פרידע

ער וועט מיך געוויס פאָלגען.

אַ ווײַלע בלײַבען אַלע שטעהן שוויַיגענדיג, ווי בעגײַסטערט פון דער אידעע.

יוליאַן

וואָס נאָך זאָל מען אהער ברענגען?

עמא

מיר דוכט, אז אַלץ איז שוין פאַרהאַנען... ווען אונזער פאָטער וואָלט וועלען צו אונז אַהער אַרײַנקומען...

פרידע

קומט ער נאָר ניט אַרײַן צו אײַך?

עמא

גאַנץ זעלטען.

יוליאַן

איך וועל איהם בעטען, ער זאָל צו אונז אין גַעסט קומען, ווען מיר וועלען דאָס צימער בעניַיען.

פרידע

דאָס וואָלט זעהר שעהן זײַן.

עמא

די מוטער וועט אַ רעדע האַלטען, און מיר וועלען זי הויך, אויפהויבען ביז צום זונענאויפגאַנג.

יוליאַן

ווען דאָס בילד וועט שוין פאַרטיג זײַן און אויפ'ן וואַנד הענגען.

עמא

ביז צום זונענאויפגאַנג וועלען מיר זי הויבען. — אַלץ ווענדט

דער יוגענד: דער פּאַפּאַ האָט אַליין פון איהר דעם פּאָרטרעט געמאָלען, ווען זיי זענען נאָך חתן־כלה געוועזן. און דו, פרידע, וועסט בעטען דיין פּאַפּאַ, ער זאָל אונז אויסמאָלען דאָס בילד פון דער יוגענד.

יוליאַן

אַ בילד פון דער יוגענד!

פרידע

אַ בילד פון דער יוגענד!

עמאַ

דאָס בילד זאָל פאָרשטעלען דעם זונענאויפגאַנג — און ניט מעהר. דאָס בילד וועלען מיר אויפהענגען, אָט דאָ, אנטקעגען דער טיר.

פרידע

די גאַנצע יוגענד אין דעם זונענאויפגאַנג!

יוליאַן

האָ... די גאַנצע יוגענד אין דעם זונענאויפגאַנג.

פרידע

און פון צווישען די זונענשטראַהלען זאָל זיך אַ געזיכט ארויסשפּיגלען.

עמאַ

כאַפּט פרידען פאַר ביידע הענד.

דיין געזיכט, פרידע, זאָל ער קאָפּירען, גוט?

פרידע

ניין, ניין; דיין געזיכט זאָל מען קאָפּירען. און אפשר זאָל מען גאָר יוליאַנען דערצו קאָפּירען. איך וועל מיין פּאַפּאַ נאָך היינט בעטען.

עמאַ

געוויס נאָך היינט, דו זאָלסט איהם אָבער ניט זאָגען, צוליעב וואָס מיר פערלאַנגען עס.

פרידע

נו, געוויס וועל איך איהם ניט זאָגען.

ע מ א

איך האָב דעם פּאָרטרעט אויפ'ן בוידעם צווישען זיינע אַמאָליגע בילדער געפונען.

אַלע בעקוקען דעם פּאָרטרעט.

פ ר י ד ע

דאָס איז אייער פאָטער אין דער יוגענד — ווי שעהן ער איז!

י ו ל י א ן

קיינער האָט איהם ניט בעמערקט?

ע מ א

קיינער ניט.

פ ר י ד ע

ווי טיעף זיינע אויגען זענען! זיי זענען ביי איהם שווארצע, יאָ? די האָר אויך שווארצע.

ע מ א

ער איז דאָך אַ ברונעט!

פ ר י ד ע

איצטער איז ער שוין גרוי?

י ו ל י א ן

ניט אַזוי שטאַרק גרוי.

ע מ א

ליעבער פּאַפּאַ אונזערער! ווי שעהן ער איז דאָ!... נו, שנעלער, זאָגט וואו זאָלען מיר איהם אויפהענגען?

פ ר י ד ע

ווען איהר זאָלט נאָך בעקומען דער מוטערס פּאָרטרעט פון יענער־צייט, וואָלט מען זיי אויפגעהאנגען אין דער הויך, איבער ביידע אָך, ווי שעהן!

י ו ל י א ן

דאָס געפעלט מיר אויך.

ע מ א

איך וועל נאָך אויפזוכען דער מוטערס פּאָרטרעט, — אויך פון

זאָל, און דאָ וועלען מיר זיך אַלע מאָל צונויפקלייבען.

יוליאַן

וואָלט שוין אייער פאָטער רעדען מיט מיין מוטער.

פרידע

אז איך זאָל אינגאַנצען בלייבען ביי אייך אין הויז?

יוליאַן

יאָ.

פרידע

איך מיין, אז וועגען דעם רעדען זיי איצטער.

יוליאַן

זיי זיצען ביי דער מוטער אין קאַבינעט?

פרידע

יאָ, דאָרטען זיצען זיי. איך קלער, אז געוויס האָט שוין דער פאָטער מיינער גערעדט מיט איהר?

יוליאַן

זי וועט אונז וועגען דעם דערצעהלען. זי דערצעהלט אונז וועגען אַלץ.

פרידע

איצט רעדען זיי געוויס וועגען דעם...

יוליאַן

דאָס וואָלט גוט געוועזן.

פרידע

אַך, ווי גוט דאָס וואָלט געוועזן!

עמאַ

קומט אַריין, טראָגט אַ גרויסען פּאָרטרעט אין אַ גרין־בעגאָלדעטיין ראַם איינגעפּאַסט.

נישט געוועזן דאָ די מאַמע?

יוליאַן

ניין, וואָס טראָגסטו אזוינס? אַך, דער פּאַפּאַ אין דער יוגענד!

י ו ל י א ן

ער נעהמט פאר'ן צוים דעם קינסטליכען פערד, וועלכער שטעהט אין א ווינקעל.

איך געדענק, ווען כ'האב אויף דעם הילצערנעם פערד געריטען.

פ ר י ד ע

און זיך פארגעשטעלט, אז איהר רייט אויף א לעבעדיגען פערד?

י ו ל י א ן

געוויס. אז איך פלעג איהם א שמיץ טהאן, ער זאל שנעלער געהן, האב איך געמיינט, אז איהם טהוען די שמיץ וועה.

פ ר י ד ע

און אז ער לויפט אין אמת'ן שנעלער?

י ו ל י א ן

און אז ער לויפט שנעלער.

בידע לאכען צופרידען.

פ ר י ד ע

און איך פלעג מיר קינדרוייז ביינאכט אויפכאפען און זעהן, אויב די פופע מיינע שלאפט; אדער אפשר וויל זי זיך איבערקעהרען אויף דער אנדערער זייט. מיר לאכען אזוי הויך, אז מען קען נאך דערהערען אין יענעם צימער.

י ו ל י א ן

און מיט אמאל זענען מיר גרויסע געווארען... ניין, מיר זענען דאך נאך אלץ קליינע קינדער געבליבען.

פ ר י ד ע

פרובט זיך איצט זעצען אויפ'ן פערד רייטענדיג, איך וועל זעהן.

י ו ל י א ן

אט וועל איך באלד אויפזוכען טילעס פופע און איהר וועט זי אויפ'ן האנד נעהמען, איך וויל אויך זעהן.

ביידע לאכען.

פ ר י ד ע

דאך זאל בלייבען דער נאמען פון דעם צימער: דער קינדער־

ע ר ש ט ע ר   א ק ט.

בײ מיכאל העלמאַן.

אַ גרויס ליכטיג צימער, עהנליך מעהר צו אַ קינדערצימער. וואו־ניט־וואו איז צו מערקען קינדערשע שפּיעלצייג. רעכטס און לינקס טירען. אין הינטער־וואנד צוויי פענס־טער. אַרום האַלבען טאָג.

פ ר י ד ע און י ו ל י א ן קומען אָן דורך דער טיר לינקס. זיי טראָגען ביידע אַ טישעל. בלייבען שטעהן אין מיטען צימער.

פ ר י ד ע

זאָל ער דערווייל שטעהן אין מיטען צימער, ביז עמא וועט אריינ־קומען.

י ו ל י א ן

קיינער בעדאַרף ניט וויסען דאָס, וואָס מיר האָבען צוגעקלערט.

פ ר י ד ע

דאכט זיך, אז קיינער האָט אונז ניט בעמערקט, ווען מיר האָבען דעם טיש פון דאָרט ארויסגעטראָגען.

י ו ל י א ן

די אַלע קינדערשע נארישקייטען איז שוין צייט פון דאַנען ארויס־צוטראָגען.

פ ר י ד ע

דאָך איז א שאָד, מיט איין מאָל, פון קליינע קינדער פלוצלונג גרוי־סע מענשען ווערען.

פעזאָנען:

מיכאל העלמאַן, אַ מאַלער.

דאָראַ העלמאַן, זיין פרוי.

עמאַ, יוליאַן, טילע — זייערע קינדער

ברוך שניירזאָהן, אַמאָליגער העלמאַנס חבר פון אַקאַדעמיע.

פרידע, זיין טאָכטער.

אויפ׳ן שייד וועג

1908

א קול
פון וואלד שרייט.
ש—קר!.. ש—קר!... ש—קר!...
ע נ ד ע.

נען איין איינער דעם אנדערען, אבער ניט ליבען, וואָס וואקסען אין דעם פרייען מדבר. זאָלען מענשען ווי ליבען שטארק ווערען.

ז י ז י

וויינט.

טאַטע! טאַטע!

ה י מ ן

נעהמט זי פאר'ן האַנד.

ניט וויין, ניט וויין; ביזט יונג און אונשולדיג, ניט דאָ איז דיין אָרט. קום, איך וועל דיך אויף דעם העכסטען בארג איבערטראָגען. דאָרט, וואו די אָדלערס זיצען — זאָל דיין יוגענד אויפבליהען...

מיט פעסטע טריט טראָגט ער זי אַוועק. עס בליצט. דער מורמעל פון די דונערען דערווייטערט זיך. ס'זעהט זיך מעהר ניט ווי תמר'ס טוי־טער קערפער אין איהר ווייסען קלייד.

נ ת ן

געהט אַרויס פון וואלד. זיין קול ציטערט.

איינזאם... איינזאם... ווי א בוים, אויסגעקעהרט מיט די וואָרצלען און מיט ארומגעבראָכענע צווייגען — וועל איך בלאָנדזען אין דער פינסטערער נאַכט. שטויסט זיך אָן אויף תמר'ן. ווער איז עס? מיין קינד... קאַלט! אינגאנצען דיין בלוט פערגליווערט... זעצט זיך נע־בען איהר, און שאָקעלט מיט'ן קאָפּ. רעדט קאלט און מיט יאוש. מיין הארץ איז קאלט פון עלטער און יאוש, און אין דיין יונג הארץ האָט מען דאָס לעבען פערלאָשען... איך וועל ניט בעקלאָגען די יוגענד, אויב די עלטער איז שרעק און חושך און איך וועל ניט בע־קלאָגען דיינע פערלאָשענע אויגען, אז מיין אויג וועט נאָך דארפען זעהן דיין טאַטען מיט א צוריסען הארץ. איך קאָן אייך ביידען ניט בעקלאָגען, אויב מיין אויער וועט נאָך הערען, ווי פון הויכען בארג וועלען זיך שיטען דיין שוועסטערס טרוקענע ביינער... ס'האָט פאַר־דיין לעבען דאָס הארץ דיינס ניט געוואוסט פון קיין רוה... וועל איך פאַר דיינע ביינער א רוהיגען אָרט געפינען...

ער טראָגט זיך מיט גרויס מיה אַוועק אין וואלד. עס בליצט.

קול פון איין עק לעבען ביז צום אנדערען... אין פיבער ווערט ווידער דעם מענשענס הארץ בעצוואונגען... איך הער דעם קול... ער רופט: „האלט אב איהר, מענשען, אייער אייביגע מלחמה! קלאר דער מות! — ווייך זאל ווערען דאס הארץ". — מיין גאט, איך געה! איך געה!

און עכא פון ווייטען: „געה!", „געה!".

ה י מ ן

ניט מיין גאט רופט עס...

נ ד ב

איך הער, מיין גאט!... איך הער!!...

א ו ו י ד ע ר ק ו ל

הער! הער!

ס'הייבט און א שטורם רייסען אין וואלד.

נ ד ב

פירכט אייך, פירכט אייך, איהר אלע קינדער פון דער ערד. ס'געהט דאס פייער און ברענט מיט צארן דאס הארץ, פון וואנען עס וואקסט די שלעכטס ארוים; ס'ציהט א וואלקען און טראגט זיינע פייער־בליצען — אויף דעם קאפ פון די פעראירטע ט'ער זיין צארען אויס־גיסען... דער שטורם ווערט נאך שטארקער, ס'פייפט. דער וואלד קרעכצט. נדב'ס קול ווערט אלץ מעכטיגער. פירכט אייך, פירכט אייך! ס'געהט דער גאט, ער פערשפרייט זיינע פליגעל אויף דער גאנצער ערד! ער הילט איין אין שרעק בארג און טהאל... כורעים פאלען די מענ־שען־קינדער!... דאס אויער ווארט אויף גאטס בעפעהל... מיין גאט, איך געה!... איך געה!..

לויפט אראב און פערשווינדט הינטער'ן בארג.

ז י ז י

שטעהט נאך אלץ ערשטוינט.

ה י מ ן

קוקט נאך נדב'ן.

כא־כא־כא! פאר וועמען איז ער אוועק א גאט זוכען! פיש שליי־

טאַטע !... טאַטע !...

נ ד ב

הויבט זיך. זיין שטים קלינגט העל און פריי.

ווען דער טרויער גרייכט דעם לעצטען גרעניץ; ווען די יסורים פון הארצען שטייגען איבער דעם מענשליכען כח — מוז זיך דער אמת בעווייזען... האלטענדיג מיין קאָפּ אויף מיין קינדס קאלטען קערפּער, האָט זיך פאר מיר בעוויזען א ליכטיגער שטראהל — דער אמת אליין... איך האָב דיינע ווערטער ניט געהערט. זיי האָט דער ווינד פערטראָגען; זיי האָט די נאכט פערשלונגען... איך נעה באלד, איך געה !... הימעל און ערד האָבען זיך אינאיינעם געמישט; שטערן וואלגערען זיך אין בלאָטע, און ווערען מיט פרעכע פיס געטראָטען... איבערגערוקט האָט זיך דאָס הארץ ביי דער יוגענד, און די עלטער איז פעראירט... איבערגערוקט האָט מען די גרענעצען, וואָס דער אלטער גאָט האָט געשטעלט, און די נייע זענען ניט אויף זייער אָרט געבויט... עס האָבען זיך די מענשען פון דער ערד אָבגעריסען, און קאָנען ניט אָם הימעל זיך פערקלייבען... עס קנאַלען די דונערען. דער הימעל דונערט, די ערד ציטערט אויף; בערג ברעכען זיך... פייער מיט וואסער פליסען, און גיסען זיך אינאיינעם... עס בעווייזט זיך ווידער אויף דער ערד דער אלטער גאָט. ער קליידט די וועלט מיט ליכטיגקייט אָן... עס געהען פאַראוים זיינע שלוחים, זיי רייטען אויף די פליגלען פון ווינד... מיין גאָט — איך געה. איך געה !

עס ענטפערט אָב אַן עכאָ פון ווייטען: „געה !“.

ה י מ ן

ניט מיין גאָט רופט...

ז י ז י

ציטערט. שטעהט ערשטווינט. עס רייסט זיך דער ווינד אין וואלד. דער גאַנצער וואלד בעוועגט זיך.

נ ד ב

איך הער זיין קול, ער שאלט, ער רופט צו מיר... עס דונערט גאָטס

מיין ברייטער וועג, אויף וועלכען איך בין אזוי זיכער געגאנגען, האט זיך אויף צווייען צוטיילט. וואוהין זאל איך געהן? רחמנות איז אין ים פון מענשען־בלוט דערטרונקען געווארען... ווי א גרויסער שטיין ביזטו, מיין קינד, אויף מיין וועג געפאלען — איך קאן דיך ניט אויסמיידען... ווייטער מיט דעם וועג קאן איך ניט געהן. פאלט אויף תמר'ס טויטען קערפער. מיין קינד! דו האסט דאס בעסטע פון מיין הארצען מיט זיך פערנומען... און צוריק ניט געבראכט... האסט דאס שעהנסטע פון מיין נשמה אין דער פינסטערער נאכט פערלארען... האסט זיך ווי אן אונשולדיגער שטראהל פון דעם בייזען ווינד פערלאשען.

בלייבט ליעגען שטיל אויף תמר'ס טויטען קערפער.

ז י ז י

טאטע, טאטע! פיהר מיך אהיים.

ה י מ ן

דער אמת... נאר דו וועסט מיט דעם וועג ניט געהן... הער, מיין ברודער! כ'האב געשטומט, כל זמן ס'האט געקלאפט דער לעצטער אדער פון לעבען אין דעם הארצען, צוליעב וועלכען איך האב זיך אזוי נידריג אראבגעלאזען... איצטער וועל איך איבערשרייען דיין לעצטען געדאנק, וואס איז דער ערשטער געוועזען, און וואס האט דיין קינד פאר א קרבן געבראכט... כ'וועל איבערשרייען דעם קול פון דיין הארצען, וואס רופט דיך אויף דיין אלטען נארישען וועג... און אויב דו ליעגסט שוין טויט אויף דיין קינדס קאלטען קערפער — וועט דער לעצטער פונק ווארימקייט, וואס גליהט נאך וואו פערבארגען אין דיר, מיך הערען... הער! נארישער ברודער! אין זייער אייגען בלוט וועלען די מענשען אויף דער ערד דערטרונקען ווערען... דער לעצטער וועט זיין אייגען פלייש פאר ווילדען הונגער עסען, און זיין אייגען בלוט פאר טייוועלשען דארשט טרינקען — היט זיך, אז דו זאלסט דער לעצטער ניט זיין!

ז י ז י

ציטערט.

ה י מ ן

זיו וועסט מיט מיר געהן.... האב קיין מורא ניט. איך וועל דיך מיטנעהמען.

ז י ז י

זיידע! זיידע! ת—מר... שטעה אויף!... תמר, שטעה אויף!

עס טראָגט זיך פון ווייטען א קול: „קינ—דער מיינע! טאַכ—טער מיינע!“.

ז י ז י

תמר, תמר, דער טאַטע געהט!

ה י מ ן

נאַרישער ברודער! נאַרישער מענש!

ד ע ר   ק ו ל

גאָר נאָהענט.

טאָכטער מיינע! איך געה אויך מיט דיר... שטעה, שטעה!

ז י ז י

טאַטע, אט בין איך! תמר... תמר!

זי וויינט. עס דונערט. נדב בעוויזט זיך.

נ ד ב

אַלע זענט איהר דאָ?

ה י מ ן

דיין אינגסטע קינד און דיין ברודער.

נ ד ב

וואו איז מיין קינד?

ה י מ ן

דיין קינד האבען די ליעבע מענשען צוטראָטען... איהר הארץ האבען גראָבע הענד צוריסען — אט ליעגט זי.

נ ד ב

מיין טאָכטער....

איך האב זי אויף מיינע הענד פון בלאָטע ארויסגעטראָגען...

נ ד ב

שטעהט צושטרייט.

ת מ ר

מיין אונגליקליכע שוועסטער... כ׳בין געלאָפּען, געשריען—מענשען, מענשען... ווער האָט אין אייער הארץ שנאה געפלאַנצט? ווער האָט אין אייער האנד א שפּיז נעגעבען? פינסטער ווערט אויף דער וועלט... האלט־אָב! האלט־אָב!... רחמנות... רחמנות... רח—מנות..

ה י מ ן

שטיל.

כאַ־כאַ־כאַ — ליעבע, רחמנות...

ת מ ר

הויבט זיך אויף, און פאַלט.

נעה אוועק... אוועק... אוועק!... צוריק ל׳איך נעהן... נאָר נישט דו... ביי דיר ל׳איך קיין רחמנות ניט בעטען... כ׳האס דיך... כ׳האס דיך... ניין... כ׳האָב אויף דיר אויך רחמנות. אויף אלעמען... מיין פאָטער... ווי זיצט ער נאָך אזוי שפעט אין שטוב? וואו איז ער אזוי שפעט? האָט זיין הארץ אויך א שפּיז דורכגעלעכערט? מענשען! שעהנט מיין פאָטער... ער טראָגט פאר אייך זיין הארץ... שעהנט איהם!... ער האָט פאר אייך דעם אמת׳ן וועג געפונען.. ער האָט איהם גע—פו—נען... נאריש... נאריש... נאַ—ריש...

ה י מ ן

שטיל.

אמת... אמת...

ת מ י ר

ניין! ניט איך רעד עס! ניין! ניט איך... ביז דער לעצטער מינוט... מיט די לעצטע כחות... וועל איך שרייען... רחמנות... רח—מ—נות... ליע—בע... ליע—בע...

רייסט זיך אָב.

ז י ז י

וויינט שטיל.

ת—מר... ת—מר... ת—מר...

ניט געלאָזט געהן אהיים... ער האָט מיך אויך געוואָלט מיטנעהמען
אין וואלד, האָב איך זיך ניט געלאָזען.

ת מ ר

זיידע! זיידע! טראָג מיך צום פאָטער מיינעם... ניין, איך וויל
ניט... טראָג מיך ניט. וועה, עס קומט דער סוף... געה... שטארבען
וויל איך אליין... כ'וויל ניט, זאָלסט הערען מיינע ווערטער.. כ'וויל
ניט, זאָלסט לאכען פון מיינע ווערטער...

ה י מ ן

איך וועל ניט לאכען, און וועל ניט וויינען.

ת מ ר

כ'האָב אויסגעשפרייט מיינע אָרעמס... געמיינט, די גאנצע וועלט
וועלען זיי ארומנעהמען.

ז י ז י

ווער האָט דיר געטהאָן? זאָג מיר, ווער האָט דיר געטהאָן?

ה י מ ן

כ'בין פון ווייטען געשטאנען, און פאר צאָרן האָט מיין הארץ גע־
פלאמט. דאָס האָבען זיי דיר פאר ליעבע דעם פנים צוביסען, און
פאר ליעבע מיט די פיס געטראָטען...

ת מ ר

כ'בין געלאָפען... געבעטען — „זעהט, עס וואלגערען זיך אייערע
אייגענע קראנקע קינדער; איין וועלט פאר אלעמען... איין זון פאר
אלעמען“... — קיינער ט'ניט געהערט...

ז י ז י

עפעס ברומט...

ת מ ר

אלץ נעהנטער... אלץ נעהנטער...

ה י מ ן

מיין קינד, בעדענק זיך!

ז י ז י

כ'האָב מורא...

ז י ז י

ווייגט אין דער שטיל.

ה י מ ן

וויין ניט. דיין לעבען הויבט זיך נאך אן.

ת מ ר

לאז מיך ליעגען אויף דער ערד... לאז מיך שטארבען ביז מיין פא־טער וועט קומען... איך זאל זיין טרויער ניט זעהן.

ה י מ ן

לעגט זי אויף דער ערד.

קום, איך וועל דיך אויף מיינע הענד ארויפטראגען אהין, ווייט פון דיין פאטערס שטוב, קום — אונטער'ן בארג ווארט דאס לעבען אויף דיר...

ת מ ר

זעץ זיך נעבען מיר, גיב מיר דיינע הענד... כל זמן עס קלאפט אן אדער, וועל איך דיך בעשיצען...

ז י ז י

בויגט זיך אראב צו תמר'ן, נעהמט זי ארום.

ת מ ר

וואו איז דער פאטער?

ז י ז י

כ'ווייס ניט.

ת מ ר

האסט איהם ניט געזעהן?

ז י ז י

ניין.

ת מ ר

וואו איז דער זיידע?

ז י ז י

ער איז ערגעץ ווייט, ווייט פון דאנען — אין וואלד, ער האט מיך

רייסט זיך פון איהם אַרויס.

נ ת ן

ביזט שטאַרקער פון מיר...

געהט אַליין אַוועק אייַלענדיג צום וואַלד.

ז י ז י

בלייבט אַליין שטעהן אַ צייט. הויבט־אָן וויינען. ס'מורמעלט אַ דונער. אונטער דער בעלויכטונג פון אַ בליץ בעווייזט זיך אויפ'ן באַרג ה י מ ן; טראָגט אויף די הענד תמר'ן.

ז י ז י

כ'האָב מורא, ווער איז עס?

ה י מ ן

אַט איז דיין שוועסטער.

ת מ ר

שוואַך.

שוועסטער... לאָז מיך אַראָב, לעג מיך אויף דער ערד, ווייטער וויל איך ניט זאָלסט מיך טראָגען... לעג מיך אויף דער ערד.

ז י ז י

וויינט.

תמר!... תמר!

ת מ ר

ווי קומסטו אַהער, מיין ליעב קינד?

ה י מ ן

ווי קומט זי אַהער אין אַזאַ בייזע נאַכט?

ת מ ר

לעג מיך אויף דער ערד.

ה י מ ן

צו זיזי'ן.

שרעק זיך ניט, סט'געהן מיט מיר.

ת מ ר

אויף דער ערד...

ז י ז י

בלייבט גאָר שטיל. די כמאָרע ווערט שטאַרקער.

נ ת ן

איינזאם, ווי אַן אָבגעהאקטער בוים מיט איינגעבראָכענע צווייגען...

ז י ז י

דו האָסט אויך מורא. קום, איך וועל דיך פיהרען.

פון ווייטען טראָגען זיך איינזאמע קולות.

נ ת ן

מענשען־קולות. מענשען־חיות...

ז י ז י

ת—מר! ת—מר!

די קולות ווערען אַלץ נעהנטער.

נ ת ן

דעם וועג מוז איך אָבטרעטען.

ס'בליצט.

ז י ז י

ת—מר! ת—מר!

נ ת ן

נעהמט זיזי'ן פאר'ן האַנד.

קום מיט מיר, מיין קינד.

ז י ז י

כ'האָב מורא, לאָז מיך גאָר אליין.

נ ת ן

קום, מיין קינד, קום גיכער פון דאנען...

ז י ז י

לאָז מיך, לאָז מיך!

נ ת ן

קום, איך וועל דיך בעשיצען... קום מיט מיר.

ז י ז י

לאָז מיך, לאָז מיך...

צויגען — וואָס פאר א ווינד טריקענט זייערע וואָרצלען?... וואָס פאר א ווינד ברעכט מיינע צווייגען?

ז י ז י

פיהר מיך אהיים!

נ ת ן

נאַריש קינד, איך בין דאָך מיט דיר.

ז י ז י

אין וואַלד וועלען מיר זיך אויפמאַכען א גרויסע נעסט, אויף א הויכען, הויכען בוים, און מיר וועלען דאָרטען זיצען. איך וועל דיר העלפען ארויפצוקריכען.

נ ת ן

אט אזוי, מיין קינד.

ז י ז י

אָבער היינט וועלען מיר נאָך געהן אהיים. איך וויל נאָך אמאָל זעהן דעם טאַטען, תמר'ן.

נ ת ן

קיינער איז אין דער היים ניטאָ.

ז י ז י

זיידע, דו נאַרסט מיך, דו נאַרסט מיך! פיהר מיך אהיים, אויב ניט וועל איך דיך אליין לאָזען, און איך וועל לויפען אהיים; איך וועל טרעפען דעם וועג אָהן דיר.

נ ת ן

א שלאַנג האָב איך אין מיין אייגענעם בוזעם געהאָדעוועט, איצטער ליגט זי נעבען אונזער שטוב. ווערסט געהן אליין אָהן מיר, וועט דיך א בייזע שלאַנג אויפ'ן וועג איינבייסען.

ז י ז י

זעהסט, עס בליצט שטאַרקער... דער הימעל איז נאָך שוואַרצער געוואָרען... תמר! תמר!

נ ת ן

שווייג, מען זאָל זיך ניט דערוויסען, אז מיר זיצען דאָ.

ז י ז י

טאַ פאַרוואָס זאָגסטו וועלען מיר זיך דאַרפען אין וואַלד בעהאַל־טען ? !

נ ת ן

ס׳וועט זיין א מורא צו וואָהנען אין שטוב.

ז י ז י

פאַרוואָס וועט זיין א מורא צו זיין אין שטוב ?

נ ת ן

ס׳יועט זיין א מורא צו טרעפען זיך מיט נאָך א מענשען.

ז י ז י

און איך וועל אין וואַלד מיט דיר ניט געהן. איך וועל ניט געהן. אין וואַלד זענען פאַרהאַן וועלף.

נ ת ן

אין וואַלד וועט דיך קיינער ניט ריהרען. הערסט, ווי עס זינגען דאָרט די פויגלעך ? קום, וועסטו זעהן, ווי עס הענגען דאָרט די נעסטען, אנגעבונדען צו די צווייגען, און דער ווינד הוידעט זיי... וועסט זעהן, דאָרט זיצען קליינע עופ׳עלאָך; זיי האָבען גאָר קיין מורא ניט.

ז י ז י

וועלען מיר שוין היינטיגע נאַכט ניט געהן אהיים ?

נ ת ן

פערבלאָנדזשעט פון מיר מיינע קינדער...

ז י ז י

וועט ביין טאַטען און ביי תמר׳ן אויך אויסוואַקסען צייהנער ווי ביי א וואָלף ?

נ ת ן

ניט פרעג עס מיך, מיין קינד ! דאָס האַרץ ציטערט מיר אויף. דאָס בלוט קיהלט אין מיינע אָדערן. עס הערט זיך אַ ווייטער מורמלען פון אַ דונער. דאָס איז די ערשטע בשורה... קינדער האָב איך געהאָ־דעוועט ! בוימער האָב איך געפלאַנצט, מיט טוי פון הימעל דער־

ז י ז י

איך טראַכט, אַז זי איז ערגעץ ווייט, ווייט אַוועקגעלאָפען, און דאָרטען וועט מען איהר...

נ ת ן

ניט רעד עס אויס פון מויל.

ז י ז י

טאָ פאַרוואָס געהסטו מיט מיר אום אין די פעלדער?

נ ת ן

דו בענקסט אהיים?

ז י ז י

איך בענק, איך האָב מורא. פאַרוואָס אנטלויפסטו אַלץ פון דער היים, און דו ווילסט מיך אויך פערפיהרען? מיינסט, איך פערשטעה ניט, אַז דו האָסט אויך מורא, דו פערנאַרסט מיך...

נ ת ן

איך וויל דיך פון דער היים אַבגעוואוינען, דו זאָלסט זיך צוגעוועהנען צום וואַלד.

ז י ז י

מיר וועלען דאָרטען לעבען ווי די פויגעלעך?

נ ת ן

מיר וועלען דאָרט לעבען ווי אַלע גאָטס בעשעפענישען. קום, מיין קינד.

ז י ז י

מיר וועלען דאָרט אויסוואַקסען הויך ווי די בוימער?

נ ת ן

דו וועסט דאָרט אויפוואַקסען ריין און אונשולדיג ווי אַ טויב.

ז י ז י

און אין שטוב וועסטו ניט געהן?

נ ת ן

דאָס אונגליק האָט זיך אַנגערוקט אויף אונזער שטוב...

דריטער אקט.

אַ פינסטערע נאַכט. ס'טראָגען זיך שווערע כמאַרעס איינע אויף דער אַנדערער... פון די אָפטע בליצען ווערט פון צייט צו צייט בעלויכטען די גאַנצע געגענד און עס זעהט זיך אַ בערגעל, און לינקס אַ וואלד. אַ ווינד בעוועגט פון צייט צו צייט די בוימער. אָפטמאָל טראָגט זיך דורך אַ ווידער־קול פון ווייטע געשרייען.

נתן און זיזי

זיצען ביידע אויפ'ן בערגעל.

נתן

זעהסט, ווי שעהן עס איז ביי נאכט גאָטס וועלט?

זיזי

ניין, זיידע, דאָס איז ניט שעהן. ס'איז פינסטער... באלד וועט נאָך געהן אַ גרויסער רעגען. מיר טהוען שוין וועה מיינע פיס;— איך וויל, דו זאָלסט מיך שוין פיהרען אהיים.

נתן

אהיים טאָר מען ניט געהן. ס'איז אַ מורא איצטער אין דער היים צו בלייבען. נאָר נעבען מיין פּאָלע זאָלסטו זיך האלטען. און איך וועל ניט לאָזען, אז מען זאָל דיך רויבען פון מיר...

זיזי

וואו קאָן איצטער זיין דער טאַטע, תמר?

נתן

דאָס הארץ זאָגט מיר, אז היינטיגע נאכט דארף עס אלץ געשעהן.

זיזי

וואָס איז געשעהען? ווייסט, זיידע, איך טראכט עפּעס.

נתן

וואָס, מיין קינד?

טרייבען, און וועט לייכטען ביז אין דער אונענדליכקייט... מיין קינד! קלייב־זיך־אוים!

תמר

רייבט די אויגען, ווי זי וואָלט אויפגעוואכט פון אַ שטאַרקען חלום. קוקט זיך אַרום צושטרייט. שעפּטשעט צו זיך אַליין.

איך האָב פערשלאָפען. איך האָב פערשפּעטיגט. דאָרט וואַרט מען אויף מיין ליעבע. ס'איז נאָך צייט! איך געה צו אייך!... איך לויף!

לויפט אַוועק אין וואלד.

הימן

כ'וועל געגען איהר ווילען, דאָס לעבען איהרם מציל זיין... לאָזט זיך נאָך איהרע טריט. ס'ווערט פינסטערער. פון ווייטען דורכ'ן וואלד טראָגט זיך אַ קלאַנג פון אַ קירכען־גלאָק, און ווערט ווידער שטיל. פון וואלד רעכטס געהט איילענדיג אַ יונגע פרוי, וואַרפט צושראָקענע בליקען אַרום. זי טוליעט צום האַרצען אַ קינד, ווי זי וואָלט עס וועלען בעשיצען. זי ווערט פערשוואונדען. ס'לויפט דורך אַ מענש, ס'זעהט זיך אויס, ווי ער וואָלט זוכען אַן אָרט, וואו זיך צו בעהאַלטען. ס'טראָגט זיך אַן אונרוהיגער צווייענדיגער קלאנג פון אַ קירכען־גלאָק. ס'בע־ווייזט זיך צווישען די בוימער רעכטס אַן אַלטער מאַן, שטאָלפּערט אויף צוויי לאַנגע שטעקענס. ער ווערט שנעל פערשוואונדען לינקס אין וואַלד.. אין איין געלויף צושראָקען, שלייכט זיך דורך אַ יונגע מיי־דעל, און בעמערקענדיג די שטוב פון ווייטען, בלייבט זי שטעהן אַ ווײַלע, ווי זי וואָלט זיך מיט זיך מישב זיין... פערשווינדט, ס'ווערט פינסטער ווייטע, אונרוהיגע קלאנגען פון קירכען־גלאָקען ווערען אָפּטער אין לופט. א ווינד רייסט זיך אַריין אין וואלד. און ס'ווערט אַ בעוועגונג צווישען די בוימער.

ת מ ר

קיינער וועט מיך ניט איינהאַלטען...

ה י מ ן

זעה, די זון איז שוין פערגאַנגען. ס'ווערט פינסטער ארום... ס'געהט די בייזע נאַכט, וואָס מענשען וועלען איינגאַנצען פערבלאָנדזשעט ווערען. אַנשטאָט דעם צווייטען — וועט דער מענש נור זיך אליין זעהן, אַנשטאָט דעם שפּיז צו שטעכען זיין ליעבען חבר אין ברוסט, וועט ער מיט איהם זיין אייגען האַרץ דורכלעכערן... לאַנג וועט די נאַכט דויערן... איצטער איז ניט מעהר ווי צווישען טאָג און נאַכט. לאַנג וועט זי דויערן, ביז דער לעצטער אָרימער מענש וועט ניט פערטיליגט ווערען... ביז דער לעצטער וועט ניט, ווי א מיאוסער וואָרים פון זיין ברודער צוטראָטען ווערען... דער טאָג, וואָס ווייזט זיך, איז ניט מעהר ווי אַן אָבשפּיגלונג פון א ווייטען חלום... דאָס שפּיגלען זיך אָב שטראַהלען פון דער זון, וואָס האָט נאָר אמאָל אין די אַלטע צייטען זיך בעוויזען. היינט גיסט־זיך איהר אמת'ע ליכט אין דעם אָרט, וואו דעם מענשענס האַרץ, וואו דעם מענשענס מוח וואַגט ניט צו חלום'ען וועגען איהם... און ווען עס פערבלאָנ־זשעט אהער א שטראַהל פון אייביגען לעבען, פאַלט ער ארויף איי־נעם פון די טויזענדער ניי־געבאָרענע אונשולדיגע מענשען־קינדער... דורך די שטראַהלען וואַקסען איהם אויס אָדלער־פליגעל. און ניט בעמערקענדיג טראָגט ער זיך פון דער ערד אוועק...

ת מ ר

וואוהין ?

ה י מ ן

אהין... צו דער גרויסער אָדלער־נעסט. יאָהרען־לאַנג וואַקסט די גרויזאַמע ממשלה פאַר דער ערד — די אָדלער־ממשלה... ניט קיין אָדלערס, וואָס שמאַכטען נאָך פגירות, וואָס דורשטען מיט תאוה נאָכ'ן ריח פון בלוט... אָדלערס, וואָס וועלען אויף זייערע פליגלען ברענגען דאָס אמת'ע ליכט... דאָס ליכט, וואָס וועט די נאַכט פער־

אָרט פון אַ‏ינזער שטוב האָב איך אַ שטיק גרוי־שוואַרצען וואָלקען געפונען — פאָטער טייערער! פאָטער ליעבער! — האָב איך געיאָמערט.

ה י מ ן

ער איז אונטער דעם שווערען וואָלקען פערזונקען געוואָרען?

ת מ ר

ניין! ניין! מיין פאָטערס קול, מונטער און שטאַרק ווי שטענדיג, האָט פון אונטער דעם שוואַרצען וואָלקען געשאַלט; „דעם נביא האָט מען פאַר זיין לעבען מיט שטיינער פערוואָרפען, נאָר זיינע ווערטער האָבען זיך ווי פייערדיגע פיילען געטראָגען אין לופטען און האָבען געברענט די זינדיגע הערצער. דעם נביא האָט מען פון שטאָדט אין דעם מדבר פערטריבען, נאָר זיינע אויגען, פון וואַנען ס'האָט געשאָסען דער געטליכער פייער איז צווישען די מענשען געבליבען... זיי בלאָנדזען אום צווישען מענשען, און די מענשען לויפען פון זיי דעם גאַנצען לעבען!“... ווי הייסע פלאַמען האָבען די ווערטער דורכגעשניטען דעם פינסטערען וואָלקען, זיי האָבען זיך גלייך צום הימעל געטראָגען.. פאָטער מיינער! פאָטער מיינער! — האָב איך געשריען — איך בין דיין קינד, און דו ביזט מיין פאָטער!... שיק מיך אין פייער — וועל איך געהן: איז וואָסער — וועל איך לויפען... און איך האָב זיך אין דעם פינסטערען וואָלקען אריינגעוואָרפען...

ה י מ ן

און אויפגעוואַכט?

ת מ ר

ניין; כ'בין גאָר ניט געשלאָפען, איך בין ניט געשלאָפען. דאָס האָב איך וועגען ליעבע און רחמנות געטרוימט... איך וויל מיט מיין לעבען דאָס אייביגע לעבען פאַר די מענשען שאַפען... איך געה שוין!

ה י מ ן

איך לאָז דיך. נאָר הער וואָס וועגען דעם לעבען...

געוואקסען... פון זיי האָבען שטראַהלען געצויגען, מיר דאָס פּנים געגלעט... זיי האָבען צו מיר געוואונקען, איך זאָל געהן... איך בין אַזש צום באַרג פערגאַנגען, דאָרט אויף יענער זייט וואַלד... די אויגען זענען פערשוואונדען געוואָרען... איך בין איינע אַליין זיצען געבליבען... אויף מיר איז אַ מורא'דיגע בענקעניש אָנגעפאַלען. איך האָב געמיינט, אַז דאָס האַרץ מיינס ווערט אין מיר איינגאַנצען צו־ריסען... לאָז מיך אָב!... וואו האָסטו מיך פערפיהרט? דו טרעטסט מיין האַרץ מיט דיינע פיס... לאָז מיך!..

ה י מ ן

דיין צוטראָטען האַרץ וויל איך גאַנץ מאַכען...

ת מ ר

האָב רחמנות אויף מיר! לאָז מיך געהן צו די אונגליקליכע מענ־שען... ניי־געבאָרענע, נאַקעטע עופ'עלעך ליעגען אין די וויגען און וויינען יאָמערליך, רופען די מאַמען, שרייען: מאַמע!... מאַמע!... די מענשען בלאָנדזען אום, בעטען ליעבע, רחמנות. בלאָנדזען, אָהן טאַטע־מאַמע — יתומים... אַ גאַנצע וועלט יתומים. איך לויף צו איינך. שוין, שוין — איך געה. איך טראָג פאַר אייך מיין האַרץ, וואָס איז פול מיט ליעבע און צורייסט זיך פאַר ליעבע... לאָז מיך! לאָז מיך!...

ה י מ ן

שטיל.

וואָס ווייטער, דערצעהל...

ת מ ר

אין אונמאַכט.

ס'איז זעהר אַ שווערער וואָלקען אַרויסגעשוואומען פון מערב־זייט. ווי פון דער ערד איז ער אַרויסגעשוואומען... ער האָט זיך געטראָ־גען גלייך אויף אונזער שטוב. אונזער שטוב איז אין פינסטערען וואָלקען פערזונקען געוואָרען... ס'האָט מיך אָנגעכאַפּט אַ גרויס פּחד פאַר מיין פאָטער, און מיט ביטערע טרערען האָב איך זיך געלאָזט לויפען אהיים, ראַטעווען מיין פאָטער... און אויף דעם

כ'האָב מיט אן אויג פערוואָרפען, זענען געווען צוזייהט פינקעלדיגע שטערן. היינט וועט אויך אזא נאכט זיין...

ה י מ ן

קאַנסטו מיר אפשר וואָס ווייטער דערצעהלען?

ת מ ר

ניין! מעהר וועל איך ניט! לאָז מיך צורוה!... דו צורייסט מיר דאָס הארץ מיט דיינע נעגעל. פּאַטער מיינער! ליעבער פּאַטער!... איך הער דיין קול... איך געה שוין.. ווי ליעב איך דיך!... ווי האָס איך דיך!... מילדער קוק אין מיינע אויגען. איך וועל דיר אלץ דערצעהלען... איך קאָן ניט! איך קאָן ניט... לאָזט זיך אראָב צו זיינע פיס. פּאַטער מיינער! איך געה שוין!...

ה י מ ן

דערצעהל מיר, דערצעהל מיר ווייטער, קינד מיינס.

ת מ ר

רעדט ווי פון חלום.

איך בין געזעסען אין טהאָל. איך האָב געוואָלט הערען, וואָס פאר א קולות עס טראָגען זיך פון ווייטען. האָט מיר ווי א זיסער שלאָף מיינע ברעמען געגלעט... איך האָב געטרוימט... מיינע אויגען זע־נען געווען אָפען... דער פּאַטער איז געזעסען און געשריבען, און איך בין שטיל געזעסען אין ווינקעל, און געקוקט פון ווייטען אין זיינע אויגען. זיי האָבען געבליצט פון יעדען נייעם געדאנק. וואָס איז דורכגעפלויגען ביי איהם אין קאָפּ. שטיל, שטיל האָט זיך די טיר געעפענט, און א שנע־ווייסע האנד האָט זיך אין איהר בע־וויזען. זי האָט צו מיר געוואונקען... געוואונקען.. ווע מענס האנ־ ס'איז געווען — ווייס איך ניט. דאָס ערשטע מאָל האָב איך אזא לויטער־קלאָרע האנד געזעהן. איך בין ניט־ווילענדיג פון שטוב ארויסגעגאנגען... און ווידער האָב איך די האנד אין לופט בע־מערקט... זי האָט מיר געוואונקען, איך זאָל געהן אהין.. איך בין געגאנגען... איך בין געגאנגען.. די האנד איז פערשוואונדען גע־וואָרען, און אויף איהר אָרט זענען א פּאָר פייערדיגע אויגען אויס־

דעם שעהנעם פריהמאָרגען! יענעם מאָרגען וועלען שאפען מענ־
שען — ביז'ן הימעל שטאָלץ געוואקסען, און זייער הארץ וועט
שטורמען פאר בענקעניש. כאַ—כאַ—כאַ! ווערים קריכען־אום אין
זוכען שטראהלען פון לאנג־אויסגעלאָשענע זונען — קלייבען פון
בלאָטע געפאלענע שטערען... יענעם מאָרגען וועט בעלייכטען א זון,
וואָס דאָס לעבען אליין האָט געשאפען, יענעם לעבען וועט בעלויכ־
טען א זון, וואָס דעם מענשענס הארץ אליין האָט בעשאפען...

עס פאלט אויף תמר'ן אַ בונד שטראהלען פון דער שקיעה.

תמר

זעה ווי שעהן די זון פערגעהט היינט..

הימן

די שטראהלען זוכען די יונגע קעניגין. זיי ווילען זי בעשיצען פון
דער ווילד־בייזער נאכט, וואָס רוקט זיך אָן אויף דער געגענד...

תמר

נעכטען איז א לבנה־נאכט געווען. איך האָב זיך שטיל ארויסגע־
שלייכט דורכ'ן פענסטער, זעהן וואָס עס טהוט זיך. מיך האָבען
ניט געלאָזט שלאָפען מיין פאָטערס אונרוהיגע טריט. איך בין פער־
גאנגען ווייט פון אונזער שטוב, אפשר וועל איך אין לופט מערקען
דעם בייזען סוד, וואָס לאָזט ניט מיין פאָטער אויף א מינוט
די אויגען צומאכען. נאָר שטיל איז געווען... איך בין פערגאנגען
אזש צום טהאָל, אונטער'ן וואלד, און האָב מיך דאָרט שטיל אני־
דערגעזעצט. פלוצלונג האָט זיך א לייכטער בלאָהער נעבעל פון
דעם טהאָל אויפגעהויבען, ער איז אלץ געוואקסען און געוואקסען.
ער האָט מיט א דינעם דורכזיכטיגען שלייער ארומגענומען דעם
גאנצען רוים. און הימעל מיט ערד האָבען איינס אויסגעזעהען. איך
האָב ניט געשפירט, וואו איך געפין זיך — צי אויפ'ן הימעל, אָדער
אויף דער ערד... פלוצלינג האָט זיך דורכגעטראָגען א ווינטעל —
דער בלאָהער נעבעל־שלייער איז פערשוואונדען געוואָרען, און איך
האָב געשפירט, אז כ'ליעג אויפ'ן הימעל, אָדער דער הימעל האָט
זיך ביז צו דער ערד אראָבגעבויגען... דורך, ארום מיר, ווי ווייט

תמר

איך האָס דיך, ווי די בייזע שלאַנג. דיינע אויגען ברענען, ווי ביי א בייזער שלאַנג.

הימן

מיינע אויגען זענען בעלויכטען פון מיין הארצען, און מיין האַרץ איז בעלויכטען פון דער זון, וואָס געהט אויף יעדען טאָג אויף די שפּיצען פון די הויכסטע בערג, וואוהין וואָלקענס קאָנען זיך קיין מאָל ניט פערקלייבען...

תמר

אָבער הער מיך אויס... הער, וואָס איך רעד צו דיר... צו קאָנסטו מיינע ווערטער ניט פערשטעהן? צי ווייסטו גאָרניט פון דעם, וואָס עס טהוט זיך ארום מיט די מענשען?... זייער נשמה רייסט זיך. עס פעהלט זיי ליעבע. עס פעהלט זיי רחמנות. מען דאַרף זיי עס נאָר דערמאָהנען, קום מיט מיר! די גאַנצע ערד וועט ליעבע און רחמנות איינהילען. הערסט, ווי מלאכים וועלען די מענשען ווערען.

הימן

רחמנות, כא — כא — כא! ווערים האָבען עס אויסגעקלערט... ליעגענדיג אונטער די פיס צוטראָטען, האָבען זיי מיט טרערען אין די אויגען געבעטען „רחמנות, רחמנות". וואָס ציהט דיך צו דער ערד? די ערד איז אונציכטיג. פאַלשע נביאים האָבען די ערד פערקויטיגט, און צו איהר האָבען זיי צוגעשמידט דעם מענשענס נשמה, וואָס האָט זיך שטענדיג צום הימעל געריסען, — פאַלשע נביאים וועלען דיין ריינע נשמה אין דעם ערדישען שמוץ בעגראָבען. קום, איך וועל דיך פון דעם אָרט אוועקרייסען. זאָל דיין נשמה אויף דאָס־ניי געלייטערט ווערען...

תמר

פערשטעהסט גאָר ניט, אז דער פריהמאָרגען, וואָס וועט מיט ליעבע און רחמנות די וועלט בעלייכטען קומט שוין אָן?

הימן

מיין קינד, ניט בלינדע מוילוואורפען מיט נעגעל וועלען ברעננען

בע. איך וועל זי פון מיין צואוועהטאַגט־האַרץ זינגען — לאַז מיך!

ה י מ ן

האַלט איהר האַנד פעסט צו זיין ברוסט געדריקט.

מיין קינד! הויך אין ברייטען ים, שטעהט איינזאַם אַ שעהנער אינזעל... מיט טוי־פּייכטע אויגען זיצט דאָרט דער יונגער קעניג אויף זיין הויכען שטאַלצען טראָהן און בענקט, און וואַרט — אויף דער יונגער האַרצענס־קעניגין... אַנגעטהאַן אין איהרע גרינע קליי־דער שטעהט דאָרט די גאַנצע נאַטור איבערגעצויגען מיט אַ לייב־טען שלייער און בענקט אינאיינעם מיט'ן יונגען קעניג. ער האָט די וועלען פערשוואָרען, זיי זאָלען איהם פון דער אונענדליכער ווייטקייט זיין געליעבטע ברענגען... טראָגען זיך די וועלען, איינער דעם אַנדערן איבעריאָגענדיג און צושלאָגען זיך מיט ליארעם אָן ברעג... זיי קאָנען זיין פערלאַנג ניט דערפילען... ער האָט בע־גינען פאַר'ן מאָרגענשטערן די לבנה בעשוואָרען, זי זאָל איהם זיין געליעבטע ברענגען... מיט אַ בלאַס פערשלייערט פּנים איז ווידער די לבנה אין מזרח־זייט אויפגעגאַנגען. זי האָט זיין בעגעהר ניט ערפילט... ער האָט ביי דער שקיעה די זון בעשוואָרען, זי זאָל איהם זיין געליעבטע אויפזוכען. — זעה, עס בלאַנדזען דאָ אום צווישען די בוימער די זונען־שטראַהלען... זיי זוכען די יונגע קעניגען. זעה, זיי זוכען דיך. פערלאַז דיין היים, דו יונגע קעניגען! ביז וואַנען דער לעצטער זונען־שטראַהל וועט זיך ניט אויסלעשען...

ת מ ר

ווי האַרט איז דיין האַרץ! האַרט און בייז. לאַז מיך! איך האָב מורא פאַר דיר. געה אוועק: פערלאַז אונזער שטוב. איך האַס דיך. אין דיינע אויגען ברענט אַ ווילדער פייער; איך האָב מורא פאַר איהם. . לאַז מיך צוריק צו מיין פאָטער.

ה י מ ן

דיין פאָטערס ליעבע איז שוין לאַנג מיט גיפט צומישט... דיין פער־לאַנג איז נאָך נאַרישער פאַר זיינעם.

דיין לעבען מציל זיין, ווייל דו ביזט אויסגעוואקסען אין דעם נעסט, וואו איך האָב מיין יוגענד פערבראכט. קום מיט מיר!

ת מ ר

קוקט איהם אָן צושטרייט אין די אויגען.

זאָג, וואס האָט דיך געבראכט אהער, אין דער מינוט? הינטער דיר געהט דאָס אונגליק נאָך...

ה י מ ן

מיין הארץ האָט געבענקט. פערשטעהסט? אהער האָט עס גע־בענקט... אלץ אין דער וועלט בענקט, נאָר ניט מיט א בענקעניש פון א צופוילטען הערבסט־בלאט, וואס רייסט זיך צו דער ערד אין איהר שוים אינגאנצען צו דערפוילען, האָט מיין הארץ גע־בענקט... עס בענקט דער שטראהל אויפ'ן זונען־ברוסט און רייסט זיך אראָב, צו דעם שלאנקען ליליען־בעכער; עס בענקט די בלום אין גרינעם טהאָל און ציהט זיך צו די שטראהלען אין הימעל אריין. עס בענקט די גאנצע ערד צום הימעל. דאָס שעהנסטע און דאָס רייכסטע אונטער'ן הימעל ווערט דורך בענקשאפט גע־בויט... עס בענקט דער ריזיגער בארג, צורייסט זיך פאר בענקע־ניש, און שליידערט שטיקער פון זיין ברענענדיג הארץ ביז אין הי־מעל אריין, פערפלייצט מיט פייער די גאנצע געגענד ארום זיך... מיין הארץ האָט געבענקט מיט ווילדען שטורם, וואס פערטראָגט ים'ען, און ברעכט אייביגע וועלדער...

ת מ ר

הער מיך אָבער אויס. איך וועל דיר אלץ דערצעהלען, הערסט, פון וואנען איך געה. איך האָב זיך פער'גנב'עט הינטער'ן בארג, זעהן פון ווייטען, וואס עס טהוט זיך. נאָר דער ים פון טרויער גרייכט שוין באלד אונזער בארג, עס טרינקען זיך מענשען אין זייער איי־גען בלוט... ראנגלען זיך... הער, ווי שרעקליך עס איז. קום מיט מיר, קום. אפשר האָט שוין דער פאָטער אויף חרטה געהאט. טאָ קום־זשע דו מיט מיר. און אויב ניט, לאָז מיך, איך געה אליין. איך וועל אליין געהן זינגען צווישען מענשען די אייביגע ליעד פון ליע־

חרטה האָבען — צוריק וועל איך שוין ניט געהן. קיין זאך אין דער וועלט וועט מיר צוריק ניט טרייבען.

ה י מ ן

דיין פאָטער האָט דיך פערפיהרט, און אין מיטען וועג האָט ער דיך אליין געלאָזען. ער האָט מיט זיינע צארטע נעגעל דיין הארץ און וואונדען געמאכט... וואוהין טראָגסטו דיין לעבען?

ת מ ר

ניין, מיין פאָטער איז שטארק; נאָר אין זיין האַרץ שפּיגלען זיך אָב פייער מיט וואסער אינאיינעם; אין זיין הארץ שפּיגלען זיך אָב די גרעסטע אונגליקען און שמערצען, דעריבער קאָן ער ניט רוהען. איך בין ווי מיין פאָטער, נאָר אין מיר פלאקערט נאָך די יונגענד אליין... יוגענד, און יסורים, ווי דער ים ווילד און ברייט. מיין הארץ האָט שטענדיג געליעבט, און געטראכט פון מיין פאָטער... וועלכער ליידט פאר אלעמען. מיין יונג בלוט שטורמט, זעהענדיג, ווי ביי איהם בייטען זיך די פארבען אין פּנים פאר יסורים. איך האָב מיט איהם געליטען צוזאמען... און איצטער וויים איך מעהר ניט איינס— דאָס, וואָס פון זיין הארצען האָב איך אויסגעשעפּט: איך דארף לויפען און פאלען צו די מענשענס פיס, און מיט טרעהרען בעטען: „ווארפט אייער אלטע ברודער־מלחמה!“ איך וועל אין זיי דער־וועקען א ים ליעבע און רחמנות. איך בין גרייט מיין ברוסט צו שטרעקען, מען זאָל זי מיט׳ן שפּיז דורכלעכערן. נאָר ניין! ס׳וועט קיין מאָל ניט זיין... דאָס הארץ, וואָס טראָגט פאר זיי ליעבע, וועלען זיי ניט ריהרען... קום אויך מיט מיר — קום. צי פיהלסטו גאָר ניט, וואָס איך רעד צו דיר?... קום, העלף מיר ברענגען אויף דער ערד דעם שעהנעם פריהמאָרגען.

ה י מ ן

קינד מיינס! ניט דו מיט דיינע טרעהרען וועסטו דעם שעהנעם פריהמאָרגען ברענגען.. ווען אפילו טויזענדער שוועסטער צו דיר זאָלען וויינען אָנהויבען, וועט דערפון מעהר ניט ווערען, ווי א טרויער־כאָר, צו דעם מיאוסען גסיסה־טאַנץ. איך בין געקומען

טען אונטער דיינע פּאָלעס, ווי א קליין שעפּסעלע, און איך וועל שרייען מע—מע—ע!

נתן

הויבט זיך אויף.

קום, מיין קליין שעפּסעלע, קום, איך וועל דיר לערנען ווי אזוי פון א וואָלף זיך צו היטען. קום, איך וועל דיר לערנען, אז דו זאָלסט פון דער שקיעה פערשטעהן וואָס פאר א טאָג מאָרגען וועט זיין.

געהט אוועק.

זיזי

שפּרינגט איהם נאָך און מעקעט ווי א יונג שעפּסעלע.

תמר

געהט אַרויס פון שטוב און פערנעהמט זיך צום וואלד.

הימן

קומט אָן פון וואלד, און פערגעהט איהר דעם וועג.

תמר

בעמערקט הימן'ען, וויל איהם אויסמיידען.

הימן

וואַרט; ניט אייל זיך.

תמר

לאָז מיך געהן מיין וועג.

הימן

וואוהין געהסט דו?

תמר

איך געה אהין, וואו מיין נשמה רייסט זיך שוין אזוי לאנג. די לעצ־טער מינוט איז אָנגעקומען. היינטיגע נאכט מוז אלץ געשעהן. איך קאָן שוין מעהר ניט וואַרטען.

הימן

דיין פאָטער שיקט דיך?

תמיר

דעם פאָטערס ווילען איז אויך מיינער. נאָר אויב אפילו ער זאָל

נ ת ן

די כמארע, וואָס רוקט זיך אָן, איז גאָר ניט פון דער זייט, וואָס איך האָב גערעכענט, נאָר צי קאָן איך זי פערהאַלטען, ווען אפילו גרוים, ווי מיין האנד זאָל זי זיין...

ז י ז י

זיידע! איך געה אוועק פון דיר; איך לויף אהיים.

נ ת ן

ווען מען וויל זעהן די רעכטע שקיעה, דאַרף מען אין טהאָל ניט זיצען. מען טאָר אין טהאָל ניט זיצען. איך האָב שוין מיינע פיס אויסגערוהט. איצטער וועל איך פרובען עטוואָס העכער זיך אויפצוהייבען. אויב איך וועל די רעכטע שקיעה זעהן, וועל איך וויסען וואָס פאר א טאָג מאָרגען וועט זיין.

דער וואלד ווערט פערפלייצט מיט אַ פורפור־פארב פון דער שקיעה.

ז י ז י

אויפ'ן בארג, זיידע, מיינסטו? אויפ'ן בארג געה איך אויך מיט דיר. אָבער דו זאָלסט מיך דערנאָך פיהרען אהיים...

נ ת ן

אין מזרח־זייט איז שוין דער וואלד מיט א בלאָה־פארב אָבגעגאָסען — ניט ווייט איז שוין צו דער שקיעה...

הערט זיך צו.

ז י ז י

זאָג, זיידע, וואָס שרעקסטו זיך? איך וועל מיט דיר ניט געהן, אויב דו שרעקסט זיך.

נ ת ן

איך געה מיט דיר.

ז י ז י

זיידע! זיי דו אן אלטער פאסטוך, און איך וועל זיין א קליינע, ווייסע שעפּסעלע: וואו דו וועסט געהן, וועל איך דיר נאָכלויפען. און טאָמער וועט מיר וועלען א וואָלף צורייסען, וועל איך זיך בעהאַל־

מיין קינד, איך וועל דיך נעהמען אין וואלד, וועסטו הערען ווי די פויגעל זינגען...

ז י ז י

און איך וועל באלד אליין זינגען, ווי א פויגעלע זינגט.

זינגט. שטיפט מיט'ן אַלטען.

נ ת ן

ווילד ביזטו, מיין קינד, ווי גאָר ניט צום ליידען האָט גאָט בע־שאַפען דיין גוף מיט דיין נשמה. ווי גאָר ניט פאר דער וועלט, ניט פאר די יאָהרען ביזטו געבאָרען געוואָרי׳ן.

ז י ז י

קוקט איהם אָן. רייסט גראָז און לעגט איהם אויס אויפ'ן קאָפּ, נתן מערקט ניט.

נ ת ן

עס פיטערט זיך די סטאדע שאָף אין גרינעם טהאָל, זי געהט זוכען איהר חיונה אין דעם וויסטען מדבר — צי ווייס זי דען, אַז דאָרט שארפט פאר איהם א וואָלף זיינע צייהנער? צי זאָגט עס איהר דאָס הארץ?.. צי חלום'ט עס איהר בעת זי דרעמעלט?...

ז י ז י

זיידע, צו מיר רעדסטו עס?

נ ת ן

צו דיר... צו זיך אליין... צום וואלד, צו די בוימער, צו דער ערד... עס רוהט דאָס קינד אין שטארקען שלאָף. צי ווייס עס דען, אַז די שטאָדט איז בעלעגערט? צי שפּירט דען דאָס הארץ, אַז פאר איהם שארפט זיך א שפּיז? עס שטעהען די בוימער און קוקען מיט גאוה אין הימעל אריין... איך הער, אַז מען שארפט שוין די זעג. איך הער, אַז אין יענעם עק וואלד פאלען שוין שפּענער.

ז י ז י

מען וועט דעם וואלד ניט האקען, איך זאָג דיר, אַז מען וועט איהם ניט האקען!

דיך אומעטום געזוכט; צווישען אלע ביימער, אין אלע ווינקעלעך.

נ ת ן

גלעט איהר קאפ.

כ'האב דיך ליעב, מיין קינד, דו בענקסט...

ז י ז י

פארוואס ביזטו אוועק פון שטוב, זיידע?

נ ת ן

אין וואלד איז שעהנער. אין וואלד איז רוהיגער.. האסט דעם טא־טען דיינעם געזעהן, מיין קינד?

ז י ז י

ווילסט איהם זעהן? איך וועל איהם געהן רופען. גוט, זיידע? איך וועל איהם געהן רופען. תמר בענקט אויך נאך דיר. דער טאטע בענקט אויך. אלע בענקען. איך האב היינט שוין געוואלט וויינען.

נ ת ן

זיי בענקען.

זעצט זיך. שלעפט מיט זיך זיזי'ן.

ז י ז י

שרעקסט זיך אויך, זיידע? פאלג מיר, שרעק זיך ניט פאר איהם. ער איז אזא גוטער. פארוואס האב איך פאר איהם קיין מורא ניט? איך בין געזעסען אויף זיין האנד, און ער האט מיר א מעשה דער־צעהלט.

נ ת ן

וואס האט ער דיר דערצעהלט?

ז י ז י

איך געדענק שוין ניט, וואס ער האט מיר דערצעהלט... זאג מיר, זיידע, וואוהין וויל עס תמר לויפען?... וואס איז דער טאטע או־מעטיג?

נ ת ן

ניט פרעג. בעסער איז, אז דו ווייסט ניט, וואס ארום טהוט זיך.

צווייטער אקט.

אַ קליין, גרין בערגעל. רעכטס אַ שיטער סאָסנאָווער וועל־דעל, דורך וועלכען עס זעהען זיך אַרויס פּאַסען הימעל, פּור־פּור רויט פון זון־אונטערגאנג. לינקס, אַ גרויסער געדיכטער וואַלד. פון ווייטען זעהט מען נדב׳ס הויז ארומגערינגעלט מיט הויכע טאַפּאליען.

נ ת ן

ווי ער וואָלט זיך ארויסגע׳גנב׳עט פון וואלד. שטעלט זיך אונטער אַ בוים און קוקט צום שטוב. שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.
ביז צום טויט איז נאָך ווייט, און איך בין שוין אין וואלד פערוואָר־פען. תמר איז צווישען צוויי מאגנעטען, און זיזי איז נאָך אזוי יונג, אז צווישען די גרינע בלעטער ווערט זי פערפאלען.

ז י ז י

בעוויזט זיך פאר׳ן שטוב.

נ ת ן

בעמערקט, ווינקט צו איהר.
זיזי! זיזי!

ז י ז י

בעמערקט נתן׳ען. זי לויפט צו איהם.

נ ת ן

זי איז נאָך גאָר יונג און אונשולדיג.

ז י ז י

לויפט און שרייט.
זיידע! זיידע!

נ ת ן

ניט שריי, ניט שריי אזוי, מיין קינד.

ז י ז י

וואו ביזטו געווען, זיידע? איך האָב אזוי געבענקט נאָך דיר. כ׳האָב

שרייען ביז מיין געדאנק וועט מיך ניט אבנארען און פערלאזען..
איך וועל שרייען ביז מיין צונג וועט מען פון מיין מויל ניט
ארויסרייסען... קום צו מיר אויבען, וועסטו זעהן דורכ׳ן פענסטער־
וואס אויף דער ערד טהוט זיך, און וואו דער בלוטיגער שטראם
האלט שוין.

געהט ארויף צו זיך.

ה י מ ן

טראכט א ווילע.

איך וועל געהן צו איהם אויבען; איך וועל איהם בעווייזען, אז דעם
גאנצען לעבען זיינעם האט ער נאר דורך איין פענסטער׳ל גע־
קוקט...

געהט ארויף.

ת מ ר

בלייבט שטעהן אויף איהר ארט. שטארק פערטראכט.

נ ת ן

ווען אדלערס לאזען זיך אראב אויף דער ערד — דעמאלט מוזען
זיך מענשען אין די וועלדער בעהאלטען.

געהט ארויס.

ז י ז י

זיידע, איך געה אויך מיט דיר!

געהט ארויס אונטערטאנצענדיג.

ת מ ר

בלייבט אליין שטעהן פערטראכט.

תמר

נעהמט אָרום נדב'ן.

וואָס רעדסט דו, פאַטער! האָב ניט חרטה פון דיינע פריהערדיגע ווערטער... איך פערשטעה זיי אזוי גוט. זיי רירען אזוי מיין הארץ. זיי וועקען אזוי מיין נשמה: — „מיט רחמנות, מיט הייסע ליע־בע"... אזוי האָסטו דאָך מיך געלערענט, פאַטער מיינער! איך בין שוין גרייט צו געהן טהאָן וואָס דו הייסט...

הימן

דו, מיין ברודער, שיקסט דיין קינד פאר א קרבן? דאָס וואָס איז שעהן, דאָס וואָס איז ריין, האָבען שוין די מענשען לאנג מיט זייערע פרעכע פיס צוטראָטען. זאָג מיר: פאר וועמענס זינד ווילסטו קרבנות מקריב זיין? פאר דיינע? אפשר פאר דיינע קינדערשע חטאים? אפשר דו, פאַטער, פאָדערסט א קרבן צו דער עלטער?

נתן

איך בין שטום. מיין צונג דארף שטומען...

תמר

איך אליין... דער פאַטער — ער שיקט מיך ניט. איך אליין וועל לויפען און וועל מיט מיינע אָרעמס דאָס פייער לעשען! —

הימן

וועסט אין דעם פייער פערברענט ווערען... איהר אלע וועט פון אזא וועג זיך צוריק ניט אומקעהרען...

נדב

צי קען איך זאָגען אויף די האנד, אז זי איז ניט מיינע? ווען מען שניידט זי — קלעמט מיר מיין הארץ. צי קאָן איך זאָגען אויף די אויג, אז זי איז ניט מיינע, ווען ביי יעדען בליק וועקט זי מיין גע־דאנק. צי קאָן איך זאָגען אויף דעם קאָפּ, אז ער איז ניט מיינער? צי קאָן איך זיך אָבזאָגען פון לעבען? איך בין אויף דער'ערד געבאָרען געוואָרען, אויף דער ערד אויסגעוואקסען. מ י י ן הארץ רייסט מען, מ י י ן קאָפּ ברענט, מיין בלוט פליסט... און איך, מיט אלע מיינע כחות מוז שרייען „האלט! האלט!" איך וועל

נ ד ב

איך זאָל געהן מיט דיר? אויב דו האָסט אין דיין לאַנגען אומוואַנ־דערן דעם אמת'ן וועג געפונען, ווי אזוי זיך בעפרייען פון דעם מורא'דיגען נעץ, אין וועלכען דאָס גאַנצע לעבען איז פערפּלאָנ־טערט, דאַן, ברודער, געה איך מיט דיר. האָסטו געבראַכט דעם סוד ווי צו צווינגען די מענשען, אז זיי זאָלען זיך כאַטש אויף איין ווײַלע אָבשטעלען, און ארומזעהן־זיך — דאַן, ברודער, געה איך מיט דיר... אין יענער רוהיגער רגע קאָן מען אלץ געווינען. איין געשריי: „האַלט־אָב, איהר מענשען! וואָס טהוט איהר?“ וואָלט דעם גאַנצען לעבען אויפ'ן וועג צום אייביגען גליק געפיהרט. נאָר אָט די ווערטער זאָלען אלע, אלע הערען.

ה י מ ן

בלאָנדזעסט, מיין ברודער! דיינע אייגענע געדאַנקען פערפיהרען דיך...

נ ד ב

איך דערקען דעם אמאָליגען שמייכעל אויף דיינע ליפּען. דו וועסט איינער בלייבען, און פון אלץ לאַכען, און איך וועל איינער בליי־בען, און מיין הארץ וועט פאר אלעמען בלוטיגען. דיין הארץ איז הארט ווי שטאָהל, און שארף ווי א שפּיז... מיין הארץ איז אייביג אין שטורם, און אונטער א פייערדיגען האַגעל איז מיין לעבען... יעדער אויגענבליק צופלאַקערט זיך מיין געדאַנק. געטליכע פלאַמען ווינקען צו מיר פון ווייטען, און איך זעה זיי קלאָר. איך זעה זיי נאָהענט. איך מיין, אז אָט־אָט האָב איך שוין דעם אמת'ן וועג גע־פונען. איך געה ארויס אין לעבען — איך שפּריין גלייך צום שלאַכט־פעלד, און פאר מיין געשריי וועט דער מענש שטיל ווערען — אלע, אלע, פון גרעסטען ביז דעם מינדעסטען, וועלען מיינע ווערטער הערען... אלע הערצער וועלען זיך מיט איין מאָל אויפפּראַלען, און זיי וועלען מיינע רייד אריינדרינגען. פּלוצלינג יאָגט זיך אָן א וואָל־קען פון אן אנדער זייט, און פערטראָגט אלע מיינע חלומות!..

אומגעגאַנגען ארום אייער וואַהנונג. ניט איין מאָל האָב איך אין אייערע פענסטער אריינגעבליקט, נאָר כ'האָב ניט געוואַגט אייער רוה צו שטערען. איך האָב אייך אַלעמען גוט געקענט. דיינע קינדער זענען אויסגעוואַקסען פאר מיינע אויגען, דו ביזט אין דרייען געבויגען געוואָרען, און אויף אונזער פאָטער איז די עלטער אָנגעקומען.

ת מ ר

איך האָב קיין מאָל ניט געהערט מען זאָל אין שטוב רעדען...

נ ת ן

אויף דיין פאָטער איז די עלטער אָנגעקומען. ווען דיין טאַטע איז געבאָרען געוואָרען האָט איהם א מלאך מיט א חוזק־שמייכעל אָנגעוויזען אויף א גרויסען מדבר, אין וועלכען ס'האָט איין מענש עלענד ארומגעבלאָנדזשעט, צו דער ערד זיין קאָפּ געזונקען, און האָט געזאָגט: אזוי עלענד און פערביטערט וועסטו אין לעבען צווישען דיינע אייגענע געדאַנקען אומבלאָנדזשען.

ה י מ ן

איך בין דיין קינד. איך בין שטאָלץ מיט דעם. דו ביזט דיין גאַנצען לעבען אליין געגאַנגען. און ביז צו דער לעצטער מינוט וועסטו אליין געהן. איך האָף גאָר ניט, איך זאָל קאָנען דיך פערנעהמען מיט זיך.

נ ת ן

מיינסט מיך פון מיין אָרט צו ריהרען? נאָך דעם ווי איך האָב אייך געבאָרען האָב איך זיך פון אַלץ מיאש געווען. קוקענדיג מיט אָפענע אויגען, האָב איך זיך מיאש געוועזן. איך בין דער יאוש אליין. וואו איך זאָל ניט געהן, זעה איך אַלץ דעם וויסטען מדבר און דעם מיעדען וואַנדערער. — שטום וועל איך זיין. שטומען דאַרף איך.

ה י מ ן

פאָטער מיינער! איך וויים, אז אומזיסט איז מיין טרחה. נאָר דער יונגענד... און אפשר מיין ברודער וועל איך אויך מיט זיך...

צושראָקען, האַלב פערוואונדערט. נעהמט אָרום דעם אַלטען און קושט איהם אויפ'ן קאָפּ.

ביזט שוין גראָה און אַלט געוואָרען, פאַר צרות געבויגען. נאָר איך האָב דיך גלייך דערקענט — ביזט מיין פאָטער!...

נ ת ן

איך האָב דיין אָנקומען געשפּירט. איך בין דיין פאָטער און דו ביזט מיין זוהן. יאָ, ביזט מיין קינד.

ה י מ ן

געדענקסטו מיך נאָך?

נ ת ן

איך געדענק דיך... איך האָב דיך געדענקט, און מיין האַרץ איז ניט גאַנץ רוהיג געווען. נאָר דו האָסט מיט דיין קומען אין מיר כחות אויפגעוועקט, איך זאָל רוהיג פון דאַנען אוועקגעהן.

ה י מ ן

די עלטער האָט דיין שטאַרקייט ניט צובראָכען.

נ ד ב

קומט אַראָב, וואַרפט זיך הימן'ען אויפ'ן האַלדז.

דאָס ביזטו מיין ברודער! מיין ברודער... קוקט איהם גלייך אין פּנים. דאָס ביזטו מיין ברודער!

ה י מ ן

איך האָב אייך שוין ניט גערעכענט דאָ צו טרעפען. איך האָב גע־מיינט, אז לאַנג האָט שוין דער בלוטיגער שטראָם פערטראָגען מיין וויעג־בעט מיט אייערעביינער. בעווייזט אויף תמר'ן און זיזי'ן. דאָס זענען דיינע קינדער, ביידע, מיין ברודער, אין דיר געראָטען.

נ ד ב

אין א שווערע צייט זענען זיי מיר אויסגעוואַקסען. ווי קומסטו אהער? ווי האָסט דו זיך אהער דערשלאָגען?

ה י מ ן

דאָס וואָס ווערט אויף דער ערד געבאָרען מוז סוף־כל־סוף ווען־ס'איז ווידער אויף דער ערד פערבלאָנדזען. איך בין לאַנג, לאַנג

אויסגעוואקסען, באלד אין דיין טאַטענס יאָהרען... ער איז ערגעץ נאָהענט ארום אונזער שטוב... ער טראָגט אונגליק מיט זיך...

ת מ ר

וואָס רעדסטו, זיידע?

נ ת ן

וואָס טרייבט איהם אהער? ער וועט מיט זיינע נעגעל מיר דאָס הארץ רייסען... איך וועל מיט א צוריסען הארץ אין וואלד אומ־בלאָנדזען...

ת מ ר

זיידע, איך וועל דעם אָדלער'ס נעגעל צארט מאכען. איך וועל מיט מיין ליעבע זיינע שארפע בליקען ווייך מאכען.

נ ת ן

מיר דוכט, אז עמיצער איז ווידער פארביי דער שטוב געגאנגען.

ת מ ר

איך געה זעהן, ווער איז דאָרט.

נ ת ן

איך הער דעם גערויש פון זיינע פליגעל... איך שפיר זיינע שארפע נעגעל.

ת מ ר

זיידע, בערוהיג זיך. איך וועל מיין הארץ פאר זיינע נעגעל אויס־שטרעקען.

ז י ז י

לויפט אַראָב.

איך האָב דורכ'ן פענסטער געזעהן יענעם מענשען. ער געהט גלייך צו אונזער שטוב.

נ ת ן

איצטער איז מיין צייט געקומען.

ה י מ ן

קומט אַריין, בלייבט אַ וויילע שטעהן ביים שוועל. בעמערקענ־דיג נתן'ען געהט ער צו צו איהם. תמר און זיזי שטעהען ביידע האַלב

נתן

דיין טאטע האט אויך געהאט פחד פאר איהם. רעדט שטיל, ווי ער וואלט איהר איבערגעגעבען א וויכטיגען סוד. אונטער איין הארץ האט זייער מאמע צווייען געטראגען: דיין בארמהערציגען טאטען, און אין א צייט ארום — איהם. אונטער איין הארץ געלעגען. פון איין מילך געזויגען — נאר ניט אין איין געשטאלט האט זיי ביי־דען, דער וואס אין הימעל, בעשאפען. גאר אנדערע אויגען האבען ביי זיי פון אונטער'ן שטערן ארויסגעקוקט. דיין טאטע איז גוט ווי א מלאך געבארען געווארען. און זיינע אויגען האבען ווי די אויגען פון א טויב אונשולדיג געקוקט. און זיין ברודער איז בייז ווי א שלאנג געוועזען, גלייך פון זיין געבארענעם טאג אן... זיינע אויגען האבען שארף ווי אדלער־אויגען אויסגעזעהן. פון זיי האט העליש פייער געשלאגען — מיר האבען פאר זיין בליק פחד בעקומען.

תמר

וואו איז ער, הא?

נתן

נאך גאר אין דער יוגענד איז ער נעלם געווארען. עס זענען איהם פליגעל אויסגעוואקסען. ער האט מיט אמאל געהן און פליהען אנ־געהויבען, און נאך גאר אין דער יוגענד איז ער פון מיר פערפלוי־גען. ער איז נעלם געווארען. נאר איך האב ניט פערגעסען און איך קאן איהם ניט פערגעסען. זיינע שארפע אויגען זענען אין זיין וויעג־בעט פערבליבען... דאס איז דער בעסטער צייכען, אז ער לעבט. קיין לעבעדיגען פערגעסט ניט דאס הארץ, קיין מאל פער־געסט ניט דאס הארץ...

תמר

ער איז געשטארבען, אויב אזא לאנגע צייט האט מען פון איהם ניט געהערט.

נתן

איך האב צופיעל אנגעהויבען טראכטען וועגען איהם. ער בעווייזט זיך מיר פאר מיין געדאנק. איך זעה איהם, ווי ער איז א גרויסער

נ ת ן

מיט גוואלד וועט מען דיך פון מיר אבּרייסען.

ת מ ר

קיינער וועט מיך פון דיר און פון מיין פאָטער ניט אבּרייסען. איך געהער אלעמען! מיין הארץ געהערט דער גאנצער וועלט, מיין רחמנות איז פאר יעדער׳ן בעזונדער, און מיין ליעבע איז אויף פאר אלעמען... אלעמענס וואונדען וועל איך וואשען — הערסט, זיידע? אלעמענס!

נ ת ן

דיין הארץ איז ריין און אונשולדיג — אבּער בלויז שטראָף צו פער־נעהמען ביזטו אויף דער וועלט אנגעקומען. און איך וועל אומ־בלאָנדזען אין וואלד; שטום וועל איך זיין...

ת מ ר

זיידע, וואָס רעדסטו, ווער וועט דיך דאָס אנריהרען?

נ ת ן

מיין אייגענער זוהן וועט אין מיין הארץ זיינע נעגעל שטעקען.

ת מ ר

מיין פאָטער? זיידע, וואָס רעדסטו? מיין פאָטער, וואָס זיין הארץ רייסט־זיך פאר ליידען, ער וועט דיך? איך גלויב עס ניט, זיידע!

נ ת ן

דיין טאַטע איז גוט ווי א טויב. ווייל אזוי האָט ער זיך אויף דער ליכטיגער וועלט בעוויזען. אבּער צו איהם איז נאָך א ברודער געבּאָרען געוואָרען — א אינגערער.

ת מ ר

וואו־זשע איז ער?

נ ת ן

כ׳האָב וועגען איהם ניט געהערט.

ת מ ר

דער פאָטער האָט אויך וועגען איהם קיין מאָל ניט דערמאָנט.

נתן

ס'איז ניט דער ווינד, מיין קינד. אין ווינד ליעגט גאָטס קול. אין ווינד דערקען איך שטענדיג גאָטס קול. זיין קול שרעקט מיך קיין מאָל ניט. פון איהם בלייבט מיין הארץ שטענדיג רוהיג.

תמר

דאָס איז דער גערויש פון די בלעטער און די צווייגען.

נתן

דאָס ברומען די מענשען־הערצער דורשטיג און ווילד. דאָס ברומען וועט אלץ שטארקער ווערען, גאָטס קול וועט אלץ שוואכער ווערען. אין דעם ווילדען ברומען וועט ער ווערען דערטרונקען.

פון אויבען הערט זיך זיזים קול.

תמר

זיזי שרייט. איך וועל לויפען צום פאָטער.

נתן

ניין, מיין קינד, זי זינגט עס. זי זינגט איהם דאָס ליעד פון אונ־שולד. דאָס איינציגע ליעד, וואָס איז נאָך פערבליבען. זאָל זי איהם זינגען, זאָל זי איהם זינגען. זיין הארץ דארף עס הערען. זאָל זי איהם זינגען — און דו הער מיך. דו ביזט שטענדיג ווייט פון מיר, און מיינע ווערטער זענען דיר פרעמד.

תמר

זיידע! אין מיין הארץ איז אזוי פיעל הייסע ליעבע בעגראָבען צו דיר, צו מיין פאָטער, צו אלע מענשען. רעד, זיידע, איך וועל דיך הערען...

נתן

אין גיכען וועל איך אינגאנצען מוזען שטום ווערען. איך וועל ניט האָבען צו ווענען א וואָרט אויסצורעדען... איינער אליין וועל איך אומבלאָנדזען אין וואלד, ווי א בוים אָבגעהאקט פון זיינע וואָרצ־לען און ארומגעבראכען זיינע צווייגען...

תמר

איך וועל דיך ניט אָבלאָזען, זיידע.

טרוקען, און דורשטיג נאָך הייסעם מענשען־בלוט, דער מענש וועט אומגעהן און שמעקען מיט גרויס תאוה אין דער לופט דעם ריח פון בלוט. — דער טאָג איז נאָהענט, און די שעה איז גרייט. יענעם טאָג וועלען די הימלען זיין פערהאנגען מיט א שווערען וואָלקען, און וואָס ס'וועט זיך טהאָן אויף דער ערד וועט דער הימעל ניט וויסען.

ת מ ר

ווי שרעקליך איז די שטראָף! זיידע, עס קאָן גאָר ניט געמאָלט זיין.

נ ת ן

מיין קאַלט הארץ שפּירט דאָס, וואָס מיין אייגענער מויל קאָן ניט אויסרעדען.

ת מ ר

דעם פאָטערס טריט קלאַפּען אונרוהיג; איך געה צו איהם.

ז י ז י

זיי דו מיט'ן זיידען, איך געה ארויף... כ'וועל איהם זינגען מיינע נייע לידער. —

ת מ ר

זעץ זיך ביי איהם אויף די הענד; גלעט איהם איבער'ן קאָפּ; זאָג איהם גוטע ווערטער.

ז י ז י

איך וועל איהם זינגען מיינע נייע לידער.

לויפט אַרויף.

נ ת ן

הערט זיך צו.

ת מ ר

וואָס הערסטו, זיידע?

נ ת ן

ס'טראָגט זיך שוין אהער זייער ברומען.

ת מ ר

ס'איז דער ווינד, זיידע. ס'איז א ווינד.

„האט רחמנות, ברידער, איינער אויף דעם אנדערען“.. זיידע, מען דארף עס זיי נאר דערמאהנען.

נתן

אמאל, אז די מענשען זענען שטארק זינדיג געווארען, אז די ערד אליין, די ליעבע גוטע ערד האט שוין נישט געקאנט זייערע חטאים פערטראגען — האט גאט אויף זיי אראבגעשיקט א מבול — און ס'איז פון אלץ אויף דער ערד קיין זכר ניט געבליבען. נאר גאט אליין האט דערנאך חרטה געהאט אויף זיינע מעשים, און ער האט געשווארען, אז מעהר וועט ער שוין קיין מבול ניט ברענגען — און ער האט צו די מענשען אזוי געזאגט: פאר אייערע גוטע מעשים וועט איהר זיך אליין איינער דעם אנדער'ן בעצאהלען — און פאר אייערע שלעכטע מעשים וועט איהר אויך אליין איינער פון דעם אנדער'ן מקבל זיין אייער שכר... די שטראף, וואס מענשען אליין וועלען אויף זיך ברענגען, איז נאך מורא'דיגער ווי דער מבול אליין: גאט האט א מבול פון וואסער געבראכט אויף דער ערד, און די מענשען וועלען פערפלייצען די וועלט מיט זייער אייגענעם בלוט...

תמר

זיידע, ס'איז ניט אמת! גאטס שטראף קאן גאר אזוי שרעקליך ניט זיין. איך וועל אין זייערע הערצער דערוועקען רחמנות; איך וועל זיי פערשיכור'ן מיט ליעבע.

זיזי

דערצעהל בעסער, זיידע, פון פויגעלעך, פון מלאכים וואס פליהען אום אין וואלד ביינאכט.

נתן

אבער הער דעם סוף... ששש... שטילער.. די אויגען ביי די מענ־שען וועלען ווערען פערגאסען מיט בלוט, פאר גרוים שנאה צו זיך אליין. זייערע ציינער וועלען אויס־וואקסען שארף און לאנג, ווי ביי די בייזע וועלף, וואס בלאנדזען־אום אין דער פינסטערער נאכט און זוכען זייער רויב. עס וועלען ביי זיי אויסוואקסען נעגעל ווי ביי די גרויסע אדלערס, דאס הארץ זייערע וועט ווערען הארט און

די נאַכט אַליין בעזעצט? דאָס האַרץ מיינע ליעגט אין חושך, און וואַרט אויף דער לעצטער שעה. וואָס עס זאָל נאָר געשעהן — האָב איך זיך אַלץ אויף דעם געריכט. אויף אַלע בין איך גרייט...

ת מ ר

זיידע, דערצעהל מיר פון רחמנות; דערצעהל מיר פון ליעבע; דער־צעהל מיר פון הייסע טרעהרען; דערצעהל מיר פון א שעהנעם ליכ־טיגען פריהמאָרגען, ווען די טויטשרעק. וואָס העננט איבער דער ערד, וועט שוין מעהר ניט זיין.

נ ת ן

איך וועל דיר דערצעהלען פון דער צייט, ווען דיין טאַטע איז נאָך געווען גאָר א יונג קינד.

ז י ז י

וועל איך בעסער זיצען נעבען זיידען.

נ ת ן

צווייען האָט זיין מאַמע געבאָרען: צוויי זיהן...

ת מ ר

דערצעהל מיר פון דעם, ווי מענשען וועלען צוריק באַרמהערציג ווערען... ווען מענשען וועלען צוריק גוט און מילד זיין. זאָג זיידע, צי איז דאָס אין דיינע יאָהרען אויך אַזוי געווען?

נ ת ן

אַלץ איז ווי געווען. די אייגענע זינד פון דעם מענשענס האַרץ, די אייגענע... נאָר די שטראָף איז אַן אַנדערע. גאָט קאָן ניט שטראָפען יעדעס מאָל מיט דער אייגענער שטראָף.

ת מ ר

איז דאָס א שטראָף פון גאָט, אַז מענשען זאָלען אומגעהן די אוי־גען מיט בלוט פערגאָסען, בייזע ווי ווילדע חיות? זיידע, איך בין גרייט צו שטאַרבען פאַר זיי. כ'וואַרט נאָך מיין פאָטערס בעי־פעהל... איך וועל אויסשפרייטען מיינע אָרעמס, איך וועל לויפען צווישען אַלע מענשען, איך וועל רופען מיט אַלע מיינע כחות:

ז י ז י

צו אונז אין שטוב קאָן ער קומען צופליהען ? דו ווילסט מיך אי־בערשרעקען, איך זאָל ניט זינגען: איך וויים, דו קאָנסט ניט ליידען אז איך זינג...

ת מ ר

קוממ אראָב.

דו ביזט דאָ, זיידע ! וואו ביזטו געווען ? וואָס האָסטו געהערט?

נ ת ן

איך בין אין ערגעץ ניט געווען. שטילער, טאָכטער, ניט הויב אויף דיין קול.

ת מ ר

וועל איך וויינען אויפ'ן הויכען קול. איך וועל קלאָגען, אז די ערד אליין וועט צוגעהן פון מיין געוויין.

נ ת ן

זאָג מיר בעסער, צי האָסטו וועמען געזעהן פארבייגעהענדיג נעבען אונזער שטוב, אזוי א מענש אין די מיטעלע יאָהרען ?

ת מ ר

כ'האָב קיינעם ניט געזעהן, מיר דוכט, אז ס'איז קיינער שוין באלד אויף דער ערד ניט געבליבען. איינער האָט דעם אנדערען אָהן רחמנות ביז'ן טויט פערמאטערט.

נ ת ן

ניט שטעק ארויס דעם קאָפּ פון פענסטער, ווען עס דונערט און עס בליצט. אלץ וועט אויפציטערען. אלץ אין דער וועלט. ביז צו דער־ערד וועלען זיך די הימלען אראָבלאָזען. איצטער שטילער, שטי־לער... וואויל איז צו דעם, וואָס קאָן שטום זיין.

ת מ ר

רעד עס בעסער ניט. דו מאכסט גרעסער דעם פּחד. דער פאָטער איז שוין באלד גראָה געוואָרען פאר צער. זאָג מיר, זיידע, ווער האָט עס אין די מענשען אכזריות פערפלאַנצט ?...

נ ת ן

מיין קינד, וואָס ווילסטו פון דעם, וואָס אין זיין הארץ האָט זיך

נתן

אויב דו וועסט נאָר וועלען מיט מיר שטענדיג געהן.

קוקט פריהער אין איין פענסטער, אין צווייטען. אונרוהיג.

זיזי

אויב דו וועסט אוועקגעהן ערגיץ ווייט, וועסטו מיך דארפען טראָגען אויפ'ן האנד... וועסטו מיך ניט דארפען טראָגען; וועסטו מיך ניט דאַרפען טראָגען. זעהסטו, היינט זענען מיר אויך פערגאנגען אזוי ווייט, און איך האָב זיך ניט פערמאַטערט.

נתן

צו זיך אַליין.

היינט איז די זון נאָך שעהן, שיינט. און מאָרגען — ווער ווייס?

זיזי

זי וועט מאָרגען אויך שעהן זיין; זי וועט מאָרגען אויך שיינען.

נתן

ווי אין וואלד וואָלסטו געבוירען געוואָרען, און אויף די בוימער אויסגעוואקסען.

זיזי

כאַ־כאַ־כאַ! ווי אין וואלד אויף די בוימער אויסגעוואקסען! אַט וועל איך באלד מאכען ווי א קוקאָווקע: קו־קו־קו! און אַט אזוי מאכען קראָהען: קרא! קרא!

נתן

גענוג, מיין קינד, גענוג.

זיזי

איך וועל באלד ווי אַלע פויגעל אויסטשוויטשערען.

מאַכט נאָך פערשיעדענע געזאַנגען פון פויגעל.

נתן

שטילער מיין קינד, מען טאָר איצטער דעם קול ניט אויפהויבען הויך, מען טאָר ניט. נישט זינג ווי א פויגעל: א רויבער מיט פליגעל טראָגט זיך ארום אונזער שטוב.

נ ת ן

דאָס איז ער; געוויס ער.

ז י ז י

איך גײה צום טאַטען: איך וויל זיצען אַביסעל ביי איהם אויף די קניה.

נ ת ן

דאָס הארץ ביי דיין טאַטען איז צופלאַגט; גאָט האָט עס מיט צאַרן אָנגעפילט. זיץ דאָ, דערצעהל מיר, וואו האָסטו איהם געזעהן?

ז י ז י

ער איז אוועקגעגאנגען זאָג איך דאָך דיר. זאָג, זיידע, פאַרוואָס איז דער טאַטע שטענדיג אומעדיג, און אז תמר געהט אַראָב פון איהם איז זי פערוויינט?

נ ת ן

ווייל זי האָט איהם ליעב.

ז י ז י

ווייל זי האָט איהם ליעב? האָב איך דאָך איהם אויך ליעב. איך גײה צו איהם: איך וועל איהם זינגען און וועל איהם טאַנצען — וועט ער ווערען פרעהליך. איך וועל איהם זינגען ווי בעגינען אין וואַלד די פויגעלעך — געהן, זיידע?

נ ת ן

פערטראַכט זיך.

ז י ז י

וואָס ביזטו אומעטיג, זיידע?

נ ת ן

וואָס ביי מיר איז גראָהע האָר אין באָרד.

ז י ז י

גיב, איך וועל זיי אויסרייסען, וועסטו ווערען יונג ווי דער טאַטע. נעהמט איהם אַרום. זיידע! זיידע! איך האָב דיך אַזוי ליעב! איך וועל שטענדיג, שטענדיג מיט דיר געהן. וועסטו מיך מיט־נעהמען?

ערשטער אקט.

אַן איינזאַם הויז נעבען אַ וואַלד. אַ גרויסער צימער, וואו־ניט־וואו צושטעלט גרינע געפלאָכטענע מעבעל. רעכטס אַ טיר מיט צוויי פענסטער קומען אַריין אין וואַלד. לינקס אַ טיר און טרעפּ אויף אַ אויבערשטיבעל. די פענסטער זענען אָפען און ס'קוקען אַריין דורך זיי צווייגען פון ביימער, וואָס בעוועגען זיך פון צייט צו צייט און וואַרפען שאָטענס אויף אַלע זייטען. ווען דער ווינד בויגט אָב די צווייגען פון פענסטער, שלאָגען זיך דורך אין שטוב פּאַסען מאָרגען־ליכט.

הימן

קומט אַריין. קוקט זיך אַרום.

אַך, מיין אַלטע וויעג־בעט! קינדערשע געפיהלען... וואו זענען זיי אַלע?... אפשר זענען זיי פון שטוב אַוועק, שפּירענדיג אַז איך קום? אפשר איז גלייכער איך זאָל זיך גאָר ניט ווייזען פאַר זיי? טראַכט אַ ווײַלע. געהט אַרויס.

נתן און זיזי

קומען אַריין.

זיזי

איך וועל געהן זעהן, וואָס דער טאַטע טהוט.

נתן

דו האָסט ניט געזעהן וואוהין ער האָט זיך פערנומען?

זיזי

ער איז גלייך אין וואַלד אַוועק...

נתן

ווי זעהט ער אויס?

זיזי

איך האָב זיך דערשראָקען פאַר איהם.

פערזאנען:

נתן

נדב } זיינע קינדער
הימן }

תמר } נדב'ס קינדער.
זיזי }

צווישען טאג און נאכט

1906

פ א נ י

אויפ'ן ברעג האָט מען זי א טויטע געפונען !.. אויפ'ן ברעג האָט מען זי א טויטע געפונען ! איך האָב זי פון מיין הארצען ארויסגעריסען. איך האָב זי פון מיין נשמה ארויסגעריסען... און דאָס קלאָרע וואסער האָט דער טויט פון זיך ארויסגעשליידערט.

ע ו ז ר

קומט אַריין. צושראָקען. קוקט אין פענסטער.

פ א נ י

זעה, טאטע, ווי דער וואלד ברענט און בעגריסט מיט טויזענדער פייער פלאמען ! אונזערע פעלדער לויכטען !... זיי האָבען פון זיך דעם טרויער אראָבגעריסען... אונזער געגענד זינגט. עס קלינגט דער גרויסער לעבענעס הימנ'ן... עס זינגט די ערד דעם נצחון פון לעבען !...

ווי זי וואָלט וואָס געהערט פון ווייטען.

מ א ש ע

דריקט זיך צו פאניען. און ביידע געארעמט, בעגאָסען מיט'ן רויטען שיין, שטעהן זיי ווי פערגליווערטע. ווי זיי וואָלטען וואָס געהערט פון ווייטען.

ע נ ד ע.

מיט'ן וועג טראָגען זיך צוויי רייטער אויף איין פערד. ווי א שטיק פייער זעהן זיי אוים...

פ אַ נ י

קוקט נייגעריג אין פענסטער.

פון אלע זייטען האָבען איהם די פלאַמען פערכאַפּט! עס ברענען די לעבעדיגע מצבות. די שאָטענס לויפען פון וואַלד ארויס. דער הימעל לאַכט פאר שמחה!... הערסט מאיר, ווי די ערד זינגט... אלע איהרע קינדער שטעהן פערגאַפט — מיט איין איינגעהאַלטענעם אָטעם און הערען צו דאָס געזאַנג... דאָס האַרץ זייערס שפּרינגט פאר שמחה!...

מ אַ ש ע

שעפּטשעט.

איך וויים אלץ...

פ אַ נ י

שרעק זיך ניט, מיין שוועסטער! דער וואַלד ברענט... מאיר! איינ־ציגווייז פאלען די בוימער און ווערען צושאָטען. די ערד אליין וויל זיי פון זיך אראָבטרייסלען. ביז צו די וואָרצלען וועט יעדער בוים בעזונדער אויסברענען. מאָרגען וועט די זון אויפגעהן און בענשען יענעם ווינקעל. מיר וועלען מיט דער סאָכע יענעם אָרט דורכגעהן און די ערד וועט לאכען, לאכען פאר שמחה...

דער שטורם־ווינד צושפּילט זיך נאָך שטאַרקער.

מ אַ ש ע

שעפּטשעט.

צום אָזיערע געהט...

פ אַ נ י

אך, דאָרט איז אננא! איך פערשטעה וואָס ס'איז געשעהן...

ע ו ז ר

זיין אונרוהיגער קול הינטער'ן פענסטער.

אין אָזיערע!... אננע מ'זיך אין אָזיערע דערטרונקען... אויפ'ן ברעג א טויטע געפונען...

מ א ש ע

לויפט אַרויס פון איהר צימער אַ צושראָקענע. רופט :

פייגעלע !... טאטע !... פאני !... ס'קנאַלט אַ צווייטען מאָל דער דונער גוואלדיג. זי שפּרינגט אָב פון אָרט פאר שרעק. הויבט אָן צו וויינען. קוקט אין יעדען פענסטער בעזונדער. ביי יעדען בליץ שפּרינגט זי אָב הינטערזיך. וויינט: „וואו האָבען זיי מיך אליין געלאָזען ?... כ'וועל בעסער אויף דער גאס ארויס. זי לויפט אַרויס אויף דער וועראנדע. נאָר דערשראָקען פון אַ בליץ לויפט זי צוריק אין שטוב אַריין. זי בלייבט שטעהן אין מיטען צימער צושטריוט. קוקט אויף אַלע זייטען... אין די פענסטער הויבט אָן צו ווערען ביסלעכווייז ליכטיגער, ליכטי־גער, ווי ס'וואָלט ערגעץ נאָהענט אַ שרפה אויסגעבראָכען. דער צימער ווערט אינגאַנצען בעלויכטען פון אַ רויטען שיין. מאַשע רייסט אויף מיט שרעק איין פענסטער. ס'זעהט זיך דער הימעל, רויט. זי רייסט אויף דעם צווייטען פענסטער, ס'בעווייזען זיך די בוימער אָבגעגאָסען מיט פורפור־רויטקייט. ס'הערט זיך הינטער'ן פענסטער איילענדיגע טריט פון רייטער.

פ א נ י

לויפט אַריין אין שטוב.

איין מאָל פאר אלע מאָל — מיט אלץ א סוף !

מ א ש ע

פאלט פאני'ן אין די אָרעמס אָהן ווערטער.

פ א נ י

דריקט מאַשע'ן צו זיך.

אליין ביזטו געבליבען. קום צום פענסטער, שוועסטער מיינע. זעהסט וואָס אויף דער גאָס טהוט זיך — דער וואלד ברענט !... זעה מיין שוועסטער : קום אהער, מאיר !

ס'דונערט.

מ א י ר

הינטערען פענסטער.

פ י י ג ע ל ע

דאָס וויל איך ניט. מאיר האָט געזאָגט, אז דערפון קען זיך נאָך אָנצינדען דער מוהל.

נ פ ת ל י

און דו האָסט מורא פאר פייער?

פ י י ג ע ל ע

ניין. נאָר אז א ווינטמיהל ברענט, כאפּט אַן א שרעק.. ס'האָט אמאָל ניט ווייט פון אונז געברענט א ווינטמיהל האָט אָנגעכאפּט א פחד צו קוקען. ווי פיער פייערדיגע הענד האָבען די פליגעל אויסגע־זעהען... און דערנאָך זענען זיי אראָבגעפאלען און צושאָטען זיך נאָר האָלאָוועשקעס איז פון זיי געבליבען.

נ פ ת ל י

קום זשע גיכער! וועסט זעהען ווי מיר וועלען זיך טראָגען! אז ער לאָזט זיך אוועק גאַלאָפּ ציהט ער זיך ביי דער ערד ווי א שלאנג. ער ווייסט וועמען ער טראָגט אויף זיך. קום גיכער, מיר וועלען נאָך אפשר אָנטרעפען פאני'ן און מאיר'ן...

פ י י ג ע ל ע

דער טאַטע קען אונז נאָך בעגעגענען.

נ פ ת ל י

מיר וועלען דעם זשעזשיניץ אויסמיידען. — צווישען די קאָרענס! גוט?...

פ י י ג ע ל ע

פערגאפט.

יאָ!...

נ פ ת ל י

כאַפּט איהר פאר'ן האַנד.

אַך וועלען מיר זיך עס טראָגען. געהן שנעל אַרויס. פון די בליצען ווערט גאַנץ אָפט בעלויכטען דער צימער. די דונערן דערנעהענטערען זיך. מיט אַמאָל גיט עס אַ שרעקליכען קנאַל.

נפתלי

קום, פייגעלע! מיר וועלען נאךביידע פאהרען צו די טאפאליעז מיר וועלען נאך דארטען זעהן. קום מיט מיר. מיר וועלען זיך ביידע אויף איין פערד זעצען. דיר וועל איך דעם זאטעל אב־טרעטען און אליין וועל איך זיך הינטער דיר זעצען...

פייגעלע

כאפט איהם ארום.

אויף איין פערד ווילסטו זאלען מיר פאהרען?

נפתלי

אבער דו ווילסט, זאג?

דרויסען דונערט.

פייגעלע

כ'וועל הערען אויב זי שלאפט. הערט זיך צו צו מאשע'ס צימער. ס'דונערט נאהענטער.

נפתלי

זי שלאפט געוויס. שטענדיג שלאפט זי שוין אין דער צייט. קום, פייגעלע, מיר וועלען ארויספאהרען דורכ'ן טירעל נעבען ברונען. מיר וועלען זיך גלייך מיט דער מעזשע לאזען. צווישען אונזערע קארענס... מיר וועלען זיך מיט'ן פערד צווישען די קארענס בע־האלטען. מאשע שלאפט שוין. קום! אונזער מעזשע איז לאנג. מיר וועלען זי דורכפאהרען און דערנאך וועלען מיר זיך לאזען ארום דער אזיערע מיט'ן סאסנע־וועלדעל און דערנאך צום ווינט־מיל...

פייגעלע

גוט!

נפתלי

דער ווינטמיהל מוז איצטער שטעהן. די פליגעל מוזען זיין צוגעבונ־דען מיט קייטען דער ווינד זאל זיי ניט אברייסען. מיר וועלען אב־לאזען די קייטען און די פליגעל וועלען אנהויבען טראגען ווי א ווי־כער.

נ פ ת ל י

זי שלאָפט?

פ י י ג ע ל ע

זי איז קראנק. זי רעדט פון היץ.

נ פ ת ל י

זי שלאָפט?

פ י י ג ע ל ע

זי דרעמעלט נאָר.

נ פ ת ל י

די טאטע ווייסט שוין?

פ י י ג ע ל ע

ניין. זאָג מיר וואו ביזטו געווען?

נ פ ת ל י

איך בין אפשר מיילען אויסגעפאָהרען. איך בין אין וואלד אויך געווען. ס'איז דאָרט קיינער ניטאָ. ס'ווערט א בורע זענען זיי אלע א היים אוועק. דער פערד איז איינגאנצען בערעקט מיט א ווייסען שוים. איך וועל איהם אריינפיהרען אין שטאָל קיינער זאָל ניט מערקען. זאָג מיר, קיינער איז אין שטוב ניט געבליבען?

פ י י ג ע ל ע

האָסט דען ניט בעגעגענט מאיר'ן און פאני'ן?

נ פ ת ל י

וואו זענען זיי?

פ י י ג ע ל ע

זיי זענען ביידע אוועקגעפאָהרען.

נ פ ת ל י

אין וועלכער זייט?

פ י י ג ע ל ע

כ'ווייס ניט, אפשר זענען זיי אין שטעדטעל אריין געפאָהרען? זי פלעגט אמאָל געהן אין שטעדטעל אויך.

ע ו ז ר

קוקט אין פענסטער.

ווי די שדים האבען זיי זיך אוועקגעטראגען! דאס איז שוין ניט אומזיסט. דאס איז שוין גאר ניט אומזיסט. מיך וועט מען ניט נא־רען...

ער פערמאכט אלע פענסטער. עפענט שטיל די טיר פון מאשע׳ס צימער.

פ י י ג ע ל ע

קומט ארויס פון צימער.

זי שלאפט.

ע ו ז ר

גוט וואס זי שלאפט. בלייב דא, מיין קינד, אביסעל. וועסט אויף איהר אכטונג געבען. כ׳וועל נאך אמאל אויף דער גאס ארויסגעהן. איך קום באלד צוריק.

געהט ארויס.

פ י י ג ע ל ע

קוקט לאנג אין יעדען פענסטער בעזונדער אנגעשטרענגט ווי זי וואלט וועמען בעמערקען דורכ׳ן פענסטער. זי שטעלט זיך אנטקעגען דער גאס־טיר אין ערווארטונג.

נ פ ת ל י

רייסט זיך אריין אין שטוב פערסאפעט.

דער טאטע איז ניטא?

פ י י ג ע ל ע

שטיל.

דער טאטע וועט דיר שוין געבען. ער איז אוועק אויפ׳ן זשעזשיניץ דיך זוכען.

נ פ ת ל י

ביזט שוין לאנג דא?

פ י י ג ע ל ע

רעד אביסעל שטילער, וועסט מאשען אויפוועקען.

פ א נ י

קומט אריין.

וואס שרייט דער טאטע אזוי?

מ א י ר

ער איז אין כעס וואס מען פאהרט אום. ער איז געגאנגען זעהן אויב נפתלי שלאפט שוין. זאל מען איהם דערצעהלען?

פ א נ י

איך האב איהם גאר ניט וואס צו דערצעהלען.

ע ו ז ר

פון צימער שטארק אין כעס.

ער איז אויך ניטא! וואו איז ער?! וואו איז זי — זי אננע? וואו איז זי? וואו איז נפתלי?!

פ א נ י

וואס ביזטו אזוי אונרוהיג? די יוגענד שלאפט ניט. ער פאהרט גע־ווים אום איצטער איבער די פעלדער.

ע ו ז ר

איצטער? איבער די פעלדער?!

קוקט אן פאני׳ן אהן ווערטער.

פ א נ י

דו קענסט עס טאטע ניט פערשטעהן ווי די יוגענד שלאפט ניט? קום — אויך מיט אונז. לאמיר זאטלען דעם סיוואק. און דו וועסט מיט אונז מיטפאהרען. מאשע איז שוין רוהיג — ווילסט מאשע, דער טאטע זאל מיט אונז פאהרען?...

ע ו ז ר

עט, ניטא וואס צו מאכען מיט אייך!...

פ א נ י

נעהמט מאיר׳ן פאר׳ן האנד.

קום, מאיר! דער טאטע וועט קיין מאל בייז ניט זיין, קום!

געהען ארויס.

מ א י ר

איך האָב ליעב לאַנג צו שווייגען נאָר אז כ'טהו זיך א ריר איז שוין אַבטהאָן אַלץ אויף זיכער... ער קוקט אין פענסטער. די פערד רייסען זיך, די כמארע ווערט נאָך געדיכטער.

פ א נ י

ס'האָט זיך אפשר נאָך ווער פון זיי געהאנגען אין וואַלד. די גאַנצע נאַטור איז געגען אַזוינע. א בוים קען גאַנץ לאַנג אויף זיך קיין געהאַנגענעם ניט האַלטען. ווען איינער הענגט זיך אויף א בוים, ווייט אין טיפען וואַלד, ווייט פון וועג און פון מענשען, ווערט א גרויסער ווינד, א שטורם רייסט זיך אויס; דער גאַנצער וואַלד בויגט זיך אַזש צו דער ערד — ביז דער ב ע ל י י ד י ג ט ע ר בוים טרייסעלט פון זיך אַראָב דעם געהאַנגענעם...

ע ו ז ר

געהט אַרויס פון צימער.

פאַני, געה אריין צום קינד! ניט קיין טאָג און ניט קיין נאַכט איז ביי דיר — געה אריין צום קינד!

פ א נ י

ערב יום־טוב איז היינט ביי מיר.

געהט צו מאַשען.

ע ו ז ר

ווי גאָר ניט צו מיין שטוב וואָלט עס געהערט; ווי ווי גאָר ניט מיינע קינדער וואָלטען זיי געווען. זאָג מיר, מאיר, וואָס שטעהען נאָך די פערד הינטערן טיר? וואָס שטעהען די פערד געזאָטעלט?

מ א י ר

פאַני וויל נאָך היינט פאָהרען...

ע ו ז ר

היינט?! משוגע איז זי! וואָס טראָגט מען זיך נאָך ארום?... דער אינגערער שלאָפט שוין?...

געהט אין צימער.

פ י י נ ע ל ע

איהר קלינגענדיגער געלעכטער פון צימער.

דו ווייסט, אבער מאשעלע וואו מען האט זיי געפונען ? דו ווייסט מאשעלע ? אויפ'ן סטאג שטרוי האט מען זיי געפונען. אויפ'ן רעכ־טען שפיץ האבען זיי זיך פערקליבען...

פ א נ י

ווערסטו מיט מיר פאהרען ?

מ א י ר

כ'וועל פאהרען.

ע ו ז ר

קומט אריין אונרוהיג.

זאגט מיר קינדער, וואס איז דא אזוינס געשעהן ? וואס לויפט איהר אלע אזוי אום ?...

פ א נ י

וואס ביזטו אזוי צושראקען, טאטע ?

ע ו ז ר

זאג מיר דו, מאיר, וואס איז דא אזוינס געשעהן ? דאס קינד שרעקט זיך און רעדט פון היץ.

פ א נ י

און אז עפעס איז געשעהן, טא וואס שרעקסטו זיך אזוי ? כא, כא, מיין טאטע האט זיך אויף דער עלטער אנגעהויבען שרעקען.

ע ו ז ר

זיי וועלען מיר היינטיגע נאכט פון זינען אראבפיהרען !

געהט צו מאשען.

פ א נ י

הערסט, מאיר, די ערד האט ניט פערדינט אז אויף איהר זאלען זיך קרעכצען הערען. די ערד האט ניט פערדינט, אז פון איהרע בלומען זאל מען קרענץ פאר די טויטע פלעכטען. איך זעה מאיר, אז אלץ ווערסטו מיט מיר טהאן אינאיינעם. היינט ווערסטו עס בע־ווייזען.

פ א נ י

לעג זיך אויפ'ן זאפע. וואס שטעהסטו אזוי אויפ'ן מיטען שטוב?

מ א שע

כ'וועל אויפ'ן זאפע ניט ליגען.. פאני, איך ווייס אלץ, כ'וויים אליץ־דינג.

פ א נ י

גלעט זי.

זאג מיר, וואס ווייסטו? זאג מיר וואו איז אננע? וואוהין איז זי געגאנגען... האסטו וואס געהערט?...

מ א ש ע

שטעהט אראבגעלאזען דעם קאפ.

פ א נ י

זי האט היץ. לעג זיך אין בעט. פייגעלע, דו וועסט נעבען איהר זיי־צען. כ'וועל דעם לאמפ אויך אהין טראגען.

זי פיהרט מאשע'ן אין צימער אריין. פ י י ג ע ל ע טראגט נאך דעם לאמפ.

מ א י ר

ס'וועט זיך באלד וואס צושפילען אויף דער גאס.

פ א נ י

צוריק פון צימער.

מיט'ן קינד איז עפעס ניט גאנץ היימליך... היינטיגע נאכט וועט וואס געשעהן. ס'מוז וואס געשעהן. אזוי קען עס שוין מעהר ניט בלייבען. ווען איך פאהר אין פעלד; ווען איך געה אויפ'ן וועג ווינקט צו מיר יעדער בוים — יעדעס גרעזעל רעדט און בעט, אז איך זאל זיי בעפרייען. וועסטו מיט מיר געהן, מאיר?

מ א י ר

איך וועל געהן.

פ א נ י

עס בליצט שטארקער.

איז געהאנגען א שווארצער אויף דער ווייסער ברעזענע. א געוואלד וואס פאר א צונג ער האט ארויסגעשטעקט !..

מ א ש ע

שפרינגט אראב פון געלעגער, בעוווייזט מיט שרעק צום זאפע.

אט דא אויף דעם ארט איז ער געזעסען !...

פ י י ג ע ל ע

שפרינגט אויך אראב.

וואו זיצט ער דיר ? ביזט נאר א נאר. ער ליגט אין וואלד. ער ט'שוין ניט קומען...

מ א ש ע

שטעהט אין מיטען צימער צושטרייט.

אלץ ווייס איך. כ'האב זיך אין צימער פערשלאפען... מאך צו דעם פענסטער — כ'האב מורא ווען ס'בליצט.

פ י י ג ע ל ע

וואס ווייסטו ? זאג, וואס ווייסטו ?

מ א ש ע

מאך צו די פענסטער !

ס'הערט זיך נעבען שטוב דאס הירזשען פון פערד.

פ י י ג ע ל ע

אט איז מען צוגעפאהרען צום שטוב !

אין שטוב לויפט אריין פ א נ י מיט'ן בייטש אין האנד נאך איהר מ א י ר.

פ א נ י

אזוי האט עס געמוזט זיין ! אזא אנהויב מוז אזא סוף האבען... וואס איז מיט דיר מאשע ? ווי זי זעהט אויס ! וואו איז דער פאפא ?

מ א י ר

זי שרעקט זיך ?

פ י י ג ע ל ע

זי שרעקט זיך זעהר.

מ א ש ע

שוין לאנג אז זיי זענען געווען ביי אייך ?

פ י י נ ע ל ע

דו ווייסט אויף וועלכען בוים מען האט איהם געפונען ?

מ א ש ע

וועמען געפונען ?

פ י י נ ע ל ע

ווייסט גאר ניט ? אבי כ'האב געמיינט אז איהר אלע ווייסט שוין. דעם שווארצען האט מען געפונען הענגענדיג אויף דער ברעזענע וואס שטעהט דארט אליין ווייט פון וואלד — אויף דעם וועג וואס פיהרט צו אונזערע קארענס.

מ א ש ע

ציטערט.

פ י י נ ע ל ע

וואס איז דיר מאשעלע ?

מ א ש ע

מיר איז גאר ניט פיינעלע. מיר איז גאר ניט. איך שרעק זיך נאר שטארק.

פ י י נ ע ל ע

דיך שרעקט וואס .כ'האב דיר דערצעהלט ? פאר וואס איז זיך פארהאן צו שרעקען ? ער ליגט נעבען וואלד. מען האט איהם גע־לעגט נעבען דעם גרויסען וועג, דארט וואו ס'איז אמאל געווען דער־הויכער בארג מורעשקעס. מען זאגט, אז מען ווייסט גאר ניט פון וואנען ער איז.

מ א ש ע

זעץ זיך נאהענטער צו מיר.. האסט גאר קיין מורא ניט ?

פ י י נ ע ל ע

איך ? גאר ניט ! אט בין איך איצטער אליין געקומען אהער. מען זאגט אז ער האט זיך אפשר אויף נאך אן ארשין אויסגעצויגען. ער

ע ו ז ר

האָט וואָס געטראָפּען און איך ווייס גאָר ניט ?

פ י י ג ע ל ע

שטעקט אַריין דעם קאָפּ דורכ'ן פענסטער אין שטוב אַריין.

מ א ש ע

מערקט פייגעלען און דערשרעקט זיך.

וועד איז דאָרט טאַטע ? אין פענסטער !

ע ו ז ר

דו פייגעלע ? אזוי שפּעט אין אונזער געגענד ?

פ י י ג ע ל ע

מאיר און פאני זענען געקומען צו אונז רייטענדיג. זיי האָבען גערו־פען אונזערע פאַראַבקעס.

ע ו ז ר

גאָט מיינער ! וואָס איז דאָ אזוינס ?... אייערע פאַראַבקעס גערו־פען ? נאָך וואָס ?

פ י י ג ע ל ע

איך ווייס גאָר ניט...

ע ו ז ר

דו, פייגעלע, קום אריין, זיץ אין שטוב מיט מאשען. איך קום באלד צוריק. איך געה נאָר ארויס איבער'ן הויף. אפשר וועל איך דאָרט וואָס דערגעהן. א נאכט, א נאכט אביסעל !...

ער געהט ארויס.

פ י י ג ע ל ע

קומט אַריין, זי זעצט זיך נעבען מאַשען.

ע ו ז ר

שטעקט אַריין דעם קאָפּ אין פענסטער.

טאַמער, קינדער, וועט ווערען א בורע זאָלט איהר צומאכען די פענסטער אויף די קייטלאַך. דער ווינד הויבט אָן נעהמען פון צפון— ס'וועט וואָס אויסרייסען.

פערשווינדט.

אַט בין איך שוין טאַטע.

ע ו ז ר

פּיהרט זי צום זאָפע, זי לעגט זיך. ער זעצט זיך נעבען איהר.

עס בליצט אויף דער גאַס. ס'וועט זיך מסתמא באַלד אויסרייסען א שלאַקס־רעגנען. כ'וואָלט וועלען אז דער רעגען זאָל זי גוט אויסצוואַ־ גען. אזוי שפּעט, אזוי שפּעט!

מ א ש ע

זיי זענען געפאָהרען צי געגאַנגען?

ע ו ז ר

פרעג עס מיר ניט, מיין קינד. בעסער פרעג עס ניט. כ'וויל עס גאָר ניט הערען. אין אַ ווייַלע אַרום — טאַפּט מאַשען איהר קאָפּ. דיר איז בעסער? איך זעה מיין קינד, אז דיר איז בעסער. גאָט וועט געבען, ווינטער צו, וועל איך דיך שיקען אין שטאָדט אריין. ווילסט פאָה־ רען, מיין קינד, אין א גרויסער שטאָדט?

מ א ש ע

טהו א קוק, טאַטע, אין פענסטער, אפשר געהען זיי שוין.

ע ו ז ר

מען זעהט גאָר ניט. זיי וועלען קומען, זיי וועלען קומען. די כמאַרע מיט'ן רעגען וועט זיי שוין ברענגען צוטרייבען. אננע פלעגט דאָך קיין מאָל אזוי שפּעט ניט ארומשלעפּען זיך... כ'וועל נאָר ארויס־ געהן אויף דער גאַס א קוק טהאָן.

מ א ש ע

לאָז מיר ניט אליין.

ע ו ז ר

האָסט זיך דאָך קיין מאָל אזוי ניט געשראָקען. זעה ווי דו בייזט בלאַס און צושראָקען... דערצעהל מיר מיין קינד, וואָס איז דאָ געשעהען? איז דאָ געשעהן עפּעס אזוינס? ווייסט וואָס?

מ א ש ע

זעה, טאַטע צו זיי געהן נאָך ניט.

דריטער אקט.

די שטוב פון צווייטען אַקט. שפּעט ביי נאַכט. די טיר און פענסטער זענען אָפען. אויפ'ן גאַס בליצט. רעכטס, פון מאַ־שעס צימער שלאָגט אַ פּאַס ליכט

עוזר

קומט אַרויס פון ליכטיגען צימער. קוקט אין פענסטער.

אויף דער גאס וועט מסתמא באלד ווערען א ווינד. די כמארעס ווערען שטארקער.

מאשע

רעדט אינ'ם ליכטיגען צימער.

צינד דאָרט, טאַטע, אָן דעם לאָמפּ, וועט מען ניט זעהען ווי עס בליצט.

עוזר

כ'וואָלט די לאָדען צוגעמאכט נאָר כ'וויל הערען אויב די קינדער געהן שוין... אין גיכען וועט עס אינגאנצען פון זינען אראָב.

מאשע

מיר איז בעסער, טאַטע, כ'וויל ארויסגעהן לעגען זיך אין שטוב.

עוזר

ווארט אביסעל. כ'וועל דעם הענגלאָמפּ אָנצינדען.

מאשע

קום שוין בעסער צו מיר, צינד ניט. קום, איך שרעק זיך ווידער.

עוזר

ער געהט אַריין צו מאַשען. און קומט אין אַ ווײַלע אַרום צוריק. טראָגט אין איין האַנד אַ לאָמפּ און אין דער אַנדערער אַ קישען. ער שטעלט דעם לאָמפּ אויפ'ן טיש און די קישען לעגט ער אויף דער זאָפע.

מאשע

בעווייזט זיך אין טיר פון איהר צימער. בלאַס. די האָר צו־לאָזען.

געהט אַרויס מיט אַ נערוועזע שנעלקייט.

ס א פ י ר

ניין. אין וואלד האָב איך גאָר ניט וואָס צו מאכען.. יאַ! ס'וועט זיין גענוג פאר מיר.

געהט נאָך שטיל אננא'ן, דער קאָפּ אראָבגעלאָזען. ס'פאלט צו די נאַכט.

מ א ש ע

געהט אַרויס פון איהר צימער שטאַרק צוטראָגען. קוקט אַ ווײַלע אין פענסטער. זי פאלט אויף דער זאָפע און ווײנט זיך פאַנאַנדער אין דער שטיל.

א נ נ א

אויסגעלאָשענע האָבען זיך אַלע פייערלעך... אין אָנהויב פריהלינג בין איך אהער געקומען — דאָס איז מיין לעצטער וועג געוועזען. ווייטער וואוהין צו געהן — ניטאָ. טראָפּענווייז האָב איך דעם קאַלטען גיפט געטרונקען... נאָר ווען מען מיידט עס דאָן אויס. איין מאָל פאַר אַלע מאָל מוז מען דאָך זיך אין אַלץ ענטווישען. דער אונטערשייד איז נאָר אין דעם, וואָס איינער לעבט פאַרנאַרעשט ביז זיין קערפּער ווערט צוקנייטשט און צוברּאָכען פאַר עלטער, און דער אַנדערער דערזעהט דעם אמת נאָך פון פריהמאָרגען. סוף — כל סוף בלייבען אַלע ליגען אין אומגאַכט און גאַנץ זיכער קריצט דער יאוש אויס זיין צייכען אויף זייער שטערען. הונדערט וועגען פיהרען צום טויט און איינער בלויז פיהרט צום לעבען. וואו איז ער אָבער דער איינער? זי הויבט זיך פּלוצלונג אויף שטעלט זיך ביים פענסטער. אַט זעהט זי זיך פון דאַנען די אַזיערע...

ס א פ י ר

אייערע ווערטער שרעקען מיך פּונקט ווי דער בית־עולם וואָס זעהט זיך געהענגדיג פון וואַלד אין שטאָדט אריין...

א נ נ א

ניטאָ זיך פאַר'ן בית־עולם וואָס צו שרעקען.. דער אמת איז ניט שרעקליך... איהר זעהט דאָרט, אויפ'ן וועג צום אַזיערע, צוויי ריי־טערם?

ס א פ י ר

קוקט אין פענסטער.

יאָ איך זעה. א גאַנצען וואָלקען שטויב לאָזען זיי נאָך זיך.

א נ נ א

דאָרט פאָהרט פאני און מאיר...

זיי קוקען ביידע א צייט אין פענסטער.

א נ נ א

זי וויל איהם איבעריאָגען... קומט סאפיר! כ'וויל נאָך היינט זיין ביי אייך איין מאָל אין וואַלד — קומט!

זאָל ניט וויסען, ער האָט מיר זעהר פיעל פערענטפערט. דאָ ביי
אייך אין וואלד שוועבט אום אַן ענטפער אויף אלע פראגען וואָס
האָבען מיר מיין מח גענגבערט. זי נויגט זיך צו איהם. אַן עלענד
ארום. קאלט ארום, סאפּיר. א אָסיען־נאכט ארום... דריקט זיך צו
יענעמס ברוסט — עס ציטערט. מען ווארימט זיך כלומר׳שט...

ס א פּ י ר

טוליעט זיך צו איהר.

רעדט עס ניט, אננא... צייטענווייז דוכט זיך, אז דאָס הארץ דיינס
בענקט, רייסט זיך צו אזוינס וואָס דיין נשמה פעלט נאָך; דיין
נשמה איז נאָך ניט גאנץ. דאָס הארץ וועט אזוי לאנג בענקען ביז
די נשמה וועט גאנץ ווערען. ס׳ווילט זיך גלויבען, אז מ א ר ג ע ן
וועט וואָס נייעס געשעהן; ווארימער וועט די זון לייכטען—

א נ נ א

איך האָב שטענדיג געלעבט אין מיין נ ע כ ט ע ן צוליב
ה י י נ ט. און היינט צוליב מ אָ ר ג ע ן — סאפּיר! ס׳איז קיין
„מאָרגען״ ניטאָ!... ניטאָ סאפּיר! ס׳אליגען! ס׳איז ניט מעהר ווי
א לאנגער, לאנגער, פינסטערער און קאלטער היינט....

ס א פּ י ר

רעדט ניט אזוי; ס׳איז שרעקליך.

א נ נ א

אייערע מענשען דאָ אין וואלד ווייסען ניט, אז גאָר ניט ווייט פון
דאנען איז פאַרהאַן א גרויסע אָזיערע. פאַני האָט מיך געפירט אה׳ן
ווייזען ווי דער בלאָהער הימעל שפּיגעלט זיך אין איהר קלאָרען
וואסער. און איך האָב דאָרט עפּעס אנדערש געפונען. דאָרט ליגט
אַן ענטפער פאר אייך אלעמען. — א פולער וואלד אויסגעלאָשענע,
ארומגעברענטע האלאָוועשקעס; צאנקען טרוקענע קנייטען, וואָס
ווארטען זיי נאָך פון לעבען? צום אָזיערע זאָלען זיי געהן!...

ס א פּ י ר

אייערע ווערטער גיסען זיך מיר ווי א קאלטער אָסיען רעגען אויף
מיין צעוועטאַגט לייב...

בלומען זיי זאָלען וואַקסען... איהר זעהט, אנטקעגען יענעם פענס־
טער, דאָרט זענען מיינע בלומען.. פרעמדע בלומען !

ס אַ פּ י ר

אפשר ניט קיין פרעמדע.

אַ נ נ אַ

פאַר אייערטוועגען וואַקסען נאָך אפשר ערגעץ וואו בלומען, אבער
פאַר מיר... איהר וועט געזונד ווערען; פאַר אייך וועט זיך נאָך
אָנהויבען א ניי לעבען. זי זעצט זיך אויף דער זאָפע און קוקט טרויע־
ריג אין פענסטער. אך בלומען מיינע, בלומען מיינע! וואַקסען דורך
פאַני׳ס ברכה. פאַני האָט אייך געבענשט אבער ניט איך.

ס אַ פּ י ר

זעצט זיך נעבען אַננע׳ן.

ווען איך וואָלט געווען געזונד, וואָלט אפשר די האָפנונג זיך שוין
לאַנג פון מיר אויסגעלאָכט. ס׳קען זיין, אז ווען דער רופא וועט
מיר זאָגען: איהר זענט שוין פ אַ ל ק אַ ם געזונד, וועט זיך
דער לעצטער פונק פון מיין הארצען אויסלעשען... זייענדיג קראַנק
דוכט זיך, אז דאָס ל ע ב ע ן איז שעהן; עס שווימען אום פיי־
ערלעך ליכטיגע אין לופטען, ס׳איז פאַראַן א כשוף וואָס צויבערט
נאָך פון ווייטען... ברענגט אין בעוועגונג אלע גלידער און ס׳געהט
זיך נאָך פאָרווערטס...

אַ נ נ אַ

אָבער ניט ביי אלעמען האלט זיך דאָס גאַנצע לעבען דער מאַמעס
מילך אויף די ליפּען. ביי מיר האָט זיי די בייזע האנד נאָך גאָר
אין דער יוגענד אָבגעווישט. און די האנד וואָס האָט מיך געפיהרט
געדענק איך ניט — ניין איך געדענק זי ניט... איך בין אליין, גאַנץ
אליין געגאַנגען און אין א קורצע צייט האָב איך אלץ דורכגעמאַכט.
און וואָס ווייטער האָט אלץ שטאַרקער געקלונגען אין מיינע אויע־
רען די פראַגע: וואוהין? וואָס ווייטער?... וויפיעל איז דער
שיעור? ביז איך בין אין אייער וואַלד געקומען... איהר ווייסט,
אז אייער וואַלד, אין וועלכען איך גנב׳ע זיך אריין אמאָל, פאַני

הער זיך איין, מיין קינד, כ'וויל דו זאָלסט מונטערער ווערען. כ'וויל דו זאָלסט ווערען אביסעל פרעהליכער... קוק זיך ניט איין אויף אננעען — קוק ניט, וואָס זי טהוט...

מ א ש ע

רייסט זיך אַרויס.

מיט אננען וועל איך געהן, וועל איך לעבעדיג זיין.

פ א נ י

שלײדערט דעם בוך.

מאיר, מיר פאָהרען!... דעם בעסטען פערד וועל איך זאָטלען און קיינער וועט אונז ניט איבעריאָגען...

געהט שנעל אַרויס.

מ א י ר

קום מיט, מאשע. קום, כוועל דיך אויפ'ן בעסטען פערד אויפזעצען. ווילסט גאָר ניט ענטפערען?

געהט אַרויס.

מ א ש ע

הויבט אויף דעם בוך פון דער ערד. קוקט אין איהם אַ צייט. לעגט איהם אַוועק נעבען זיך. קוקט זיך אַרום צושטרייט. רעדט האַלב וויי־נענדיג.

שטענדיג אליין...

קוקט אין פענסטער. זי מערקט ווען. זי געהט שנעל אַריין רעכטס און פערשליסט די טיר הינטער זיך. ס'ווערט פינסטערער.

א נ נ ע

קומט אַריין. קוקט אויב אימעצער איז אין שטוב פאַרהאַן. זי געהט צו צום פענסטער, רופט.

סאפיר! איהר קענט אריינגעהן, קיינער איז ניטאָ.

ס א פּ י ר

אַ ברונעט, מיט שווארצע איינגעפאלענע אויגען. הויך און דאַר קומט אַריין.

פאני בעגיסט יעדען פריהמאָרגען און ביי זונאונטערגאַנג מייג...

פ א נ י

אַט איז מאשע! מיר ווארטען מאשעלע אויף דיר — וועסט פאַה־רען מיט אונז שפּאַצירען?

מ א ש ע

כ׳שפּאַציר גענוג.

פ א נ י

דו וועסט גענען מיט אונז, יאַ? איך וויל, מיין קינד, אז דו זאָלסט גענען מיט אונז.

מ א ש ע

וויל זיך בעפרייען.

לאָז מיר אליין — לאָז מיך! איך בעדארף קיינעם ניט האָבען.

פ א נ י

קושט זי.

מיט אונז, מאשעלע, וועסטו גענען. נעהמט ביי איהר דעם בוך פון דער האַנד. ווארף דעם בוך, גענוג דיר, קום, מיר וועלען פאַהרען ריי־טענדיג.

מ א ש ע

געה דיר צו דיינע פויערים, געה דיר! לאָז מיר, כ׳וויל אליין בליי־בען אין שטוב. איך קען מיט קיין פויערים ניט אומיאָגען זיך.

פ א נ י

מאשעלע מיין קינד... געה ניט מיט אננען. זי רעדט מיט דיר אמאָל — געה ניט מיט איהר... אננאַ געהט אין וואלד אריין אויף...

מ א ש ע

טאָ מיט וועמען זאָל איך אומגעהן — מיט דיר?... כ׳קען מיט דיר ניט רעדען. פערשטעהסט ניט וואָס מען רעדט צו דיר... האָסט אלץ פערגעסען... מיט אננען וועל איך געהן און וואָס זי וועט מיר זאָ־גען וועל איך הערען... אפילו ווען זי שווייגט פערשטעה איך אלץ. אלץ פערשטעה איך. געה זיך וואוהין דו ווילסט. —

פ א נ י

דריקט איהר צו זיך.

פעלדער וועט זיך נאָך עפּעס אָפּשפּילען, און אפשר גאָר נאָהענט
פון אונזערע פענסטער... דאָך דעם גאנצען לעבען מיינעם וועל איך
פלאַנצען, פלאַנצען!... מיר פאָהרען באלד, מאיר! דאָס איינציגע
וואָס שרעקט אזוי מיין הארץ איז מאשע... אלץ ארום איז דאָ פעסט
איינגעפלאַנצט נאָר זי איינע בלאָנדזשעט אום...

מ א י ר

דעם גאנצען טאָג בעהאַלט זי זיך ערגעץ.

פ אַ נ י

צו אַננען ציהט איהר. ווי רייס איך אָב פון איהר מאשען?...

מ א י ר

ביזט דאָך א חכמה, צו וואָס האָסט זי אויסגעשריבען אהער? קריכט
אום א פער'חלומ'טע ווי פון יענער וועלט, נאָר אז קיינער זעהט
ניט כאַפּט זי דעם שווארצען און לויפט מיט איהם אום...

פ אַ נ י

ווייסט ניט, מאיר! כ'האָב געמיינט אז דאָ וועט זיך פאר איהר
אַנ'אַנדער וועלט עפענען. זי האָט שטענדיג געדורשט נאָך לעבען.
און כ'האָב געמיינט אז ביי אונז וועט זי אלץ געפינען.

מ א י ר

דעם וואָלף ציהט שטענדיג צוריק אין וואַלד אריין.

פ אַ נ י

מאשע איז אזוי צוגעבונדען צו איהר. ווי רייסט מען זי אָב פון
איהר?...

מ א י ר

זיי איהר משלח צוריק אין שטאָדט אריין, זאָג איהר.. מען קען גע־
פינען וואָס איהר צו זאָגען...

מ אַ ש ע

קומט אַריין מיט אַ בוך אין האַנד. דאָס געזיכט בלאַס. פערנעהמט
זיך צום צימער רעכטס.

מאיר, וואָס ליגט אויף יענער זייט אַזיערע וועלן מיר ארומפּלאָנ־צען מיט טאָפּאָליען. הויכע, הויכע טאָפּאָליען וועלן דאָרט וואַק־סען. הויכע, געזונדע מענשען וועלן דאָרט וואַקסען... יאָ, מאיר? נפתלי און פייגעלע... יאָ, מאיר? הויך, הויך וועלן זיי נאָך וואַק־סען. שטאַרקער, שטאַרקער וועלן זיי נאָך ווערען...

מ א י ר

דו בעדאַרפסט זיך נאָך אויסלערנען גוט אַקערען. די סאַכע בעדאַרף זיך אַליין געהן — דו בעדאַרפסט נאָר צוהאַלטען פאַר אַ הענטעל. זי טרעפט זיך שוין איהר וועג... געהסט און פייפסט און די גליבעס ערד לעגען זיך, לעגען זיך אָן אַ זייט. אייערע באַטשאַנעס קומען שטענדיג צו אונז אויף די פעלדער. ווען איך אַקער געהן זיי מיר פון הינטען נאָך און כאַפּען די זשאַבעס וואָס שפּרינגען ארוים נעבען דער סאַכע...

פ אַ נ י

דו הערסט אַמאָל, מאיר, ווי די ערד זינגט? האָסט נאָך קיין מאָל ניט געהערט? די ערד זינגט און די ערד וויינט... היינט מאיר דוכט זיך מיר אַז די ערד וויינט אין דער שטיל... מיר וועלען באַלד פאָ־רען. איך וועל נאָר געהן אַננעס בלומען בעגיסען. ווען ניט איך וואָלטען זיי שוין לאַנג פערוועלקט געוואָרען. זי געהט צום פענס־טער. זי מערקט וואָס דורכ'ן פענסטער. דערשראָקען. מאיר, מאיר! זעה נאָר דאָרטען, ווער געהט עס אום צווישען אונזערע פעלדער?

מ א י ר

קוקט אין פענסטער.

זעהסט דען ניט? — דאָס איז דאָך אַננאַ מיט איהם.

פ אַ נ י

אַך, אַננאַ! צווישען אונזער פעלדער געהט זי אום מיט איהם. צווי־שען אונזערע פעלדער. אַננאַ, אַליין אומזיסט!... שלעכט, שלעכט וואָס אין דער נאַטור זענען צוויי הענד פאַרהאַן; איינע בויט און די אַנדערע צושטערט... איינע פלאַנצט און די אַנדערע רייסט אויס. וועלכע האַנד איז שטאַרקער? איך שפּיר עס... אויף אונזערע

כען, אַז מען זאָל קומען. שרייט „מאַ—שע! מאַ—שע"! ס'ווערט פינסטערער.

מ א י ר

קומט אַריין.

פ א נ י

האָסט ניט געזעהן, אין וועלכער זייט דער טאַטע איז אוועק?

מ א י ר

צום זשעזשיניץ. וואָרום וואָס?

פ א נ י

גאָר ניט. גאָר ניט. כ'וויל מיר זאָלעןביידע פאָהרען רייטען אויף אונזערע קאַשטאַנעוואַטע פערד. מיך ציהט צום אַזיערע. כ'מוז יעדען טאָג זיך אַליין אָנקוקען אין איהר קלאָרען וואַסער. ווייסט גאָר ניט ווי שעהן דו האָסט אויסגעזעהען צווישען די רויזען. די לעצטע שטראַלען פון דער זון האָבען זייערע שפּיצען בעגאָלדעט און זיי האָבען אויסגעזעהן ווי הויכע שטאָלצע פּרינצען מיט גאָלדענע קרוינען... דו האָסט הויכער און שטאָלצער פון זיי אַלעמען אויסגעזעהן. קוקט איהם גלייך אין די אויגען אַריין. אַ גרינער פרי־שער וואַלד שפּיגעלט זיך אין דיינע אויגען אָב.

מ א י ר

און אין דיינע אויגען שפּיגלען זיך אָב די זונען־רויזען.

פ א נ י

און וואָס נאָך?

מ א י ר

ווייטע, ווייטע, פעלדער. מיט הויכע, הויכע תבואות און שווערע פולע זאַנגען שטעהן אונטער דער זון אין אַ ברענענדיגען תמוז־טאָג...

פ א נ י

און אויף דער מעזשע צווישען די פעלדער געהן אַ שורה יונגע מענ־שען און זינגען הויך און לאַכען. ס'קלינגט אַרום און אַרום איבער די פעלדער דאָס געלעכטער. פאַלט אין זיינע אָרעם. די שטיק ערד,

פ א נ י

די גאנצע געגענד וועט אויפבליהען אויף דאס ניי...

ע ו ז ר

עט, לאז מיך צורוה!

פ א נ י

זיץ נאך אביסעלע, פאפא, איך וויל דיר זאגען...

ע ו ז ר

און איך וויל ד י ר זאגען, מיין קינד, אז דו זאלסט אנטהאלטען זיך און זאקען און אומגעהן ווי א מענש — איך פערטראג עס ניט!

פ א נ י

צו דען ווייסטו ניט, אז אזוי איז בעסער?

ע ו ז ר

ס'איז א חרפה.

פ א נ י

פאר וועמען?

ע ו ז ר

פאר זיך אליין איז א חרפה.

פ א נ י

איך מיט זיך אליין בין שוין דורכגעקומען.

ע ו ז ר

ניין, מיין קינד, דיין טאטע לאכט שוין ניט אויפ'ן קול.

געהט ארויס.

פ א נ י

שרייט איהם נאך.

איך הויב אן ווידער צו לאכען!

זי בלייבט אליין שטעהן נעבען פענסטער. מיט א צופרידענעם קינדערשען שמייכעל אויף איהר פנים. ווינקט מיט'ן האנד. ווי א ציי-

וועט מען איהם אויסהאקען. דאנאך וועט מען דעם ארט צואקערען.
די פיעניעס אויסגראבען מיט די ווארצלען — פרייע פעלדער!

ע ו ז ר

גנעה, דו פלוידערסט שוין און ווייסט אליין ניט וואס.

פ א נ י

מיט מאיר'ן צוזאמען וועסטו דעם וואלד אבקויפען. נעהמט איהם ארום.
האסט עפעס ליעב מאיר'ן? קוק איהם נאר אן; אט געהט ער אום
צווישען די זונענרויזען.

ע ו ז ר

מיין קינד. דו האסט גאר קיין שכל ניט, האסט זיך געמעגט אבי־
סעל אבלערנען פון אננע'ן — כאטש דו מיינסט, אז דו ביזט שוין
גאר די חכמה. אהן טאטע מאמע, און זעה, ווי ס'האט זיך אויס־
געהאדעוועט. א צירונג פאר גאט און פאר לייטען. גאט וועט גע־
בען, סוף זומער, אז זי וועט פאהרען אין שטאדט אריין, וועל איך
איהר, בלי נדר, מיטגעבען מאשע'ן. זאל זי זיך לערנען פון איהר.

פ א נ י

וועסט עס ניט טהאן, טאטע! וועסט מאשע'ן מיט איהר ניט
שיקען. איך בעט דיר, אז דו זאלסט וועגען דעם ניט טראכטען.
מאשע מוז דא בלייבען. כ'ווייס, אז דו ווילסט דיינע קינדער גוטס
טהאן. זאלסט אבער דיינע קינדער אין שטאדט אריין ניט פער־
טרייבען. דא איז גאטס וועלט! אט דא צווישען די רויזען געהט
איצט אום א קינד פון דער ליעבער נאטור. ער געהער ניט צו יע־
נע... איך בעט דיר טאטע, קויף אב דעם וואלד און זאל מען איהם
אויסהאקען, די בוימער בעטען זיך, מען זאל זיי בעפרייען פון דעם
טרויער, וואס הענגט איבער זיי. דער וועג פון וואלד אין שטאדט
אריין וויינט, אז מען זאל איהם בעפרייען. בעפריי איהם, טאטע.
אויפ'ן וועג זאל זיך געזאנג הערען, ווי ביי אונז אויף די פעלדער...

ע ו ז ר

אזא וואלד צוהאקען איז ניט היימלאך. פאר אזא זאך קען מען בע־
שטראפט ווערען, מיין קינד אזא וואלד צוהאקען איז ניט היימלאך.

ע ו ז ר

כ'האב געלאכט אמאל, מיין קינד; אבער מעהר ניט.

פ א נ י

גוט וואס כ'האב דיך איצטער געטראפען. ווען דו וואלסט געווען א גוטער טאטע... איך וויל, דו זאלסט אבקויפען דעם שטאטישען וואלד.

ע ו ז ר

דאס איז דען פאר מיינע כחות? — אוצרות בעדארף מען דאך צו איהם האבען.

פ א נ י

זוך שותפים.

ע ו ז ר

דער וואלד האלט דאך אויף דאס לעבען פון אזוי פיעל מענשען.

פ א נ י

האסט מורא דער בית־עולם הינטער'ן שטאדט זאל, חלילה, ניט קלענער ווערען?

ע ו ז ר

לאז מיך צורוק. רעדסט נארישקייטען.

פ א נ י

אונזער שטוב איז אין געפאהר.

ע ו ז ר

קוקט זי אן.

וואס פלוידערסטו?

פ א נ י

זיי וועלען דא אלע וועגען פערפעסטען. זיי האבען דא די גאנצע געגענד פערפינסטערט. ס'איז זיי וועניג דער וואלד, האבען זיי שוין אנגעהויבען אומצוקריכען צווישען אונזערע פעלדער אויך. יעדער בוים אין וואלד איז א לעבעדיגע מצבה. טאטע, איך בעט דיר; דו וועסט דעם וואלד אבקויפען און נאך היינטיגען ווינטער

פ א נ י

לויפט אַריין דורכ'ן טיר.

ע ו ז ר

וואָס ווילדעוועסטו אַזוי ?

נ פ ת ל י

געהט אַרויס.

ע ו ז ר

שרייט איהם נאָך.

הער, נפתלי, זאָלסט מיר היינטיגע נאַכט דאָ אין שטוב נעכטיגען!

פ א נ י

נעהמט אַרום עוזר'ן.

זיי ניט אין כעס, טאַטע, זיי ניט אין כעס.

ע ו ז ר

וואו איז די גימנאַזיע דיינע ?

פ א נ י

אין שטאָדט טאַטע. כ'האָב זי דאָרט געלאָזען. דו אַליין ביזט שולדיג, וואָס איך לאָף אַזוי פיעל. איך בין דאָך דיינע א טאָכטער. זאָג, דו ביזט אין דער יוגענד ניט געוועזן גערעכטען אין מאיר'ן ?..

מ א י ר

ווינקט פערשעמט.

פ א נ י

מיינסט, טאַטע, איך געדענק ניט, ווי דו ביזט געוועזן מיט עטליכע יאָהר צוריק ? דיין געלעכטער האָט שטענדיג געקלונגען איבער די פעלדער.

ע ו ז ר

יעמאָלט, מיין קינד, האָט נאָך דיין מאַמע געלעבט.

מ א י ר

איך וועל אַביסעל אַרומקוקען אייער גאָרטען.

געהט אַרויס.

בען שניט־צייט, ווערסטו עפּעס זעהן — מיט שוויים וועט זיך עס בעגיסען; שווארץ ווי די ערד וועט עס ווערען!... כ'האָב דאָס גע־האַלטען אין גימנאַזיע. אַט דאָס שניידעט זיך שוין א פ א נ י מיט אַלע פינטעלאַך. ס'איז פאַראַן א בעט, קישענס אין דער היים און ער — אין פעלד אריין; לערנען זיך פון די פויערים שעהנע מידות.

פ א נ י

איהר קול הינטער'ן פענסטער.

מאשע! מאַ—שע!

ע ו ז ר

נאָר קיין אידיש קול האָט עס ניט.

פ א נ י

אין פענסטער.

מאשע איז ניטאָ?

ע ו ז ר

מיין קינד! דו פערשרייסט מיר מיין קאָפּ.

פ א נ י

לאַכט אַריין אין שטוב.

איך זאָל ווינען ווילסטו? איך האָב ניט אויף וואָס קוקענדיג צו ווינען.

קריכט אַריין דורכ'ן פענסטער אין שטוב אַריין. שרייט.

היט זיך!

ע ו ז ר

משוגע ביזטו, מיין קינד! האָסט קיין אנדער וועג ניט?

פ א נ י

אויב דו ווילסט, טאַטע איך זאָל נאָך אביסעל וואַקסען, וועל איך צוריק דורכ'ן פענסטער אַרויסקריכען.

שפּרינגט אַרויס.

ע ו ז ר

שפּרינגט אויף פאַר כעס.

מ א י ר

מעהר ניט, ווי ביז צו דער מעזשע? און האסט דארט קיינעם ניט געזעהן?...

נ פ ת ל י

איך געה היינט נעכטיגען אין פעלד, מיט די פערד.

ע ו ז ר

מען וועט אויך די פערד אהן דיר אויך אכטונג געבען. האסט אין דער היים וואו צו שלאפען.

נ פ ת ל י

האלט זיך איין ניט צו לאכען.

אך, טאטע, דו פערשטעהסט שוין גאר ניט. מאיר געהט אויך אלע נאכט אין פעלד אריין נעכטיגען.

מ א י ר

כאפט איהם פאר'ן האנד.

כ'וועל דיר באלד ארויסווארפען דורכ'ן פענסטער.

נ פ ת ל י

ברעכט אויס מיט א געלעכטער.

ע ו ז ר

שטענדיג געלאכט, שטענדיג געכיכעט זיך איבער דער מאס.

נ פ ת ל י

איך לאך דען פון דיר? איך לאך, ווייל ס'לאכט זיך — זאג, מען טאר ניט לאכען?

ע ו ז ר

וואו איז זי — מאשע? דאס איז א קינד. זי האב איך ליעב. און דאס איז ניט מעהר, ווי הו—הא! הו—הא! וואו האט זיך עס אויסגעלערענט? ווער בעט זיי זאלען מיר גאנצענע טעג אומ־קריכען צווישען די פעלדער? כ'האב געגוג פאראבקעס, זיי וועלען אליין אהן אייך אלץ אויפטהאן. פיעליען דעם ליאן — א קא־טארזשנע ארבייט — רבי פאני איז דא! און די פויערטעס, וואס מעלקען די קיה קענען עס גאר ניט מאכען. באלד וועט זיך אנהוי־

.מ א י ר

ס'וואָלט ניט לאָזען דעם ווינד פערטראָגען דעם זאמד.

ע ו ז ר

געוויס. ס'איז דאָך דאָרט קיין מאָל ניט צו דערקענען, אויב א פוהר איז דורכגעפאָהרען. זאָל מען דאָרט געהן צו פאָהרען אין א שעה ארום איז שוין קיין שליאד ניטאָ. מיט משאות איז ניט דורכצו־קריכען. וואלד איז וואלד. ס'לויפען אריבער די עטליכע יאָהר און דער וואלד וואקסט. א וואלד איז א מעלקעדיגע קוה.

נ פ ת ל י

לויפט אריין אין שטוב.

צווישען אונזערע פעלדער שפאצירט ארום דעם מלאך המות'ס אייניקעל!

ע ו ז ר

וואָס פלוידערסטו?!

נ פ ת ל י

פאני האָט איהם אזוי א נאָמען געגעבען.

ע ו ז ר

פאני ווייסט אויך ניט, וואָס זי רעדט. א קראנקער מענש — וואָס ווילסטו? ער זוכט וואו פרישער איז — נארישער יונג!

נ פ ת ל י

ער האָט טאקי אויסגעשמעקט, אז ביי אונז איז פרישער.

מ א י ר

פון וואנען געהסטו?

נ פ ת ל י

איך געה פון די פעלדער.

מ א י ר

נעבען אונזערע פעלדער ביזטו געוועזען?

נ פ ת ל י

איך בין נאָר ביז אייער מעזשע צוגעגאנגען.

זאָלסט קומען. איך האָב געוואָלט, אז דיין נעכטען זאָלסטו ד אָ ר ט לאָזען און צוזאמען מיט דער גאנצער נאטור זאָלסטו אויפסניי ביי אונז אויפבליהען. אין אנהייב פריהלינג ביזטו אהער געקומען. די גאנצע נאַטור האָט אויסגעזעהען, ווי א יונג פריש קינד, וואָס האלט שטענדיג אין איין לאכען — און איצט זעה, וואָס ארום טהוט זיך! האָסט אפילו ניט געמערקט, ווי די זאנגען אויף די פעלדער זענען פול געוואָרען. האָסט אפילו ניט געמערקט, ווי די בלומען הינטער די פענסטער זענען אויסגעוואַקסען.

א נ נ א

איך בין, מיין טייערע, געווען פערנומען מיט די בלומען, וואָס זיין אונבעוואוסטע האנד האָט אין מיין הארצען געפלאנצט... דיר זיין, פאני, שווער צו טראָגען מיך ווייטער אין דיין הארצען — בעפריי זיך פון מיר...

פ א נ י

אויף אלץ קומט א צייט. אננא, ס'איז נאָך קיין איין עפעל ניט גע־בליבען הענגען אויפ'ן בוים ביז'ן נייעם פריהלינג.

א נ נ א

ביזט גערעכט. דער אָסיען־ווינד רייסט זיי אראָב.. מען געהט! דיין פּאָפּאָ געהט...

זי געהט שנעל אריין אין צימער רעכטס און פערמאַכט די טיר הינטער זיך.

פ א נ י

געהט ארויף אויבען.

ע ו ז ר און מ א י ר קומען אריין.

ע ו ז ר

וואָס עס פאלט אריין אין מיינע הענד בעקומט גאר אנ'אנדער פנים. איך וואָלט דארט, אויף יענעם זייט וועג, געפלאנצט וואלד. סאָסנע וואָלט איך געזעהט. דער וועג וואָלט אזוי זאמדיג ניט געווען.

א נ נ א

איך זאָג, אז אין דיינע פענסטער דאַרף שטענדיג די זון אריינ־שיינען. וואָס איז מיט מיר? כ'וויים אליין ניט. אָהן טאַטע מאַ־מע האָב איך מיין יוגענד דורכגעמאכט; און אָהן א פונק האָפנונג ביז צום פינסטערען אבגרונד דערגאַנגען.. מיינע האָפנונגען האָבען זיך ביסלעכווייז געלאָשען — אין מיין אייגענעם הארצען בעגראַ־בען געוואָרען... כ'וויל שווייגען — פאַני.

פ א נ י

און איך וואָלט פאַר דיר מיין הארץ געעפענט.

א נ נ א

אַלץ איינס!

פ א נ י

ניט אַלץ איינס... אין מיר האָט אַלץ אַן אָבקלאַנג. אַלץ בעוועגט מיין בלוט און כ'קען ניט זיין אומעדיג... אין מיר לעבט די מוטער ערד. אין מיר לעבט איהר רוהיגקייט און איהר פייער...

א נ נ א

מיט דעם וועג, ווינש איך דיר, זאָלסט געהן דיין גאַנצען לעבען. כ'ווינש עס דיר פון מיין טיפען הארצען.

פ א נ י

כ'קען עס דיר גלויבען. טויזענד וועגען נייע וועל איך פאַר זיך אויסטרעטען. יעדערער טרעט אליין פאַר זיך א וועג — סיי צום לע־בען סיי צום טויט. געקומען ביזטו צו מ י ר און אין דער שטיל האָסטו זיך צוגעהערט ווי דער טויט שפּאַצירט אום אין וואַלד... אין שטאָדט האָט אונז ביידען איין געפיהל געשטיקט: אַלץ ארום וועלקט — ביי דעם ביזטו געבליבען.

א נ נ א

ביזט גערעכט ביי דעם געדאַנק בין איך געבליבען. כ'האָב ניט בעדאַרפט קומען צו דיר.

פ א נ י

האָסט יאָ געדאַרפט קומען! איך אליין האָב דיר געשריבען, אז די

אננא

גנה דיר אליין, מאשעלע. איך וויל איצטער זיין אין שטוב.

מאשע

שלעפט איהר פאר׳ן האנד.

קומט, קומט!

פאני

בארוועס מיט א ווייס טיכעל אויפ׳ן קאפ קומט אריין, מערקענדיג אננא׳ן.

אט איז זי גאר דא! אבי איך גנה אום און שריי, און רוף.

מאשע

גנה איך אליין אוועק.

פאני

וואוהין גנהסטו, מאשע?

מאשע

ענטפערט ניט און גנהט ארויס.

אננא

קום צו מיר פאני. ביזט שוין לאנג אזוי שעהן ניט גנוועזן ווי איצטער.

פאני

זעצט זיך נעבען אננע׳ן און שווייגט א לאנגע צייט.

כ׳האב פאר דיר קיין ווערטער ניט אננא. כ׳וואלט נאך אפשר גנפרובט מיין גאנץ הארץ עפענען פאר דיר, אפשר וואלסטו דארט גנפונען אזוינס וואס כ׳קען פאר דיר ניט אויסרעדען.

אננא

דוכט זיך, אז אלץ איז אומזיסט. כ׳האב אפשר ניט בעדארפט קומען אהער; דיר עגמת־נפש צו פערשאפען; האסט עס ניט פער־דיענט. אין דיינע פענסטער דארף שטענדיג די זון ארייגלייכטען.

פאני

איך פערשטעה ניט...

מ א ש ע

אַז פאני איז גאַר משוגע; זי וועט שוין אין גיכען אנהויבען נאָכ־צולויפען די פּויערים אין דאָרף.

א נ נ א

אך, פאני, פאני! פאַלג זיך פאני'ן. פאַלג וואָס זי הייסט. וואַרף דיינע ביכער. לעז זיי ניט מעהר. פאַלג זיך פאני'ן. זי האָט דאָך דיר אַזוי ליעב! קוק זיך איין אויף איהר, מאשעלע, וועט דיר קיין מאָל אומעדיג ניט זיין.

מ א ש ע

איהר קול ציטערט.

איך האָב געמיינט, אַז איהר וועט מיר עפּעס אנדערש זאָגען. אַזוינס, וואָס מיר וועט ווערען... איהר הערט זיך גאַר ניט איין, וואָס כ'רעד צו אייך.

א נ נ א

קוקט זיך אַרום צושטרייט.

בלייב, מאשעלע, דאָ. איך וועל שוין אויך מעהר אין שטאָדט אריין ניט פאָהרען...

מ א ש ע

איהר וועט שוין בלייבען דאָ אויפ'ן גאַנצען ווינטער? איהר לאַכט.

א נ נ א

כ'לאַך ניט, מאשעלע. איך וועל בלייבען דאָ. קוקסט מיר אַן, גלויבסט ניט? כ'וועל די שטאָדט מעהר ניט זעהן. כ'וועל דאָ בלייבען. און דו בלייב אויך דאָ מיט דיין שוועסטער...

מ א ש ע

און איהר וועט מיר לערנען? ביי אייך וואָלט איך אַזוי פיעל געלערענט!

א נ נ א

יאָ. וועסט לערנען אויב דו וועסט ווע לען.

מ א ש ע

טאָ קומט מיט מיר איצטער שפּאַצירען — קומט, אננא!

א נ נ א

שוויגט.

מ א ש ע

פאר וואס ענטפערט איהר מיר ניט, אז איך פרעג אייך? מיר דוכט זיך, אננא, אז איהר הערט זיך קיינמאל ניט איין, וואס איך רעד צו אייך.

א נ נ א

פאהר ניט אין שטאדט אריין. בלייב דא — מיט דיין שוועסטער, מיט פאני'ן. לערען זיך פון איהר. זעהסט, איהר איז קיין מאל ניט אומעדיג. פאהר ניט אין שטאדט אריין.

מ א ש ע

גאנץ שטיל.

כ'האב געמיינט... ניט דאס האט איהר מיר בעדארפט זאגען.

א נ נ א

דיר איז אומעדיג. נאריש קינד, א מיידעל פון זעכצעהן יאהר דארף ניט זיין אומעדיג.

מ א ש ע

כ'האב ניט מיט וועמען א ווארט אויסצורעדען. איך לעז די ביכלאך; איך זוך דארט... און אז דאס ביכעל ענדיגט זיך ווערט מיט אזוי אומעדיג, ס'כאפט אזש אן א שרעק. ניטא מיט וועמען א ווארט אויסצורעדען. איהר געהט שטענדיג אום אליין און מיך מיידט איהר אויס...

א נ נ א

כ'וויל דיר ניט אויסמיידען, מאשעלע.

מ א ש ע

ווי אויף א קליין קינד קוקט איהר אויף מיר. מיט מיר רעדט איהר שטענדיג אנדערש; ניט דאס, וואס איך וויל.

א נ נ א

פאר וואס דערווייטערסטו זיך אזוי פון פאני'ן?

א נ נ א

וואס האסטו געהערט?

מ א ש ע

כ'וויים נאר אז אפשר ביז גרויסען טאג האט איהר ניט געשלאפען.

א נ נ א

דו שלאפסט אויך ניט ביי נאכט?

מ א ש ע

ניין. איך קען ניט שלאפען. אלע ביי אונז אין שטוב שלאפע; ביי נאכט, נאר איך אליין...

א נ נ א

פאר וואס קענסטו ניט שלאפען?

מ א ש ע

שטיל און קינדעריש.

איהר, אננא, בעדארפט דען מיר פרעגען?... איהר פערשטעהט אליין ניט?

א נ נ א

פון וואנען זאל איך וויסען?

מ א ש ע

איהר ווייסט...

א נ נ א

וואס קען איך וויסען, פאר וואס דו שלאפסט ניט?

מ א ש ע

אייך איז דאך נאך אומעדיגער פון מיר.

א נ נ א

פון אומעד קענסטו ניט שלאפען?

מ א ש ע

כ'וואלט שוין וועלען דערלעבען, דער זומער זאל אוועקגעהן, וואלט איך צוזאמען מיט אייך פאהרען אין דער שטאדט אריין. זאגט מיר, אננא, וועט מיר אין שטאדט זיין בעסער?

צווייטער אקט.

ביי עוזר׳ן אין שטוב. אַ גרויסער צימער צוגעקליבען איינפאַך. רעכטס צוויי טירען אין צוויי צימערען אַריין. לינקס פענסטער און אַ טיר אויף דער וועראַנדע אַרויס. אין דעם הינטערגרונד אַ טיר אויפ׳ן אויבערשטיבעל. די פענסטער און טיר זענען אָפען. דורך זיי זעהט זיך דאָס פעלד, בוימער. פאַרנאַכט.

אננא

ליגט אויף אַ זאָפע נעבען פענסטער.

מאשע

קומט אַריין. לייכט געקליידעט. מיט אַ בוך אין דער האַנד. מע־קענדיג אַננע׳ן, געהט זי צו צו איהר אויף די שפּיץ פינגער און שטעהט אַ ווײַלע נעבען איהר געלעגער. זי לאָזט זיך שטיל אַראָב אויף די קניה און קוסט אַננע׳ן אויפ׳ן שטערן.

אננא

דריקט צו זיך מאַשע׳ן.

האָסט געמיינט, מאשעלע, אז איך שלאָף?

מאשע

כ׳האָב געמיינט, אז איהר שלאָפט, ווייל איך האָב געהערט, ווי איהר האָט גערעדט א גאַנצע נאכט מיט פאַני׳ן.

אננא

ווי אזוי האָסטו עס געהערט?

מאשע

מען הערט אין צימער, אז מען רעדט אויבען.

פאני

גראָבט, רעדענדיג צו זיך אַליין.

פרישע בלומען... נייע בלומען...

א נ נ א

ווער איז עס מאיר?

פ א נ י

טיפער גראָב, טיפער גראָב! אַך, דו קענסט ניט, זעץ זיך אויפ'ן באנק און קוק זיך איין, ווי איך טהו. איך וועל דיר נאָך אָנהויבען שטעלען צווייעלאַך. אין גימנאזיע האָסטו פינפען בעקומען, איצט זעה, אז ביי מיר זאָלסטו א פינף בעקומען. זעהסט, ווי דער רידעל פאָלגט זיך ביי מיר — די ערד אליין לאכט — מערקסט ניט, ווי די ערד אליין לאכט און קלייבט נחת?

א נ נ א

כ'וועל עס אפשר מיט דער צייט אָנהויבען צו מערקען. דערווייל, שוועסטערשו, וואָלט זיך מיר וועלען..

פ א נ י

גראָבענדיג.

וואָס וואָלסטו וועלען — הא? גאר ניט וועסטו ביי מיר וועלען. ווייט, הינטער'ן שטוב, אויף אונזערע פעלדער וועלען מיר צוזאַמען טראָגען טרוקענע צווייגען, און מיר וועלען אָנלעגען א גרויסען, גרויסען פייער. און דיינע ביכעלאַך, און דיינע נארישקייטען וועלען מיר אויפ'ן פייער לעגען; פערברענען, ווי דער טאַטע פערברענט יעדען יאָהר פאר פסח דעם חמץ פון שטוב ארויס. קוק זיך איין, ווי די ערד שמייכעלט פון פערגעניגען.. פרישע בלומען וועלען מיר זעהען... פרישע בלומען וועלען אויסוואקסען. זי רעדט ווי צו דער ערד, גראָבענדיג אַלץ מיט מעהר חשק. פרישע זוימען, נייע זוימען האָט מען מיר געבראכט... פרישע זוימען וועל איך הײנטיגס מאָל פערזעהען, נייע בלומען וועלען אויף דיר הײנטיגס מאָל וואקסען.

גראָבט נאָך פלייסיגער.

א נ נ א

זיצט פערגאַפט. קוקט צו פאני'ס אַרבייט.

צום ברונעז און בעוווייזט איהר אויף יענעם זייט צוים. דארט האב איך אפשר א מארג ערד מיט זונענרויזען פערזעהט. דער פאפא איז געווען ברוגז... וועסטו זעהן, ווי זיי וועלען אויסוואקסען. וועסטו זעהן, ווי הויך און שטאלץ זיי וועלען אויסזעהן. איבער־הויפט ווען זיי וואקסען אויף א גרויסען פרייען פלאץ — ווי זונען, גרויסע און קליינע, זעהען זיי אויס.

א נ נ א

נעהמט ארום פאני׳ן.

אך פאני! ס׳הויבט אן מיין הארץ ברייטער צו ווערען הערענדיג דיינע ווערטער און קוקענדיג אויף דיין אויסזעהן. עפעס וואקסט אין מיין הארצען, נאר איך ווייס נאך דערווייל ניט וואס. וואקסט עס אין מיר אויס נאך שטארקער דער האס צום לעבען, שפירענדיג, אז איך וועל פאלען...

פ א נ י

אננא! דו ווילסט זיך שוין מיט מיר קריגען? וואס פאר א שטרייט? מיט׳ן לעבען? מיט׳ן לעבען דארף מען ניט מלחמה האלטען. דאס לעבען איז א טרייע מוטער מיט א הייס צאפעלדיגע ברוסט. די ערד, אננא, דאס איז די ברוסט פון לעבען! וואו עס געפינט זיך געגוג חיונה, געגוג פייער פאר אלעמען. אננא! דריקט זי צו זיך. איך וועל דיר דיינע נארישקייטען פון קאפ ארויס־שלאגען. אט נעהם א רידעל און גראב אביסעל די ערד. גראב. וועסטו זעהן, וואס פאר א בלומען ס׳וועלען אויף דעם ארט אויס־וואקסען. פארנאכט וועט קומען מאיר. מיר וועלען געהן צום אזיע־רע. היינט מסתמא וועט דאס גאנצע וואסער בלאה זיין.

א נ נ א

גראבט אבער ניט געלונגען.

פ א נ י

טיפער גראב! שטארקער שטעל די פוס אויפ׳ן רידעל. איך וועל דיר נאך אויסלערנען רייטען אויף אונזערע קאשטאנעוואטע פערד. איצטער ביזטו ביי מיר.

פ אַ נ י

אויפבינדענדיג די פּעקלאך.

דער פריהלינג ארבייט שנעלער, ווי דעם מענשענס פאַנטאַזיע. אפילו שנעלער פאר דער פאַנטאַזיע פון אונזער מאַטעמאַטיק. — געדענקסט איהם נאָך? יעדען אויגענבליק וועסטו וואָס נייעס ארום זיך מערקען: דאָ איז, גאָר אויף א טרוקענע צווייג א קנאָספּע ארויסגעשפּרונגען... דאָרטען, אויף א פּעך־שווארצע שטיק ערד־האָבען זיך פּלוצלונג גרעזעלאך מיט זייערע קעפּעלאך ארויסגעשלייכט... לייבענציינדלאך האָסטו מיר געבראכט!

א נ נ א

דוכט זיך אז יאָ.

פ אַ נ י

ביז זיי וועלען אויסוואקסען, וועט שוין זיין מיט לייבענציינדלאך אונזערע פעלדער בעדעקט. זיי וואקסען ביי אונז אויך, אבער קליינינקע, גאָר ווילדענקע. קלייבט זיך צווישען די זוימען. שטיפ־מיטערכען!... ביי אונז אין קליעווער זענען זיי פול — אָבער אויך נאָר קליינענקע — מיט גאַנץ קליינע אננא'ס אויגעלאך... פער־געס־מירניט! דאָס אויך געבראכט... וואָלסטו זעהן דאָרט ארום אַזיערע הימעל־בלאָהע ווערט פון זיי די גאַנצע געגענד. ווי א זוים וואקסען זיי ארום דעם ברעג מיליאָנען ווייז... מארגאריטען, אויך ביי אונז אויף די פעלדער פארהאן, נאָר אויך גאָר קליינענקע, גאָר ווילדענקע... אלץ וועלען מיר פערזעהען. אלץ וועט נאָך הויך אונטער אונזער פענסטער וואקסען... ניעלקען! מסתמא זענען דאָ פון אלע פארבען פארהאן — ווייסט ניט, אננאַ? איך ליעב, ווען בונט־רויטע און שנע־ווייסע ניעלקען וואקסען צוזאַמען — שפּעט, אָבער שפּעט וועלען זיי אויפבליהען — אסטרא און געאָרגינא! ווי גראַסארטיג! אָבער שוין גאָר שפּעט, נאָכ'ן זומער וועלען זיי ביי מיר בליהען.. זונענרויזען! כאַ־כאַ־כאַ, דאָס האָסטו מיר אויך געבראכט?... אפילו זונענרויזען האָט זי ניט פערגעסען מיר צו ברענגען.. אבער גאָר אומזיסט. פּיהרט אַנגע'ן

א נ נ א

צווישען אזוינע קראנקע געפינען זיך די אינטערעסאנטעסטע מענשען. א מענש, ווען ער קלערט שוין אין דער שטיל וועגען טויט, ווערט ער ריינער. די נשמה זיינע טיעפער און שטילער.

פ א נ י

כ׳וועל עס דיר ארויסשלאָגען פון קאָפּ. מא—רוסיא! מארו־סיא! טראָג ארויס אהער א גלאָז מילך און אויפ׳ן טיש ליגען פעקעלאך קליינע — ברענג עס אויך ארויס! איצטער וועל איך דאָ מאכען בייטען און דו זיץ און קוק. כ׳וועל דאָ דיינע בלומען פערזועהען; דיין מתנה פון שטאָדט. ביי מיר וועלען זיי גאָר אנ׳אַנדער פּנים האָבען... באלד וועט מיין ליבלינג קומען, מיין מאַשעלע. זי וועט דיר געפעלען זיין. זי איז אזא פער׳חלום׳טע נשמה, ווי דו. באלד וועט דער טאַטע מיינער קומען; ער איז אין פעלד, זעהר פערנומען.

א נ נ א

מיר וועלען פונדעסטוועגען געהן שפּאַצירען אין וואלד.

פ א נ י

איך וועל דיר בעווייזען שעהנערע ערטער. ניט ווייט פון אונז איז פאַרהאַן א אַזיערע. דער איינציגער אָרט, וואו זייער פּוס קומט ניט, איז די אַזיערע. דאָקטוירים, ווייזט אויס, האָבען זיי אָנגע־זאָגט, אז פון פייכקייט זאָלען זיי זיך היטען. דאָס וואַסער איז דאָרטען — קלאָר — קריסטאַל!

ה ו י ז מ י י ד ע ל

טראָגט אַרויס אַ גלאָז מילך און אייניגע פּעקעלאך, אין פּאַפּיר געוויקעלט.

א נ נ א

נעהמט די מילך.

איך קוק מיר ארום, ווי ס׳איז דאָ פריש און איבעראל גרינט שוין.

ה ו י ז ־ מ י י ד ע ל

געהט צוריק אין שטוב.

גען מיט מיר — און דאָך, דעם טאָג, וואָס איך האָב דערהאַלטען דיין בריעף, אז איך זאָל קומען, איז פאר מיר געווען א יום טוב. אין דיר איז עפּעס פערבאָרגענעס פארהאַן צו וועלכעס עס ציהט מיך און אין וואָס איך גלויב. ווירקליך כ׳פלעג דיך גאַנץ אָפט אין חלום זעהן. איך פלעג טרוימען, אז מיר ביידע געהן אום איבער די פעלדער — מיר ביידע און מעהר קיינער ניט... אָבער ניט די פעלדער האָב איך געזעהען. די געגענד דאָ איז נאָך פיעל שעהנער, ווי איך האָב מיר פארגעשטעלט... אפשר איז נאָך פארהאַן אין לעבען עפּעס וואַרימעס און איך האָב עס ניט געמערקט...

פ א נ י

האַ—האַ—האַ! וואו איז עס דיין לעבען — דאָרט, אין שטאָדט? זונען, ברענענדיגע, ליכטיגע שווימען אום אין לופטען און בע־לויכטען אַלע וועגען. בעווייזט צום וואַלד. אפשר דאָרט מיינסטו איז פאַרהאַן לעבען?

א נ נ א

דאָרט אין וואַלד? קומען נאָך איצטער אויף אהער שווינדזיכטיגע יעדען זומער?

פ א נ י

איצט איז נאָך דאָרט אויך פארהאַן לעבען, ס׳איז נאָך אָנהייב פרילינג... איך געה ניט אין יענעם וואַלד. אָט זעהסט, דאָרט הינ־טערען שטוב דאָרט וואַקסט א יונגער וועלדעל, אהין געה איך. פאר מיר איז עס גענוג. פאר מיר זענען די פרייע וועלדער אויך גענוג.

א נ נ א

ווי שעהן ער זעהט איצט אויס, דער וואַלד, פון וויטען!

פ א נ י

דער פריהלינג האָט אומעדום זיינע פליגעל פערשפרייט, און דאָך זעהט מיר אויס, אז יענעם וואַלד האָט ער אויסגעמיטען. די ערד איז דערבאַרימדיג און דער וואַלד גרינט אויך. ער גרינט אָבער נור לפנים וועגען...

האָבען זיך געגרייט צום לעצטען עקזאמען? די נעכט מיט די שוואַרצע קאַפּע?

א נ נ א

ביי מיר איז עס געווען די בעסטע צייט, פאני. די בעסטע צייט פאר מיין גאנצען לעבען. אין הארצען איז נאָך גלויבען געווען. ס'איז נאָך א פונק האָפנונג פאראוים געווען. קיין בעסערע צייטען קומען ניט און יענע קערען זיך צוריק ניט אום.. עס ווערט נמאס צו האָפען — וואָס איז דאָס האָפען בעת דו שפּירסט אז אונטער דיינע פיס איז קיין באָדען ניטאָ?

זי זעצט זיך אויף אַ בענקעל. קוקט זיך אַרום.

פ א נ י

דאגה ניט! דאָ, ביי אונז ווערסטו דערשפּירען א באָדען אונטער דיינע פיס. ווערסט פערגעסען דיינע ביכער מיט די נאַרישקייטען. קלאפּט מיט'ן פוס אָן דער ערד. אָט איז מיין באָדען!... די אמאָליגע מענשען, וואָס זענען געשטאַנען פעסט אויף דער ערד האָבען קיין מאָל ניט געוואוסט פון הענגען אין לופטען. אננא! איך בעדאַרף גאַר ניט. הערסט? גאַר ניט! כ'האָב געלערענט אין גימנאַזיע — דער טאַטע האָט עס געוואָלט; ער האָט געמיינט אז ס'וועט זיין א מעלה צו א שידוך. איך בעדאַרף עס ניט. מיין חתן וועט קיין דיפּלאָם פון אויסגעטריקענטע לעהרער ביי מיר ניט פאָדערען. איך פאר זיך אליין — דאַרף קיין דיפּלאָמען ניט האָבען... וואָס האָסטו זיך אזוי פערקלערט? דיינע ביכער מיט די קליינע אותיו'לאך וועלען דעם מענשען פון זינען אראָבפיהרען. ווייל פון וועג האָבען זיי איהם שוין לאנג אראָבגעפיהרט. דערפאַר וואָס איך האָב געוואָלט זיין געזונד און מונטער האָבען מיר מיינע לעהרער מיט צווייעלאך געשראָקען. — געדענקסטו מיינע צווייען?

א נ נ א

נעהמט אַרום פאני'ן.

פאַר וואָס בין איך אזוי צוגעבונדען צו דיר? מיר זענען דאָך אזוי ניט קיין פּאָר. געדענקסט, ווי דו פלעגסט זיך שטענדיג קריי־

פ י י ג ע ל ע

ביזט ברוגז ? — זאג ! מיר וועלען היינט ביידע פאהרען רייטענ־דיג אויף אונזערע קאטשענאוועטע פערד. גוט ?... פארביי אייער שטוב וועלען מיר פאהרען, פארנאכט...

פ י י ג ע ל ע

פערביי אונזער שטוב — נעבען אונזערע פענסטער, אז אלע זא־לען זעהן ?

נ פ ת ל י

אז אלע זאלען זעהן !

פ י י ג ע ל ע

און דאנאך נעבען אייערע פענסטער אויך ?

נ פ ת ל י

נעבען אונזערע פענסטער אויך !

פ י י ג ע ל ע

אז אלע זאלען זעהן ?

נ פ ת ל י

אז אלע זאלען זעהן !

פ י י ג ע ל ע

איצטער יאג מיר —א פייג וועסטו מיר כאפען !

שפרינגט אריבער דעם צוים פלינק ווי א קאטץ און ווערט פער־שוואונדען.

נ פ ת ל י

שרייט.

פון מיר וועסטו ניט אנטלויפען !

פערשווינדט נאך איהר.

פ א נ י געהט ארויס פון שטוב. נאך איהר א נ נ א.

פ א נ י

די ביכער זאגסטו האבען דיר דערעסען.. ווען דו וואלסט זיי קיין מאל ניט ליעב האבען וואלטען זיי דיר קיין מאל ניט דערעסען. איך האב זיי קיין מאל ניט ליעב געהאט. געדענקסט אננא, ווי מיר

נפתלי

שלײדערט פלוצלונג דעם רידעל.

דורע! װאָלסט דען אַזוי פריה װעלען פאַהרען צום באַן? כ'װאָלט נאָך געקענט פערשפּעטיגען. קום אויף אונזערע פעלדער, מיר װע־לען אויפזוכען מאַשען.

פײגעלע

אומעדיג.

כ'האָב הײנט געזעהן צום ערשטען מאָל דעם באַטשאַן שטעהענ־דיג. ער איז געשטאַנען אויף אײן פוס.

נפתלי

דו האָסט געװאָלט דוקא, אַז איך זאָל דיר נעהמען צום באַן. כ'האָב זיך געשעמט פאַר דײן טאַטען. פלוצלונג צופאַהרען מיט די פערד! דער קוטשער װאָלט אויך ניט װעלען, מען דאַרף די פערד האָ־בען. קום, פײגעלע! לאָמיר זעהען װער װעט גיכער אריבער־שפּרינגען דעם פּלײט!

ער לויפט זיך פערנאַנדער און מיט אײן שפּרונג איז ער אויף יענער זײט צוים.

פײגעלע

געהט צו צום צוים און בלײבט שטעהן אומעדיג און שטיל.

נפתלי

נו, שפּרינג אריבער!

פײגעלע

איך קען ניט שפּרינגען.

נפתלי

קום, איך װעל דיר אריבערנעהמען.

פײגעלע

שװײגט.

נפתלי

קריכט אריבער צוריק.

געבען. אך האבען זיי זיך געטראגען! מיט די פעלדער גלייך צום
זשעזשיניץ זענען זיי געפלויגען!

פ י י ג ע ל ע

זי האט זיך געמוזט דערשרעקען?

נ פ ת ל י

זי האט זיך אנגעהאלטען פאר'ן קוטשער, און דער וואגען — ברעז־
דענג!... אז איך בין היינט אויפגעשטאנען איז נאך קיינער אויף
די פעלדער ניט געוועזן. נאר וואס די זון איז אויפגעגאנגען.

פ י י ג ע ל ע

זי וועט דא לאנג בלייבען אננא ביי אייך?

נ פ ת ל י

דעם גאנצען זומער. דער טאטע וויל, אז זי זאל מיר לערנען.
כ'וועל שוין אפולע מיט נאך אנלערנען. ס'וועט שוין זיין פאר
מאשע'ן אן עסק.

פ י י ג ע ל ע

אומעדיג.

פאר וואס האסטו מיר ניט געזאגט אז דו פאהרסט היינט צום
באן? האסט ניט געקענט פערפאהרען צו אונז און מיר אויך נעה־
מען?

נ פ ת ל י

האסט דען געוואוסט אז כ'פאהר?

פ י י ג ע ל ע

זעהסטו אז איך האב געוואוסט, אז זי קומט צופאהרען.

נ פ ת ל י

גראבט.

ביזט א נאר. דאס איז זי געקומען צו פאני'ן. איז איי־[illegible]
אהן עלטערען איז זי.

פ י י ג ע ל ע

אהן טאטע מאמע?

פאני

האָסט זיך גוט דערשראָקען? ביזט נאָך קיין מאָל ניט געפאָרען ווען די פערד צוטראָגען זיך, — און איך — גאָר אזוי האָב איך ליעב צו פאָהרען. דער וואָגען קרעכצט — די רעדער ברעכען זיך אזש — און איך זי׳ץ אויבען און שמיים די פערד! זעהסט, דאָס האָב איך פאר היינטיגען פריהמאָרגען צוגראָבען. דאָ וועל איך פארזעהען דיינע בלומען וואָס דו האָסט מיר געבראכט... קוקסט מיר אָן, אננאָ? ניט די אייגענע פאני, האָ? טאקע ניט די איי־גענע. אין גימנאזיע האָב איך געוועלקט. און דאָ — דאָ וועסטו אויך אנ׳אנדער מענש ווערען; קום אין שטוב, וועסטו זיך אביסעל אָברוהען.

אננא

קוקט זיך אָרום.

מיר דוכט, אז דאָס לעבען קערט זיך צו מיר אום; אָדער עס קומט איצט צו מיר צום ערשטען מאָל.

זיי געהן ביידע אין שטוב. נפתלי און פייגעלע בלייבען.

דער קוטשער

טראָגט איניגע פעקלעך זאַכען אין שטוב אריין און געהט גלייך צוריק.

פייגעלע

צו נפתלקען.

קענסט טאקי ניט פאָהרען, שעם זיך! ביי מיר וואָלטען שוין די פערד איינגעשטאָנען.

נפתלי

באשר דער פארשלאָפענער קוטשער. ביי מיר — איך וואָלט פאר־דרעהט די לייצעס אויף די הענד און ביז׳ן קארג די פערד זייערע קעפּ פעריסען! די פערד האָבען זיך דערשראָקען. אויפ׳ן בריקעל האָט זיך איינגעבראָכען א ברעט. ס׳האָט א גרויסען קנאַק גע־

האָב איך נעכטען אליין געזייהט.

פ אַ נ י

וועסט זעהן ווי געראָטען ס'וועט זיין. איבער'ן קאָפּ די הויך ווע־
לען די תבואות אויסוואקסען! און איך וועל קומען שניידען. איך
אליין, גוט? אונטער'ן שטוב קלינגט. אהא! זיי פאָהרען שוין!
הערסט, מאיר, דאָס איז אונזער גלאָק — פרעהליך קלינגט ער.
נעסט פאָהרען! גאָר מיט אנ'אנדער וועג פאָהרען זיי. זיי זענען
מיט'ן גרעבליע געקומען... די גרעבליע איז שוין אויך טרוקען!..

מ א י ר

איך מוז אוועקגעהן — פאני, ביי נאכט, יאָ?

אוילט לינקס.

פ אַ נ י

שרייט נאָך מאיר'ן.

ביי נאכט, מאיר, וועסטו צו אונז קומען — פייגעלע, בלייב דאָ.

זי שטעלט זיך אויף דעם צוים. קוקט אונגעדולדיג אריבער.

פ י י ג ע ל ע

די פערד האָבען זיך צויאָגט.

פ אַ נ י

די פערד האָבען זיך צוטראָגען! זיי יאָגען זיך גלייך צום זשעזשי־
ניץ! ער קען זיי ניט איינהאַלטען. גלייך צום זשעזשיניץ! שוין...
זיי האָבען זיך אָבגעשטעלט. קום פייגעלע, לאָמיר זיי לויפען אנט־
קעגען.

זיי פערשווינדען ביידע נעבען שפּייכלער לינקס. דאָס גלעקעל
קלינגט נאָך נאָהענט הינטער'ן שטוב. ס'הילכט אַ געלעכטער. פאַני'ס
שטימע: „האַלט פעסט די לייטשעס!"... שטיל. אויף יענעם זייט צוים
בעווייזען זיך פ אַ נ י, נ פ ת ל י, אַ נ נ אַ און פ י י ג ע ל ע.
קומען אַרויס נעבען ברונען.

א נ נ א

טונקעל בלאָנד, מיטעלער וואוקס. דאָס געזיכט מיעד.

אם ענדע בין איך ביי דיר, פאני.

ביז האלבע נאכט אליין אומגעגאנגען מיט'ן וועג, פון וואלד ביז צו דער קרומער ווערבע...

פ א נ י

צוליעב דעם ביזטו געקומען?

מ א י ר

צוליב דעם.

פ א נ י

שעהם זיך אויב צוליעב דעם ביזטו געקומען. זי איז מיין בעסטע פריינדין פון גימנאזיום. ס'האט זיך מיר פערבענקט נאך איהר. זי אליין האט מיר געשריבען, אז זי וויל אהער קומען.

מ א י ר

נעהמט איהר פאר'ן האנד.

איך מוז שוין באלד אוועקגעהן. איך האב געלאזען די אקסען מיט דער סאכע אין פעלד אליין... פאני, היינט ביי נאכט וועסטו קו־מען — יא? איך בין אליין אויף יענער זייט וואלד. ס'דוכט זיך מיר אויס, אז דו ביזט אזוי ווייט פון מיר.

פ א נ י

קוקט איהם מיט ליעבע אין די אויגען.

אין דיינע אויגען, מאיר, שפיגעלט זיך אב דער גאנצער פריהלינג: די הימלען, די גרינע פעלדער... דו געהסט אמאל, מאיר, צום אזיער־נע בעגינען ווען די זון געהט אויף? טוי—פייכטע שטראלען שפיג־לען זיך אין דיינע אויגען.. שטראלען, וואס באדען זיך אין פרישען וואסער. געה, מאיר, אקער דיין פעלד מיט די אקסען און איך וועל מיר מיט מיינע הענד די פריהלינגס ערד צוגראבען; כ'וועל דא בלומען פערזעהען.

פ י י ג ע ל ע

הוידעט זיך.

מאיר! די אקסען וועלען זיך אוועקשלעפען צום וואלד!

מ א י ר

יענעם פאס ערד, וואס קומט אויס געגען דער קרומער ווערבע.

אין גיכען וועט זיך דער בית עולם ביז'ן וואלד פערציהען. דעם וואלד האָבען זיי פערפעסטעט. הערסט, מאיר! איהר זאָלט צו זיך קיינעם ניט אריינלאָזען. כ'וויל ניט, אז ביי אייך זאָלען זיין געסט פון יענער וועלט. איך וועל צו אייך קיין מאָל ניט קומען. קיין מאָל ניט! כ'וועל אויסמיידען אייער שטוב. ווי יונג און שעהן דער וואלד זעהט איצטער אויס! מיט גאנצע בינט ליכט איז ער בעגאָסען.. און באלד וועלען זיי זיך אראָבלאָזען אהער — און קראָהען שווארצע וועלען אַנהויבען ארום וואלד ארומצוקריכען... ווייסט, מאיר, ווי כ'האָב א נאָמען געגעבען דעם וועג, וואָס פיהרט פון שטאָדט צום וואלד? דער מתים וועג!

פ י י ג ע ל ע

כא—כא—כא—דער מתים וועג! כ'וועל מיר גאָר הוידען אביסעל.

הוידעט זיך.

מ א י ר

רעד עס ניט, פאני — אלע מענשען ווילען לעבען.

פ א נ י

אלע מענשען ווילען לעבען. ס'איז שוין אָבער לאַנג צייט, אז מען זאָל ניט אויסמישען לעבען און טויט. אין אונזער געגענד, וויל איך, אז נאָר דאָס לעבען אליין זאָל הערשען — לעבען, לעבען — און לעבען! ס'טריקענט א צווייג ברעכט איהם דער ווינד אויס... דו אליין, מאיר, האָסט אין דיין גאָרטען ארומגעשניטען די טרוקענע צווייגען פון די עפּעל־בוימער — זעהסט, גאָר אַן אנדער פּנים האָט דער גאנצער גאָרטען בעקומען. נארישע מענשען! קליגער פון דער נאַטור ווילען זיי זיין.

פ י י ג ע ל ע

הערט! הערט! די קוקופקע!

אַ ווייילע הערען זיי זיך אַלע איין.

מ א י ר

זאָג מיר פאני, פאר וואָס האָסטו אויסגעשריבען דיין פריינדין.. דו ביזט נעכטען צום וועג אויך ניט ארויסגעקומען. איך בין אפשר

פגירות. אנגעהויבען צו אונז אויף צו טרעפען... און דו, פייגעלע, ווייזט זיי דעם וועג?

פ י י ג ע ל ע

ער איז געקומען צו אונז פרעגען. ביי אונז איז קיין ארט ניטא.

פ א נ י

ווילסטו איהם דעריבער אהער ברענגען צו פיהרען?

מ א י ר

קומט אַן פון נעבען ברונען.

פ א נ י

אַט איז מאיר! פון וואנען קומסטו?

מ א י ר

איך אקער היינט ניט ווייט פון אייערע פעלדער.

פ י י ג ע ל ע

פאני זאָגט, אז זיי וועלען זייער אויבערשטיבעל ניט פערדינגען.

פ א נ י

מאיר, פון וואָס פאר א בחור דערצעהלט זי עפּעס?

מ א י ר

ער איז היינט צו אונז געקומען גלייך פון באהן. מען האָט איהם גע־זאָגט, אז ביי אונז וועט ער א דירה געפינען.

פ א נ י

דו ביזט אויך געקומען צו אונז פרעגען. ווייסטו דען ניט וויפיעל מיר קרענקט וואָס זיי געפינען זיך אין אונזער געגענד? און דו קלערסט, אז כ'וועל זיי אין אונזער שטוב אריינלאָזען... מסתמא ליגט איהם שוין דער טויט אויפ'ן שפּיץ נאָז, אז ער האָט זיך אזוי פריה אראבגעלאָזען אין וואלד אריין.

פ י י ג ע ל ע

ציהט זיך אויס.

א הויכער... א לאַנגער... א שווארצער... א דארער...

פ א נ י

פון יאָהר צו יאָהר וואקט צו א שטיק בית עולם הינטער'ן שטאָדט.

פ א נ י

הייבט ווידער אָן גראָבען זינגט:

דער פריה—לינג געהט!
און ער פער—שפרייט
זיין ליכט און צוי—בער
אויף א—לע ווע—גען—
ער שוועבט אין לופט
ער ווינקט און רופט
מיט טויזענד אוי—גען
און טוי—זענד קלאנ—גען.

פ י י ג ע ל ע

בעווייזט זיך אויף יענער זייט צוים. רופט:

קו—קו! קו—קו!

פ א נ י

קוקט זיך אָרום. מערקט פייגעלען.

האַ—האַ! דו ביזט עס? דיך בעדארף איך טאקי האָבען.

פ י י ג ע ל ע

קריכט איבער'ן צוים.

כ'האָב איצטער נאר וואָס געהערט די קוקופקע רופען אין וואלד.

פ א נ י

אזוי פריה?

פ י י ג ע ל ע

כ'האָב זי אליין געזעהן. זי איז געשפרונגען פון בוים צו בוים — געשפילט אין בעהעלטעניש מיט די פייגעלאך, וואָס טהוט איהר עס פאני?... איך בין געקומען פרעגען אויב איהר וועט פערדינגען אייער אויבערשטיבעל פאר א זומער־פויגעל. אין שטאָדט, זאָגט מען, זענען שוין פאראן אפילע סוכאָטניקעס.

פ א י י

אין וואלד איז ער שוין געקומען. ס'קלייבען זיך שוין אהער די

איינשפּאַנען אביסעל זי זאָל מיר העלפען... מיר טהוט באַנג וואָס איך בין איהר ניט געפאָהרען אנטקעגען.

ע ו ז ר

נפתלי איז דאָך געפאָהרען.

פ א נ י

אָבער טאַליענקע — זעה ווי ער האָט זיך ארויסגעריסען! קיינער האָט גאָר ניט געהערט ווי ער איז אויפגעשטאַנען. וואוהין געהסטו, טאַטע?

ע ו ז ר

איך מוז געהן אין פעלד אריין. מען בראַנעוועט היינט דעם האָבער.

מ א ש ע

איך געה מיט דיר.

ע ו ז ר

ס'איז צו ווייט פאַר דיר, מיין קינד.

מ א ש ע

איך געה. אז אַננאַ וועט קומען וועסטו אונז, פאַני, אָנזאָגען — גוט?

ע ו ז ר

זיי אין שטוב. איך געה ביז'ן ווינטמיל, ביי'ן אנדערען בריקעל.

פ א נ י

זעהר גוט, מאַשעלע, דאָרט נעבען בריקעל, אין גראָבען בעדאַרף שוין זיין געלער לאַטאַטש, — וועסטו אָנרייסען? כ'וועל אָנשטעלען אויף די פענסטער...

ע ו ז ר

קום, מיין קינד. ס'איז קיין צייט ניטאָ.

מ א ש ע

גיב מיר דיין שירץ מיט, וועל איך האָבען אין וואָס צו קלייבען...

זי נעהמט ביי פאַני'ן דעם שירץ און טהוט איהם אָן, נאָכלויפענדיג עוזר'ן, פערשווינדט.

מ אַ ש ע

איך זעה.

פ אַ נ י

זי איז בעלויכטעז פון דער זון און אין וואסער שפּיגלעז זיך אָפּ די ווייסע פריהלינגס וואָלקעז. הו—הא! הו—הא! מאַשע! זעה, זעה! צוויי באַטשאַנעס פליהען אַט—אַט נעבען וואלד. זיי פערנעהמען זיך צום אָזיערע! גיכער, גיכער — זיי לאָזען זיך אַראָב!

מ אַ ש ע

איך זעה... איך זעה.. זיי לאָזען זיך אראָב. אַט האָט זיך שוין איינער אראָבגעלאָזען! אַט שטעהט ער שוין. אַט שטעהען זיי שויןביידע...

פ אַ נ י

אָבער פליהענדיג געזעהן! איצטער וועלען מיר ביידע אראָבשפּרינגען — האָפּ!

שפּרינגט אַרונטער מיטשלעפּענדיג מאַשע׳ן.

ע ו ז ר

קומט אַרויס.

פ אַ נ י

לויפט איהם אַנטקעגען.

מיר האָבען געזעהן פליהענדיגע באַטשאַנעס.

ע ו ז ר

בעקוקט די צוגראָבענע ערד.

וועט זיין א מזל׳דיג יאָהר... וואָס בעדאַרפט איהר זיך אליין מאַטערען? איך וועל שיקען א פּאָר שקצים וועלען זיי עס מאכען אין א פערטיל שעה.

מ אַ ש ע

טאָקי גוט!

פ אַ נ י

איך וועל אליין צוגראָבען. באלד וועט אננא קומען וועל איך זי

יאַהר: איז דעם גאַנצען יאַהר זויער אויפ'ן הארצען; איז מען פערשלאָפּען און עס ווילט זיך געניצען. איז מען פער'חלומ'ט פּונקט ווי דו, מיין שוועסטער. קום צו מיר, פערשלאָפענע נשמה, ווילסט דאָך פאַהרען אין גימנאַזיום. וואָס וועט פון דיר ווערען אין דער גרויסער שטאָדט, אז דאַ ביזטו אזוי?...

מאשע

דו פערשטעהסט גאָר ניט. אין דער גרויסער שטאָדט, צווישען אַ פולע מענשען וועל איך לעבעדיגער זיין.

פאני

און איך וועל דיר ניט לאָזען פאַהרען אין שטאָדט אריין. דאַ וועסטו פערבלייבען. נאַ דיר מיין רידעל און גראַב, און איך וועל זעהן צו זיי פאַהרען שוין.

מאשע

גראָבט לאַנגזאַם.

פאני

שנעלער, שנעלער! איך וועל באַלד ארויפקריכען אויפ'ן פּלויט, די גאַנצע געגענד וועל איך זעהן. קלעטערט אויפ'ן צוים. קום צו מיר מאשע!

מאשע

וואָס זעהסטו דאָרט?

זי קריכט אויך אַרויף אויפ'ן צוים. זיי שטעהען ביידע אָנגע־שפּארט אָן אַ בוים.

פאני

אפילו די אָזיערע זעהט מען דאַ שטעהענדיג.

מאשע

וואו האָסטו זי?

פאני

קוק גלייך — אָט — אָט — אָט! רעכטס פון וועג. דאָרט וואו דער הימעל לאָזט אראָב; — זעהסט עס בלאַנקט ווייס?

מ א ש ע

דאָס זענען די יונגע קלערסטו?

פ א נ י

נעווים די יונגע. ווערסט זעהן, ביי זיי זענען נאָך די שנאָבלען שוואַרצלאַך. די אַלטע פאַלען אויפ׳ן וועג אין ים אַריין און ווערען דערטרונקען. ווען זיי ציהען זיך אויפ׳ן ווינטער אין די וואַרימע לענדער בעגעגענען זיי גרויסע ים׳ן, מוזען זיי אַריבערפליהען; די יונגע פליהען איבער און די אַלטע פאַלען איינציגווייז אין ים אַריין.

מ א ש ע

און די קראַנקע?

פ א נ י

די געזונדע פערפיקען זיי פאר׳ן אוועקפליהען. געדענקסט, מאיר האָט געבראַכט צו אונז א פערפיקעטען באַטשאַן, קוים וואָס ער האָט געזשיפּעט.

מ א ש ע

זיי האָבען ליעב נאָר געזונטע?

פ א נ י

געווים. זיי האָבען ליעב געזונטע, יונגע. ניטאָ ביי זיי קיין שפּיטע־לער פאר קראַנקע; ניטאָ ביי זיי קיין הייזער פאר אַלטע; ניטאָ ביי זיי קיין וועלדער פאר סוכאָטניקעס ווי דאָ ביי אונז. — כסדר יונג, פריש און געזונד... נו, נעהם זיך פאר דער אַרבייט — גע־שווינד!

מ א ש ע

כ׳וועל זעהן הינטער׳ן שטוב. אפשר זענען דאָרט פאַראַן די באַ־טשאַנעס.

פ א נ י

אז מען זעהט צום ערשטען מאָל דעם באַטשאַן פליהענדיג האָט מען א פליהענדיג יאָהר: מען לעבט, מען שוועבט, מען איז פרעהליך. און אז מען זעהט איהם שטעהענדיג האָט מען א שטעהענדיג

פאני

גראָבענדיג.

קוקען גלאַט אין דער וועלט אריין. אויך אנ'ארבייט; נאַר דו ווערסט דאָרט א פּיינ וואָס זעהן. — די באַטשאַנעס האָסטו שוין געזעהן?

מאשע

זיי זענען שוין דען פאַרהאַן?

פאני

אַט האָסטו דיר! געהסט אום, קוקסט, גלאָצסט אין דער וועלט אריין און האָסט נאָך די באַטשאַנעס ניט געזעהן. געה, אויף דעם קוה־שטאָל וועסטו זיי זעהן.

מאשע

וויל געהן.

פאני

געה ניט, געה ניט! קענסט איהם נאָך דערזעהן שטעהענדיג. איך האָב איהם געזעהן פליהענדיג. ער איז אזוי הויך געפלויגען! פריהער האָט ער זיך געדרעהט אויף איין אָרט און דערנאָך — גלייך זיך אראָבגעלאָזען צו אונז אויפ'ן זשעזשינעץ.

מאשע

איינער איז געוועזן?

פאני

נאָר איינער. די „זי", מסתמא, איז שפּעטער אַנגעקומען. ווייל נעכטען פאַרנאַכט האָב איך זיי שוין ביידען געזעהן פליהענדיג צום אָזיערע.

מאשע

ווי גיך זיי האָבען זיך שוין דערוואוסט, וואו די אָזיערע איז!

פאני

ביזט א נאַר; דאָס זענען דאָך די אייגענע וואָס זענען פאַר־א־יאָהרען ביי אונז געבאָרען געוואָרען. זיי ליגט נאָך אין מויל דער טעם פון די פאַר־א־יאָהריגע זשאַבעס.

מיר ברייננגען זוימען פון אזוינע בלומען, וואָס זענען נאָך קיין מאָל ביי אונז ניט געוואַקסען. דו געהסט ?

מ א ש ע

איך געה באַלד!

פ א נ י

די ערד איז נאָך פוך־ווייך געבליבען פון די פאַר־איאָהריגע בלו־מען. זעהסט, דער רידעל קריכט אליין אין דער ערד. א ריר מיט'ן פוס — און פאַרטיג!

מ א ש ע

מיט א בלאַסען פער'חלום'טען געזיכט. קומט פון שטוב. לייכט געקליידעט.

פ א נ י

צו וואָס האָסטו אָנגעטהאָן אַזא העלע בלוזע ? וועסט דאָך זי פער־שמירען.

מ א ש ע

אננא וועט באַלד קומען. ס'פּאַסט ניט. געה טהו זיך דו אויך אָן. ווי א דאָרפישע שיקסע זעהסטו אויס.

פ א נ י

אננא קען מיר גאָר ניט ? אין גימנאַזיום בין איך — וואָס ? זאָל זי נאָר קומען; באַרוועס וועט זי ביי מיר געהן. שנעלער — וואַרף אַראָב דיין ווייסע בלוזע. נעהם א רידעל און קום העלף מיר גראָבען.

מ א ש ע

כ'וועל זיך איינקוקען ווי דו גראָבסט.

פ א נ י

פוילסט זיך ?

מ א ש ע

ס'ווילט זיך קוקען גלאַט אין דער וועלט אריין.

ערשטער אקט.

פריהלינג, ביי עוזר'ן אויפ'ן גוט. רעכטס זעהט זיך די פאָדערשטע זייט פון אַ גרויס הויז מיט אַ גאַנעק אין מי־טען. דער גאַנעק איז אַרומגעפלאָכטען מיט ווילדע טרו־קענע וויינטרויבען. פאר'ן שטוב איז צו דערקענען פאר אַ יאָהריגע בייטען. איינגעגראָבענע בענקלאך. אין הינ־טערגרונד זעהט זיך אַ צוים פון שטאַכעטען און נעבען איהם וואקסען טאָפּאָליען. אויף יענער זייט זעהט זיך אַ ברייט פעלד, וועלכעס גרינט שוין. אין מיטען פעלד שלענ־געלט זיך אַ וועג. פון ביידע זייטען וועג — בוימער. דער וועג ווערט פערפאלען נעבען אַ וואלד, וואָס זעהט זיך פון ווייטען. לינקס — אַ ווינקעל פון אַ שפּייכלער. נעבען שפּייכלער אַ ברונען מיט אַ הויכען זשוראַוועל וואסער צו בעקומען. ניט ווייט פון ברונען — אַ הוידע אויף שטריק־לעך, צווישען צוויי סלופּעס.

פּאַני

אויף די באָרפוסע פיס שטעקשיך. צוגראָבט מיט אַ רידעל פליוי־סיג די ערד פאר'ן שטוב. רופט:

מאַ—שע! מאַ—שע!

מאַשע

דורכ'ן פענסטער.

וואָס ווילסטו?

פּאַני

קום, איך האָב שוין באלד אַ האַלבען גאָרטען צוגראָבען. אַננאַ וועט

פערזאנען:

עוזר, א גוטבעזיצער.

פאני }
נפתלי } זיינע קינדער.
מאשע }

פייגעלע }
מאיר } א נאהענטען גוטבעזיצערס קינדער

אננא

סאפיר

הויז־מיידיל

די ערד

1907

אויף! געה רוף פּאָליציע. דערשראָקען שפּרינגט אָב הינטערזיך. וואס איז עס? ! שמע ישראל! — אברוש! אבא! אבא! ער איז טוידט!... ער האָט גע'חלשט... רופט מענשען, גיכער רופט מענ־שען! ראַטעוועט!..

ר י י ז ע ל

שטעהט פון ווייטען, ציטערט פון קעלט.

ב ע ר י ל

געהט צו צום בעט, פּרובט וועקען אַברושען.

אבא! ר' אבא! שאָקעלט איהם פאר'ן האַנד. ער האָט גע'חלשט! גיט וואסער! גיט וואסער!

ס'ווערט אַ געטומעל אין שטוב.

א ש ט י מ ע

פון הינטער'ן טיר.

אויפ'ן לאַנקע, אויפ'ן לאַנקע, פייגלאך פליה—ען...

מ ע נ ד י ל

קומט אַריין. פון זיין פּנים רינט בלוט און ער ציטערט פון קעלט. די זאַכען זיינען אויף איהם צוריסען. מיט אַ שמייכעל קוקט ער אַלע־מען אַרום. די הויז־לייט קוקען איהם אָן פערוואונדערט און צושראָ־קען. פון גאַס הערט זיך שרייען קינדערשע קולות „אין קעלער איז ער, אין קעלער איז ער!“ מענדיל מאַכט משונה'דיגע גרימאַסען. שמעקט אין לופט. פּוט־פּוט! פּוט־פּוט. שמעקט די הענד זיינע, פאנגט אָן מיט די נעגעל צו רייסען די הויט פון די פינגער. פון די פינגער טריפט בלוט.

ר י י ז ע ל

ראַטעוועט! ראַטעוועט! ער איז משוגע!

מ ע נ ד י ל

געהט לאַנגזאם צו אַברושעס בעט און זינגט.

מענ־דיל נב—לה... אברוש... מענדיל—נבלה... אויפ'ן לאַנקע. אויפ'ן לאַנקע...

ע נ ד ע.

יהאָן! און אויב ניט — נעהמט אַ שטעקען. טהו אוים משומדת!

ב ע ר י ל

געהט לאַנגזאם צו ברײנען. ציהט די װערטער.

ברײנע! איך הײס דיר אױפהערען, הערסט? איך בעריל חזיר הײסט, און פּרוב נאָר ניט פאָלגען!

ב ר י י נ ע

װער ביזטו עס, זאָג מיר! דו װעסט מיר א דעה זאָגען װאָס צו טהאָן מיט מײן טאָכטער, הא? חזיר! חזאק! חזיר'איסקאַ!

ב ע ר י ל

מיט ישוב הדעת.

איך זאָג דיר נאָך אמאָל, אז דו זאָלסט צומאכען דײן פּיסק. ברײנע! איך הײס!... און אויב נײט, װעל איך דיר איהם פערמאכען!

ר י י ז ע ל

שלעפּט בערלען אין אַ זײט.

בעריל, בעריל הער אויף.

ב ע ר י ל

שטויסט איהר אָב.

אװעק פון מיר, רײזעל איז מײנע... מײנע איז זי, דו פערשטעהסט? האָסט אויף איהר קײן פּראװו ניט! מײנע איז זי.

ב ר י י נ ע

דײנע איז רײזעל? חזיר! דײנע? ! גיט רײזלען אַ פּאַטש. מײנע איז רײזעל... זי איז מײנע — מײן טאָכטער! מײן טאָכטער, גיט איהר נאָך אַ פּאַטש. איך בין איהר מאַמע!..

ב ע ר י ל

שלײדערט ברײנען צו אברושען. אװעק פון מיר! איך זעץ דיר באַלד דעם שארבען דײנעם אראָב!

ב ר י י נ ע

געװאַלד! ער װיל מיר הרג'ענען! אבאַ! אבאַ! אברוש גנב! שטעה אויף גיכער! געה רוף פּאָליציע גיכער, אברוש גנב! רײסט איהם פאר זײנע האָר. אברוש א מיתה משונה אויף דיר, שטעה

ר י י ז ע ל

נעמט איהם ארום.

האסט עס מיך אזוי ליעב ?

ב ע ר י ל

קושט זי.

ר י י ז ע ל

בעריל, זאג מיר דעם אמת...

ב ע ר י ל

הערסט, איך שווער דיר... איך.. אז איך זאג... פערשטעהסט—אז בעריל זאגט.. גענוג !

ב ר י י נ ע

קומט אריין. טראגט צוויי קערב פיש אויף די הענד. קרעכצט. ווארפט א שארפען בליק צו רייזלען. שטעלט אוועק די קערב און בלייבט זיצען פערמאטערט.

ר י י ז ע ל

וואס איז דיר, מאמע ?

ב ר י י נ ע

שוויגט.

ר י י ז ע ל

וואס איז דיר ?

ב ר י י נ ע

אוועק פון מיר, משומדת !

ר י י ז ע ל

וואס איז, אז איך פרעג ?

ב ר י י נ ע

אוועק פון מיר ! איך צופלעט דיר באלד דיין קאפ מיט א שטיק האלץ... איך וועל זיך מיט יסורים ארום שלעפען אין די גאסען און זי וועט הוליען אין שטוב... כ'האב קיין כח ניט דיר צו קארמענען. וואס איז עס ?.. שיך ? נייע שיך ? !.. וואו האסטו זיי גענומען ? זאלסט מיר זיי שוין אויסטהאן ! די מינוט — זאלסטו זיי אויס־

און די פּאַ—נעם ליבען זיי, און די פּאַנעם...

ב ע ר י ל

גײט צו צו איהר.

זאָג מיר, רייזעל, וואָס זינגסטו אזוינס?

ר י י ז ע ל

דו הערסט דאָך, אז דאָרט אויף א בארג אין גראָז, לעבען וואַלד, מסתמא, זיצען שעהנע פּאַנעס און צו די פּאַנעס קומען קאַוואַליע־רען און זיי האָבען זיי ליעב — און גאָר!

גיט איהם אַ קלעפּעל איבער'ן פּלייצע.

ב ע ר י ל

מיט אַ ציטערנדיגע שטימע.

רייזעל, רייזעל! זאָג בעסער...

ר י י ז ע ל

הער בעריל; דו ווערסט זאָגען מענדלען, אז ער זאָל ניט סמייען מעהר רעדען צו מיר?

ב ע ר י ל

וואָס ארט דיר? מעגסט זיך שוין פערלאָזען אויף מיר, אז איך וועל איהם זאָגען, וועט ער שוין האָבען צו געדענקען אויפ'ן גאַנ־צען לעבען!

ר י י ז ע ל

כ'האָב איהם פיינד. כ'קען ניט קוקען אויף איהם — טפוי — איך שפּיי אויף איהם. א שטיק פּגירה! איך לאָך ניט, בעריל, ער האָט מיר געזאָגט, אז איך זאָל מיט איהם חתונה האָבען — חאַ — חאַ — חאַ! זאָג איהם בעריל, ער זאָל בעסער ניט קריכען צו מיר.

ב ע ר י ל

פערלאָז זיך אויף מיר. איך וועל נאָך איהם פאר אלץ בעצאָהלען. איך וועל איהם נאָך בעווייזען ווער איז א שינדער. רייזעל! הערסט, דאָס לעצטע וואָרט.. הערסט — מיין לעצטען וואָרט... דו דאַרפסט וויסען מיט וועמען דו מאַכסט פונקעל־מונקעל.

ר י י ז ע ל

וואָס ?

ב ע ר י ל

ווילסט א זייגער מיט א גאָלדענער קייט ?

ר י י ז ע ל

קאָקעטיש.

ראשית נעהם מיר אויף א קלייד, אויב דו ווילסט זיין א מאָלאָדיעץ:
זעה ווי די קלייד איז צוריסען — ס'פּאסט גאָר ניט צו די נייע שיך.

ב ע ר י ל

וואָס וועט זיין דאַנאָך ?

ר י י ז ע ל

דערנאָך וועל איך האָבען נייע שיך מיט א נייע קלייד...

ב ע ר י ל

מיט מיר שפּיל זיך ניט, בעט איך דיר — ווער ס'וויל זיך שפּילען
מיט בערלען וועט גוט ניט אָבשניידען !

ר י י ז ע ל

איך בין אַ שעהנע, הא ?

ב ע ר י ל

שווייגט. קוקט פערטראכט אין איין פּונטעל.

ר י י ז ע ל

טרעט אָב אין אַ זייט און זינגט פרעהליך.

אויפ'ן הויכען בארג, אויפ'ן גרינעם גראָז
זיצען פּאַנעס צוויי:
שעהנע בחורים מיט די פראקען —
קו—מען דאָרט צו זיי...
קומען דאָרט צו זיי !

ב ע ר י ל

זאָג, וואָס זינגסטו, הא ? רייזעל, הא ?

ר י י ז ע ל

זינגט.

ר י י ז ע ל

שווייגט.

ב ע ר י ל

ביזט מסכים? נײן? א, זאָג!

ר י י ז ע ל

פונדעסטוועגן איז זי דאָך מײַנע א מאמע.

ב ע ר י ל

און אז זי איז א מאמע — איז וואָס? אזא מאמע? שפּײַ איהר אין צורה! „רייזעל איז מײַנע" — וועל איך איהר זאָגען; בעריל קען אלץ בעווייזען.

ר י י ז ע ל

קוקט איהם אָן, שמייכעלט.

איך בין דײַנע?

ב ע ר י ל

דו האָסט גערעדט מיט'ן „פּגר"? ער האָט מיט דיר וואָס גערעדט. הער רייזעל: ראשית וועל איך איהם נעמען און כ'וועל צורייסען ווי א הערינג, איך וועל איהם זײַן שארבען אראָבזעצען — הערסט וואָס איך זאָג דיר? און צווייטענס — רייזעל?! רייזעלע! דו ווייסט, אז איך בין בעריל חזיר? מיט מיר זאָלסטו ניט מאכען קיין פונקעל-מונקעל. איך בין בעריל חזיר בין איך.

ר י י ז ע ל

וואָס שרייסטו אזוי אויף מיר? וואָס סטראַשעסטו זיך אזוי?

ב ע ר י ל

רייזעלע...

ר י י ז ע ל

זאָגסט, אז דו וועסט שלאָגען מײַן מאמען — איך וויל ניט. אז דו זאָלסט שלאָגען מײַן מאמען. בערעלע... קום לאָמיר געהן א פּאַילקע; לאָמיר זיך לערנען טאנצען ביז די מאמע וועט קומען.

ב ע ר י ל

אבער ענטפער מיר אויף דעם. וואָס כ'האָב דיר געפרעגט...

ר י י ז ע ל

אז איך וויל ניט דערצעהלען, מסתמא ווייס איך דאך פאר וואס.

ב ע ר י ל

מעהר רעד איך ניט. „בעריל“ האט פיינד גרויסע טענות מאכען.

ר י י ז ע ל

ער האט געזאגט, אז דו שינדסט אויף גע'פגר'טע פערד...

ב ע ר י ל

וואס?! ווער האט געזאגט?! וואו איז ער? איך וועל אין איהם קיין גאנץ גליד ניט לאזען! הא — הא, ער וועט מיר שוין גע־דענקען דעם גאנצען לעבען זיינעם. און דו האסט געגלויבט?

ר י י ז ע ל

וואס ביזטו אזוי אין כעס? כ'האב דאך דיר געזאגט, אז איך גלויב איהם ניט, אדרבה. איך האב איהם געזאגט, אז ער זאגט א ליגען. פון דיר, האב איך איהם געזאגט, שמעקט ווי פון אריסטאָ־אריסטאקראט...

ב ע ר י ל

ס'מאכט ניט אויס! כ'האב דאך דיר געזאגט, פופע, אז בעריל קען אלץ, וועסט נאך זעהן. רייזעל, א זייגער מיט א גאלדענער קייט— מיט א גאלדענער קייט וועל איך דיר קויפען.

ר י י ז ע ל

די מאמע — איי, איי, וועט זי טאנצען — זי וועט מיר די קאלטא־נעס מיינע אויסרייסען.

ב ע ר י ל

איך וועל קומען אהער. ניין—איך וועל בעסער ווארטען ביז זי וועט קומען, איך וועל צוגעהן צו איהר. איך וועל עס איהר אננעמען פאר'ן קאלנער און איך וועל עס איהר זאגען: „הער נאר בריינע, בריינקע! אויב דו וועסט נאר פרובען נאך אמאל אויפהויבען א האנד אויף רייזלען — איז דא פון דיר א קאניעץ אויף אן ארט!“ דו, רייזעל, זאלסט נאר שווייגען — קוקען און שווייגען, ביזט מסכים?

פון וואַנד זיין שבת'דיגע היטעל און טהוט זי אָן. דאָס אַלץ ווערט געטאָן מיט א ווילדע שנעלקייט, אין אַ ־שונהדיגען אינטערעס. די אי־בעריגע זאַכען לעגט ער צוריק אין טשעמאָדאן, שטעלט איהם אונטער'ן בעט. ברענגט אַלץ אין אָרדנונג. שמעקט זיינע הענד ז'ון פערקרימט זיך שטאַרק, געפינט אַ מעסער און הייבט אָן שאָבען די הויט פון זיינע הענד. געפינט אויף אַ פענסטער אַ שטיקעל שפּיגעל־גלאָז, קוקט זיך אין דעם איין. שליידערט דאָס שטיקעל שפּיגעל־גלאָז און לויפט אַרוים.

ר י י ז ע ל און ב ע ר י ל ח ז י ר

קומען אַריין.

ב ע ר י ל

די נבלה ימח שמו זאָל ער ווערען! ער איז ניטאָ. איך וועל איהם דעם שארבען אראָנעמען — א פייער אויף איהם! אברוש שלאָפט? נעהמט רייזלען פאר'ן האַנד. פיהרט זי דורך אַ פּאָר מאָל איבער'ן קעלער, ווי צום טאַנצען. שיכעלאך אביסעל! פופע! ביזט דאך א פופע— קאַק יא זדאָראָוו! דרי̆קט איהר פעסט צו צו זיין ברוסט. וואָס האָט געזאָגט די „נבלה" הא?...

ר י י ז ע ל

ער האָט געזאָגט, אבער אבי איך גלויב איהם ניט, — ער האָט עס פון כעס געזאָגט, אודאי, פון כעס.

ב ע ר י ל

אבער זאָג, וואָס האָסטו מורא?

ר י י ז ע ל

אויף מיינע נאמנות; מיר ארט ניט וואָס ער האָט געזאָגט.

ב ע ר י ל

רייזעלע, וועסט חרטה האָבען אויב דו וועסט מיר ניט זאָגען.

ר י י ז ע ל

ביזט, בעריל, א גרויסער עקשן.

ב ע ר י ל

פערמעסט זיך מיט'ן פינגער.

וועסט רייזעלע חרטה האָבען.

אויפ'ן לאַנקע, אויפ'ן לאַנקע, פערדלאַך, פערד־לאַך!

פרופט נאָך אַמאָל עפענען דעם טשעמאָדאַן.

ע־ע־ע! דאָרט איז רייזעל! האַ—האַ—האַ! לעגט צו דעם אויער צום לעכעל פון שלאָס און הערט. זאַג, דו ביזט דאָרטען? האַ? דאָרטען? עפען! עפען! זעה, איך גיב דיר א סך געלד, א סך געלד! נעמט ארויס פון קעשענע זיין טייסטערעל, שיט אויס די גאַנצע געלד אויפ'ן דעק פון טשעמאָדאַן און קלינגט מיט זיי. הער רייזעל! א סך געלד גיב איך דיר, געה ארויס! עפען! עפען! עפען, מהום—ווערסט חרטה האַבען. נעהמט שנעל אַראָב דאָס געלד פון טשעמאָדאַן, בעהאַלט אין קעשענע, שפרינגט מיט די פיס אויפ'ן דעק. האַ! האַ! האַ—האַ! קריכט אַראָב. צוהאַקט מיט'ן האַק דעם דעק, רייסט אראָב דעם לייוועגד, און דורך דער לאָך קוקט ער אַריין אינוויינינג. נו. ווערסט שוין ארויסגעהן? נעמט ארויס איינציגווייז די זאַכען פון טשעמאָדאַן. בעקוקט יעדער זאַך בעזונדער מיט גרויס כונה און לעגט אין אַ זייט. ביסלעכווייז ליידיגט ער אויס דעם גאַנצען טשעמאָדאַן. זוכט צווישען די מלבושים. רופט. רייזעל, וואו ביזטו? זאַג! וויינט. וואו ביזטו? קום צו מיר! ער קערט איבער דעם טשעמאָדאַן, טרייסעלט איהם און קוקט צו איז פון איהם גאָר ניט ארויסגעפאלען. שטעהט אַ ווײַילע אויף אַנ'אָרט און האָפנונגסלאָז קוקט ער זיך אַרום. פאַנגט אָן ארומלויפען איבער'ן צימער אין דער לענג און אין דער ברייט. שטעלט זיך אָב ביי אַברוש'עס בעט און קוקט איהם אָן אַ ווײַילע. געהט פלוצלונג אַוועק פון איהם. שטעקט אריין די הענד אין די צופודעלטע האָר און שרייט ווי דער שמש ערב שבת: „אין שול אַ—ריין"! קוקט זיך צו צו זיינע זאַכען און בעמערקט, אַז זיי זענען צוריסען. מיט אַ וואונדערליכע שנעלקייט פאַנגט ער אָן צו רייסען פאַסען פון זיין אויבערשטען בגד, יעדען פאַס צורייסט ער אויף גאָר קליינע שטיקלאַך, ווי ווייט נאָר ער קען עס בעגרייפען — שמעקט יעדער שטיקעל און מיט עקעל שליידערט ער אַוועק, נעמט זיינע שבת'דיגע זאַכען, פוצט זיי ארום. שמעקט פון זיי עטליכע מאָל, פוצט אַרום די שיך. ציהט ארויף די שבת־דיגע קליידער אויף די שמאַטעס וואָס עס הענגט אויף איהם. נעמט אַראָב

פערוואונדערט, פרובט אויפהויבען אברושעס האַנד, נאָכהער זיין פוס. אַברוש ליגט אונבעוועגליך. מענדיל קריכט אַראָב פון בעט און טרייסעלט אַברושען, שרייט: אַברוש! אַברוש! אַברוש — האַ? האַ — אַב־רוש? ! רייזעל! רייזעל! שטעהט אַ ווײַלע אויף איין אָרט ווי אַ פארשטיינערטער. ווי ער וואָלט זיך איבערלעגען וואָס ס'איז געשעהן. הייבט אָן זינגען:

אויפ'ן לאַנקע, אויפ'ן לאַנקע, פייגלאך פליהען!
אויפ'ן לאַנקע, אויפ'ן לאַנקע, פערדלאך שפרינגען!
אויפ'ן לאַנקע, אויפ'ן לאַנקע, גענזלאך, גענזלאך!

שטעהט אַ ווײַלע שטאַרק פערטראַכט, דער קאָפּ אראָבגעהאָנגען. וואכט אויף, הייבט אָן זוכען און שרייען:

רייזעל? רייזעל! רייזעל! קוקט אונטער'ן בעט, אונטער די טאָפּטשאַ־נעס, געהט צו צו אַברושען און זוכט אונטער איהם. רופט רייזעל? ריי—זעל! רייזעל! געה ארויס! געה ארויס, זאָג איך דיר. איך וועל ניט לאָזען די מאַמע זאָל דיר שלאָגען... געה ארויס זאָג איך דיר. די מאַמע איז ניטאַ — געה ארויס!

זינגט.

אויפ'ן לאַנקע, אויפ'ן לאַנקע—פערדלאך שפרינגען!
אויפ'ן לאַנקע, אויפ'ן לאַנקע—פייגלאך פליה־ען!...

שמעקט די קליידער זיינע און פערקרימט זיך שטאַרק.

פוט־פוט־פוט־אברוש, אברוש! האַ—האַ! האַ—האַ—רייזעל, קום אהער, קום צו מיר, גיכער, גיכער! זעה ס'א שעהנער חתן איך בין! האַ־האַ, קום אהער! שלעפּט אַרויס פון אונטער'ן בעט זיין טשעמאָ־דאַן, וויל איהם עפענען, נאָר ער איז פערשלאָסען. פערמעסט זיך צום טשעמאָדאַן מיט בעס: „נו, עפען זיך!" קלאַפּט איהם מיט זיינע פיס. געפינט ערגעץ אין אַ ווינקעל דעם האַק און פרובט מיט איהם עפענען דעם טשעמאָדאַן. געהט פּלוצלונג צו צו אַברושען. טאַטע! טאַטע! שטעה אויף! חאַ—חאַ—חאַ—שטעה אויף טאַטע! שטעה אויף אַברוש... אַ סך פערד, פערד האָב איך געבראַכט. — פערד!..

טרעט אָב אין אַ זייט, זינגט.

פ י ע ר ט ע ר א ק ט.

אין צימער פון ערשטען אקט. ביי טאג.

א ווײלע שטיל אין קעלער.

א ב ר ו ש

ליגט אויפ׳ן בעט און כראָפּעט. וואכט אויף, זינגט פאר זיך אַליין.

טי־טא־טא; טי־טא־טא, פויף! בים־באם־בים; בים־באם־באם!

זינגט מיט אַ הייזעריג אומעדיגען ניגון. מן ה־מ־צר; מן ה־מ־צר!

מן־מן־מן! ק־רא־תי קר־קראתי—קרא—אא— ק—ר א א־תי יה —

— — — אברוש!... אברוש!

שלעפט ארויס פון הויזענקעשענע אַ פלעשעלע בראנפען און טרינקט. בעהאַלט דאָס ליידיגע פלעשעל אונטער׳ן קישען און לעגט זיך ווידער.

מ ע נ ד י ל

לויפט אריין אין שטוב, פערשליסט די טיר אויפ׳ן שלאָס. אויפ׳ן קאָפּ ניטאָ קיין היטעל. די האָר אין אונאָרדנונג. די זאַכען אויף איהם, אויף פאַסען צוריסען, לויפט אום הין און צוריק, בלייבט שטעהן פלוצלונג און פערטראכט זיך שטאַרק.

א ב ר ו ש

זינגט פון שלאָף הייזעריג.

מן—ה־מ־צררר...צר...צצר...

מ ע נ ד י ל

ווארפט זיך ארויף ווי אַ ווילדע חיה אויף אַברוש׳ן און הייבט איהם אָן שטיקען מיט אַ ווילדען ברומען. אַברוש צאַפּעלט זיך מיט די הענד און מיט די פיס. מענדיל ציהט זיך אויף איהם אויס מיט זיין גאַנצען קערפּער און שטיקט איהם מיט אַלע כחות. ברומענדיג אונ־פערשטענדליכע ווערטער. ער הויבט זיך אויף—קוקט זיך אַרום ווי

נ ח מ ה ׳ ל ע

גוואלד! גוואלד! ראטעוועט!

ש פ ר י נ צ ע

נחמה׳לע!... מענדיל... מען וועט זיך נאך צונויפלויפען... מענשען וועלען זיך צונויפלויפען, מענדיל!

מ ע נ ד י ל

איך וועל דיר דערשטיקען מיט רייזלען...

ש פ ר י נ צ ע

נחמה׳לע, מיין לעבען, האב רחמנות אויף מיר, אויף מיר רחמנות...

נ ח מ ה ׳ ל ע

די גאל קערט דאך פון איהם. די גאנצע שטוב האט ער דאך פערעפושט.

מ ע נ ד י ל

א צוטומעלטער לאזט ער זיך אראב צו דער מוטערס געלעגער. וויינט היסטעריש.

וואס האט מען געמאכט פון מיר? וואס האט מען געמאכט פון מיר?

ש פ ר י נ צ ע

גלעט איהם, נעהמט איהם איין.

נו שא. איך האב דאך דיר גאר נישט געזאגט. מיין קינד... נו שא.

מ ע נ ד י ל

ווערט שטיל. ווי ער וואלט זיך צוהערען צו איהרע רייד. הויבט זיך אויף און קוקט זיך ארום מיט שטארע אויגען. בעטראכט זיינע קליידער. ער נעהמט אן אויבען פאר׳ן לאץ פון זיין רעקעל און רייסט אראב ביז אונטען. שעפטשענדיג: „נבלה", הא נבלה"... „אברוש" „רייזיל".

ט'מען געמאכט פון מיר?!... וואס בין איך? מאמע! זאג, וואס בין איך?!... מאמע! זאג — פאר וואס ביזטו מיין מאמע?!... הא?!

נ ח מ ה ׳ ל ע

וויל איהם איינשטילען.

ש פ ר י נ צ ע

וויינט.

מענדיל... מענדיל... זאג וואס איז מיט דיר? — וואס האב איך דיר געזאגט? כ'האב דאך דיר גאר נישט געזאגט... כ'האב דיר מעהר ניט געפרעגט, וואס עס הערט פון דיר... כ'האב ניט געטארט עס דיך פרעגען?...

מ ע נ ד י ל

שטאמעלט.

עס שטינקט פון מיר... נבלה שטינקט פון מיר!... איך בין א שינ־דער בין איך!... מאמע! בראך!... א בייזער יאהר אויף דיר! א מיתה משונה אויף דיר!

נ ח מ ה ׳ ל ע

ארויס פון דאנען — ארויס! פויער!

מ ע נ ד י ל

א מפלה אויף איך! א בייזער יאהר אויף איך! טפוי אויף דיר מיט רייזלען אין איינעם! טפוי אויף דיר מיט רייזלען!

נ ח מ ה ׳ ל ע

שטויסט איהם.

ארויס חם!

ש פ ר י נ צ ע

קינדער, האט רחמנות, קינדער...

מ ע נ ד י ל

גיט נחמה'לען א שטארקען פאטש. ער ווערט א ווילע אליין דער־שראקען.

נ ח מ ה ' ל ע

זאָל ער זיך געהן פון דאנען, זאָל ער זיך געהן! כ'האָב דאָך דיר געזאָגט, אז מען דאַרף איהם ניט רופען... זאָל ער זיך געהן!

מ ע נ ד י ל

א בייזער יאָהר אויף דיר — פאסקודע! א שוועסטער — איהר קענט זי? פאסקודע! א בייזער יאָהר אויף דיר! די קלאָסען געהט זי אוים — א יחסנ'טע, מיינט זי, איז שוין! ביזט ביי מיר קיין פּריץ נישט, צווישען די פינגער וועל איך דיך צורייבען! כ'וועל באַלד מיט אייך אלעמען פערקאַנטשען! הער מאַמע! זאָג איהר בעסער, אז זי זאָל שווייגען... זאָג איהר! איך בין נאָך עלטער פון איהר, כ'האָב נאָך א פערשטאַנד... איך פערדין נאָך מעהר פון איהר, פערדין איך? איך געה אוועק פון דאנען.

גערהט צום טיר.

ש פ ר י נ צ ע

מענדיל... מענדיל... נחמה'לע! כ'האָב דאָך דיר געזאָגט, דו זאָלסט שווייגען!

מ ע נ ד י ל

שטעהט נעבען טיר, דער קאָפּ אראָבגעהאנגען.

נ ח מ ה ' ל ע

איך בין איהם נאָך געגאנגען רופען, דעם טייערען תכשיט — א צירונג...

מ ע נ ד י ל

דו שווייגסט — צו ניין!... אוועק פון מיר! — זאָג איך דיר... וועסט בעסער מאַכען, זאָג איך דיר... איך וועל אברוש'ען דעם טויט מאַכען וועל איך... טפוי אויף אייך!... טפוי אויף אייך אלעמען...

נ ח מ ה ' ל ע

נעה פון דאנען, גערה פון דאנען...

מ ע נ ד י ל

שליידערט זיין היטעל אָן דרערד. וויינט פאר כעס.

געוואַלד! געוואַלד! וואָס האָט מען געמאַכט פון מיר? ! וואָס

מ ע נ ד י ל

איהר קענט זי, די בריאה? צווישען די פינגער וועל איך דיך צו־רייבען; אויף קאשע וועל איך דיך באלד צורייבען!

ש פ ר י נ צ ע

טהו דארט דיין ארבייט, טהו דארט, כ'בעט דיך...

מ ע נ ד י ל

הויבט זיך אויף, שטארק אויפגערעגט.

ש פ ר י נ צ ע

וואס האסטו זיך אויפגעהויבען? וואס ביזטו אין כעס, מענדיל? וואס רעד איך דען? איך בין דאך דיין מאמע — א מאמע מעג דאך זאגען דעם אמת... ווער זאל דיר רעדען, אויב ניט א מאמע?... וואס ביזטו אזוי אויפגערעגט געווארען, אז כ'האב דיר וואס גע־רעדט?...

מ ע נ ד י ל

מאמע!... הער מאמע!...

ש פ ר י נ צ ע

זעה דו ביזט געקומען צו א מאמען, צו א קראנקער מאמען! אוי וועה א קראנקע מאמע...

מ ע נ ד י ל

איך געה אוועק; מיר איז דא... מאמע! זאג מיר מאמע... זאג, פאר וואס... זאג, פאר וואס מאמע האסטו מיר ניט געגעבען צו עסען? הא? פאר וואס, הא? פאר וואס האסטו מיך ארויסגעטריבען פון שטוב?... איך בין געוועזען א קליין אינגעל, בין איך געוועזען.. אברוש א בייזער יאהר אויף איהם!... איך וועל איהם דערשטיקען... איך וועל איהם מאכען דעם טוידט. אברושען!... וועסט זעהן — נאך היינט ביינאכט וועל איך איהם דערשטיקען.. נאך היינט ביי נאכט!

ש פ ר י נ צ ע

מענדיל! ביזט משוגע געווארען?... וואס איז מיט דיר? בערוהיג זיך... זאג, וואס רעדסטו, וואס? וואס ביזטו אין כעס?...

איך — דיינע א מאמע... וואס טהוסטו, וואס דו ביזט אזוי פער־שמירט, אזוי פערפאטשקעט?...

מענדיל

זוכט אין די קעשענעס.

שפרינצע

וואס זוכסטו?

מענדיל

געלד וויל איך דיר געבען; איך פערדין נאך גענוג געלד פערדין איך.

שפרינצע

האלט זיך דיין געלד, האלט זיך — אפשר, אז כ׳וועל שוין קיין אנ־דער עצה גיט האבען...

מענדיל

אבער כ׳האב געלד...

שפרינצע

פאר די געלד בעסער וואלסטו מאכען זיך זאכען אנדערע — זעה ווי דו ביזט אנגעטהאן — ס׳איז דאך א חרפה, א שאנד!

נחמה׳לע

מסתמא געפעלט איהם אזא גאנג.

שפרינצע

וועה איז מיר, וועה איז מיר!

מענדיל

וואס רעדסט עס מאמע?! איך ווער אין כעס, זאג איך דיר!

נחמה׳לע

ש—שש!

מענדיל

ווער ביזטו, זאג? אויך מיר א שוועסטער! טפוי אויף דיר!

נחמה׳לע

האסט קיין רעכט ניט דא אין שטוב סקאנדאלען צו מאכען! די מאמע ליגט קראנק!

הערט זיך עס פון דיר עפּעס א מאָדנער ריח?... פאַר וואָס האָסטו ניט אָנגעטהאָן קיין אנדערע זאכען — ריינערע?

מ ע נ ד י ל

מאַמע! וואָס רעדסטו עס — זאָג מיר? שווייג בעסער!

נ ח מ ה ׳ ל ע

שריי ניט אזוי. זעהסט דאָך, די מאַמע איז קראַנק.

ש פּ ר י נ צ ע

וואָס רעד איך דען! איך פרעג, וואָס דו ביזט אזוי אָנגעטהאָן, ווי דער ערגסטער. דיין טאַטע דער שכור — און דו זיצסט דאָרט מיט איהם... ווער ווייסט, וואָס פאַר א טייוועל ער האָט דאָרט גענומען... וואָס איז דאָרט פאַר א מויד אין שטוב?...

מ ע נ ד י ל

וואָלסטו וויסען וואָס פאַר א טייוועל ער האָט גענומען! זי פּער־הרג׳עט אַלעמען — די טאָכטער און איהם...

בלייבט פלוצלונג שטיל.

ש פּ ר י נ צ ע

וואָס דערצעהלט זי עפּעס, אז זי האָט געעפענט די טיהר איז געווען א געשלעג צווישען דיר מיט׳ן טאַטען?

מ ע נ ד י ל

שווייגט.

ש פּ ר י נ צ ע

קוקט אָן מענדלען, שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

מ ע נ ד י ל

וואָס קוקסטו מיך אזוי אָן?...

ש פּ ר י נ צ ע

איך בין דאָך דיינע א מאַמע. אויב דו האָסט זיך ניט אויפגע־פיהרט ווי עס בעדאַרף צו זיין; אויב דו ביזט ניט געגאַנגען אין דעם וועג, ווי איך האָב פערלאַנגט — פונדעסטוועגען קען איך זיך דאָך ניט אָבזאָגען פון דיר, — ביזט פאָרט מיינס א קינד און

מ ע נ ד י ל

איך פערדין; אודאי פערדין איך — ווי דען?

ש פ ר י נ צ ע

וואס ביזטו אויפגערעגט?

מ ע נ ד י ל

שווייגט, דעם קאפ אראבגעלאזען.

ש פ ר י נ צ ע

קוקט איהם אן מוטערליך.

פאר וואס, זאג מיין קינד, האסטו זיך אזוי פון אונז דערווייטערט, פאר וואס ביזטו ווי א פרעמדער געווארען צו אונז? שוין מעהר ווי א האלב יאהר, אז כ'האב דיר ניט געזעהען. דו האסט אפילו ניט געוואוסט, אז איך ליג קראנק...

מ ע נ ד י ל

א מפלה אויף איהם, ער אלין...

נ ח מ ה' ל ע

ש־ש־ש שריי נאר ניט אזוי.

מ ע נ ד י ל

פערשעמט. דאס געזיכט ווערט בייז.

ש פ ר י נ צ ע

שטענדיג ביזטו געלאפען צו די פערד — וואס איך האב עס ניט געקענט פערטראגען... וואס איז געווען מיין גאנצע האפנונג, מיין פערלאנג? אז דו זאלסט געהן אין גלייכען וועג, דו זאלסט זיין א שטיקעל מענש, אט זעה זי — פון איין טאטע מאמע געבארען געווארען... פון איין ברוסט געזויגען... זאג, פאר וואס האסטו זיך אזוי דערווייטערט פון אונז?

מ ע נ ד י ל

מאמע, זאג, וואס רעדסטו עס?

ש פ ר י נ צ ע

וואס דען זאל איך רעדען, אז ניט דאס? ווען איך וואלט דיך אמאל זעהן. איך זעה דיך אין די אויגען ניט אן. שווייגט א ווילע. וואס

וואס מאכסטו ?

ש פ ר י נ צ ע

פאר וואס ענטפערסטו איהם ניט ? ער פרעגט דאך דיך, וואס דו מאכסט — נחמה'לע !

נ ח מ ה ' ל ע

ער זעהט דאך, אז איך בין געזונד.

ש פ ר י נ צ ע

פארוואס זעצטו זיך ניט ? האסט מורא פאר אונז.

נ ח מ ה ' ל ע

דערלאנגט אַ שטול פאר מענדלען.

מ ע נ ד י ל

כ'האב ניט מורא — וואס זאל איך מורא האבען ? וואס טהוט דיר וועה, מאמע ?

ש פ ר י נ צ ע

די טרערען שטיקען זי אין האלז.

וואס פאר א מלבושים טראגסטו אויף זיך ? וואס ביזטו אזוי אָב־געריסען ! האסטו גאר ניט קיין אנדערע מלבושים ?

מ ע נ ד י ל

הא ? מיינע זאכען ?...

נ ח מ ה ' ל ע

געוויס האט ער ניט קיין אנדערע זאכען.

מ ע נ ד י ל

פון וואנען ווייסטו, אז כ'האב ניט קיין אנדערע זאכען ? פונקט ווי זי וואלט געזעהן, וואס ביי מיר אין טשאמאדאן איז ! כ'האב נאך וואס אנצוטהאן — כ'האב נאך...

נ ח מ ה ' ל ע

אפשר האסטו.

ש פ ר י נ צ ע

פערדינסטו האטש אויף דער הוצאה ?

געקומען אהער, וואָלט ער זיך, אפשר, נישט דערווייטערט אזוי פון פון אונזער שטוב.

נ ח מ ה ׳ ל ע

אַז איך וויל איהם גאָר ניט קענען. א שטיק אידיאָט; א שינדער!

ש פּ ר י נ צ ע

לעגט זיך. קרעכצט.

נ ח מ ה ׳ ל ע

ס׳איז שוין צייט, מאמע, איינצונעמען די רפואות.

ש פּ ר י נ צ ע

איך בעט דיר, טאָכטערשו, נאָך אמאָל, אַז מענדיל וועט קומען זאָלסטו זיך ניט דערוועגען...

מ ע נ ד י ל

עפענט די טיר. שטעקט אַריין דעם קאָפּ און קוקט תם׳וואטע אין שטוב אַריין.

ש פּ ר י נ צ ע

רעגט זיך.

קום אריין! וואָס ביזטו געבליבען שטעהן אין טיר? דו שעהמסט זיך... צו נחמה׳לען. הער מיין קינד, גערענק, וואָס איך כ׳האָב דיר אָנגעזאָגט.

מ ע נ ד י ל

קומט אריין. געהט צו שטיל צום בעט. שטאַרק אויפגערעגט.

ביזט קראַנק, מאַמע, וואָס מאַכסטו?

ש פּ ר י נ צ

איך בין קראַנק; זעהסט דאָך.

נ ח מ ה ׳ ל

זעצט זיך מיט׳ן פּליצע צום שטוב, בלעטערט עפּעס אַ בוך.

ש פּ ר י נ צ ע

נעהם א שטוהל און זעץ זיך — וואָס שטעהסטו?

מ ע נ ד י ל

קוקט זיך אַרום. קוקט צו נחמה׳לען.

ש פ ר י נ צ ע

האָסט ניט בעדאַרפט אַנטלויפען. אדרבה, האָסט געדאַרפט רעדען מיט איהם. אויסהערען — אפשר האָט ער דיר געוואָלט דערצעה־לען וואָס.

נ ח מ ה ׳ ל ע

איך האָב מורא געהאַט.

ש פ ר י נ צ ע

(וויינט)

גאָט דאַרף מיך מיט מיין טאָכטער ניט שטראָפען...

נ ח מ ה ׳ ל ע

ווען איך וואָלט האָבען אַ טאַטען ווי אַלע, אַ מענשען — וואָלט, אפשר, אַלץ אַנדערש געווען. בעגראָבען זיך דאַרף מען פאַר בושה.

ש פ ר י נ צ ע

וואָס זאָל איך טהאָן, וואָס קען איך מאַכען? אויף דער עלטער, קראַנק געוואָרען... וואָס, מיינסטו, האָט אַ ווערדע אַ מענש צו דער עלטער? פונדעסטוועגען — ער איז דאָך מיין קינד... דיין ברודער— אונטער איין הארצען געטראָגען; פון איין ברוסט געזויגען.

נ ח מ ה ׳ ל ע

וואָס פאַר אַ ברודער איז ער מיר? איך וויל איהם גאָר ניט קע־נען! איך וויל איהם גאָר ניט אַנקוקען. ער וועט קומען, וועל איך ארויסגעהן פון שטוב.

ש פ ר י נ צ ע

זאָלסט עס נישט טהאָן, נשמה מיינע, זאָלסט עס נישט טהאָן. אדרבה, זיי פריינדליך צו איהם, רעד מיט איהם. וואָס, טויזענד ברידער האָסטו? דו הערסט, נחמה׳לע?

נ ח מ ה ׳ ל ע

איידער אַזאַ ברודער איז שוין גלייכער גאָר ניט!

ש פ ר י נ צ ע

וואָלסט זיך, אַזוי, ניט דערווייטערט פון איהם, וואָלט ער, אפשר.

ש פ ר י נ צ ע

אַט אזוי איז עס, מיין טאָכטער. ווען דו ביזט געווען א קליינענקע, פלעגסטו שטענדיג פרעגען: וואו איז דער טאַטע? איך פלעג שווייגען, כ'האָב ניט געוואוסט, וואָס דיר צו ענטפערען. נאָר איצטער— ביזט שוין גאָט צו דאנקען אונטערגעוואקסען. פערשטעהסט שוין אליין. איך דארף דיר שוין ניט רעדען. נאָך אַ קורצען שווייגען. ווי זעהט ער אויס?

נ ח מ ה ' ל ע

ווער?

ש פ ר י נ צ ע

דער טאַטע דיינער.

נ ח מ ה ' ל ע

מורא'דיג. שמוציג — מאוס צו קוקען אויף איהם.

ש פ ר י נ צ ע

און מענדיל?

נ ח מ ה ' ל ע

כ'האָב דיר געזאָגט, אז כ'האָב געמיינט, ער איז משוגע. אַבגעריסען, אָבגעשליסען, בעוואַקסען מיט האָר, ווי א שד.

ש פ ר י נ צ ע

וואָס האָב איך געקענט טהאָן וואָס? כ'האָב קיין אנדער עצה ניט געהאט. ער האָט ניט געוואָלט זיין מיט מיר. נאָר צו די פערד האָט איהם עפּעס א „נישט גוטער" געצויגען. און ווען איז ער געראָטען אין ווען? וועה איז מיר! אין מיין משפחה איז ניטאַ אזוינע גראָבע יונגען, וועה איז מיר...

נ ח מ ה ' ל ע

כ'האָב דיר פערגעסען צו דערצעהלען, אז איך בין ארויסגעגאנגען, האָט ער זיך געלאָזט לויפען נאָך מיר און געשריען מיט א הייזעריגען קול: נחמה'לע, נחמה'לע! — איך האָב מורא געהאט דאָרט צו פערבלייבען.

קולות, ווי מען רייסט זיך — כ׳האָב גלייך דערקענט מענדיל׳ס קול. כ׳האָב ניט געוואוסט וואָס איך זאָל טהאָן. כ׳האָב מורא גע־האָט צו עפענען די טיר, טאָמער וועלען זיי מיך נאָך שלאָגען.

ש פּ ר י נ צ ע

וועה איז מיר!

נ ח מ ה ׳ ל ע

איך עפען די טיר, און די הענד ציטערען מיר, און איך האָב עס דערזעהן א בילד: ער שטעהט שכור, פאַלט פון די פיס, ברומט עפּעס האַלבע ווערטער, און מענדיל שטעהט נעבען איהם, האַלט איהם פאַר די לאַצען און טרייסעלט איהם.

ש פּ ר י נ צ ע

ער האָט איהם געשלאָגען — דעם טאַטען זיינעם?!

נ ח מ ה ׳ ל ע

דוכט מיר, אז ער האָט איהם געשלאָגען. נאָר באַלד ווי איך בין אריבער דעם שוועל — מעהר ווי איבער׳ן שוועל בין איך ניט ארי־בערגעטראָטען — זענען זיי ביידע געבליבען שטעהן, ווי פלעקער— און האָבען מיך אָנגעקוקט מיט אויסגעגלאָצטע אויגען ווי משוגעים — אמת׳ע משוגעים!

ש פּ ר י נ צ ע

וואָס האָסטו זיי געזאָגט?

נ ח מ ה ׳ ל ע

כ׳האָב געזאָגט מענדלען, אז דו ביזט קראנק און דו ווילסט איהם זעהן.

ש פּ ר י נ צ ע

וואָס האָט ער געענטפערט!

נ ח מ ה ׳ ל ע

איך וויים ניט. איך בין גלייך ארויסגעלאָפען — כ׳האָב געמיינט אז כ׳בין אריינגעפאלען ערגעץ צו גנבים, אָדער אין א משוגעים־הויז.

נ ח מ ה ׳ ל ע

בעסער, אז דו וועסט גאָר ניט פרעגן.

ש פּ ר י נ צ ע

האָסט איהם געזעהן? וואָס, ער וועט קומען?

נ ח מ ה ׳ ל ע

כ׳ווייס ניט, צי ער וועט קומען.

ש פּ ר י נ צ ע

האָסט איהם געטראָפען אין דערהיים?

נ ח מ ה ׳ ל ע

געטראָפען.

ש פּ ר י נ צ ע

ווער נאָך איז דאָרט געווען?

נ ח מ ה ׳ ל ע

זענעןביידע געווען.

ש פּ ר י נ צ ע

ער איז אויך געווען?

נ ח מ ה ׳ ל ע

געווען.

ש פּ ר י נ צ ע

וואָס ביזטו אזוי אויפגערעגט? ס׳איז וואָס געשעהן?

נ ח מ ה ׳ ל ע

ס׳איז גאָר ניט געשעהן.

ש פּ ר י נ צ ע

טאָ וואָס — ביזטו עפּעס...?

נ ח מ ה ׳ ל ע

ווען איך וואָלט אפילו א האַלץ געווען, וואָלט איך אויך געדאַרפט קלאָגן. אז איך זעה, ווער מיין טאטע איז, און ווער מיין ברודער איז. אנ׳אמת׳ער קבר איז דאָרט ביי זיי. פינסטער, בלאָטע ביז׳ן האלז. כ׳האָב געעפענט די טיהר, האָב איך זיך דערשראָקען. אז איך בין נאָך געווען אין הייזעל, הינטער׳ן טיר, האָב איך געהערט

ש פ ר י נ צ ע

װאָס ביזטו אַזױ געלאָפֿען? זעה, װי דו ביזט פֿערמאַטערט. אַזױ פֿערשװיצט!

ג י ט ע ל

קײן בײז זאָל ניט זײן. װעסט עסען מיט מעהר אַפּעטיט. פֿון אַ מאַמעס װעגען מעג מען אַלץ טהאָן — בפֿרט פֿאַר אַ קראַנקער מאַמע. װאָס טהוען ניט די מאַמעס פֿון זײערע קינדער װעגען? אַלץ! דעם גוף מיט דער נשמה אינאײנעם זענען זײ מקריב פֿון זײערט װעגען. נו, איצטער קען איך שױן געהן, אַז איהר האָט שױן נעבען זיך די בת־יחיד׳קע.

ש פ ר י נ צ ע

װאָס הײלט איהר זיך אַזױ?

ג י ט ע ל

גאָט איז מיט אײך! כ׳האָב דאָך עפּעס געלאָזען, קײן עין־הרע, אַ שטוב. כ׳װעל שױן בעסער אין אָװענד אַרײנקומען... נו, זאָל אײך גאָט שיקען די רפֿואה. אַ גוטען טאָג! זײט געזונד!

געהט אַרױס.

נ ח מ ה ׳ ל ע

אין אַ פֿײנע שליחות האָסטו מיר געשיקט.

ג י ט ע ל

עפֿענט די טיר.

איהר זאָלט ניט פֿערגעסען, שפּרינצע, װאָס כ׳האָב אײך געזאָגט: מיט אַ פֿעטס די זײט אײנשמירען. דאָס איז די בעסטע רפֿואה.

ש פ ר י נ צ ע

אין אָװענד, אי״ה, װעל איך עס טהאָן.

ג י ט ע ל

געװיס, געװיס.

פֿערמאַכט די טיר.

ש פ ר י נ צ ע

װאָס איז דאָרט, מײן טאָכטער?

ש פ ר י נ צ ע

אז איך בין געזונד, פערדרעט מיט דער ביטערער פרנסה, פער־געסט זיך אלץ. נאָר, אז א מענש ליגט אין בעט, קריכען געדאנקען אין קאָפּ. כ'האָב קיין מאָל ניט געטראַכט פון א סך קינדער... נאָר איצטער... ס'וואָלט מיר עפּעס, דוכט זיך, גרינגער זיין, ווען אפולע קינדער וואָלטען זיין ארום מיר.. ס'האָט מיר דאָס הארץ וועה גע־טהאָן די גאנצע נאכט, און ביי מיר איז געבליבען — שיקען איהם רופען. כ'וואָלט איהם שוין וועלען זעהן — חאָטש איך וויים, אז קיין פערגניגען וועט ער מיר ניט פערשאפען.

ג י ט ע ל

וואָס רעדט איהר? א זוהן איז פאָרט א זוהן. מיט וואָס פערנעמט ער זיך?

ש פ ר י נ צ ע

ווער וויים איהם דאָרט? — מיט פעל, האָט מען געזאָגט, פער־נעמט ער זיך.

ג י ט ע ל

ניט קיין שלעכטער מסחר.

ש פ ר י נ צ ע

ניט קיין שלעכטער מסחר: וואָס קומט אבער דערפון ארוים? אז ער אליין איז קיין מענש ניט.

ג י ט ע ל

אלץ איז פון דעם, וואָס כ'בין ניט ווערט צו דערמאָנען זיין נאָמען...

נ ח מ ה ' ל ע

קומט אַריין די באַקען רויט.

א טייערע מלאכה האָסטו מיר, מאמע, געגעבען, א טייערע מלאכה!

ש פ ר י נ צ ע

ביזט דאָרט געוועזען?

נ ח מ ה ' ל ע

געוועזן.

ג י ט ע ל

ווי איז ער פריהער געווען?

ש פ ר י נ צ ע

פאר'ן גט?

ג י ט ע ל

יא.

ש פ ר י נ צ ע

עט. באלד נאך דער חתונה האט מיר שוין דאס הארץ ניט געצויגען צו איהם. א דאנק דעם וואס אין הימעל, וואס נחמה'לע איז ניט געראטען אין איהם. דער בן יחיד איז שוין פונקט אין איהם יעראטען.

ג י ט ע ל

ווארים וואס, ער איז אויך א שכור, חלילה?

ש פ ר י נ צ ע

דוכט זיך, אז ניט. צוזאמען מיט'ן טאטען זיינעם איז ער. כ'האב געשיקט נחמה'לען, זי זאל איהם רופען; א מאמעס הארץ טהוט וועה... א בן יחיד, דער איינציגער קדיש מיינער, כ'האב איהם שוין אפשר א האלב יאהר ניט געזעהען.. נחמה'לע האט ניט געוואלט געהן, כ'האב זי קוים איינגעבעטען.

ג י ט ע ל

אהן איין עין־הרע א וואויל קינד נחמה'לע.

ש פ ר י נ צ ע

ער האט חתונה געהאט מיט א יאהר צוריק. זי האט א גרויסע טאכטער. ווארים וואס? אז זי האט איהם גענומען, איז זי מסתמא ניט בעסער פון איהם. אוי! וואס זאמט זי זיך עס אזוי לאנג! אז זי געהט אוועק, איז מיר יעדע מינוט א שעה — האט געבאך ניט געוואלט געהן. אוי! עס שטעכט מיר דאס גאנצע לייב, ווי מיט נאדלען.

ג י ט ע ל

מיט א פעטס אויסשמירען די זייטען וואלט ניט שאדען.

דריטער אקט.

ביי שפרינצען אין דירה.

צוויי צימערן, איינער נעבען דעם אנדערן. געמעבלירט גאנץ איינפאך. אלץ איז אין ארדענונג.

אין דעם ערשטען צימער, ביי דער רעכטער וואנד שטעהט א בעט און נעבען איהר א טישעלע מיט גלעזלעך, פלעשלאך מיט רפואות. נעבען וואנד, לינקס, א טיש מיט שטולען א. ד. גל. אויפ'ן בעט ליגט שפרינצע, קראנק. נע־בען איהר זיצט גיטעל. נאך האלבען טאג.

שפרינצע

אט אזוי, מיין פריינד; אז א מענש איז געזונד שפירט ער גאר ניט. די עלטער טהוט זיך אבער איהרס; מיט אמאל קומט זי אן. שווייגט א ווייל. דרייסיג יאהר... שוין דרייסיג יאהר בין איך אזוי עלענד ווי א שטיין.

גיטעל

דעם, וועמען גאט העלפט, איז די וועלט א חתונה, נאר אז דער, וואס אין הימעל, נעמט צו דאס שטיקעל מזל — איז נאך אלע־מען.

שפרינצע

כ'וואלט נאך וועלען אביסעל אונטערלעבען. נחמה'לע איז דאך נאך גאר א קינד — וואס קען ווערען חלילה פון איהר? נאר צוליעב איהר וואלט איך נאך וועלען אביסעל... א נארישע וועלט, מיין פריינד! מען האט גערעדט אויף מיר, וואס כ'האב איהם געגוויט גט צו־געבען. וואס האב איך געזאלט טהאן, וואס? כ'האב געוואלט ראטע־ווען דאס מיידעל... שלעפט זיך ארום שכור אין די גאסען.

מ ע נ ד י ל

כ'וועל געהן...

א ב ר ו ש

הא, נחמה'לע... ט־טאכטער מיינע... געהט צו איהר. נחמ־מה'לע...

נ ח מ ה ' ל ע

פערקרימט דאָס געזיכט.

מענדיל! זאָלסט באלד געהן, הערסט?

געהט ארויס.

א ב ר ו ש

לאָזט זיך צום טיר, פאַלט פון די פיס.

נ־נ־חמה'לע! ט־טאכטער מיינע, זאג... פאר וואס... זאג... ז־זאג פאר וואס... פ־פאר...

א ב ר ו ש

זיצט אויפ'ן בעט, דער קאָפּ אראָבגעהאָנגען. רב אב—א! ררב אב—... מ—מענדיל, כ'בין אַ פּיאַ־ניצע... אַ שש־כור... מחנות פערד... גענעראלען האָבען געריטען... מ־מענדיל! וואָס ווילסטו... וואָס...

מ ע נ ד י ל

שטעהט נעבען אַברושען אַראָבגעלאָזען דעם קאָפּ, שרייט מיט אַ ווילדע בהמה'שע שטימע.

דו... דו... דו... אַ שניידער האָב איך געוואָלט זיין; כ'האָב גע־וואָלט... שרייבען וואָלט איך אויך געקענט. כ'האָב געוואָלט קענען. זאָג, פאַר וואָס האָסטו מיר געמאַכט פאַר אַ נבלה? !...

א ב ר ו ש

ביזט משוגע מ־מענדיל? !... איך בין שולדיג—מ־מענדיל? איך... קלאַפּט זיך אין הארצען. איך... איך בין שולדיג. נעהם מענדיל אַ ש־שטעקען... שלאָג מיר מ־מענדיל... אַ שכור, מ־מענדיל... אַ איד אַ שכור. דיין מאַמע... שפּרינצע... זי איז שולדיג. הערסט מ־מענדיל? — זי... שפּרינצע... פערקויפט די פעל? פינף רובעל? גיב אויף אַ טרונק בראַנפען.

מ ע נ ד י ל

מכות וועל איך דיר געבען!... זאָג מיר פאַרוואָס...

נ ח מ ה ' ל ע

בעוויזט זיך אין טיר, געקליידעט ווי אַ שילערין. בלייבט שטעהן דערשראָקען... אַ ב ר ו ש און מ ע נ ד י ל קוקען פערוואונדערט.

מענדיל, מענדיל... די מאַמע איז קראַנק געוואָרען, זי וויל, אַז דו זאָלסט קומען...

מ ע נ ד י ל

קוקט זי אָן, צוטומעלט.

נ ח מ ה ' ל ע

וואָס שטעהסטו און קוקסט? כ'האָב דאָך דיר געזאָגט, אַז די מאַמע איז קראַנק געוואָרען! דו נעהסט?

ר י י ז ע ל

־ער פיינער טאַטע דיינער.. דער פּיאַניצע, ער אויך.

גערט אַרויס.

מ ע נ ד י ל

גערט צו אברוש'ען.

טאַטע! טאַטע!

א ב ר ו ש

רעדט שווער.

וואָס ווילסטו?

מ ע נ ד י ל

וואָס ביזטו א שכור, — פאַר וואָס ביזטו — דו טהוסט מיר אָן א חרפּה. טרייסעלט איהם פאַר'ן האַנד. אבּרוש! הער אבּרוש! כ'וויל ניט זיין דיין זוהן. פאַר וואָס ביזטו א פּיאַניצע — הא?!...

א ב ר ו ש

מ—מענדיל! דיין טאַטען.. ווילסט שלאָגען דיין טאַטען.. דעם אַל־טען טאַ—טען...

מ ע נ ד י ל

דו ביזט אברוש! א שיכור ביזטו... די מאַמע האָט דיך ארויסגע־טריבען... נחמה'לע...

א ב ר ו ש

קוקט איהם אָן מיט אויסגעגלאָצטע אויגען.

מ—מענדיל?...

מ ע נ ד י ל

זאָג מיר, אברוש גנב! פאַר וואָס האָסטו מיר געמאַכט פאַר א שני־דער, אברוש! זאָג... זאָג, — די טרערען ווערגען איהם אין האַלז. אַלע אנטלויפען פון מיר... פאַר א נבלה וואָס האָסטו מיר גע־מאַכט?!.. א שניידער האָב איך געקענט זיין — אויף מיינע נאַמנות — א שניידער!.. שמעקט זיינע קליידער. נאַ, זעה וואָס דו האָסט געמאַכט פון מיר. פאַר וואָס האָסטו מיר געמאַכט פאַר א נבלה?

מענדיל

איך... איך...

רייזעל

די מאמע שלאָגט מיך, זי גיט ניט צו עסען. פון דעסטוועגען, איך בין ניט קיין פערפאלענע...

מענדיל

איך וועל איהר צושפאלטען דעם מוח! געדענקסט נעכטען ביי נאכט? הער רייזעל... פאָלג מיר... געה נאָר אויף א מינוט ארויס פון שטוב, געה נאָר ארויס... וועסט זעהן, איך וועל...

רייזעל

קוקט איהם אָן רחמנות'דיג מיט עקעל צוזאמען.

מענדיל

בעט זיך.

זאָג, וואָס פאר א ריח הערט זיך פון מיר? זאָג! דער חזיר ימח שמו, זאָל ער ווערען — ער האָט עס דיר אנגערעדט, האָ!

רייזעל

איך האָב נאָך אויף א נאָז...

מענדיל

איך וועל אָנטהאָן די שבת'דיגע זאכען.. איך וועל די הויט פון זיך אראָפּרייסען — הער רייזעל... איך וועל ווארפען די... איך וועל... איך וועל טהאָן אנ'אַנדער מלאכה. איך וועל דיך אויף די הענט טראָגען.. וועסט ביי מיר זיין א פריצטע.. הערסט? רייזיל; גוט? איך האָב רחמנות אויף דיר. איך קען ניט זעהן, ווי די מאמע שלאָגט דיך... כ'האָב נעכטען שיער ניט געוויינט, אז זי האָט דיך געשלאָגען מיט די קולאקעס אין קאָפּ...

רייזעל

פערטראַכט זיך, קוקענדיג אויף איהרע נייע שיך.

אברוש

הויבט זיך פלוצלונג אויף פון געלעגער, בלייבט שטעהן, שאָקעלט זיך. מענדיל?

ר י י ז ע ל

איך ווייס ניט, מיינסטו, אז דו שינדסט גע׳פגר׳טע פערד? איך האָב דיך פיינד! כ׳האָב ליעב מענשען מיט ריינע, ווייסענקע הענד; זאָל פון זיי שמעקען פּאַרפומען... איך בין אנ׳אָרימע, די מאַמע שלאָגט מיך — עס מאכט ניט אוים; ניט שטענדיג וועט אזוי זיין... איך האָב ליעב ריינע מענשען...

מ ע נ ד י ל

אויף מיינע נאמנות! איך שווער דיר — אויף מיינע נאמנות, רייזעל! בעריל חזיר שינדט אויך פערד — אויף מיינע נאמנות!

ר י י ז ע ל

שווער זיך!

מ ע נ ד י ל

אויף מיינע נאמנות!

ר י י ז ע ל

ס׳אַליגען!

מ ע נ ד י ל

קלאפּט זיך אין הארצען.

אויף מיינע נאמנות זאָג איך דיר, רייזעל!

ר י י ז ע ל

ביזט א ליגנער! פון בערלען הערט זיך קיין שום ריח נישט. בערעל איז... בערעל איז אן אריסטאָקראט. איך וועל זאָגען בערלען, איך וועל איהם פרעגען, אויב ס׳איז אמת...

מ ע נ ד י ל

אויף מיינע נאמנות זאָג איך דיר... א מפּלה אויף זיי! רייזעל! הערסט; א רוח אין זייער טאַטענס־טאַטען אריין! הערסט רייזעל? ! נאָ דיר א האַלץ, נאָ דיר א האַלץ, צופּלעט מיר דעם קאָפּ... זאָג, איך בין א שלעכטער? זאָג, רייזעל, א פייער אויף זיי! גנבים! א בייזער יאָהר אויף זיי! גנבים! הערסט רייזעל? !

ר י י ז ע ל

וואָס קאָכסט זיך אזוי?

מ ע נ ד י ל

זעהסט... נו זעה. וואָס אנטלויפסטו פון מיר? צו בין איך עס אזאַ שלעכטער, וואָס דו...

ר י י ז ע ל

שטיל.

פון דיר שטינקט.. .און איך בין א ציכטיגע...

מ ע נ ד י ל

צוטומעלט. טאַפּט זיינע מלבושים.

ר י י ז ע ל

גלאַט אזוי... פון דיר שטינקט מיט פעל... מיט גע'פּגר'טע פערד... און איך בין א ציכטיגע.

מ ע נ ד י ל

ווערט בלאַס. טרעט אָב.

ר י י ז ע ל

דו האָסט עסקים מיט גע'פּגר'טע פערד, מיט נבלות, איך קען עס ניט ליידען... איך עס ניט מיט דער לעפעל וואָס דו עסט. ווייסטו שוין?

מ ע נ ד י ל

קערט זיך אָב אין אַ זייט.

ר י י ז ע ל

זאָג, מענדיל, פאַר וואָס האָסטו זיך ניט אויסגעקליבען עפּעס אַן ארבייט?

מ ע נ ד י ל

און וואָס טהו איך וואָס?... וואָס, מיינסטו, טהו איך, וואָס? איך קויף פעל, קויף איך... דיר דוכט זיך נאָר דיר... רייזעל! נעהם אַ האַק און צושפּאַלט מיר דעם קאָפּ, נעהם א האַק, זאָג איך דיר!..

ר י י ז ע ל

צו וואָס זאָל איך עס טהאָן?

מ ע נ ד י ל

ווער האָט דיר עס געזאָגט?

זי איז דיינע א מאמע איז זי... זי איז דאָך דיינע א מאמע. נאָך וואָס האָב איך עס גענדאַרפט טהאָן, נאָך וואָס? הא?

ר י י ז ע ל

טאָ וואָס ווילסטו פון מיר?

מ ע נ ד י ל

אזוי; איך וויל דיר עס זאָגען.

ר י י ז ע ל

וואָס דאַרפסטו עס מיר זאָגען?

מ ע נ ד י ל

איך האָב דיר געוואָלט בעווייזען, אז „מענדיל“ איז נישט קיין שלעכטער ווי דו מיינסט. דו מיינסט, אז איך בין בערעל חזיר בין איך? אויב דו ווילסט וועל איך נאָר איין וואָרט זאָגען דער מאמען דיינער — נאָר איין וואָרט — וועט זי שוין ניט וואגען אפילו א פינגער אויפהויבען אויף דיר — רייזעל.

ר י י ז ע ל

וואָס?

מ ע נ ד י ל

גאָר נישט... בלייבט שטעהן אין מיטען שטוב. דער קאָפּ אראָבגע־האַנגען.

ר י י ז ע ל

אויב דו ווילסט זיין א גוטער, טאָ זוך מיר אויס א פאבריק וועל איך געהן ארבייטען גלייך מיט אלע מיידלאך.

מ ע נ ד י ל

איך וועל דיר אויפזוכען, כ'וועל, הער, רייזעל! דו ווייסט ריי־זעל...

דערנעהענטערט זיך צו איהר מיט גרויס התלהבות.

ר י י ז ע ל

רוקט זיך אָב פון איהם.

מ ע נ ד י ל

וואָס ביזטו אזוי פרעהליך?

ר י י ז ע ל

מען טאָר נישט זיין אומעדיג, איך וועל באלד דיין טאטען געבען א שנעל אין נאָז.

מ ע נ ד י ל

שטעהט שטאַרק צוטראָגען.

ר י י ז ע ל

מענדיל! וואָס ביזטו אזוי אומעדיג? פאר וואָס בין איך אזוי פרעה־ליך? מען טאָר ניט זיין אומעדיג — מענדיל! מענדיל — מענ־דעלע!

שלעפט איהם פאר'ן אַרבעל.

מ ע נ ד י ל

וויל זי אָנכאַפּען.

ר י י ז ע ל

דאָס וויל איך ניט.

מ ע נ ד י ל

וואָס אנטלויפסטו פון מיר? שטענדיג אנטלויפסטו פון מיר...

ר י י ז ע ל

איך?

מ ע נ ד י ל

וואָס אנטלויפסטו פון מיר?... דו האָסט מיך פיינד — פאר וואָס? איך בין מענדיל, בין איך, נו איז וואָס? מיר וואוינען דאָך אין איין שטוב, וואוינען מיר — דו ווייסט? אויף מיינע נאמנות, דו ווייסט.. וואָס אנטלויפסטו?... געדיינקסט נעכטען ביי נאכט, אז די מאמע האָט דיך געשלאָגען? איך זאָג דיר, רייזעלע, אז דו ביזט א שלעביז, געדענקסט ניט... אלץ פערגעסטו. איך האָב איהר געוואָלט צושפאלטען דעם שארבען איהרען, האָב איך געוואָלט... וואָס פאר א ווערדע האָט זי ביי מיר, הא? מיט איין האנד, צווישען די פינגער וואָלט איך זי צוריבען! כ'האָב זיך אָבגעהאלטען, באשר

מ ע נ ד י ל

בערעל חזיר?!

ר י י ז ע ל

בערעל חזיר. ער איז שוין איין מאל א מענש. ער האט מיר היינט געבראכט נייע שיך... אבער זעה; — פיס ווי א פאר פאניענקעס!

מ ע נ ד י ל

פון וואנען האט ער געוואוסט צו קויפען?

ר י י ז ע ל

ער האט שוין געוואוסט...

מ ע נ ד י ל

רייזעל, זאג, וואס דארפסטו לײדען אזוי? זעה, שיך האט דיר געדארפט קויפען גאר א פרעמדער... דיין מאמע וועט דיך נאך דערשטיקען — וועסט זעהן. דו ווייסט, אז מענדיל איז א גוטער. דו ווייסט, באשר... הער רייזעל! דו ווילסט, אז איך זאל בעצאהלען בערלען פאר די שיך?

ר י י ז ע ל

צו וואס?

מ ע נ ד י ל

איך וויל דיר בעווייזען, אז מענדיל איז נישט ווי דו מיינסט, איך זאג דיר...

ר י י ז ע ל

שטיפט:

מענדיל, זאג, איך בין עפעס א שעהנע, הא? זאג, מען קען זיך אין מיר פערליעבען? מענדיל!

מ ע נ ד י ל

דיין קלייד איז אויך צוריסען.

ר י י ז ע ל

א קלייד וועט אויך זיין א נייע — דאגה ניט!

גיט איהם א קלאפ איבער'ן פלייצע.

ר י י ז ע ל

וואס אויף צום אמת׳ען?

מ ע נ ד י ל

וועסט נישט זיין אין כעס?

ר י י ז ע ל

כ׳האב דאך דיר געזאגט!

מ ע נ ד י ל

מיר זענען דאך ניט... ניט קיין נאהענטע פריינד... פרעמדע... נישט קיין שוועסטער און ברודער פון איין טאטע מאמע... פרעמדע...

ר י י ז ע ל

ווערט רויט. גיהט א טענציל איבער׳ן צימער.

מענדיל, זעהר נאר מיינע פיס, ווי איידעל זיי זענען אין די נייע שיך — איידעל, א?

מ ע נ ד י ל

שווייגט.

ר י י ז ע ל

ווייסט, מענדיל, ווער ס׳האט מיר געקויפט די שיך?

מ ע נ ד י ל

ווער?

ר י י ז ע ל

און דו וועסט קיינעם נישט אויסזאגען?

מ ע נ ד י ל

איך וועל נישט אויסזאגען — נאך וואס זאל איך אויסזאגען?

ר י י ז ע ל

שווער זיך!

מ ע נ ד י ל

אויף מיינע נאמנות — אז איך וועל קיינעם ניט אויסזאגען.

ר י י ז ע ל

בערעל האט געקויפט.

מ ע נ ד י ל

נו וואָס ?

ר י י ז ע ל

איך בין עפּעס א שעהנע ?

מ ע נ ד י ל

שווייגט.

ר י י ז ע ל

נו—וואָס ?

מ ע נ ד י ל

ווּעסטו שוין מעהר ניט ארומגעהן מיט די קווישען פיש אין די גאַסען ?

ר י י ז ע ל

איך וועל נישט געהן. דינען וועל איך אויך נישט געהן; איך וועל אנקומען אין א פאבריק. מענדיל !

מ ע נ ד י ל

וואָס ?

ר י י ז ע ל

כ׳האָב דאָך דיך וואָס געפרעגט.

מ ע נ ד י ל

לאכסט.

ר י י ז ע ל

שלעפּט איהם פאר׳ן אָרבעל.

נו, זאָג, מענדיל !

מ ע נ ד י ל

נעמט זי פאר׳ן האַנד.

וועסט נישט זיין אין כעס ?

ר י י ז ע ל

פאר וואָס זאָל איך זיין אין כעס ?

מ ע נ ד י ל

אויף צום אמת׳ען זאָג מיר.

זעהסט ?

מ ע נ ד י ל

נייע שיך ?

ר י י ז ע ל

אבער דו זעהסט !

מ ע נ ד י ל

וואו האסטו זיי גענומען?

ר י י ז ע ל

געקויפט.

מ ע נ ד י ל

ווער האט דיר געגעבען געלד ?

ר י י ז ע ל

געלד ? כ'האב שוין געהאט געלד !...

מ ע נ ד י ל

די מאמע האט געזעהן ?

ר י י ז ע ל

ניין.

מ ע נ ד י ל

ס'וועט ווידער זיין א געשלעג.

ר י י ז ע ל

זאל זי מיר נאר א ריר טהאן — אלע צוויינער וועל איך איהר אויסהאקען. איך בין שוין ניט קיין קליין קינד.

מ ע נ ד י ל

מיט התלהבות.

הא ! וואס האב איך דיר געזאגט ? הא ? מורא האבען פאר איהר ! רייזעל ! דו ווילסט איך זאל זיין פון דיין צד ? ווילסטו ?

ר י י ז ע ל

אפילו זי זאל טאנצען ביז'ן פאלאפ וועל איך זיך מעהר מיט קיין קוישען פיש ניט שלעפען איבער די גאסען. מענדיל !

מ ע נ ד י ל

ניין.

ר י י ז ע ל

פאר וואס?

מ ע נ ד י ל

אמאל זעה איך זי אלע טאג.

ר י י ז ע ל

און נחמה׳לען?

מ ע נ ד י ל

נחמה׳לע...

ר י י ז ע ל

זי געהט מיט דיר אין גאס?

מ ע נ ד י ל

ווער?

ר י י ז ע ל

נחמה׳לע...

מ ע נ ד י ל

אראבגעלאזען דעם קאפ.

זי, זי געהט שוין באלד אויס דעם קלאס.

ר י י ז ע ל

זי איז דאך דיין שוועסטער, פאר וואס שעמט זי זיך צו געהן מיט דיר אין גאס?

מ ע נ ד י ל

זי שעמט זיך?

ר י י ז ע ל

אוראי שעמט זי זיך.

מ ע נ ד י ל

זי דארף זיך שוין שעמען... א־א, מיט מיר.

ר י י ז ע ל

בעווייזט מענדלען איהר פוס.

ר י י ז ע ל

און אז ער איז געווען — וואס ווילסטו? ס'איז זיין דאגה!

מ ע נ ד י ל

מען טאר נישט פרעגען?

ר י י ז ע ל

נאך וואס פרעגסטו?

מ ע נ ד י ל

געהט צו צו רייזלען און קוקט זי אן.

ר י י ז ע ל

וואס קוקסטו מיך אזוי אן?

מ ע נ ד י ל

שווייגט.

ר י י ז ע ל

וואס איז מיט דיר היינט!

מ ע נ ד י ל

דיין מאמע איז אזא שלעכטע...

ר י י ז ע ל

נו—איז וואס?

מ ע נ ד י ל

אזוי; כ'האב רחמנות אויף דיר.

ר י י ז ע ל

איך בעדארף נישט מען זאל האבען אויף מיר רחמנות.

מ ע נ ד י ל

מיינסט טאקי, ווייסט ווער איך בין.

ר י י ז ע ל

דיין טאטע איז געקומען שכור, ווי לוט.

מ ע נ ד י ל

ווען איך וואלט האבען אזא מאמע...

ר י י ז ע ל

דו זעהסט דיין מאמע אלע טאג?

געהט הינטער זיך, ביז ער פאַלט אויפ'ן געלעגער, בלייבט דאָר־טען ליגען אונבעוועגליך.

ר י י ז ע ל

שפּיט מיט עקעל צו אַברוש'ס זייט. שטיל אַ ווייל'ע. ס'לאָזט זיך הערען אַברושעס כראָפּען. רייזעל נעהמט אַרויס פון אונטער'ן קישען אַ פּאָר נייע שיך. שפּילט זיך מיט זיי. אויף איהר געזיכט גיסט זיך אויס אַ קינדערשע צופרידענהייט. זי טהוט אָן די שיך און שפּאַצירט קאָקעטיש אייניגע מאָל דורך דעם צימער. הויבט אויף אַביסעל איהר צוריסענע קלייד און פרובט געהן אַ טענצעל איבער'ן שטוב, זינגענדיג אַ ניגעלע.

מ ע נ ד י ל

קומט אַריין. רייזעל זעהט, אַז ער זאָל ניט בעמערקען איהרע נייע שיך. אַ ווייל'ע שטיל. יעדער קוקט אין זיין ווינקעל.

ר י י ז ע ל

האָסט אפשר געזעהן מיין מאַמען?

מ ע נ ד י ל

נאָך אַ קורצען שווייגען.

דו בייגקסט נאָך איהר?

ר י י ז ע ל

דיין טאַטע איז געקומען שכור ווי לוט.

מ ע נ ד י ל

דאָ איז געווען דער „חזיר“?

ר י י ז ע ל

וועלכער חזיר?

מ ע נ ד י ל

מיט אַ נאַרישען שמייכעל.

דו ווייסט ניט ווער איז דער חזיר?

ר י י ז ע ל

איך ווייס ניט ווער דער חזיר איז.

מ ע נ ד י ל

בערעל חזיר!

א ב ר ו ש

נ־נו... כ׳וועל דיר רופען „נחמה׳לע“... דו ז־זיין נחמה׳לע. אבא, אבא, אברוש! בלייבט שטעהן אין מיטען שטוב, דער קאָפּ אראָבגעהאָנ־גען. וואָס איז פון דיר געוואָרען, אברוש? וואָס? וואָס? אַלע גערענקען דיך נאָך... אַלע האָבען געקענט ר׳ אב־בא׳ן.. רר־ב אב־באָ!

ר י י ז ע ל

ווער האָט דיר געהייסען ווערען א שכור הא? האָסט נישט געקענט זיין ווי אַלע מענשען, הא?

א ב ר ו ש

דיין מאמע... אין דער ערד! א וואַלד־גזלן — א רוצח! וואָס זיצסטו דאָ?... ביי איהר... וואָס עסטו איהר ברויט... ברויט... זיי א דינסטמויד... זיי מיין טאָכטער ז־זיי. כ׳דאַרף נישט ריי־דען.. כ׳דאַרף נישט ריידען... נ־ניין...

ר י י ז ע ל

וואָס האָט איהר גענומען מיין מאמען פאַר א ווייב? וואָס דאַרפט איהר זי? שפרינצע האָט אייך גע׳גט, הא? נחמה׳לע אנטלויפט פון אייך, הא? זי שעמט זיך, הא? זי שעמט זיך צו בעגעגענען מיט אייך אין גאַס...

א ב ר ו ש

ק־קום צו מיר.

וויל זי ארומנעמען.

ר י י ז ע ל

שטופּט איהם אַוועק.

איך קען אייך אין צורה נישט קוקען. א חרפּה, אַן אַלטער מאַן וויינט. וואָס וויינט איהר? געהט לעגט זיך. זי וועט קומען באַלד, וועט זי אייך מכבד זיין.

א ב ר ו ש

נישט געוויינט אין דער יוגענד... נישט געוויינט. דו ווייסט, ד־דו ווייסט...

צווייטער אקט.

אין דעם אייגענעם צימער. עטליכע טעג שפעטער. ביי טאָג.

ר י י ז ע ל

ליגט אויף אַ געלעגער. שלאָפט.

אַ ב ר ו ש

קומט אריין. שכור, פאלט פון די פיס. קוקט זיך אַרום. ברומט וואָס. בעמערקט רייזלען. געהט צו צו איהר, גלעט איהר פלייצע.

ר י י ז ע ל

דערשראָקען.

ווער איז דאָרט? וואס זוכט ער דאָ? איהר האָט דאָ א חלק אריינ־געלעגט?

אַ ב ר ו ש

שטעהט ווי אַ צוגעשמידטער צו זיין אָרט, שאָקעלט זיך.

ר־רייזעל... ביזט דאָך מיין טאָכטער — ביזטו דאָך האָ, רייזעל... מיין ט־טאָכטער.

ר י י ז ע ל

וואָס ווילט איהר פון מיר?! איך בין נישט אייער טאָכטער... געהט זיך צו אייער נחמה'לען.. געהט צו איהר. עס הערט זיך בראנפען פון אייך, געהט...

אַ ב ר ו ש

פערדעקט זיין מויל.

נ־ניין, נ־ניין... נחמה'לע איז מיין טאָכטער... זי... זי... אנטלויפט, נחמה'לע... שעמט זיך נחמה'לע, דו זיי—זיי מיין טאָכטער. ז—זיי מיין טאָכטער ז—זיי...

ר י י ז ע ל

וואס ווילסטו פון מיר? רבונו של עולם! וואָס איז ער צו־געשטאנען צו מיר?! אוועק פון מיר!

א ב ר ו ש

שאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

פון גן־עדן פערטריבען...

מ ע נ ד י ל

שפיי איהר אין צורה.

שפּיים אויף ברײנען.

ב ר י י נ ע

װאַרפט זיך מיט װאוט אויף רייזלען. הייבט זי אָן שלאָגען מיט ביידע קולאַקעס אויפ׳ן קאָפּ.

איך בין א מאמע! איך בין א מאמע! איך מעג שלאָגען!... איך מעג!... איך מעג!

ר י י ז ע ל

ראטעוועט מיך!...

מ ע נ ד י ל

לויפט צו, עס װערט אַנ׳אַלגעמיינער געשלעג.

ב ר י י נ ע

איך בין א מאמע! איך בין א מאמע! הא! הא! הא!...

א ב ר ו ש

קוקט צו דער סצענע מיט אַנ׳אָפענע מויל און אויסגעברייטע הענד.

איך וועל ניט לאָזען זי זאָל דיך שלאָגען... דו וועסט זעהן, רייזעל, שפּיי איהר אין צורה!

ר י י ז ע ל

וואָס ווילט איהר פון מיר?

ב ר י י נ ע

נבלה! פּגר! ארויס פון מיין שטוב, נבלה! כאַפּט דעם זאַק מיט דער פעל און שלעפּט צום טיר. ארויס פון דאנען, מיט דיינע פּגירות אין איינעם — ארויס!

מ ע נ ד י ל

רייסט ביי איהר אַרויס דעם זאַק.

ב ר י י נ ע

צו אברושען.

דו געה אויך פון דאנען מיט דיין זוהן אינאיינעם!

מ ע נ ד י ל

עפענט דעם זאַק.

איך וועל דיר בעווייזען ווער „מענדיל" איז... איך וועל איהר בע־ווייזען, ווי צורופען. וויל ארויסנעמען די פעל פון זאק. דאָ אויפ'ן מיטען שטוב...

ר י י ז ע ל

פערמאַך דעם זאק! זאָג איך דיר!

מ ע נ ד י ל

וואַרפט דעם זאַק. רחמנות'דיג צו רייזלען.

רייזיל, פאָלג מיר, זי איז ניט דיין מאַמע איז זי ניט — שפּיי איהר אין צורה! האק איהר אויס די ציינער! מאָרגען קויף איך דיר שיך — פאר דריי רובל שיך קויף איך דיר און דו וועסט געהן וואוהין דו וועסט וועלען... נאַ דיר געלד, רייזעל!

ר י י ז ע ל

וואָס ווילט איהר פון מיר?... וואָס טהו איך אייך?... וואָס האָט איהר צו מיר?

א ב ר ו ש

זי האָט מורא פאַר דיר. ביזט דאָך א רוצח, א וואַלד־רוצח; זי האָט מורא, זי... מיין נחמה'לע שעמט זיך ניט. וויינט. נ'ניין, מיין נחמה־לע שעמט זיך ניט... זי האָט מורא... מו—רא האָט זי!... איך בין דאָך איהר טאַטע.. זי האָט פאַר מיר מורא... א גזלן ביזטו, א וואַלד־רוצח ביזטו. זי שעמט זיך ניט מיט איהר טאַטען!...

ב ר י י נ ע

וועה צו דיר. — אַלטער שכור. ס'איז דאָך דיר מיאוס אין צורה צו קוקען...

א ב ר ו ש

ווי א חלום אַלץ אוועק... ווי א חלום...

ר י י ז ע ל

קומט אַריין.

מ ע נ ד י ל

קוקט אויף איהרע באָרוועסע פיס.

רייזעל!

ב ר י י נ ע

וואָס, רייזעל?! וואָס פאַר א רייזעל איז זי דיינע?!

ר י י ז ע ל

וואָס ווילט איהר פון מיר?

מ ע נ ד י ל

קום צו מיר, רייזעל, האָב קיין מורא ניט, וואָס האַרט דיר?...

א ב ר ו ש

לאָז זי, זי איז ניט קיין רעכטס...

ב ר י י נ ע

נבלה!

מ ע נ ד י ל

הער, זי איז נישט דיין מאַמע, זאָג איך דיר — זי איז א משומדת, זאָג איך דיר; זי וועט דיר נאָך הרג'ענען, רייזעל, שפּיי איהר אין צורה, רייזעל, שפּיי!... איך וועל דיר קויפען שיך, איך... רייזעל!

מ ע נ ד י ל

איך האָב שוין פאר איהר קיין מורא נישט — נאָר איך וועל ז י פרעגען איין זאַך וויל איך ז י — פאר וואָס שלאָגט זי רייזלען? פאר וואָס ? אזא גרויסע מויד און זי שלאָגט איהר? די שיך האָט זי ביי איהר צוגענומען — א מאמע טהוט אזוי? ווען דו וואָלסט געווען מיין מאמע, וואָלט איך דיך דערשטיקט — איצטער מעגסטו זיך קלאפּען קאָפּ אָן וואנד אפילו צעהן מאָל אין טאָג — אָבער רייזלען זאָג מיר, פאר וואָס שלאָגסטו רייזלען, זאָג ? !

ב ר י י נ ע

רייזלען...

מ ע נ ד י ל

איך וועל זאָגען רייזלען — איך וועל איהר זאָגען, אז כ'וועל ניט לאָזען ז י אָנרירען... איך וועל ניט לאָזען — כ'וועל דעם קאָפּ צופּלעטען !... איך וועל איהר קויפען שיך... פאר מיינע געלד וועל איך איהר קויפען — און דיר וועלען מיר אויסהאקען די ציינער דיינע... זאָג, פאר וואָס שלאָג—סטו רייז—לען, א ? !

א ב ר ו ש

פערטריבען געוואָרען פון גן־עדן... פערטריבען געוואָרען... נחמה־לע מיינע... דאָס איז דאָך א „מענש", דער פּערשוין איהרער ; דער „גאַנג" איהרער.

ב ר י י נ ע

די כפּרה זאָלסטו גיהן אין איינעם מיט דיין טאָכטער!

א ב ר ו ש

חצופה ! דו הערסט, מענדיל ? פאר וואָס שילסטו עס זי, הא ? חצופה ! חצו־פה ! ביזט דאָך איהר מינדסטען נאָגעל ניט ווערט ! ווי האָסטו עס העזה זי צו שילטען, הא ? !

ב ר י י נ ע

שכור ! דיין טאָכטער אנטלויפט דאָך פון דיר ; זי שעמט זיך דאָך צו קוקען אין דיין מיאוס'ע צורה אריין.

שטיל, יעדערער קוקט אין אַנ'אַנדער ווינקעל. א ב ר ו ש זיפצט.

א ב ר ו ש

הויבט זיך אויף, לאָזט אראָב דעם פייער פון לעמפּעל.

ב ר י י נ ע

פינסטער זאָל דיר זיין! שכור! ס'איז נאָך קנאַפּ פינסטער אין שטוב — וואָס טהוסטו? וואָס דרייסטו אראָב דעם פייער?

א ב ר ו ש

מען טהוט דאָך סיי ווי גאָר ניט.

ב ר י י נ ע

פון דיינע בראַנפּען קאָרג — די כּפּרה זאָלסטו ווערען!

א ב ר ו ש

גזלן... רוצח... גזלן...

ב ר י י נ ע

איך וועל אייך קאַרמענען. ווערעם וועלען אייך עסען. דרעהט זיך ארום איבער'ן שטוב, ווי זי וואָלט וואָס זוכען. וואָלט איך אזוי וויסען וואו איהר וועט אהינקומען, ווי איך וויים וואָס כ'האָב גע־וואָלט טהאָן.

ר י י ז ע ל

געהט ארוים.

ב ר י י נ ע

וואוהין, משומדת?!

מ ע נ ד י ל

אין אַ ווײַלע אַרום צו בריינען.

דו מיינסט, אז כ'האָב מורא פאר דיר, מיינסטו? וואָס פאר א ווער־דע האָסטו ביי מיר? אזוי ווי גאָר נישט! כ'וויל דיך נאָר פרעגען איין זאַך, וויל איך דיך פרעגען.

א ב ר ו ש

מיין קינד, טשעפּע זיך ניט מיט איהר.

ב ר י י נ ע

פרעסער, זויפער!

זעהסט, טאַטע, ס׳א פעל!

ר י י ז ע ל

לויפט צו, שטופט איהם אָפּ.

לעג אוועק, זאָג איך דיר! איך וועל דיר דיין קאָפּ צו פּלעטען — פּראָביר נאָר ארויסנעהמען די פעל.

א ב ר ו ש

חצופה!

מ ע נ ד י ל

ווארפט אָב רייזלען צום טיש.

אוועק פון דאנען, באָרוועסע כאָליערע!

א ב ר ו ש

לאָז זי, מיין קינד; זי איז נישט בעסער פון דער מאמען איה־רער. דאָס איז דאָך פינף רובל, איז דאָך עס.

ב ר י י נ ע

מיט וועמען איך פינסטער אָב מיינע יאָהרען...

מ ע נ ד י ל

כאפט צו דעם זאק.

מיין צוכט... פּרינצעסען. די פעל איז ריינער פון דיר מיט דיין מאמען אין איינעם.

זעצט זיך אין ווינקעל שטאַרק צוטראָגען.

א ב ר ו ש

אוי נחמה׳לע מיינע, נחמה׳לע! פערטריבען געוואָרען פון גן־ערן בין איך פערטריבען געוואָרען... זי אנטלויפט פון מיר. האָסט אפשר געזעהען, נחמה׳לע, הא, מענדיל?

מ ע נ ד י ל

שווייגט.

א ב ר ו ש

יא? מענדיל!

מ ע נ ד י ל

לאָז מיך!

א פעל... אליין אראָבגענומען, א ?

ר י י ז ע ל

ווידער געבראכט צושלעפּען די נבלה אין שטוב אריין !

א ב ר ו ש

ביזט אליין א נבלה ! דאָס איז דאָך פינף רובל איז דאָך עס !

ר י י ז ע ל

ער וועט שוין אין גיכען ברענגען צו שלעפּען א גע'פגר'טען פערד אין שטוב אריין.

מ ע נ ד ע ל

א גרויסע יחסנ'טע. מיין יחסנ'טע. באָרוועסע פּריצטע !

ב ר י י נ ע

צו רייזלען.

וואָס האָט דאָ געטהאָן בעריל-חזיר ?

ר י י ז ע ל

איך ווייס ניט.

ב ר י י נ ע

איך וועל דיך א לעבעדיגען בעגראָבען — הערסט, ממזרת !

ר י י ז ע ל

גיב מיר אָב מיינע שיך.

ב ר י י נ ע

איך וועל נאָך פון דיר די העמד אויך אראָבנעהמען און די שטוב פערשליסען. איך וועל אוועקגעהן און די שטוב פערשליסען ! וועסט וויסען, אז איך בין דיר א מאמע — דיין טאטע ליגט אין דער ערד, וועל איך זיך נעהמען צו דיר.

מ ע נ ד י ל

רייזעל ! איך וועל דיר קויפען שיך. ווילסט, זאָג ?

ב ר י י נ ע

יסורים וועל איך פאר אייך אלע קויפען.

מ ע נ ד י ל

שלעפּט דעם זאק צו אברוש'ען.

ב ר י י נ ע

צו רייזלען.

מיט בערעלען האסטו שוין עסקים — א לעבעדיגע וועל איך דיך בעגראבען! נאקעט, אהן א העמד וועל איך דיך לאזען. אונטערן טיר הערט זיך א געשלעג. ווער איז דארט?

מ ע נ ד י ל

רייסט זיך אריין אין שטוב. פערמאכט די טיר. טראגט א זאק אויפ'ן פלייצע.

דער ממזר — א מפלה אויף איהם! ער האט מיך שיער ניט דערשטיקט.

ב ר י י נ ע

איהר האט געזעהען אנ'ארט אביסעל צום שלאגען זיך — א טוידטע בין איך געווארען.

א ב ר ו ש

מענדיל?

מ ע נ ד י ל

און, אז מענדיל?

א ב ר ו ש

מענדיל!

מ ע נ ד י ל

וואס?

ב ר י י נ ע

גיב איהם אויף א גלעזעל בראנפען.

מ ע נ ד י ל

אז איך וועל וועלען, וועל איך געבען ביי קיינעם נישט פרעגען.

ב ר י י נ ע

פון מיינעטוועגען מעגט איהר זיך אלע שלאגען קאפ אן דער וואנד.

א ב ר ו ש

געהט צום זעקעל, עפענט איהם פארזיכטיג און קוקט אריין.

ר י י ז ע ל

און שיף ?

ב ע ר י ל

איך וועל באלד זיין צוריק...

ב ר י י נ ע

אבגעריסען, קומט אריין אין שטוב, טראגט אויף די הענד צוויי קוישען.

א ב ר ו ש

איך וועל שוין זיין אין שטוב.. איך דארף שוין בלייבען אין שטוב, איך...

ב ר י י נ ע

וואוהין ? אזוי שפעט וואוהין ? ! בעמערקט בערל'ן בייט זי אום דעם טאן. גוט אווענד ! אוי, די כוחות געהן אוים — כ'פיהל גאר ניט די הענד —אזא טאג ! ס'איז שוין צו פיהלען דעם טאג; — לאנג ווי אין זומער — אין דער ערד זאלען זיי געהן ; פון גרגרת רייסען זיי ארוים. וואוהין שלעפסטו זיך אזוי שפעט... ווידער טראסקען אין טיר ביי־נאכט ? א ברכה פון גאט, הא ?

ב ע ר י ל

פאר וואס צופט איר, ברײנע, אוים ר' אבא'ן דאס גאנצע בערדעל ?

ב ר י י נ ע

איך קען ניט זעהען, ווי ער לעבט אויף דער וועלט, פאר אזוינע מענשען איז אויף דער וועלט קיין ארט ניטא... צו רייזל'ן. וואס זיצטו די הענט אונטער די זייטען ?

ר י י ז ע ל

וואס זאל איך דיר טהאן ?

ב ר י י נ ע

וואס ? כ'וועל דיר באלד בעווייזען — וואס...

ב ע ר י ל

געהט ארוים פייפענדיג עפעס א ניגונ'לע.

מאַמע דײַנע, ע־ע־ס'איז שוין איין מאָל אַ מאַמע. בעריל ?

ב ע ר י ל

וואָס ?

א ב ר ו ש

דו קענסט מײַן טאָכטער. מײַן נחמה'לען ? דאָס איז אַ קינד ! איהר שכל, דער פּערשוין איהרער ! גרויס געלערענט ! כ'בין פּערטריבען געוואָרען פון גן־עדן פּערטריבען געוואָרען... די טאָכ־טער אנטלויפט פון מיר איך זעה זי קיין מאָל ניט. אָ, ווער עס זיצט ביי מיר אין שטוב ! נחמה'לע מײַנע ! איהר פּערשוין — אַ פּרינצעסען, ווי דו זעהסט מיך לעבען !

ב ע ר י ל

ע,, ר' אבא ! איהר וויינט נאָר, פע, פע, עס פּאַסט גאָר ניט פאר אייך.

א ב ר ו ש

ווישט די אויגען.

דו מיינסט, וואָס ? איך בין פּערקויפט געוואָרען, צו דער משומדת פּערקויפט געוואָרען, אַריינגעפאַלען... מײַן טאָכטער אנטלויפט פון מיר. נאָר נישט לאַנג האָב איך זי געזעהען... פון קלאָס געגאַנגען — מיט די מיידלאַך געגאַנגען, ווי אַ שרעקנע סאָלדאַטען זענען זיי געגאַנגען ־ שפּאַצירען מן הסתם האָט זי זיך נישט אומגעקוקט צו מיר. כ'האָב זי דערקענט. אַ טאַטע, בין איך... פּערקויפט גע־וואָרען..

ב ע ר י ל

נעהמט איהם פאר'ן האַנד.

קומט, לאָמיר אביסעל אָבנעצען דעם גומען.

ר י י ז ע ל

וואוהין געהסטו ?

ב ע ר י ל

ווייסט דאָך וואוהין איך געה.

תחתונים ; זי איז מיך מפרנס. כאַ־כאַ־כאַ, זי איז מיך מפרנס! פערשטעהסט ?... און איידער איך האָב זי דערקענט בין איך דאָך פון הונגער אויסגעגאַנגען — פון הונגער — פערשטעהסט ? וואָס זאָגסטו, בעריל, הא ? ווער בין איך ? דוכט זיך דער אייגענער אברוש וואָס פאַר צוואַנציג יאָהרען — פאַר צוואַנציג יאָהרען, ווי דו זעהסט מיך לעבען ! דאָס איז דער אייגענער אברוש, וואָס מען האָט איהם גערופען „ר' אבא" ר' אב־בא — ווי דו זעהסט מיך לעבען ! מיינע פערד זיינען געגאַנגען קיין פּרייסען — קיין פּרייסען — ווי דו זעהסט מיך לעבען ; מחנות פערד — ווי דו זעהסט מיך לעבען... אַפּיצירען זענען אויף מיינע פערד געריטען... גענעראַלען — ווי דו זעהסט מיך לעבען — גענעראַלען ! האָט מען שוין ניט געקענט שטאַרבען פון הונגער, הא ? וואָס זאָגסטו, בעריל ? דו זעהסט — קוק זי נאָר אָן... די מאַמע מיט דער טאָכ־טער... „האם עם הבת", ווי אין זמירות איז געשריבען — וואָס זאָגסטו, בעריל ?

ר י י ז ע ל

ער רעדט און דער הונד בילט — איז אַלץ איינס.

א ב ר ו ש

חצופה ! דו הערסט, בעריל, דו האָסט געהערט ? כ'האָב דאָך דיר געזאָגט, אַז זי איז נישט בעסער פון דער מאַמען איהרער. זעצט זיך אויפ'ן געלגער, רעדט צו זיך אליין. ווי א חלום זענען אוועק מיינע גוטע יאָהרען, מחום... ווי א חלום.

ב ע ר י ל

קומט, אברוש, איך וועל געבען אריינצו'כום'ענען.

ר י י ז ע ל

ער האָט נעבאָך גאָר געפּאַסט היינט.

א ב ר ו ש

בעוווייזט אויף רייזעלס באָרוועסע פיס.

זעהסט, בעריל זי איז דאָך א באָרוועסע. די מאַמע איהרע האָט איהר דאָך די שיך פערקויפט. בעגראָבען האָסטו בעדאַרפט די

ב ע ר י ל

איך וועל קריגען, אויב איך וועל וועלען — דו ווילסט ? אבער זאָג !

א ב ר ו ש

כאַפּט זיך אויף. זעצט זיך אַנידער, אָהן ווערטער.

ר י י ז ע ל

אַט האָסטו דיר, קוק איהם נאָר אָן.

ב ע ר י ל

א, ר' אבא....

א ב ר ו ש

מחום... מחום... מחום...

ב ע ר י ל

וויפיעל מאָהל האָט איהר היינט קידוש געמאכט ?

א ב ר ו ש

קראַצט זיך אין קאָפּ.

בעריל ?

ב ע ר י ל

איהר האָט מיר ניט דערקענט ?

א ב ר ו ש

כ'האָב דיר דערקענט... קריכט אראָב פון געלעגער. דאָס געזיכט שמו־ציג און מיט האָר בעוואקסען. כ'האָב דיר שוין דערקענט : מחום... מחום... זי איז נאָך ניטאָ ?

ב ע ר י ל

אויף וועמען וואַרט איהר ?

א ב ר ו ש

אויף דער ארורה מיינער; אויפ'ן גלגול מיינעם. בעריל שטופּט מיט רייזלען. די מאמע איהרע. בערעל ? דו האָסט מיט איהר עסקים! דו האָסט... זי איז ניט בעסער פון דער מאמען איהרער. די ערד האָט זיי געדאַרפט ביידען אין איין טאָג פערנעהמען. ביידען אין איין טאָג... „יענע" נו, טענה'ט, אז זי האָט אָנגעטהאָן מיינע

ב ע ר י ל

א בייזער יאָהר אויף דער מאַמען דיינער !

ר י י ז ע ל

נו, וואָס ?

ב ע ר י ל

שיך ווילסטו ? װעסט האָבען שיך !

ר י י ז ע ל

מיט קנעפּלאַך ?

ב ע ר י ל

אפילו געשנירטע, אויב רו ווילסט.

ר י י ז ע ל

װעסט אויסגעבען מעהר ווי דריי רובעל ?

ב ע ר י ל

נעהמט ארוים זיין טײַסטעריל.

זעה וויפיעל געלד, ס'וועט נאָך סטייען אויף שיך.

ר י י ז ע ל

פון וואַנען האָסטו עס אזוי פיעל געלד ?

ב ע ר י ל

נעהם דיר, אויב דו ווילסט.

ר י י ז ע ל

די גאַנצע געלד?

ב ע ר י ל

אפילו אין גאַנצען, אויב דו ווילסט — איך בין „בעריל“ דו פערשטעהסט ! איך בין „בעריל חזיר“, איך . . . איך האָב געלד, איך האָב אלץ, אלץ האָב איך.... איך בין „בעריל חזיר“ ! רייזעל זאָג, דו ווילסט א זייגער מיט א גאָלדענע קייט ?

ר י י ז ע ל

וואו וועסטו נעהמען ?

דערעזעהען. אַט איז ער... אמת ?

ב ע ר י ל

גיט איהר דאָס בריוו'ל.

נאַ, דו ווייסט אליין וואָס אין דעם איז געשריבען... דו ווייסט, רייזעלע ?

ר י יז ע ל

דו ווילסט בעריל זיין א גוטער ?

ב ע ר י ל

ווער האָט דיר געזאָגט, אז איך בין א שלעכטער ?

ר י י ז ע ל

אזוי, ; איך פרעג גלאט אזוי.

ב ע ר י ל

פון דיינעטוועגען ?

ר י י ז ע ל

פאַר מיר.

ב ע ר י ל

פון דיינעטוועגען וועט „בעריל" אלץ טהאָן; אויב רייזעל וועט נאָר הייסען.

ר י י ז ע ל

זעהסט, איך בין בּאַרוועס.

ב ע ר י ל

האָסט גאָר קיין שיך ניט ?

ר י י ז ע ל

כ'האָב ניט. די מאַמע האָט זיי פארקויפט ; אפשר האָט זי זיי בעהאלטען.

ב ע ר י ל

וואָס הייסט ?

ר י י ז ע ל

איך זאָל ניט קענען ארויסגעהען פון שטוב. און איך וויל בשום אופן ניט שלעפען זיך אין די גאסען מיט די קוישען פיש.

ר י י ז ע ל

איך? אויף מיר ביזטו אין כעס ? זאג, בעריל ! נו, וואס איז מיט'ן רינגעלע ?

ב ע ר י ל

שפאצירט אום שטיל.

ר י י ז ע ל

בערעלע, דו שרייבסט אליין בריעף ? דו קענסט שרייבען ?

ב ע ר י ל

איך ?.... איך שרייב אליין, אודאי שרייב איך אליין.

ר י י ז ע ל

דו האסט א פיינעם האנדשריפט. נעהמט ארויס פון קעשענע אנ'-איינגעוויקעלט בריוו'ל. דאס איז דיין כתב, בערעלע ? אוי בע-רעלע....

ב ע ר י ל

אויף מיין נאמנות, איך שרייב אליין, א פייער אויף זיי !

ר י י ז ע ל

וועמען שילסטו דו ?

ב ע ר י ל

איך וויים וואס איך שילט ; איך וועל שילטען און — איך וועל נאך דעם שארבען אויך שפאלטען — זיי וועלען ביי מיר שרפ'-נען !.... דו האסט געלעזען ?

ר י י ז ע ל

א שווערע האנדשריפט. נא לייען מיר איבער, וואס דו האסט געשריבען.

ב ע ר י ל

עפענט דעם בריוו'ל.

נאך וואס זאל איך לייענען ?

ר י י ז ע ל

איך וויל וויסען, וואס דו האסט דארטען אנגעשריבען ? דיין נאמען „בעריל" האב איך גלייך דערקענט, עפענדיג, האב איך

וואָלסט זעהן, פופע, ווי כ'האָב היינט געקנאַטען צוויי מוזשי־
קעס !

ר י י ז ע ל

היינט ?

ב ע ר י ל

בייטאָג.

ר י י ז ע ל

פאר וואָס ?

ב ע ר י ל

זיי האָבען זיך געבעטען.

ר י י ז ע ל

בעסער זאָג מיר, בעריל, ווען וועסטו קויפען דאָס, וואָס דו האָסט
געזאָגט ?

ב ע ר י ל

דו לאַכסט . . .

ר י י ז ע ל

איך לאַך גאָר ניט. קויף, וועסטו זעהן.

ב ע ר י ל

א פייער אויף זיי ! מען האָט פאר דיר אָנגערעדט ? טפו,
ימח־שמם זאָלען זיי ווערען.

ר י י ז ע ל

אויף מיר ביזטו אין כעס ?

ב ע ר י ל

שווייגט אומעדיג.

ר י י ז ע ל

בעריל ?

ב ע ר י ל

„בעריל חזיר" כ'פערשטעה... מען האָט דיר אָנגערעדט און דו
הערסט זיך צו...

ב ע ר י ל

ע, ע, רייזעלע — בעריל האט פיינד אומזיסט צו פראצעווען גיב דיין האנט, שרעק זיך ניט. כ׳וועל מעהר ניט דריקען. עס געהט נאך ניט קיין בלוט ? ווייז וועל איך א קוש געבען, וועט ווערען די האנט צוריק געזונד.

ר י י ז ע ל

קאקעטיש.

האסט אין איהר א גרויסען חלק ארייננגעלענט ?

ב ע ר י ל

קוסט איהרע שפיצען פינגער.

אך, ווי זיס, ווי זיס ! ציילט איהרע פינגער. איינס... צוויי... דריי.... פופע ! דו ווילסט א פינגער׳ל ?

ר י י ז ע ל

קויף, וועסטו זעהן.

ב ע ר י ל

בעווייזט אויף איהר מיטעלסטען פינגער.

אט אויף דעם פינגער, גוט ?

ר י י ז ע ל

קויף וועסטו זעהן.

ב ע ר י ל

אבער א קיילעכדיג פינגער׳ל, גלאט, אהן א שום שטיינדעל ?....

ר י י ז ע ל

פעררייטעלט זיך.

קויף, וועסטו זעהען.

ב ע ר י ל

קוקט אן רייזלען מיט א ערענסט פנים.

ר י י ז ע ל

וואס ביזטו אזוי אומעטיג געווארען ?

ב ע ר י ל

א ב ר ו ש

רעדט מיט א הייזעריגען קול.

הא ? וואס זאגסטו ?

ר י י ז ע ל

קיינער רעדט ניט צו אייך : ס'חלום'ט זיך איהם.

א ב ר ו ש

די ערד האט שוין צו גענומען די מאמע דיינע ?

ר י י ז ע ל

שפייט אויס מיט עקעל.

א ב ר ו ש

אין דער מאמען דיינער זיצט א גלגול פון א וואלד גזלן ; אין דער מאמען דיינער. . . וואו איז זי געגאנגען, דיין מאמע, וואו ?

ר י י ז ע ל

ענטפערט איהם ניט. ברומט א ניגונ'לע אונטער'ן נאז.

א ב ר ו ש

וואס ברענסטו אומזיסט אויס די קעראסינע, וואס ?

ר י י ז ע ל

איהר קענט ניט שלאפען ?

א ב ר ו ש

זאג דיין מאמען... זאג דיין.... זאג....

ס'הערט זיך ווידער זיין בראפען.

ב ע ר י ל ח ז י ר

א געזונטער בחור. געלע האר. די היטעל אן א זייט. זיין געזיכט איז שטענדיג פרעהלעך. קומט פארזיכטיג אריין.

א הא ! די פופע איז אין שטוב ! געווארט אויף מיר, הא ?

ר י י ז ע ל

קערט זיך אב. רייסט ארויס איהר האנד.

נעה, גאר אהען רחמנות דריקסטו !

ערשטער אקט.

ביי אברוש'ן.

אַ קעלער־וואוינונג פון איין צימער. אַ רונד־געוועלבטער שווארצער סופיט. די פענסטער קליין און איינגעבראָכען אין דער וואנד. ביי־טאָג איז דאָרט אויך האלב פינסטער. ניט ווייט פון טיר שטעהט אַ שווארצע הרובע. אין ווינקעל שטעהט אנ'אַלטע הילצערנע בעט. ביי די וועגד איז געמאַכט געוואָרען פון ברעטער טאַפטשאַנעס צום שלאָפען. די טיר עפענט זיך אין א פינסטער הייזעל, וואו עס שטעהען טרעפּ ארויסצוגעהן. אַ האַלב צובראָכענער טיש, א פּאָר בענקלאך. אויפ'ן וואנט א פּאָר אָבגעבראָכענע בילדער אָהן רעמלאך. פּורים צייט. נאַכט. דעם קעלער בעלייכט אַ קליין פעררויכערט לעמפּעל, וואָס הענגט אויפ'ן וואַגד.

אברוש

ליגט אויף אַ געלעגער שכור, אין די זאכען, זיין כראָפּען הערט זיך איבער'ן גאנצען שטוב.

רייזעל

א מיטעלער וואוקס. דאָס געזיכט מאָגער. די האָר אין אונרדנונג די מלבושים, ווי זיי וואָלטען הענגען אויף איהר. אויף איהרע באָר־וועסע פיס — צוריסענע קאַלאָשען. זי זיצט אויף אַ געלעגער און פלעכט זיך די האָר. נעמט ארויס פון קעשענע אנ'איינגעוויקעלט בריוו'ל און פּרובירט לעזען פאר'ן לעמפּעל.

אברוש

הויבט אויף דעם קאָפּ. ניסט.

רייזעל

בעהאלט דעם בריוו'ל, געהט צום טיש.

פ ע ר ז א נ ע ן:

א ב ר ו ש, א געוועזענער פערד־הענדלער.
ב ר י י נ ע, זיין צווייטע ווייב.
ר י י ז ע ל, ברײנע'ס טאָכטער.
מ ע נ ד ע ל | אברוש'עס קינדער פון זיין ערשטער פרוי
נ ח מ ה |
ש פ ר י נ צ ע, אברוש'עס ערשטע ווייב.
ג י ט ע ל.
ב ע ר י ל ח ז י ר.

נבלה

1906

'לען דערקלויבען צו די טירלאך פון ארון־קודש און עפענען. די פיס ברעכען זיך איהם אונטער, ביז ער לאָזט זיך אין גאַנצען אראָב אויף דער ערד. שטיל. ס'הערט זיך נאָר דאָס טיקען פון זייגער. ערגעץ גרילצט אַ גריל.

ע נ ד ע.

איז געוועז ליכטיג ארום מיר. מיין טאטענס שטוב האט מיר שטענדיג ווי א בית־המקדש בעלויכטעז. איצטער איז פינסטער... טהו תפילה פאר מיר, חוה, איך זאל זיך צוריק צו מיין פריהערדי־גער היים אומקעהרען. ס׳זאל זיך צו מיר צוריק דאס פריהערדיגע ליכט אומקעהרען...

חוה

זי וויינט אין דער שטיל.

יואל

ער וויל זיך פון איהר בעפרייען.

חוה

ער וויל זיך פון איהר בעפרייען.

נאך איין ווײלע לאז מיר זיין לעבען דיר. נאך איין ווײלע... ווי די תורה האב איך געמיינט וועסטו מיך ליעב האבען; ווי די תורה וועל איך דיך ליעב האבען... דו וועסט די תורה לערנען און איך וועל דיינע ליכטיגע אויגען קושען. איז דיר פינסטער ארום? האסטו די תורה פערלארען?... האט דיך די תורה פערשטויסען? קעהר זיך אום, יואל. אט דארט איז דיין ארט; אין ווינקעל, נעבען ארון קודש... דארט ברענט דיין לאמפ. זי פיהרט איהם צו זיין ארט. מאכט גרעסער דעם פייער. עפענט איהם אויף זיין ספר. אט איז דיין הייליגער ספר... אט איז דיין ארט ווידער... ליכטיג וועט דיר זיין...

זי געהט ארויס מיט שנעלע און שטילע טריט פון בית המדרש. לאזט אויפגעפראלט די טיר הינטער זיך.

יואל

עס שוידערט איהם פון קעלט. קוקט מיט ברייט געעפענטע אוי־גען צום טהיר, ווי נאך א צויבער־בילד וואס פערשווינדט פון איהם. מיט אונטערגעבראכענע טריט לאזט ער זיך געהן צו די טרעפלעך וואס פיהרען צום ארון קודש. ער קלויבט זיך ארויף העכער ביז צום ארון קודש. זיינע אויגען זענען נאך אלץ צום טיר געווענדט. ער פליאנ־טערט זיך מיט די הענד אן פרוכת: ס׳זעהט אויס ווי ער וואלט זיך ווע־

ח ו ה

מיט דיין חוהן. איך וויל דו זאָלסט מיך אזוי ליעב האָבען ווי דו האסט ליעב די תורה.

י ו א ל

רעד עס נישט.

ח ו ה

קושט איהם.

נאָך איין ווייל̈ע אינאיינעם מיט דיר. היינט דאַרף ביי דיר תנאים זיין מיט אסתר׳ל דעם רב׳ס, היינט. אָט באַלד. לאָז מיר נעבען דיר בלייבען. שפּעטער וועל איך שוין נישט טאָרען. שפּעטער וועל איך שוין נישט זיין. וועסטו הערען ווי קליינע קינדער וויינען; קינדער וואָס קענען נאָך נישט רעדען, וויינען, זאָלסטו וויסען, אז דאָס וויינען זיי עס אויף אונזער מזל און אויף אסתר׳קעס. זי וועט מען אויך מיט געוואַלד צונעהמען פון איהר געליעבטען... זי וועט אויך וויינען אין דער שטיל און קיינער וועט נישט הערען; קיינער וועט נישט וויסען... מען האָט אוועקגעשיקט, רבנים זאָלען קומען. דו וועסט א דרשה זאָגען צו די תנאים און אסתר׳קע וועט זיצען אין דער שטיל און וויינען און קיינער וועט נישט וויסען פאר וואָס זי וויינט.

י ו א ל

ס׳דוכט מיר כ׳בין פון א בריק אין א טיעפען וואסער אריינגעפאַלען און דאָס וואסער טראָגט מיך אלץ ווייטער פון ברעג, אלץ ווייטער פון דעם בריק.

ח ו ה

ווערגט זיך מיט די טרערען.

ווער רייסט דיך אָב פון דער תורה? בין איך שולדיג? לאָז איך דיר נישט?

י ו א ל

ש־ש־ש, רעד נישט. מיין טאַטענס שטוב איז שטענדיג געוועזן ליכטיג ווי אין גן־עדן, ווי פרייטאג ביי נאכט אין בית המדרש. שטענדיג

יואל

חוה... ניין, נישט דו ביזט עס. ניין. ווער האט אין בית המדרש אזוי פינסטער געמאכט?

חוה

אהע־ נעהנטער, צו מיר קום. נעהנטער, אהער קום, כ׳וועל דיר אין פנים אנזעהן. און דו וועסט מיר זיין נעהנטער, קום צו מיר. זי ציהט איהרע הענד. אזוי נאהנט בין איך פון דיר און דו דער־קענסט מיך נישט.

יואל

ער פערדעקט זיינע אויגען.

בלייב דארטען.

חוה

איך וועל צו דיר אראבגעהן. איך וועל זיך ביי די טרעפ פון ארון קודש זעצען און דו וועסט לערנען.

יואל

בלייב דארטען, בלייב דארטען...

חוה

איך געה צו דיר, איך געה צו דיר.

פערשווינדט.

יואל

דו וועסט פאלען!

ניט מערקענדיג חוה׳ן מעהר אין פענסטער הויבט ער זיך אויף און נעהמט מיט שנעלע טריט ארויסגעהן פון בית המדרש, נאר אין יעד־נער רגע לויפט חוה אריין. ער פאלט אין איהרע ארעמס.

חוה

יואל, מיין ליעבסטער; יואל מיין שעהנסטער, וואס שרעקסטו זיך אזוי?

יואל

ציטערט.

וואו בין איך?

גערט אַרויס.

י ו א ל

ער מאַכט ווידער גרעסער דאָס פייער. ער קוקט זיך אַרום, ווי ער וואָלט נאָך אימעצן שפּירען אין בית המדרש.

ח ו ה

גאַנץ שטיל.

שרעק זיך נישט, יואל: איך בין נעבען דיר.

י ו א ל

פערוואונדערט, נית ווי סענדיג פון וואנען דער קול געהט. ער דרעהט אינסטינקטיוו אראָב דעם פייער אין לעמפּעל און בלייבט זיצען פערשטיינערט.

ח ו ה

דו לערן, לערן. איך וועל די גאנצע נאכט וואכען איבער דיר.

י ו א ל

ער מערקט חוה׳ן. בלייבט זיצען אונבעוועגליך איינגעגראָבען אין ווינקעל נעבען ארון קודש.

ח ו ה

איך בין עס, חוה. אנטלויפסט פון מיר, בעהאלטסט זיך פון מיר. געדענקסט, האסט דאָך מיר געהייסען איך זאָל בלייבען נעבען דיר. כ׳זאָל פון דיר נישט אוועקגעהן...

י ו א ל

חוה...

ח ו ה

ביי אייך אין שטוב איז מיר פינסטער אָן דיר. ביז דו וועסט מיך נישט אוועקטרייבען וועל איך אלץ זיין נעבען דיר.

י ו א ל

וואס ווילסטו פון מיר?

ח ו ה

דו שרעקסט זיך אזוי, דו ציטערסט... קיינער איז נישטאָ, כ׳וועל צו דיר אראָבגעהן.

ש מ ש

וואס מיינסטו?

י ו א ל

כ'מיין, איהר זעהט גאר נישט?...

ש מ ש

וואס זאל איך זעהן? דעם ארון קודש זעה איך: דיך זעה איך.

י ו א ל

הייסט עס גאר נישט...

זעצט זיך, שפארט אן דעם קאפ אויפ'ן ספר.

ש מ ש

דארפסטו אליין נישט בלייבען אויב עס שרעקט דיך. עס שרעקט דיך, וואס? ביזטו מיעד, מיין קינד? ביזטו פערשלעפערט, שפאר זיך צו אביסעל אויפ'ן בימה און דערנאך וועסטו לערנען ביז טאג.

י ו א ל

ווי פריהער צושטרייט.

דעם ארון קודש פערשליסט איהר?

ש מ ש

ניין; וועט דען ווער גנבע'נען, חלילה, די תורות פון ארון־קודש ארויס? אט, דרעמעל זיך דורך אביסעל — א גוטע נאכט, מיין קינד, א גוטע נאכט.

געהט צום טיר.

י ו א ל

פערשליסט די טיר פון דרויסען!

ש מ ש

וואס רעדסטו פאר א נארישקייטען?

י ו א ל

כ'וועל סיי ווי אויף דער גאס נישט ארויסגעהן.

ש מ ש

רעדסט נארישקייטען, ווי פערשליסט מען עס א מענשען?... א גוטע נאכט!

ש מ ש

ווער געהט? ווער אי? הא, יואל? אויף א גאנצע נאכט מסתמא?

י ו א ל

שווייגט.

ש מ ש

דער וויפיעלטער משמד שוין היינטיגע וואך? ווארט, מיין קינד, כ'וועל דיר א גוט לעמפעל אנציינדען, ער ברענגט א לעמפעל פון דעם אנדערן זייט ארון־קודש, ווישט מיט'ן פינגער די גלאז, צינדט עס אן און הענגט עס אויפ'ן וואנד איבער יואל'ן, קוקט יואל'ן אין פנים אריין. די תורה, די תורה נעהמט צו די כוחות א־א, די תורה...

י ו א ל

צושטריים.

דער רב געווען דא?

ש מ ש

כ'קען דיר, מיין קינד, נישט זאגען. מיאוס פערשלאפען.

י ו א ל

הא, קיינער נישטא....

ש מ ש

צופיעל, מיין קינד, איבער דער מאס, ס'פנים דיינס בלייך.. פערקוקט אין דעם ספר. האווא, האווא, אז ארענטליכער איד דיין טאטע... א רב ווייסט וואס ער טהוט.

י ו א ל

מאכט קליין דעם פייער פון לעמפעל.

ש מ ש

פאר וואס פערלעשסטו דעם פייער?

י ו א ל

קוקט זיך ארום.

איהר זעהט גאר נישט אין בית המדרש?

ז ל מ ן

וועל איך געהן איבעררעדען מיט שטאָדט, כל זמן דער עולם שלאָפט נאָך נישט.

ד ע ר ר ב

איך וועל געהן מבשר זיין — דעם מחותן מיינעם. געהן מבשר זיין.

ז ל מ ן

כ'וועל אייך אונטערפיהרען, רבי.

גערהען ביידע ארויס.

ד ע ר א ל ט ע ר ש מ ש

כאַפּט זיך אויף, קוקט זיך אַרום, קראַצט זיך דעם קאָפּ, רעדט צו זיך אַליין.

האַ־האַ, שטארק איינגעשלאָפען, קיין נפש נישטאָ. גענעצט, רופט, ארומשלאָפענדיג זיך אַרום בימה. יואל, האָ?... ער שוין אויך נישטאָ. ווער זשע האָט געקענט די לאָמפען אויסלעשען?

זינגט מיט אַ ציטערנדע, הייזעריגע אַלטע שטימע.

אם אדו—ני לא יב—נה ב—ית
שוא עמ—לו בו—ניו בו;
אם ה' לא יש—מור עיר —
שוא שקד שומ—מר.

ער קוקט אויפ'ן זייגער און זינגט אונטערקנאַקענדיג מיט די פינגער.

שוא שקד שומ—מר שומ—מר... שוין באלד צוועלף דער זייגער...

זוכט עפּעס אין עמוד־קעסטעל.

י ו א ל

קומט אריין, צוטראָגען. זיין אויבער־בגד אָבגעשפּיליעט. ער לאָזט זיך גלייך צו זיין אָרט, אין ווינקעל נעבען ארון־קודש.

ח ו ה

בייגט זיך טיף אַרויס פון פענסטער.

מ י ט א ל י ה ד ע ם ש נ י י ד ע ר. איך, דער מרא דאתרא.

ז ל מ ן

כ׳האָב גאָר נישט געמיינט, רבי, חלילה. איך, פערקעהרט, כ׳זאָג שטענדיג, נישט דער בוים — נאָר די פּירות.

ר ב

גערט אום הין און צוריק שטאַרק אויפגערעגט.

נישט נישט... כ׳האָב נאָר געוואָלט מיחד זיין מיין ווילען צו דעם ווילען וואָס לעבט אייביג, נאָר דאָס אליין... נישט נישט...

ז ל מ ן

כ׳וועל גערן איבערשמועסען מיט נאָך עטליכע בעלי־בתים אפשר וועט מען בעדאַרפען שיקען נאָך א פּאָר רבנים.

ר ב

נאָך רבנים?

ז ל מ ן

זיי זאָלען זיי ביי די תנאים און אויך ביים פערהערען.

ר ב

צופריעדען נאָר דאָך אויפגערעגט.

דאָס יאָ. פאַר מיר א גרויסער כבוד. מסכים, אויך מסכים. רבנים זאָלען זיין, זאָל די גאַנצע וועלט וויסען. זאָל מען הערען און שטוינען, הערען און שטוינען! די וועלט וועט מיט איהם קלינגען. דאָס יאָ...

ז ל מ ן

זאָל מען אפשר אָפּלעגען ביז מאָרגען?

ר ב

איך וואָלט שטאַרק בעגערען היינט, שטאַרק בעגערען, עפּעס א רעיון טרייבט מיך איך זאָל עס טהאָן היינט... אפשר קען מען פון די נאָהנטע קהילות נאָך א פּאָר רבנים... ס׳אי נאָך פאַר האַלבע נאַכט. א רעיון שטויסט מיר, כ׳זאָל דוקא היינט.

אלט, מוז מען איהם בענייען, נישט חלילה אליין מיין איך צו טהאָן... מיט דער דעה פון גאַנץ שטאָדט, כ'וויל חלילה נישט קיין מחלוקת. שלום, שלוה... איהר פערשטעהט?

ז ל מ ן

מען מוז די זאַך גוט בעטראַכטען.

ר ב

איך וועל זאָגען, ווי דער חסיד יסוד עולם: את שור מי לקחתי? האָט אפשר, חלילה, שטאָדט טענות צו מיר? דרייסיג יאָהר גע־דיענט, עהרליך, מיט אמת גערדיענט.

ז ל מ ן

רבי, איהר דארפט עס נישט רעדען, איהר טאָרט חלילה קיינעם נישט חושד זיין פאר אזוינע כונות. ווייסט איהר רבי, טהוט אליין אָהן הסכם פון שטאָדט.

ר ב

וואָס הייסט?

ז ל מ ן

כ'מיין איהר אליין זאָלט איהם ארויסגעבען א כתב.

ר ב

כ'פערשטעה עס גאָר נישט, און דאָס קהל ה'? און שטאָדט? א רודה זאָל איך זיין? ניין, ניין! ישמרני ה' — זאָל מיך גאָט איינ־היטען!

ז ל מ ן

כ'מיין, שטאָדט וועט גאָר נישט האָבען געגען דעם — אי"ה ער וועט זיך וואקסען ביי אייך אין שטוב. מען וועט פערגעסען אַז זיין טאַטען דעם שניידער...

ר ב

שטאַרק אויפגעבראַכט.

נישט, נישט! דאָס נישט: א יגיע כפים, גרעסער ווי א למדן. הס־מלהזכיר. כ'קען עס נישט הערען, א י ך ב י ן ז י ך מ ש ד ך

ז ל מ ן

אָבער נויטהעין א שטאָדט, רבי, קען מען נישט. ס׳איז נאָך צו פריה. זאָל זיך דער רבי לעבען הונדערט און צוואנציג יאָהר; שטאָדט האלט אייך מיט יראת הכבוד, מיט׳ן גרעסטען דרך־ארץ. אז אייע־רער אן איידעם וועט בלייבען נאָך אייך איבער הונדערט א׳ן צוואנציג יאָהר און וועט ווערט זיין צו פערנעהמען אייער שטוהל — וועט דעמאָלט קיינער נישט האָבען דאגעגען: דער בית־הרב זאָל זיך בלייבען ווי געוועזן און דער כסא אויף דער איינענער...

ר ב

איהר ווייסט ווער יואל איז?

ז ל מ ן

קיין סמיכה האָט ער נאָך אויך נישט, ווי קען מען עס פערלאנגען פון א שטאָדט אז מען זאָל איהם ארויסגעבען א כתב? ס׳איז שווערלעך.

ר ב

היינט צו די תנאים, בלי נדר, היינט וויל איך זאָלען זיין די תנאים, זאָל איהם שטאָדט פערהערען. איך וועל איהם סמיכה ארויסגעבען פאר שטאָדט — פאר גאנץ שטאָדט. היינט, וויל איך זאָל דער פונדאמענט געלעגט ווערען, מיין כסא זאָל בעגייט וויע־רען. דאָס וועט זיין דער נדן וואָס די שטאָדט וועט מיין קינד דער־לאנגען.

ז ל מ ן

שטאָדט האָט בדעה במזומנים דעם נדן פאר אייער טאָכטער צו גע־בען.

ר ב

איהר פערשטעהט. אז שמואל הנביא איז געוואָרען „א בא־בימים“... איהר פערשטעהט? א בא־בימים... דער כסא ווערט אלט, מוז מען איהם בענייען, נישט חלילה אליין מיין איך צו טהאָן.. מיט דער ־עה פון גאנץ שטאָדט, כ׳וויל חלילה נישט קיין מחלוקת. שלום, שלוה,.. איהר פערשטעהט? א בא בימים... דער כסא ווערט

נ ח ו ם ׳ ט ש ע

טרעט אָב פון פענסטער.

דער רב געהט אהער! מיט זלמן דעם גבאי, וואָס קענען זיי עפּעס געהן אהער? אפשר האָט מען אונז בעמערקט קוקענדיג?

דער רב, נאָך איהם זלמן גבאי, קומען אריין.

ח י י ם ׳ ט ש ע

קום ארויס צו איהם, מיר ווע'לען איהם זאָגען, ער זאָל אין פענסטער אָנקלאפּען.

ד ע ר ר ב

דאָ איז דער בעסטער אָרט, די רבי'צין דארף גאָר אזא שמועס נישט הערען... ווענען אזוינע זאכען זאָל מען גאָר אין בית־מדרש אברעדען... ווער לערנט עס נאָך אזוי שפּעט?

ח י י ם ׳ ט ש ע

דאָס זיינען מיר, רבי, מיר געהען שוין א היים.

ד ע ר ר ב

וואויל, וואויל, קינדערלעך, מע ווייסט, אז איהר לערנט א סך, מען ווייסט.

ז ל מ ן ג ב א י

ביים עמוד.

א שעהנע יאָהר־צייט ליכט, ריינער וואקס.

ד י ב ח ו ר י ם

צוזאַמען.

א גוטע נאכט, רבי!

געהען אַרויס.

ד ע ר ר ב

א גוטע נאכט — א גוטער יאָהר! עפּענט אויף דעם ספר וואָס ליעגט ביים ארון־קודש אויפ'ן שטענדער. דער רמב"ם: אָה, דער רמב"ם — זאָג איך, נאָך א יאָהר, נאָך צוויי, וועט מיט איהם די וועלט אויף זיין, ס'איז נישט קיין קליינינקייט.

כ'ווײל זי גאָר נישט זעהן, זי וועט באַלד אָנהויבען װײנען. ביז נעכ־טען האָט זי נאָך גאָר נישט געוואוסט, אז מען וויל זי פערקנס'ען מיט יואל'ן.

נ ח ו ם ' ט ש ע

זי מוז נישט וועלען, ווייל זיין טאַטע איז א שניידער.

ח י י ם ' ט ש ע

פאָלג זיך, געה ארויס צו איהר; זאָג איהר אין דער שטיל, זי זאָל נישט וועלען. זי זאָל בעטען נאָך אויף א פּאָר וואָכען אָבלעגען. געה, גאָר.

שטופּט איהם.

ב ע ר ' ט ש ע

איהר זאָלט דאָ אויף מיר וואַרטען.

ער געהט ארויס אויף די שפּיצען פינגער.

ח י י ם ' ט ש ע

אָט, וועלען מיר באַלד זעהן ווי ער וועט זיך דורכ'גנב'ענען ביים וואַנד צום פענסטער, קום. זיי איילען אין דער זייט פון ארון־קודש, קוקען אָנגעשטרענגט אין די פענסטער, געהענדיג פון איין פענסטער צום אַנדערן.

ח י י ם ' ט ש ע

מיר דוכט, דער רב געהט ארויס, דער רב מיט זלמן דעם גבאי, ער וועט איהם נאָך כאַפּען. זיי זיינען ארויסגעגאַנגען!

נ ח ו ם ' ט ש ע

אָט איז ער, מען וועט איהם כאַפּען... אָט, איז ער אנטלאָפען גע־וואָרען! זעהסט, אסתר האָט זיך דערשראָקען און אראָפּגעשפּרונ־גען פון פענסטער. אוף! ווי זי האָט זיך דערשראָקען... זי האָט געמוזט געבען א געשריי.

ח י י ם ' ט ש ע

ער האָט באַלד בעדאַרפט ארויסגעהן, ווי נאָר זי האָט דעם פּאָר־האַנגעל אראָפּגעצויגען.

ס'הערט זיך רעדען הינטער'ן טהיר.

מיר? נאר, פאר מיר האסטו זיך נישט וואס צו בעהאלטען, איך ווייס דאך אלצדינג, פאר מיר מעג מען אלצדינג דערצעהלען.

חיים׳טשע

די רביצין האלט אין איין דערלאנגען צום טיש.

בער׳טשע

זעה נאר, ער בעלעקט זיך אזש דארט, ט׳באלד די שויבען אויס־שלאגען.

נחום׳טשע

פאלג מיר, געה ארויס, זי ווארט עס אויף דיך, קוקט דיך אויס, פערגנב׳ה זיך אזוי ביים וואנד וועסטו ארויסקומען גלייך צו איהר פענסטער.

בער׳טשע

וואס איז די פעולה, אז איהר פענסטער איז פערמאכט.

חיים׳טשע

וועסטו שטילערהייד אנקלאפען, וועסט זעהן זי וועט דיר עפענען דעם פענסטער.

בערטשע

האסט דען געהערט פון וואס מיר האבען גערעדט?

חיים׳טשע

כ׳ווייס אליין, אז איהר פלעגט זיך טרעפען אויפ׳ן ווייבער־שול.

בער׳טשע

און מעהר ווייסט קיינער ניט?

חיים׳טשע

אפשר ווייסט נאך ווער — נאר איך האב קיינעם נישט דער־צעהלט. קוקט, זי האט געעפענט דעם פענסטער. פאלג מיר בער־טשע געה ארויס.

נחום׳טשע

פאלג מיר געה ארויס, האב קיין מורא נישט.

בער׳טשע

פערצווייפעלט.

ביי דיווערטער בעווייזט זיך חוה ווידער אויבען. בלייבט דאָרט אזוי, די גאַנצע צייט פון זייער שמועס, צוהערענדיג זיך אָנגע־שטרענגט.

ח י י ם ׳ ט ש ע

ער קוקט אין אַ צווייטען פענסטער.

אַט איז דער גאַנצער בית־הרב. די טישען פערשפרייט מיט שבת־דיגע טישטוכער, דער רב שפּאַציערט אום אונטער׳ן האנד מיט זלמן דעם גבאי. אַט, האָט די רביצין אוועקגעשטעלט א פלעשעל משקה אויפ׳ן טיש...

ב ע ר ׳ ט ש ע

זי קוקט נאָך אלץ ארויס; זעה, ווי זי איז בלאַס.

נ ח ו ם ׳ ט ש ע

פון דער לבנה איז זי בלאַס.

ב ע ר ׳ ט ש ע

זעה, זי ווישט די אויגען.

נ ח ו ם ׳ ט ש ע

ווייסט, אז אין בית־המדרש איז ליכטיג קען מען נאָך אונז בעמער־קען אז מיר שטעהען אין פענסטער און קוקען, רוק זיך אביסעל אָן א זייט.

ח י י ם ׳ ט ש ע

די רביצין האָט אוועקגעשטעלט אויפ׳ן טיש א טעלער מיט שוואר־צע לעקאך...

ב ע ר ׳ ט ש ע

זעהסט, ווי זי איז אומעדיג...

נ ח ו ם ׳ ט ש ע

האָסט גאָר נישט גערעדט מיט איהר?

ב ע ר ׳ ט ש ע

מיט וועמען?

נ ח ו ם ׳ ט ש ע

מיט אסתר׳ן. אפשר קוקט זי עם דיך אויס?... שעמסט זיך פאר

דונקעלהייט טיילט זיך אַרויס איהר בלאס געזיכט. זי ביינט זיך אַרויס אויפ'ן בית מדרש און איהרע אויגען, בענקגיש־פולע, זוכען נייגעריג אויף אַלע זייטען. רופט שטיל:

יואל, וואו ביזטו?... יואל, וואו ביזטו...

עס דערהערען זיך טריט און אַ שמועס הינטער דער טיר. אין בית־המדרש קומען אריין דריי יונגע בחורים: בער'טשע, חיים־טשע און נחום'טשע, געהען אַלע צו דער הינטערגרונד וואנד.

ב ע ר ' ט ש ע

דער מיטעלסטער פענסטער פון דער צפון וואנד קומט גלייך אויס אנטקעגען אסתר'ס פענסטער.

קוקט אין פענסטער.

ח י י ם ' ט ש ע

ניטאַ יואל. אַזוי וואַלט ער נאָך איצטער געלערנט מיט התמדה.

נ ח ו ם ' ט ש ע.

אַט, אויפ'ן שטענדער, נעבען ארון קודש, ליעגט זיין גמרא, ער האָט נאָך גאָר ניט לאנג געמוזט זיין דאַ. פערקוקט אין ספר. ס'גאָר דער רמב"ם.

ח י י ם ' ט ש ע

אַ סימן אַז ער איז נאָך דאַ געווען פריהער אביסעל; ביינאכט לערנט ער שטענדיג דעם רמב"ם.

נ ח ו ם ' ט ש ע

אַ שאַד וואָס כ'האָב איהם ניט געזעהן היינט ווי ער זעהט אויס.

ח י י ם ' ט ש ע

ער לערנט פוסקים, דער רב וועט איהם געבען סמיכה היינט אויף די תנאים. מע זאָגט, ס'וועלען זיין נאָך רבנים אויף די תנאים, אַלע וועלען איהם פאַרהערען און די סמיכה חתמה'נען.

ב ע ר ' ט ש ע

קומט אהער, קומט אהער! אסתר האָט ארויפגעצויגען דאָס פאָר־האַנגעל פון איהר פענסטער און קוקט אויף דער גאַס ארויס.

דריטער אקט.

אַ קליינער בית המדרש. שפּעט ביי־נאַכט. רעכטס, אין מזרח־וואַנד, אַן אָרון קודש מיט טרעפּלעך ארויפצוגעהן צו איהם; אַנ׳עמוד וואו ס׳ברענט אַ גרויסע געלע יאָהרצייט ליכט; נעבען איהר דערברענען אַ פּאָר קלענערע ליכט. אין מיטען בית המדרש אַ בימה. ביי די וואַנד טישען לאַנגע, איבער זיי הענגען לאַמפּען אויף שטריקלעך, נעבען די טישען — בענק. אין מזרח—שטענדערס. אין דער מזרח וואַנד פון ביידע זייטען אָרון קודש צו צוויי פענסטער, אין דעם הינטערגרונד — דריי פענסטער. לינקס אַ טיר אויף דער גאַס, נעבען טיר אַ האַנד־פאַס, פון ביידע זייטען טיר הויכע אייוועס. אויבען, איבער דער טיר ציהט זיך אַ פערמאַכטער באַלקאָן מיט גראַטעס — אַ ווייבערשע שול, די פענסטערלעך פון ווייבער־שול זענען פערהאנגען מיט רויטע, ווייסע פאָרהענגלעך. ס׳איז גאַנץ שטיל. דער בית־מדרש איז אין שאָטען איינגעהילט. ס׳הערט זיך דאָס מאָנאָטאָנע בעזאַכטע טיקען פון דעם גרוי־סען שאפקע זייגער, וועלכער שלאָגט שפּעטער אַביסעל, מיט אַ הייזעריגען קלאַנג — עלף. ערגעץ וואו גרילצט ארוים אַ גריל פון אַ שפּאַלט ארוים און ווערט ווידער שטיל. פון האַנד־פאַס טריפט אָהן אויפהער דאָס וואַסער, טריפט און קלינגט אָפּ אין דעם פוסטען בית מדרש. אויפ׳ן באַנק אויף דער בימה שלאָפט דער אַלטער אונטער־שמש אין אַ קנויל איינ־געדרעהט. אויבען, אויפ׳ן ווייבער־שול הערט זיך אַ גערויש פון אַ טיר עפענען און שפּעטער אַביסעל טריט.

חוה

בעוויזט זיך אין אַ פענסטערל פון ווייבער־שול. פון דער

יואל

רייס פון מיר מיינע קליידער אראָפּ, כ'האָב קיין כח נישט...

אליה

דערשראָקען.

דיין טאטע איז אן עם־הארץ... ער ווייסט נישט...

יואל

צורייס מיינע קליידער אויף מיר... דאָס געשטאלט איז פערשוואונ־
דען... דאָס הייליגע געשטאלט...

ווײנט אויף אליה'ס אקסעל.

אליה

קוקט צו איהם פערלאָרען.

לאָזט זיך אַראָפּ צו זיינע פיס, פערדעקט איהר געזיכט מיט איהרע הענט.

י ו א ל

ווי איהם וואָלט פעהלען לופט צום אָטהעמען, שעפּטשעט: „צו־ריק, צוריק"... ער איילט צו זיך אין צימער אריין, ער בעהאַלט זיין קאָפּ אויף דער אָפּענער גמרא. זיין גאַנצער קערפּער שוידערט.

ח ו ה

גליַיכט זיך לאַנגזאם אויס. איהר געזיכט, פערדעקט מיט די הענד; געהט שטיל אַרויס פון שטוב.

י ו א ל

הויבט אויף זיין קאָפּ, ברייט אויס זיינע הענד, ווי ער וואָלט ביי אימעצען בעטען רחמים. געהט אַרויס אין דעם פאָדער־צימער, בלאַס און מיעד, קוקט צום אָרט וואו חוה איז געזעסען, רעדט לאַנגזאם, פער־קלערט, זיין קול ציטערט.

וואו איז דאָס ליכט?... וואו איז דאָס ליכט?...

א ל י ה

קומט אריין פרעהליך. בעמערקענדיג יואל'ן טרעט ער אָפּ אין אַ זייט מיט גרוים דרך ארץ, שטעהט אַ ווייל אין אַ זייט, קוקט מיט פאַרכט צו יואל'ן ניט רעדענדיג קיין וואָרט. ער זעצט זיך שטיל צו זיין טיש, פרובט זיך פערנעהמען מיט זיין אַרבייט.

י ו א ל

געהט צו אליה'ן, ניט אויפהויבענדיג די אויגען, פאַלט אליה'ן אויפ'ן אַקסעל ווי אַ קליין קינד, רעדט מיט אַן איינגעהאַלטענער שטימע.

העלף דיין קינד, ס'האָט דעם וועג פערלאָרען.

א ל י ה

ביזט געוואָרן פרום; פרימער פון דיין טאַטען.

י ו א ל

בעט רחמים פאר דיין קינד ס'זאָל צוריק דעם וועג געפינען...

א ל י ה

וואָס קען וויסען א שניידער וואָס נעהט סערמיגעס?

יואל

שעפטשעט.

וואו בין איך?...

חוה

מיר דוכט, איך שטעה אין גרינעם גארטען און בוימער און בלומען ארום, און דו שטעהסט אין מיטען גארטען און דאס ליכט פון דיין פנים שטראהלט און בעלייכט אלץ ארום, אלץ ארום.

יואל

איז עס דעמאלט דיין געשטאלט געווען? איז עס דעמאלט דיין שאטען געווען, אין די פינסטערע נעכט — אין דעם אלטען בית־מדרש?... כ׳בין פאר מיין ליכט געזעסען, אלץ ארום מיט שאטענס בעדעקט; האט זיך פון צווישען די ספרים א ליכטיגקייט בעוויזען, בעלויכטען אלץ ארום. און אין מיטען בית־המדרש האט זיך דאס גע־שטאלט בעוויזען, א הייליג געשטאלט, וואס האט אלץ ארום בעלויכטען... אז מיין קאפ איז מיעד אויף דער גמרא גע־פאלען, די אויגען פערמאכט, דעמאלט האט מיינע גליעדער פון אלע זייטען א ליכטיגע ווארעמקייט ארומגענומען, און פון ארון־קודש ארויס פלעגט צו מיר א לויטער געשטאלט ארויסשיינען, און אויף דעם האט די שכינה גערוהט, אין אלע ווינקעלעך איז ליכטיג גע־ווארען... נאר ביי נאכט איז עס געווען, נאר ווען כ׳בין מיעד גע־ווען איז עס געשעהן; נאר ווען כ׳פלעג... קום, דו הייליג געשטאלט! קום פון וואנען דו ווילסט; קום פון וואנען דו קענסט. מיר איז ווידער פינסטער ארום. איך בין מיעד און מיר איז פינסטער. בעוויז זיך ווידער צו מיר — פון די הייליגע ספרים ארויס; פון די לויטערע ווערטער ארויס... אדער כ׳וועל מיינע אויגען פעסט פערמאכען און לויפען אין בית המדרש אריין...

וויל זיך בעפרייען פון איהר, נאר ס׳זעהט אויס ווי ער האט גאר זיינע כוחות פערלארען.

חוה

יואל, יואל...

חוה

נעהמט צאַרט אַרום זיין קאָפּ, ער וועהרט זיך ניט.

נאָר ביז נאכט זאָלסטו מיר לאָזען דאָ פערבלייבען, נאָר ביז נאכט. כ'וועל פון שטאָדט ארויסגעהן, קיינער זאָל נישט וויסען וואו מיין געביין איז אהין געקומען...

יואל

צושטרייט.

בלייב ביי אונז, מיין געלעגער וועל איך דיר אבטרעטען, אליין וועל איך זיך אין בית־המדרש בעהאלטען.

חוה

קושט זיין קאָפּ דורשטיג און שטיל.

יואל

ציטערט, ציהט זיך צו זיין צימער, שעפּטשעט.

חוה, די גמרא וויינט... די תורה וויינט... לאָז מיר, חוה...

חוה

כ'בין ביי איך אין שטוב געוואקסען... געבען דיר געוואקסען... א קליין קינד געוועזן...

יואל

פון וואנען ביזטו געקומען?

חוה

איך ווייס נישט. איך ווייס נישט... מיר האָט זיך געדוכט, איך וואקס ערגעץ אליין אין א טיעפען טהאָל און קיין וועג פון איהם ארויסצוגעהן איז נישטאָ. און פויגעל פליהען דורך, אין דער הויך איבער מיין קאָפּ זינגענדיג און פערשווינדען, זינגען און פערשווינדען. און אמאָל האָט זיך דאָס זינגען צו מיר פון יענעם זייט טהאָל געטראָגען און כ'האָב אהין נישט געקענט דערגרייכען, פערשטעלט געווען פון אלע זייטען... האָט זיך מיט אמאָל דער טהאָל אויפגעהויבען און כ'האָב דיך דערזעהן — און דיין קול האָט עס אזוי שעהן געקלונגען...

א קליינע שוועסטער... ווי דעמאַלט, אַ שוועסטער.

חוה

זי ציהט זיך צו איהם, בלייבענדיג זיצען אויף איהר אָרט. דאָס געזיכט דריקט אויס טיעפע ליידען.

יואל

וואָס האָבען מיר געלערענט? ווי האָבען מיר געלערענט? א בוים אז ער וואקסט ביים זייט וועג און דו געהסט אין מיטען וועג — נישט קעהר דיינע אויגען אין א זייט — נישט .זאָג: ווי שעהן איז דער בוים! ווי פיין איז דער בוים! וועה צו דעם וואָס קעהרט אָפּ אויף א רגע זיין הארץ... וועה, וועה — —

חוה

יואל, כ'וויל דיין שוועסטער זיין. יואל, פערטרייב פון זיך נישט דיין עלענדע שוועסטער, זי קאָן אָהן דיך נישט לעבען. האָב איך מיין טאַטען פערלאָרען, מיין מאַמען פערלאָרען — טרייב מיך דו נישט פון זיך. איך וויים נישט וואָס אין דער הייליגער תורה שטעהט. צי דען איז דאָרט געשריעבען, אז אויב אַ עלענדע שוועסטער גאָרט צו איהר ברודער, שטאַרבט פאר איהם, זאָל ער זי פערשטויסען פון זיך? זאָג מיר, שטעהט אין דער הייליגער תורה אזוי געשריבען — וועל איך פון דיר אוועקגעהן, ווייט, ווייט אין דער וועלט אַריין — און וועל אין דער שטיל וויינען — און קיינעם, קיינעם וועל איך נישט זאָגען וואוהין איך געה און וואָס איז מיין געוויין. כ'וועל אַלעמען דערצעהלען, אז כ'האָב אמאָל א מאַמען געהאַט איז זי יונג געשטאָרבען, ווען כ'בין נאָך א קינד געווען, קיין שכל נישט געהאַט צו וויינען, איצטער בין איך אויסגעוואַקסען און האָב דערפיהלט אז א עלענדע יתומה בין איך, אָהן א היים און אָהן א מאַמען. זאָל איך פון שטוב ארויסגעהן? זאָל איך? טאַ לאָז מיר כאָטש ביז נאַכט וואַרטען, ווען ס'וועט פינסטער ווערען, קיינער זאָל נישט זעהן ווען כ'וועל פון שטאָדט ארויסגעהן.

יואל

חוה, חוה... וויין נישט, וויין נישט...

געצויגען. גערענקסט ווי מיר האָבען ביידע געוואַקסען... האָט מיר אָבער דיין מאַמע וויט, ווייט אוועקגעשיקט. בין איך אין דער פרעמד געוואַקסען און מיט מיר איז דיין לויטערער פּנים געוואַקסען. אז איך בין גרעסער געוואָרען האָב איך אַלץ אַ וועג געזוכט ווי אַזוי צו קומען צו דיר... דו האָסט דאָ די תורה געלערנט און איך האָב דאָרט שטענדיג פאַר זיך אַליין אַ ליעד געזונגען. אַליין פאַר זיך פלעג איך זינגען און מיר האָט זיך אויסגעדוכט: דו ווערסט אַ ווײַלע שטיל ביי דער גמרא און הערסט זיך צו, און אז איך ווער שטיל קומסטו צו געהן און גלעטסט מיר איבער מיינע האָר, קוקסט מיר גלייך אין די אויגען אריין, זאָגסט גאָר נישט און איך פערשטעה שוין, דאָס ווילסטו כ'זאָל ווידער זינגען... זינג איך ווידער.

וואַקסט אַ־בלום אין גרינעם גאָר־טען,
וואַקסט און ווייסט נישט ווער זי איז;
זינגט אַ פויגעל אין די צווייגען
קלינגט זיין קול איהר האָניג זיס...
וואָר־זשע ביזטו פויגעל ליעבער?

יואל

אויב דו וועסט נישט שווייגען וועל איך באַלד אָנהויבען שרייען ביז מענשען וועלען אָנלויפען!...

ער געהט אַרויס אין דעם פאָדערצימער פאַרביי חוה'ן, געהט אויף און אָפּ.

חוה

און אז מענשען וועלען זיך צוזאַמענלויפען וועל איך צו זיי זאָגען: אָט איז מיין חתן און מיין געליעבטער, ברענגט די חופּה אהער, טהוט מיר אַ שלייער אָן, זאָל אונז די גאַנצע שטאָדט צו דער חופּה פיהרען

יואל

ווען דו ביזט אַ קליין קינד געווען און ביי אונז אין שטוב געוואַקסען, האָב איך געמיינט דו ביזט מיינע אַ שוועסטער, איצטער דערקען איך דיך נישט. איך וויל דו זאָלסט זיין חוה... מיינע

י ו א ל

שווייגט.

ח ו ה

איהר שטימע ציטערט.

זיי טרייבען מיך ארויס פון שטוב. זיי ווילען נישט, דו זאָלסט מיך זעהן. יואל, אויב דו ווילסט די תורה לערנען טאָ לערען זי; נאָר בעט ביי דיין טאטען און דיין מאַמען זיי זאָלען מיר לאָזען זיין ביי אייך אין שטוב, איך זאָל נישט דארפען שטעהן הינטערן פענס־טער. כ'האָב זיך דערוואוסט, דער רב וויל דיך פערקנס'ען מיט זיין טאָכטער. דו ווילסט נישט.

י ו א ל

לערנען וויל איך.

ח ו ה

כ'האָב געוואוסט, אז דו ווילסט תורה לערנען, דעריבער בין איך אזוי לאַנג צו אייך נישט געקומען, אָבער...

י ו א ל

געהט שנעל אריין צו זיך אין צימער. צושאָקעלט זיך איבער דער גמרא ארויסגעבענדיג קולות, וואָס זיינען מעהר עהנליך צו אויסגע־שרייען פאר טיעפען וועהטאָג איידער צו א ניגון פון דער גמרא.

ח ו ה

שפארט זיך אָן ביים זייט פון יואל'ס טהיר און הערט זיך צו.

י ו א ל

די מאַמע וועט באלד קומען.

ח ו ה

לערען, לערען די תורה און איך וועל נאָר צוהערען צו דיין שטימע.

י ו א ל

וואָס גיט דיר מיין קול?

ח ו ה

דאָס גאנצע לעבען גיט מיר דיין קול וואָס קלינגט ביים לערנען די תורה... ווען כ'בין נאָך א קליין קינד געווען האָב איך זיך צו דיר

נען זאָלסטו דיין טהיר לאָזען אָפען, און טאַמער קומט ווער זאָלסטו זאָגען אז מען קומט באַלד.

י ו א ל

ענטפערט נישט, ער געהט אַריין צו זיך און פערמאַכט די טיר.

א ל י ה

ס'איז צו מערקען זיין אונרוהיגקייט, ער טהוט אָן זיין קאפּטען געהט שטיל צו יואל'ס טהיר און עפענט זי פאָרזיכטיג.

זאָל זיין אָפען ביז כ'וועל קומען. טאָמער פרעגט ווער זאָלסטו זאָגען מען קומט גלייך.

געהט אַרויס.

י ו א ל

ער הויבט אָן לערנען מיט גרויס חשק ביי דער גמרא, זיין געזאַנג צוגיסט זיך איבער'ן גאַנצען שטוב. דאָס געזאַנג רייסט זיך פלוצלונג איבער. ער גיט אַ ציטער, ווי אימעצער וואָלט איהם הינטען אַרום איבערגעשראָקען. ער געהט אַרויס אין דעם פאָדערשטען צימער, בלייבט שטעהן אין מיטען שטוב פערקלערט, ער הויבט אָן צו רעדען, פונקט ווי נעבען איהם זאָל שטעהן אַ צווייטע פערזאָן.

ווער האָט דיך געבראכט אהער צו פערפיהרען מיך פון גלייכען וועג?

ער קוקט אין פענסטער מיט טיעף פערבענקטע אויגען.

ח ו ה

קומט אריין. זי איז בלאַס, די אויגען פערוויינט, זי בלייבט שטעהן נעבען טיר די אויגען צו דער ערד געזונקען.

י ו א ל

קעהרט זיך אָב מיט'ן פּליצע צו חוה'ן, מאַכט איניגע טריט פאָראויס צו זיין חדר און בלייבט שטעהן.

ח ו ה

רעדט שטיל, ניט אויפהויבענדיג די אויגען.

מאכסטו גערעכט דיין טאַטען מיט דיין מאַמען?

יואל

זעצט זיך נעבען אליה'ן.

וואס וואלסטו געטהאן דעמאלט, טאטע, אז די הימלען זאלען זיך דיר אראבלאזען אויפ'ן רעכטען קאפ און די ערד אונטער דיינע פיס זאל אליץ זינקען טיעפער?

אליה

איך בעדארף גאר נישט טראכטען פון אזוינע זאכען וואס זיינען ביי גאט אין די הענד.

ביידע שווייגען.

יואל

צוויי וועגען זענען פארהאן: איינער א שמאלער און דער אנדערער א ברייטער; פאר דיר, טאטע, איז דער ברייטער און פאר מיר דער שמאלער.

אליה

עך, וואס ווייסט דיין טאטע? דיין טאטע נעהט סערמיגעס, וואס רעדסטו מיט איהם אזוינע ווערטער.

יואל

ווייסט נישט טאטע וואו חוה האט זיך געהאדעוועט די גאנצע צייט?

אליה

שווייגט.

יואל

ווייסט טאטע וואס כ'וויל דיר נאך דערצעהלען?

אליה

דערצעהל אזוינס, וואס זאל זיין דיין טאטען גרינג צו בענעהמען, עפעס פון דעם וואס ס'טהוט זיך אויף יענער וועלט, דארט, אין יענע ווינקעלעך. וואס זאגסטו? נישטא דארט קיין פויערים מיט סערמיגעס, נישטא קיין שניידערס מיט נאדלען אין די לאצען... וועסט דאך מסתמא פון שטוב נישט ארויסגעהן? כ'וועל נאר א לויף טהאן דער מאמען וואס זאגען. אויב דו וועסט לער־

זיך קיין מאָל נישט דערנעהענטערען, טהוען זיי ביידע תפלה פאר גאָט ער זאָל זיי בעווייזען א וואונדער און הימעל מיט ערד צוזאמענ־ברענגען. האָט גאָט די מענשען בעשאפען, זיי זאָלען אויף דער ערד ארומגעהן און שטענדיג צום הימעל ווענדען זייערע אויגען, צום הימעל די הענד אויסברייטען און צום הימעל זייערע תפלות שיקען און דורך די תפלות ווערט די ערד מיט די הימלען אינאיינעם פער־קניפּט.

אליה

בלייבט זיצען מיט דער נאָדעל אין דער האַנד. דער קאָפּ אראָב־געלאָזען.

א שאָד, וואָס די מאמע איז נישטאָ, זי וואָלט עס גאר גוט בענו־מען.

יואל

און וואו איז חוה?

אליה

די מאמע האָט איהר געזאָגט, אז ביי אונז איז אביסעל ענג.

יואל

איז ביי אונז קנאפּ אָרט פארהאנען? כ׳וועל פאר איהר אָבטרע־טען מיין געלעגער.

אליה

אָט מיש זיך נישט אין אזוינע זאכען, מיין קינד.

יואל

איז זי שוין אוועקגעפאָהרען?

ער געהט אום אויף און אָב.

אליה

זי וועט אוועקפאָהרען, זאָל זי זיך פאָהרען געזונדטערהייד.

יואל

נאָך היינט וועט זי אוועקפאָהרען?

אליה

מען ווייסט נאָך נישט.

דענקיים צוגיסט זיך איבער זיין פנים. פלוצלונג, ווי ער וואָלט זיך
אָן עפּעס דערמאנען — איילט ער אויף דער גאַס אַרויס און קומט גלייך
צוריק, רעדט צו זיך אַליין „אַ שאָד נישט אָנגעזאָגט, נישטאָ וועמען אין
שטוב צו לאָזען", ער נעהמט זיך צו זיין אַרבייט נאָר ער וואַרפט
יעדע ווייַלע אַוועק און קוקט אין פענסטער.

י ו א ל

געהט אַרויס פון זיין צימער, ס'היטעל ארויפגערוקט, שטאַרק
פערטראַגען, קוקט זיך אַרום, ווי ער וואָלט אימעצען זוכען.

א ל י ה

זוכסט עפּעס?

י ו א ל

געהט צו צו אליה'ן.

וואָס נעהסטו אזוינס, טאַטע?

א ל י ה

אַ וואונדער, דו זאָלסט פרעגען.

י ו א ל

איז עס אַ וואונדער?

א ל י ה

אָט, אַ דאגה האָסטו, סערמיגעס נעהט דיין טאַטע, ס'וועט שוין
בלייבען פאר דיין טאַטען אליין. בעסער דערצעהל מיר עפּעס פון
דעם וואָס אין די הייליגע ספרים איז געשריעבען, פון דעם וואָס
דו רעדסט מיט'ן רב.

י ו א ל

אַ פּלפּול מיינסטו?

א ל י ה

דאָס איז דאָך געוויס נישט פאר דיין טאַטען צו בענעהמען. דערצעהל
עפּעס פון דעם וואָס מגידים זאָגען פאר'ן פּראָסטען עולם.

י ו א ל

הימעל און ערד האָט גאָט בעשאַפען, זיינען זיי אָבער ווייט
איינער פון אנדערן, בענקען זיי איינער צום אנדערן און קענען

מנוחה

ווישט איבער יעדע בולקע מיט'ן שירץ.

ווי די זון בעוויזט זיך מיר אויף א ווײַלע — לויפט באַלד דורך א שאָטען אין מיין שטוב.

יואל'ס טרויעריגער גמרא־ניגון צוקייקעלט זיך איבער'ן שטוב, זיי הערען זיך א ווײַלע איין.

אליה

טראָג איהם אריין א פרישע בולקע.

מנוחה

זאָל ער בעסער גאָר נישט וויסען וואָס ביי אונז טהוט זיך, כ'וועל נאָר א פאטשיילע כאפען אויפ'ן קאָפּ און צוטראָג שוין, און טאָמער קומט חוה?

אליה

דאָס וועל איך שוין אליין, האָב קיין מורא נישט.

מנוחה

און דו פערגעס נאָר נישט אז דו האָסט צו טהאָן מיט א קיילעכדיגע יתומה, דאָס איינציגע וואָס איז מיר פון מיין שוועסטער געבליבען.

אליה

ביזט א בהמה! וואָס מיינסטו, וועל איך מיט איהר טהאָן? כ'וועל זאָגען, ביי אונז איז ענג און גאָר נישט.

מנוחה

ווישט די טרערען.

געדענק זשע... און אפשר זאָלסטו איהר גאָר נישט זאָגען, אפשר רוכט זיך דיר נאָר אויס, ס'קען דאָך אויך זיין, זי דעקט אריבער דאָס קערבעל מיט א טוך. שווין אין טיר. געדענק זשע אליה הערסט? געהט ארויס.

אליה

קוקט איהר נאָך אין פענסטער, פער'גנב'עט זיך אויף די שפּיצען פינגער צו יואל'ס טיר און הערט זיך צו זיין לערנען, א זיסע צופרי־

מ נ ו ח ה

וואָס האָב איך דען געזאָגט?

א ל י ה

וואָס דו האָסט געזאָגט איז איבריג. אַט נעהם ארויס די בולקעס פון אויוועץ און צוטראָג עס גלייך וואו מ'עס בעדאַרף.

מ נ ו ח ה

אין גאַנצען?

א ל י ה

פאַר זיך דאַרפסטו דען לאָזען?

מ נ ו ח ה

אפשר חוה'ן מיטצוגעבען, אויב זי פאָהרט —

א ל י ה

לאָז מיך צורוה!

מ נ ו ח ה

זעה, וואָס ביזטו אזוי אויפגעבראכט? זי נעהמט ארויס פון אויוועץ בולקעס. זעה נאָר, אליה, צי מיר האָט זיך אויסגעדוכט? אין אויוועץ זענען זיי געווען שענער, זאָלסטו געזונד זיין, אליה, זענען נישט עפּעס ווי קלענער געוואָרען?

א ל י ה

מאַך קיין שהיות נישט, טראָג עס שוין אוועק און צוטייל ווי מען האָט גערעדט.

מ נ ו ח ה

גאָר אַבהענדיג.

מיר קלעפען זיך נישט די הענד.

א ל י ה

האָסט זי נישט געדאַרפט ארייַנלאָזען.

ער נעהמט צו ביי איהר די לאָפּעטע, נעהמט אַרויס איינציגווייז די בולקעס פון אויוועץ, בלאָזט זיי, ווישט זיי אָרום און לעגט זיי אין אַ קערבעל אַריין.

ג א ל ד ע

שפירט זיך ניט בעקוועם, דרעהט זיך, קוקט זיך אַרום און געהט אַרויס גאַר נישט זאָגענדיג.

מ נ ו ח ה

האָט אפילו „א גוטען טאָג“ נישט געזאָגט.

א ל י ה

זאָג מיר, וואָס האָט זי דאָ געוואָלט? גערעדט, געבעבעט און געקוקט... אויסגעשמעקט, וואָס האָט זי געוואָלט?

מ נ ו ח ה

זאָל איך אזוי וויסען פון שלעכטס, ווי כ'וויים וואָס זי האָט דאָ געוואָלט, א רויך — זאָגט זי, האָט זי א צו גרויסען געזעהן געהענדי־ג פון אונזער קוימען.

א ל י ה

איז עס איהר דאגה?

מ נ ו ח ה

האָט זי זיך אפשר דערוואוסט פון חוה'ן?

א ל י ה

דער גוטער יאָהר ווייסט וואָס זי האָט געוואָלט, אפשר טאקע חוה? זי האָט עפּעס גערדראָליעט מיט איהר. זעה, ווי ס'האָט זיך שוין צוטראָגען איבער'ן שטאָדט, ווער האָט זי געטריבען ווער? כ'מיין טאקע אין אמת'ן — זי איז געווען א קליינע, האָט נישט געהאט ביי וועמען צו זיין, איז עפּעס אנדערש געווען, זאָל איך זי אפשר חתונה מאכען? א קשיא אויף א מעשה — אפשר מיינט זי טאקע יואל'ן... ס'פעהלט מיר נאָך מעהר נישט.

מ נ ו ח ה

זי וואָלט איהם געוואָלט — פאר וואָס נישט?...

א ל י ה

טפשה! רעד עס גאָר פון דיין מויל נישט ארויס, דערמאהן עס נישט, כ'וויל עס פון דיר נישט הערען.

דארף דאָך מיט עפּעס פערדיענען ביי גאָט.

א ל י ה

שאַ, זי האָט זיך שוין צופלאַפּעלט.

מ נ ו ח ה

ער איז אפילו גערעכט, נאָר א אידענע איז שוין אזוי. א הארץ הויבט אמאָל אָן צו נאָגען און ווייסט אליין נישט פאר וואָס; ווייסט אליין נישט פאר וואָס זיך צו כאַפּען. זאָג איך צו איהם: לאָמיר אָפּבאַקען א ביסעל בולקעס און צוטיילען, ס'איז דאָך פאר־האַן ווענען, ברוך השם צו געבען — זאָל גאָט נישט שטראָפען פאר די רייד.

א ל י ה

האָט מען דאָך דיר געזאָגט: ווילסטו וואָס טהאָן — זאָל קיינער נישט וויסען!

מ נ ו ח ה

האָסט דאָך מיר אליין געהייסען, און פאר גאָלדען בעדאַרף איך דען סודות האַלטען?

ג א ל ד ע

צוטומעלט.

איך בין נאָר געקומען פרעגען: אפשר וועט רבי אליה איבערנע־הען מיין מאַנס שבת'דיגען קאַפּטען... כ'וואָלט געוועזט וויסען...

מ נ ו ח ה

אך, וואָס רעדט איהר? וואָס רעדט איהר...

א ל י ה

זעה ס'זאָל דאָרט נישט צונעברענט ווערען אין אויווען.

ג א ל ד ע

איך געה שוין אוועק. וועט עס רבי אליה קענען מאַכען אויף שבת?

א ל י ה

כ'וועל קענען, כ'וועל קענען. איהר וועט אזוי גוט זיין ברענגען פאַר נאַכט צו.

ג אָ ל ד ע

כ׳מיין מנוחה׳שו, זיי זענען שוין פאַרטיג.

מ נ ו ח ה

עסקט זיך מיט דער לאָמפּעטע אין אויוון.

פרעגט איהר גאָר נישט גאָלדעשו, וואָס כ׳באַק עפּעס בולקעס אין מיטען העלען מיטוואָך?

ג אָ ל ד ע

דער גוטער יאָהר ווייסט אייך, אז איהר דערצעהלט נישט, נאָך וואָס זאָל איך פרעגען? אפשר פאַר אייער פּלימעניצע? מע זאָגט איהר שיקט זי אָפּ צוריק א היים.

מ נ ו ח ה

מענשען האָבען צינגער. הערסט, אליה? מען רעדט שוין. גאָט בעוואָהר, גאָלדעשו.

א ל י ה

וואָס האָסטו מורא צו דערצעהלען.

ג אָ ל ד ע

איך שלאָג זיך גאָר נישט אָן, גלאַט עפּעס — א צו גרויסער רויך געגאַנגען היינט פון אייער קוימען, געמיינט די סאַזשע זיך פער־קלייעט.

מ נ ו ח ה

בעווייזט צו יואל׳ס זייט.

אָט פאַר וועמעס וועגען, צוליעב וועמען די מאַמע פערמאַכט נישט קיין אויג ביי נאַכט.

ג אָ ל ד ע

וואָלט דער וואָס אין הימעל יעדע מאַמע בענטשען מיט אזא אוצר, ווייסט איהר דען וואָס איהר פערמאָגט? ווייסט איהר דען וואָס די שטאָדט רעדט?

מ נ ו ח ה

פון דעסטוועגען, א מאַמעס הארץ איז שטענדיג אין וואונדען. ס׳שרעקט מיך פאַר מיין אייגענעם גליק, טראַכט איך מיר: מע

ג אָ ל ד ע

עס שמעקט ביי אייך אין שטוב. יואל'ס געזאנג רייסט זיך דורך.
דער זוהן זיצט דאָרט? גאָטעניו! אז דו ווילסט אָנטהאָן א נחת
דער מאמען. — איז חאָטש דער טאַטע צופריעדען?

מ נ ו ח ה

שטעהט די הענד הינטער די זייטען.

זיצט, גאָלדעשו, וואָס ט'איהר עפּעס זאָגען גוטס?

ווינקט צו אליה'ן.

ג אָ ל ד ע

איהר באַקט בולקעס, שוין אויף שבת, מסתמא.

מ נ ו ח ה

גאָט איז מיט אייך, ווי קומט עס, אויף שבת? היינט איז דאָך
נאָך ערשט דינסטאג.

ג אָ ל ד ע

ס'וואונדערט מיך טאַקע.

מ נ ו ח ה

מיט אַ שמייכעל.

האָט איהר דאָך, מסתמא, געהערט אין שטאָדט?

ג אָ ל ד ע

וועמעס מזל ס'איז ווערט ביי גאָט.

מ נ ו ח ה

עפענט דעם אויווען.

גאָלדעשו, איהר ווינשט דאָך מיר קיין בייז נישט. — זייט זשע
מוחל.

ג אָ ל ד ע

זאָל עס מיר גאָט ווינשען, וואָס ב'זעה אויף אייך. קוקט נייגעריג
אין אויווען. קיין עין־הרע! קיין בייז אויג! יעדער בולקע ווי די
ליכטיגע זונן...

א ל י ה

פערמאַך, פערמאַך; קיהלסט אויס דעם אויווען.

מ נ ו ח ה

בעמערקט אימעצען אין פענסטער.

א ל י ה

דוכט זיך גאָלדע גערהט, שלים צו די טהיר ביז דו וועסט ניט פער־שטעלען דעם אויוועז מיט'ן ברעטעל.

מ נ ו ח ה

פעררינגעלט די טהיר.

אָבער זעה נאָר, שטענדיג, ווען מען בעדאַרף זי נישט וואקסט זי אויס. מען קלאפּט. ווער איז דאָרט?

ג אָ ל ד ע

עפענט, מנוחה לעבען!

מ נ ו ח ה

באלד, גאָלדעשו, כ'האָב מורא דער אויוועז זאָל נישט אויסקיהלען.

א ל י ה

זי האָט גאָר קיין צייט נישט.

מ נ ו ח ה

רעד שטילער אביסעל... האָט קיין פאראיבעל נישט. גאָלדעשו, כ'עפען די מינוט.

פאַרעט זיך מיט דער לאָפּעטע אין אויוועז, פערמאַכט איהם און עפענט די טיר.

ג אָ ל ד ע

קומט אַריין.

גאָט העלף אייך!

מ נ ו ח ה און א ל י ה

א גוטער יאָהר.

ג אָ ל ד ע

איהר האָט זיך מנוחה'שו קיין עין־הרע פעררויטעלט.

מ נ ו ח ה

היינט דוקא א היץ אויף דער גאס.

זי זיך פֿאַהרען איצטער אויף. איך בין א פּראָסטער מענש, כ׳טאָר עס פון מויל נישט ארויסרעדען. פערשטעהסט?... איך זאָג דיר — מען טאָר זי נישט האַלטען... פערשטעהסט?

מ נ ו ח ה

האָט מען זי אפשר מיט אַן אנדער דרך געקענט אַפּשיקען צוריק. א יתומה...

א ל י ה

איך טאָר עס נישט, פערשטעהסט? דער רב האָט ווי אַנגעוואוי־קען: „א קול פון א אשה" האָט ער געזאָגט. — ביי אייך אין שטוב, א כשר קינד, זאָגט ער, ס׳קען נאָך חלילה א פלעק פאַלען, זאָגט ער. — פערשטעהסט?... מען האָט עס מיר געגעבען צו היטען, מיר, דעם שניידער, האָט מען געגעבען אַן אוצר צו היטען — טאָ וואָס זאָל איך טהאָן? ס׳איז גאָר נישט אונזערער; און מיר מוזען היטען.

מ נ ו ח ה

כ׳האָב אפילו קיין ביין נישט געזעהן.

א ל י ה

זי איז דאָך איהם אויפ׳ן קאָפּ געקראַכען... עפעס א קליינינקייט איז עס ביי דיר א פרעמדער אוצר... מען קען גאָר גרינג געשטראָפט ווערען.

מ נ ו ח ה

ווישט די טרערען.

זי איז ערגעץ אוועק גאָר אומגעגעסען. יתומה מיינע, עפעס דאָס הארץ נאָגט אזוי.

א ל י ה

כ׳האָב דען איהר געזאָגט אזוינס בייזעס עפעס? כ׳האָב איהר געזאָגט ווי דער אמת איז; מיט א שכל האָב איך איהר געזאָגט. פאַר יואל׳ן, האָב איך געזאָגט, ס׳שאַדט צו דער תורה — האָב איך איהר געזאָגט, דו ביזט שוין אויסגעוואקסען, זאָג איך, גלייבער ווייטער ביי דיין פעטער יענקעל זאָלסטו זיין.

צווייטער אקט.

בײַ אליה דעם שניידער.

אליה און מנוחה זיינען ביידע שטאַרק פאַרעסק'ט ביים באַק־אויוועז, קוקען ביידע אין אויוועז אַריין מיט פערגאפּטע פנים'ער. אין דעם צימער, אינ'ם הינטערגרונד, זעהט זיך דורך דער גלעזערנער טיר — יואל, ער שאָקעלט זיך איבער דער גמרא מיט גרוים התמדה, פון צייט צו צייט רייסט זיך דורך זיין געזאַנג — ער לערנט.

מנוחה

קוקענדיג אין אויוועז.

גאַר קנאַפּ הייוועז געלעגט אין די בולקעס, קיין עין־הרע, וואקסען פון אויוועז אַרויס.

אליה

ס'כאַפּט ברוינען, כ'האָב מורא, האָסט צופיעל האָלץ געלעגט.

מנוחה

קיין בייז זאָל נישט זיין, כ'וועל האלטען אביסעל אָפען דעם טירעל.

אליה

וועסט איהר אויך מיטגעבען א פּאָר בולקעס?

מנוחה

חוה'ן מיינסטו?... וואָס וועלען לייט זאָגען? א יתומה; ווי טרייבט מען זי?

אליה

ווער זאָגט, טרייבען? וואו זי איז געוועזן פריהער, א הין זאָל

מנוחה

האַלזט חוה'ן.

עפּעס מיין קינד שרעקט זיך פאַר דיר, דאָס ביזטו דאָך חוה... מיין שוועסטער'ס יתומה — — טאָ וואָס שרעקט ער זיך...

חוה

קום יואל! די מוהמע זאָגט, דו שרעקסט זיך פאַר מיר, וואו ס'דו געהן אין בית־המדרש אריין? קום צו מיר, צו חוה'לען, קום, לאָמיר ווידער, קליינע, קליינע קינדערלעך זיין. האַ?...

יואל

געהט אויף און אָב, ווארפט צושראָקענע בליקען צו חוה'ן.

חוה

יואל, יואל... פערגעסען חוה'לען. געדענקסט, מיר האָבען דאָך אמאָל אין טאטע־מאמע געשפּיעלט, דער פעטער האָט אונז ביידען מיט'ן בעזעם ארויסגעטריבען פון אונטער'ן בעט. (זי שטעלט זיך נעבען איהם) איהר זעהט, ביידע איין גרויס! ביידע איין גרויס!

אליה

ער ווינקט אונצופריעדען צו מנוחה'ן.

יואל

ווענדט זיך צום טיר, ער וויל ארויסגעהן.

מנוחה

וואוהין אזוי שפּעט?

יואל

איך געה אין בית־המדרש אריין, כ'וועל שוין דאָרט בלייבען לער־נען אויף א גאַנצע נאַכט.

חוה

דו אנטלויפסט פון מיר? און איך האָב געמיינט, יואל'קע, דו וועסט דערזעהן דיין חוה'לען.. וועסט זיך דערפרעהען... אזוי לאַנג נישט געזעהן, אך יואל'קע. —

מנוחה

וואו וועסטו שוין היינטיגע נאכט געהן אין בית המדרש אריין. וואו ס'דו שוין געהן? אָט בלייב שוין דאָ לכבוד דעם גאַסט!

אליה

דו האָסט דאָך נעכטען אויך א גאַנצע נאַכט געלערנט. וואו ס'דו שוין געהן אזוי שפּעט? ס'אי דאָך איבער דיינע כוחות.

יואל

טאַ רופט דעם רב אהער... געהט רופט צוריק דעם רב.

יואל

שעמעוודיג.

וואו ביזטו געוועזן די גאנצע צייט?

חוה

הא הא, וואו כ׳בין געוועזן די גאנצע צייט, כ׳האב אלץ געווארט. אז כ׳וועל גאר א גרויסע אויסוואקסען, איהר וועט מיך שוין נישט דערקאנען — יעמאלט וועל איך קומען צו אייך, איהר וועט מיך אנקוקען, אנקוקען און דערנאך מיט אמאל: חוה! דאס איז דאך חוה.

מנוחה

ווייסט חוה׳לע וואס דער רב האט דא געטהאן?

יואל

רעד נישט, מאמע!

אליה

מיינע אויגען האבען געקוקט און גאר נישט געגלויבט.

מנוחה

אפשר מאכען דיר אן עסען?

חוה

ניין, כ׳וויל נישט עסען, כ׳בין זאט מיט אייך אלעמען, אז איך וואלט אייך דערצעהלען ווי כ׳האב געבענקט אהער צו אייך... ווי כ׳האב אייך שוין אלעמען געוואלט זעהן... ווי איך האב צו דיר יואל׳קע געבענקט. — און דו ווילסט גאר נישט אפילו א קוק געבען אויף מיר... מוזט שוין גאר גוט קענען לערנען... אויף דיין שטערן איז אנגעשריעבען.

אליה

דער רב וויל נעהמען יואל׳ן פאר אן איידעם.

חוה

איבערראשט. ווערט בלאס.

יואל׳קע אזוי גיך? גאר נישט געווארט אויף מיר...

ח ו ה

טרעט אַפּ אין אַ זייט האַלב פערשעמט האַלב פערוואונדערט.

רעד איך דען אזוי הויך?...

ד ע ר ר ב

געה איך דערווייל א היים, און דו, יואל מיין קינד, און דו, יואל מיין קינד, ווייסטו, אז צוויי וועגען זיינען פאַרהאַנען... געדענק־זשע, צוויי וועגען זיינען פאַרהאַן. — א גוטע נאַכט! א גוטע נאַכט!

ער קושט די מזוזה, געהט אַרויס, אַלע קוקען איהם נאָך אויסער יואל וועלכער זיצט ווי צומישט.

ח ו ה

דאָס איז עס דער רב. כ'האָב איהם דערקענט.

א ל י ה

דער רב איז עפּעס טרויעריג אוועק.

מ נ ו ח ה

איך בין עפּעס ווי צומישט, און ווייס נישט וואו כ'בין אין דער וועלט. זי פאַלט נאָך אַמאָל חוה'ן אויפ'ן האַלז. ביזט דאָך ס'איינ־ציגע וואָס איז מיר איבערגעבליבען נאָך ביענעלען... דאָס איינ־ציגע...

קושט זי.

ח ו ה

אָבער זעהט סאַראַ גרויסע איך בין אויסגעוואַקסען! שטעלט זיך יואל וועלען מיר זעהן ווער איז גרעסער...

מ נ ו ח ה

ווייסט, מיין קינד, דער רב — אונזער רב, עפּעס נישט קיין קליי־ניגקייט, ער איז דאָך געווען ביי אונז און איז אוועק אומעדיג.

ח ו ה

איך בין אזוי צוטראָגען אז כ'האָב איהם גאָר נישט אָנגעקוקט ווי ער האָט אויסגעזעהן.. יואל וויל גאָר עפּעס נישט קיין קוק געבען אויף מיר.

מנוחה

א קיילעכדיגע יתומה. גאר א פיצעלע געלאזען די מאמע איהרע.

חוה

צופריעדען אויפגערעגט.

צוועלף יאהר בין איך אין גאנצען אלט געווען, ווען איהר האט מיך אבגעפיהרט צו דער מוהמען, נאך גאר א קליינינקע געוועזן, אמת יואל? מיר פלעגען זיך ביידע בעהאלטען אונטער'ן בעט, געדענקסט? שבת צו נאכט'ס איידער מען פלעגט אנצינדען ליכט פלעגען מיר זיך שפילען אין בעהעלטעניש, האסט מיך איין מאל פון אונטער דער מוהמעס פערענע ארויסגעשלעפט, כא—כא—כא, געדענקסט, יואל'קע?

דער רב

ביי אייך רעדען אלע אזוי הויך?

חוה

פערשעמט

יואל

איך בין נאך דעמאלט אין חדר געגאנגען.

דער רב

צו הויך, פע, מיין קינד...

אליה

רבי, דאס איז נישט פון געוואוינשאפט.

חוה

איך בין דאך, פעטער'ל, שטענדיג א שטיפערקע געוועזן. איהר געדענקט, ווי כ'פלעג אייך די באָרד אויסרייסען, — פערפלאנטערען אייך די פאדעם.

מנוחה

מיט דרך־ארץ אביסעלע, מיין קינד, דאס איז דאך אונזער רב, דו זעהסט גאר נישט, צוליעב יואל'ס זכות דער רבי ביי אונז אין שטוב.

י ו א ל

ווי ער וואָלט זיך וועלען ווערען.

ווילט איהר... אויב איהר ווילט.

מ נ ו ח ה

קען איך דען נישט וועלען?

ס׳קלאפט אימעצער הינטער דער טהיר.

א ל י ה

אימעצער גערהט אהער, מנוחה.

ד ע ר ר ב

אפשר דער שמש מיך רופען?

מ נ ו ח ה

עפענט די טיר.

ח ו ה

קומט אריין. שעהן געוואַקסען, פול מיט בעוועגונג, זי קוקט זיך אַרום, שמייכעלט צופריעדען, אַלע קוקען איהר אָן פערוואונדערט.

גוט נ׳אָבענד! איהר דערקענט מיך טאקע נישט?

מ נ ו ח ה

כ׳קען שווערען — חוה! טאקע חוה! אליה, דאָס איז דאָך חוה, ווי קומסטו אהער?... נאָכ׳ן קול האָב איך זי דערקענט.

זיי קושען זיך.

ח ו ה

צו אליה׳ן.

און וואָס מאַכט איהר, פעטער? איהר האָט מיך נישט דערקענט? כאַ־כאַ־כאַ, קיינער נישט דערקענט. און דאָס ביזטו יואל׳קע... דו האָסט מיך אויך נישט דערקענט, אהא, יואל׳קע, כ׳האָב געזאָגט אז כ׳וועל נאָך אמאָל קומען אהער — געהאַלטען וואָרט!

א ל י ה

צום רב.

דאָס איז מיין שוועגערינ׳ס, זאָל זיין אין גן־עדן — א טאָכטער, איהרע א שוועסטער׳ס. קליינווייז ביי מיר געוואַקסען.

ד ע ר ר ב

וואויל, וואויל. וועסט קענען תורה לערנען, ביי מיר אין מיין שטוב. דיין בעשערטע פון גאָט, מיין טאָכטער, וועט אויף די שפּיצען פינ־גער ארום דיר אומגעהן, זי זאָל דיר חלילה דיין געדאנק נישט אי־בערמישען... בן שמונה עשרה לחופה איז געזאָגט געוואָרען... און דו ביזט שוין ווייט אריבער...

י ו א ל

אָבער ווען מיין הארץ גלוסט תורה לערנען.

שטיל. אַלע קוקען צו איהם.

ד ע ר ר ב

ר' אליה, וואָס זאָגט איהר?

א ל י ה

איך בין אַ פּראָסטער שניידער.

י ו א ל

כ'האָב נאָך קיין מאָל נישט געטראכט... ער געהט צו אליה'ן. איך וויל טאַטע דו זאָלסט רעדען פאר מיר, בעט, טאַטע, דעם רבין ער זאָל...

מ נ ו ח ה

צי דען קען איך זאָגען י אָ אָדער נ י י ן, אז דער רבי האָט זיך אזוי נידריג אראָבגעלאָזען. איך בין דאָך אַ אידענע; נישט מעהר ווי אַ אידענע — וואָס ווייס איך צו זאָגען?

א ל י ה

מסתמא איז דאָך עס אלץ פון גאָט, אלץ פון גאָט — קען איך דען איבערמאכען? אזוי טענה איך מיינס.

ד ע ר ר ב

אַליין מיט זיך, פערטראכט.

די תורה... די תורה — יאָ די תורה — די הייליגע תורה... אין קאָפּ מוז מען עס ווי געהערעג איז איבערלעגען.

א ל י ה

רבי, איך בין גרייט צו טהאָן אייער ווילען!

מנוחה

מיט שמחה.

איך ווייס, מיין קינד, וואָס עס בעדייט. איך ווייס, מיין קינד, וואָס עס איז!

אליה

מיט מעהר דרייסט.

איך האָב, רבי, גערעדט מיט דער טפשה מיינער, האָב איך. אז דער עיקר איז דער קנויל וואָס ליעגט אין הארצען פערוויקעלט... א דין, זאָג איך, דער רבי זאָל לעבען, זאָג איך, קען אַלץ ארויסרעדען אויף קלאָר, ער ווייסט שוין דעם געדאנק אויף קלאָר, נאָר ביי מיר אין הארצען איז עס ווי א קנויל, רבי... איהר פערשטעהט? איך בין עס נישט ווערט רבי... נישט ווערט אפילו אייער אטלעסענע קאַפּאָטע, אין וואָס'ערע איהר געהט צו דער הייליגער תורה, בין איך נישט ווערטה מיט מיינע פינגער אָנצוריהרען. איהר פער־שטעהט? איך נעה סערמיגעס פאַר פּויערים מיט א גראָבע נאָ־דעל, מיט ווייסע שאַרע פּאָדעם — ווי קום איך צו אטלעס? אזוי טענה איך, איך שריי, וואָס זאָגסטו, יואל מיין קינד, וואָס זאָגסטו?

מנוחה

רעד דו, מיין קינד. רעד פאַר דיין טאַטען, פאַר דיין מאַמען. דיין שכל איז בעלויכטען פון דער הייליגער תורה.

יואל

כ'האָב געוואַרט וואָס מיין טאַטע און מיין מאַמע וועלען זאָגען.

אליה

דו, זאָג, זאָג.

מנוחה

נאָר דו, דו.

יואל

מיין הארץ איז נאָך ווי ביי א קינד יונג, כ'וויל נאָך ביי דער תורה זיצען.

מיין קינד נישט ווערט?... וואָס זשע שווייגט איהר?

א ל י ה

כ'האָב עס מורא איבער מיין מויל ארויסצוברענגען.

מ נ ו ח ה

כ'האָב עס מורא פון מויל ארויסצורעדען.

ד ע ר ר ב

אין וואָס בעשטעהט די מורא?

א ל י ה

מיט א מענשען זאָל זיך נישט טרעפען, אזוי, נישט נאָך זיינע ווער־טען נאָך. אז מען פערדיענט נישט, איז נישט, רבי.

ד ע ר ר ב

וואָס זאָגסטו, יואל? ווי האָבען מיר געלערנט? זאָג, יואל, ווי האָט די תורה געזאָגט?

י ו א ל

משמים הביט ה' ראה את כל בני האדם.

ד ע ר ר ב

ווייסטו, אליה, דעם טייטש דערפון? קלאפט אליה'ן איבער'ן פלייצע ווייסטו אליה, דאָס וואָס דיין זוהן האָט איצטער געזאָגט?

א ל י ה

זאָל מיר דער רבי פערטייטשען.

ד ע ר ר ב

פון'ם הימעל לוגט גאָט אראָב און ער זעהט א ל ע מענשען... אלע, אלע! הערסט, אליה, אלע מענשען! אל—לע!

מ נ ו ח ה

זי קושט יואל'ן.

מיין קינד! מיט וואָס האָב איך עס פערדיענט ביי גאָט, מיין כשר קינד...

י ו א ל

נאָך דעם ווי עס שטעהט „אנכי ה' אלהיך" — איך בין דיין גאָט — איז דערנאָך געזאָגט געוואָרען: „כבד את אביך ואת אמך".

מנוחה

כ׳וואָלט עס געוועזט וויסען אז אזא גאסט וועל איך האָבען ביי זיך אין שטוב.

דער רב

פלוצלונג, מיט א געהויבענער שטימע צו אליה׳ן.

זעצט זיך, מחותן!

אליה

וואָס מיינט דער רבי?

דער רב

דער רב וויל זיך מתחתן זיין מיט אליה׳ן דעם דאָרף־שניידער. נו, וואָס שווייגסטו?

אליה

ווי פערלאָרען.

כ׳בין עס נישט ווערט, רבי.

מנוחה

ס׳איז נישט נאָך אונזערע פערדיענסטען.

דער רב

איז עס בעוואוסט וועמעס זכות ס׳איז גרעסער? א יגיע כפים, א מענש וואָס האָרעוועט מיט׳ן ביטערן שווייס... נו, רבי אליה. וואָס שווייגט איהר? מיין פרומע און עהרליכע אסתר או זיואל.

אליה

זאָל מיין קינד זאָגען.

דער רב

און וואָס זאָגסטו, מיין קינד?

יואל

רעגט זיך, ענטפערט ניט

דער רב

דער רב וויל זיך מתחתן זיין מיט אליה דעם שניידער. ער וויל זיין טאָכטער אסתר מיט אליה דעם שניידערס זוהן זאָלען צו דער חופה געהן... אַלע שווייגען. אפשר בין איך עס נישט ווערט? אפשר

מענשען אויף דער ערד קוקט אויף אריין דיין ליכטיג אויג... פלוצלונג וואו זיינען מיר, יואל?

יואל

ביי מיר אין דער היים. דאס איז מיין פאטער און דאס איז מיין מוטער.

דער רב

שמייכלענדיג צופריעדען.

דאס ליכט פון דער יוגענד האט מיך געצויגען און געפיהרט און כ'האב אליין ניט געפיהלט.

אליה

צו מנוחה'ן.

צינד נאך אן א ליכט לכבוד דעם רבי'ן.

מנוחה

צינדט אן נאך א קליין וואנד־לעמפעל.

יואל, מיין קינד, זאל דער רבי זיצען.

אליה

זאל דער רבי זיצען.

דער רב

ער קוקט זיך ארום, שאקעלט מיט'ן קאפ.

צי דען נאר אין די הויכע פאלאצען איז זיין נאמען?... אין דער נידער, אין דער פינסטערניש...

אליה

ער שטעלט נעבען רב א בענקעל.

זאל דער רבי זיצען, מיין קינד, זאל דער רבי זיצען.

דער רב

ווי ער וואלט זיך וועלען אן עפעס דערמאהנען, צופריעדען.

אט דאס איז עס. דאס איז עס... זעץ זיך יואל. זעץ זיך מיין קינד.

ער זעצט זיך.

יואל

זעצט זיך פערטראכט, דער קאפ אראבגעלאזען.

יואל

צו וואס גראבט מען טיעפע גראבענסביים זייט וועג? ווארום ס'איז גלייכער אין א טיעפען גראבען אריינצופאלען איידער פון גלייכען וועג אראבצוגעהן.

דער רב

צופריעדען.

גאט'ס ווערטער אונטער דיין צונג, מיין קינד; גאט'ס חסד אויף דיין קאפ. ער ווענדט זיך אין דער זייט וואו אליה און מנוחה שטע־הען פערגאפט. אין די געדערעם ביי דער מוטער, ווען דאס קינד ליעגט נאך אין א קנויל פערוויקעלט, ברענט א ליכט ביי איהם צו־קאפענס. וואויל איז צו דעם ווער דאס ליכט פון חסד לייכט איהם דאס גאנצע לעבען... וואס ס'דו יואל עפעס זאגען אויף דעם?

יואל

עס שיינט די זון ביי טאג; עס שיינט די לבנה און שטערען ביי נאכט. פונקלען זיי אלע מיט ליכט און לויטערקייט. פונקעלט פון זיי אלעמען ארויס דער אמת... און פונ'ם אמת ווינקט זיין חסד... עס שפראצען די גרעזער פון דער ערד ארויס און פערוועלקען: זאל עס דער מענש זעהן; צום טרוקענעם גרעזעלע בויגען זיין קאפ אין זעהן — וואו דער אנהויב איז און וואו דער סוף איז... דער אנהויב איז — אמת; און דער סוף פון אלעמען איז ווידער — אמת, און צווישען אנהויב און סוף איז חסד... אמת און חסד, דאס איז דער גארטעל וואס הילט אונז אלעמען איין... דאס איז דער שנור וואס קניפט די הויכע הימלען מיט דער שפל'דיגער ערד. ווער עס רייסט די פעדעם, וואס בעהעפטען הימעל מיט ערד, אויף איהם איז גע־זאגט געווארען: צוליעב דעם זינד ווערט דאס ליכט איינגעטהאן..

דער רב

האלזט יואל'ן.

וואויל צו די אויערן וואס הערען אזוינע ווערטער. וואויל צו די אויגען וואס זעהען אזוינס, נישט נאר אין פלפול אליין, אין חידושי תורה איז אלץ פאר דיר אפען — אין די סודות פון גאט מיט זיינע

מ נ ו ח ה

און יואל׳ס קול דערקענסטו נישט? יואל מיט׳ן רב!

א ל י ה

טהוט אָן שנעל זיין קאפטען.

דער רב מיט איהם.

ס׳עפענט זיך די טיר און אין שטוב קומען אריין דער רב גרויז־גראָה, מיט אַ שטריימעל אויפ׳ן קאָפּ. נאָך איהם יואל. ביידע האַלטען אין רעכטען מיטען רעדען אין תורה, צוהיצט. זיי שטעלען ניט אָב זייער שמועס ווערהענד זיי געהען אַריין.

א ל י ה

כאַפּט זיך אַרויס פריהער.

א גוטער נ׳אָבענד, רבי!

טרעט אָב אין אַ זייט.

ד ע ר ר ב

אויטאָמאַטיש.

א גוטער אָבענד — אַ גוטער יאָהר! ער בלייבט שטעהן מיט יואל׳ן אין מיטען שטוב — ווי זיי וואָלטען גאָר ניט שפּירען, אַז זיי זענען אין אַ צימער. א ל י ה און מ נ ו ח ה שטעהען אין אַ זייט מיט גרויס דרך־ארץ.

ד ע ר ר ב

צו יואל׳ן צוהיצט.

און די ערד: פרעגט זיך וואָס בעדייט? און אַלץ וואָס איבער דער ערד... און דער הימעל און אַלץ וואָס אין הימעל — אָט וואו דאָס רעכטע פינטעלע שטעקט... קענסטו אפשר א פסוק זיך דערמאהנען, יואל?

י ו א ל

די הימלען דערצעהלען דעם כבוד פון גאָט און פון אַלע זיינע וואונדער־ווערק דערצעהלען די הימלען.

ד ע ר ר ב

אָט, דאָס מיינט מען מיין קינד! דאָס מיינט מען...

מנוחה

עס שרעקט מיר, עס קלאפּט מיר דאָס האַרץ. אליה, מיר זיינען עס נישט ווערט.

אליה

ווערט ביי גאָט! ווערט! שוין איין מאָל געזאָגט. צי דאַווען איך נישט? כ׳פערשטעה אפילו נישט דאָס וואָס כ׳דאַווען — אָבער מיין כונה... אַלץ ליגט ביי מיר אין האַרצען, פערשטעהסט אין וואָס די נפקא מינה בעשטעהט? דער רב, אָדער אזוי גלאַט א למדן, איז אַלע געדאַנקען ביי איהם קלאָר, ער זאָגט און ווייסט וואָס ער זאָגט, ער קען אפשר ארויסזאָגען אמאָל וואָס ער פיהלט אויך, און ביי מיר ליגט עס אין האַרצען ווי א גרויסער קנויל פערוויקעלט; און דער עיקר איז עס אין רעכטען מיטען ווי א קניפּעלע... און דאָס קניפּעלע קען איך נישט אַרויסרעדען, און דאָס אייגענע ביזט אויך... נאָר מען בעדאַרף נישט. — גאָר נישט נישט, אין גאַנצען איבעריג, אָט דאָס קניפּעלע איז פאַר דעם וואָס אין הימעל קלאָר, ער ווייסט וואָס אין דעם קנויל טהוט זיך... פערשטעהט זיך, מיר זיינען ווערט.

מנוחה

שטעלט צו וואַסער אין אויווען.

אליה

וואַשט די הענד.

אָט, וועל איך באַלד דאַוונען מעריב, וואָס נאָך? מנחה אויך געדאַ־ווענט צו דער צייט, אפשר נישט מיט מנין — אָבער גאָט ווייסט אַלץ.

ס׳הערט זיך רעדען הינטער׳ן טיר.

מנוחה

כ׳לעבען אימעצער געהט אהער.

אליה

דעם רב׳ס קול, הערסט?

נעדוכט. כ'וועל אנלעגען א פייער און מאכען פאר איהם אן עסען. דאס טעלער'ל פון הימעל, א חלק פון מיין גן עדן כ'וואלט קענען פאר איהם אראפנעהמען.

מאכט פייער אין אויווען.

אליה

וועלכער איז געשטאנען פערטראכט — ברעכט פלוצלונג אויס מיט אנ'אונגעלומפערטען געלעכטער.

כא—כא—כא—אליה! דו ביזט א טפש און דו האסט א ווייב א טפשה, כא—כא—כא!

מנוחה

וואס איז אליה?!

אליה

גלעט זי.

עך, דו נארישע אשה! ביזט מיין ווייב, מיין כשר'ער זיווג, אונטער־געשריבען פון דעם ערשטען טאג נאך. הערסטו, ווען מיר זיינען נאך ביידע אויף דער וועלט נישט געוועזען און גאט האט א קוק גע־געבען אויף אליה'ן מיט מנוחה'ן און א זאג געטהאן: אט זאל אליה מיט מנוחה'ן לעבען א וואוילען טאג! זאלען זיי! זאלען זיי.... זא־לען זיי האבען א זוהנעלע, וואס די שטאדט זאל זיך מיט איהם בענטשען; וואס דער רב זאל פאר איהם אויף די שפיצען פינגער שטעהן... פערשטעהסטו נארישע אידענע, וואס מען רעדט צו דיר? וואס קוקסטו מיר אזוי אן? מיינסט, כ'בין, חלילה, נישט ביים קלארען זינען? — קלארע דבורים! וואס, נישט? עס ברענט דער פייער אין אויווען, נעהם שטעל עפעס צו אזוי... אז — עך, דו מנוחה, נאריש קינד, וואס וויינסטו? וואס וויינסטו?

מנוחה

וויינט זיך פונאנדער. כליפעט.

וואס זאל איך טהאן?... וואס זאל איך טהאן?

אליה

טפשה מיינע, וואס איז מיט דיר? וואס ווילסטו טהאן?

איך ביי זיך אליין: „מיט וואָס, מנוחה, זאָג מיר, מיט וואָס האָסטו פערדיענט ביי גאָט, אַז ביי דיר, אין דיינע ווינקעלעך זאָל די זונן לייכטען? אַז פון דיינע גערערעם זאָל אַ שטיק ליכט ארויסקומען? מנוחה, אונטער דיין הארצען...״ און כ׳וויים טאַקע נישט פאר וואָס — קוק איך אויף יואל׳ן און זעה ווי זיין צורה לייכט, פרעג איך מיר אליין: איז עס דיין קינד? פאר וואָס קומט עס דיר? און מיר דוכט זיך, אַז אָט, אָט...

א ל י ה

וועסטו אפשר שווייגען?!

מ נ ו ח ה

זעהסטו דאָך! דו אויך... כ׳לייען דאָך פון דיין פנים, דו טראַכסט אויך דאָס אייגענע...

א ל י ה

מיר מעגען זיך טראַכטען, אַז ווערט ביי גאָט זיינען מיר נישט — און גאָט׳ס חסד איז גאָר עפּעס אנדערש. זיין חסד איז שוין אַ קאָפּ גרעסער פון דיין ווייבערשען שכל... אָט בעסער ברענג מיר אַ דינע נאָדעל מיט דינע פאָדעם און כ׳וועל מיר זעצען פאַרריכטען דעם רב׳ס בגד.

מ נ ו ח ה

שטעהט פערטראַכט.

א ל י ה

וואָס האָסטו זיך פערטראַכט?... זעה, וואָס איז מיט דיר?

מ נ ו ח ה

רבונו של עולם! היט מיר איהם איין... נאָר דו! — נאָר דו...

א ל י ה

ביזטו דאָך אַ נאַר, ביזטו דאָך אַ פערד׳ל. אַ מאַלאַדיעץ ביזטו זיך, נאָר פאר אזוינע שטות׳ערייען קומט דיר גט...

מ נ ו ח ה

ווישט די טרערען.

נאַרישקייטען, אליה, נאַרישקייטען. ס׳האָט זיך מיר נאָר אזוי אויס־

מנוחה

מיט טרערן אין די אויגען.

א נארישער געדאנק דרומעלט זיך מיר אין קאפ.

אליה

וואס ווידער? וואס פאר א געדאנקען? האסטו זיך איינגעהערט, וואס מען האט גערעדט צו דיר? ס'איז דא א גאט? זאג!

מנוחה

ווי פרעגסטו גאר אזוינע ווערטער?

אליה

איז דא, מיין איך — מיינסטו — וויל איך זאגען, שוין! אוים געדאנקען!

מנוחה

ווילסט אפילו נישט אויסהערען.

אליה

ס'איז דען פארהאן פון וואס צו הערען? אז דו ווייגסט שוין, איז דאך שוין נארישקייט, טא וואס האב איך דא צו הערען?

מנוחה

באשר מאנסלייט קענען נישט וויינען! כ'ווייס נאך נישט ווענען ס'איז בעסער. ווייבער וויינען פאר גליק, אז דער וואס אין הימעל זאל אויסהיטען פון אונגליק... ווייניג אונגליקען איז פארהאנען אויף דער וועלט...

אליה

וואס פלוידערסטו? דאך געקומען מיט א ליכטיג פנים און איצטער — זעה, דו וויינסט דאך...

מנוחה

אבער הער־זשע אוים, איצטער גיסען זיך מיר די טרערען און כ'ווייס אליין נישט פאר וואס... ביי נאכט, ס'איז שטיל אין שטוב כ'ליעג אין בעט, קוק זיך ארום אין דער פינסטערקייט און איך זעה גאר נישט ארום זיך... פונקט יעמאלט, ווען מיט די אויגען קען איך גאר נישט זעהן ווערט מיר אין מיין קאפ אזוי קלאר... און יעמאלט פרעג

האָבען...

מ נ ו ח ה

געזונד און שטאַרק זאָל ער מיר נאָר זיין!

א ל י ה

אַלץ איז פון גאָט. און אז גאָט איז פאַרהאַן — ווייסטו דאָך. וואָרים ווי איז עס געשיקט? דאצו קען איך דאָך א שניידער אויך זיין, מיט מיין שניידערשען שכל — דו פערשטעהסט?

מ נ ו ח ה

זי קוקט איהם אָן פערוואונדערט.

און צו דער חופה?

א ל י ה

זאָג איך דאָך דיר, אז איך מיט מיין שניידערשען שכל, געפיהל, זעה עס אַלץ. אין דעם אַטלעסענעם מלבוש, אין די נעט וועל איך איהם מיין געדאנק ארייננעהען. און כ'וועל טראַכטען פון גאָט וואָס האָט מיר אַזא ליכט איבער מיין קאָפּ אָנגעצונדען... הא, מנוחה? פערשטעהסטו וואָס מען רעדט צו דיר?...

מ נ ו ח ה

אפשר ביזטו גערעכט.

א ל י ה

וואָס איז שייך גערעכט? אימעצער זאָגט דען, מיר זיינען אונגערעכט? איז דאָ א גאָט אויף דער וועלט — איז דאָך אַלץ פון איהם! איז דען שייך גערעכט און אומגערעכט? א אידענע פערשטעהט נישט.

מ נ ו ח ה

וואָס ווילסטו פון מיר? וואָס פערשטעה איך דיר דאָ נישט? ווי דען, אַלץ פערשטעה איך, אַלץ.

א ל י ה

טאָ וואָס זשע שטעהסטו ווי א גלאָמפּ, ווי דו וואָלסט גאָר נישט וויסען, וואָס מען רעדט צו דיר?

די שכינה זאָל עס לייכטען? וואָס זאָגסטו, אליה?

א ל י ה

איז פאַר׳עסק׳ט מיט דער קאַפּאָטע.

ווי דין דער אטלעס איז! דינער נאָך ווי זייד. געוואוינט צו האַל־טען צווישען די פינגער פויערשע סערמיגעס... הערסט, מנוחה? מען וועט בעדאַרפען קויפען גאָר אַנדערע נאָדלען. ס׳איז ביי מיר גאָר אַזאַ דינע נאָדעל ניטאָ. ס׳מוז נאָך געווים זיין דער חופּה־מלבוש. רבנים צו דער חופּה נעהט מען אַזוינע בגדים.

מ נ ו ח ה

און אונזער יואל׳ן?

א ל י ה

וואָלט נאָר האַלטען דאַבּיי. הערסט, מנוחה? איך נעה דאָך מיין גאַנצען לעבען פויערשע סערמיגעס, נאָר פאַר איהם, פאַר מיין קינד.

מ נ ו ח ה

געזונד און שטאַרק זאָל ער מיר נאָר זיין!

א ל י ה

פאַר מיין קינד וואָלט איך אליין מיט מיינע אייגענע הענד גע־נעהט. פון די דינסטע אטלעס — און אליין. זאָל ער געדענקען. פערשטעהסט, אז דער טאַטע זיינער האָט איהם גאָר ניט געקענט געבען; נישט מזכה זיין איהם כאַטשע מיט אַ פּסוק חומש — איז צו דער חופּה... אריינגעהען איהם אין זיין אויבער־בגד, אין די נעט, אלץ וואָס אַ טאַטע טראָגט אין הארצען.

מ נ ו ח ה

נאַרישער מענש איינער.

א ל י ה

ביזט אַ קינד, מיינסט אז כ׳בין אַן עם־הארץ, נישט געלערענט און נישט פערשטאַנען.. ס׳איז אָבער פאַרהאַן אַזוינס וואָס אפילו אַ פּראָסטער שניידער קען פיהלען. אלץ איז דאָך פון גאָט. פער־שטעהסט, אלץ: און איך, און דו, און אונזער קינד וואָס מיר

מנוחה

איך בין דאָרט א ווײַלע געשטאַנען. כ'האָב געהערט זײַער בײַ־
דענס קול. ער האָט דעם רב איבערגעשריען. אַזוי ווי מיט א הײַ־
זעריגקייט האָט ער גערעדט; אַזוי צוהיצט און דער רב האָט אַלץ
פער'גאַפ'ט אונטערגעכאַפּט: „יאָ, און וואָס ווייטער, וואָס ווײַ־
טער"...

אליה

קענסטו אפשר כאָטש א פּאָר ווערטער איבערזאָגען פון זײַער
לערנען?

מנוחה

ווי רעדסטו אַזאַ נאַרישקייט? ווי קום איך דערצו?

אליה

און וואָס האָט די רבי'צין גערעדט צו דיר?

מנוחה

קענסט זיך גאָר ניט פאָרשטעלען ווי זי האָט גערעדט מיט מיר...
טאקע עפּעס פון גאַנצען האַרצען. געזעהן ווי א מענש ווינשט מיר
גוטס.

אליה

טאָ צינד מיר טאקע אָן דעם לאָמפּ.

מנוחה

זי צינדט אָן דעם הענג־לעמפּעל, וואָס בײַ אליה'ן איבער'ן טיש.

„געבענשט זאָל זײַן די מאַמע" — האָט זי געזאָגט פון רב'ס וועגען.

אליה

בעקוקט פאַר'ן לאָמפּ די קאַפּאָטע.

אַטלעס, ווי עס גלאַנצט! זעהסטו, מנוחה, אין די עלענבויגענס
דורכגעריסען: פון קלערען קומט עס! שטענדיג אַנגעשפּאַרט דעם
קאָפּ אויף די הענד.

מנוחה

דער רב מוז האָבען א גרויסען שטערן... און יואל'ס שטערן...
הערסט, אליה, מיר דוכט זיך צײַטענווײַז, יואל'ס שטערן לײַכט...

אטלעס! כ׳קען שווערען — דעם רב׳ס שבת׳דיגער אויבער־בגד — צו פעררי‌כטען?

מ נ ו ח ה

אין די על‌ענבוי‌גענס אויסגעריבען... פרעגסטו גאר נישט ווי איך קום אהין?

א ל י ה

כ׳טראכט עס טאקע.

מ נ ו ח ה

צופריעדען.

פרעג שוין בעסער גאר נישט.

א ל י ה

מסתמא יואל, וואס?

מ נ ו ח ה

איך בין פערבייגעגאנגען דאס בית־מדרש געסעל, הער איך מען רופט: „מנוחה! מנוחה!“ כ׳קוק מיר אום — די רבי׳צין שטעהט אין פענסטער און רופט. כ׳האב מיר פערשעמט: אזא הילוך ווי איך געה; טאמער פרעמדע מענשען דארט.

א ל י ה

וואס זשע האט זי דיך געדארפט?

מ נ ו ח ה

הערסטו דאך. רוימט זי מיר איין א סוד אין אויער, אז יואל איז דארט ביי זיי. שוין אפשר זעקס שעה זיצט ער פערשפארט מיט׳ן רב אין איין חדר און לערנען. נו וואס זאגסטו, אליה?

א ל י ה

וואס זאל איך זאגען? וואס קען א פראסטער מענש זאגען? ער בליבט א ווײַלע שטיל, א צופריעדענער שמייכעל צוגיסט זיך איהם אויף זיין פנים. בעקוקט נאך אמאל דעם רב׳ס בגד. דעם רב׳ס שבת־דיגער מלבוש... ווייסט אז אין דעם מלבוש געהט ער שבת צו דער תורה?

ערשטער אקט.

ביי אליה דעם שניידער.

א שמאָלער, נידריגער צימער. צוויי קליינע פענסטער־לעך אין דער רעכטער וואַנד. לינקס — אַ טיר אויף דער גאַס אַרויס. דאָס מעבעל בעשטעהט פון אַ טיש, אַ פּאָר בענק־לעך, אַ גראַטקע, אַ פּאָליצע מיט פערשטויבטע ספרים א. ד. ג. אין הינטער־גרונד זעהט זיך אַ צווייטער צימער שעהנער אויפ־גערוימט. די טיר, מיט אַ גלעזערנע שייבעל, איז אָפען און עס זעהט זיך אַ פּלייצקע פון אַ הילצערנע בעט. ביים זייט אַ פענסטער און נעבען איהם אַ טישעל. פאר נאַכט. סוף זומער.

אליה

זיצט ביים טיש, וואָס שטעהט נעבען פענסטער און נעהט אַ פוי־ערשע סערמיגע. ס׳ווערט טונקעלער און איהם איז שווער צו נעהען, ווישט ער דעם טוי פון די שויבען אונטערברומענדיג אַ ניגון׳דיל.

מנוחה

קומט אַריין פון דער גאַס. אויפ׳ן קאָפּ אַ טוך. זי טראָגט אַ בגד אויפ׳ן האַנד. צו אליה׳ן:

וואָס בלענדסטו זיך די אויגען? וועסט מאָרגען ענדיגען.

אליה

וואָס טראַגסטו אַזוינס?

מנוחה

צו פערריכטען. אַ נו אדרבה, טרעף וועמעס עס איז?

בעווייזט איהם אַן אַלטען קאַפּטען.

אליה

טאַטע.

פּערזאָנען:

אליה, אַ דאָרף־שניידער.

מנוחה, זיין ווייב.

יואל, זייער זוהן.

חוה, מנוחה'ס אַ פּלימעניצע, אַ יתומה.

דער רב.

זלמן, גבאי.

גאָלדע, אַ שכנ'טע

חיים'טשע

בערטשע

נחום'טשע

חוה

אינהאלט פון פיערטען באנד:

געזאַמעלטע דראַמען

פון

פרץ הירשביין

פ י ע ר ט ע ר ב א נ ד.

אַרויסגעגעבען פון די ליטעראַריש־דראַמאַטישע פעראיינען אין אַמעריקא.
ניו־יאָרק 1916.